

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება“

(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY AND SOCIETY

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 1 (9) 2009

ღია ღიჯლოგაბიის ასოციაციის
სამეცნიერო ჟურნალი

Scientific magazine of
The Open Diplomacy Association

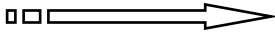
Научный журнал
АССОЦИАЦИИ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ

EISSN 1512-4029

ჟურნალი დაარსებულია 2005 წელს საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის კათედრის მიერ

UDC 378(479.22)(051.2)

ბ. 402

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა დოღონაძე	მთავარი რედაქტორი
ოთარ ქოჩორაძე	მთავარი რედაქტორის მოადგილე
ოთარ ბაღათურია	პასუხისმგებელი მდივანი

რუდიგერ ანდერსენი, ნანა ავალიანი, მიტროპოლიტი აბრაამი (გარმელია), ეგგენი ბარათაშვილი, გიორგი ბაღათურია, ვახტანგ გურული, ჰარალდ ვერტიცი, თეიმურაზ თოდუა, გენადი იაშვილი, სერგო ლომინაძე, რინ მებრეველი, ქეთი ქოქრაშვილი, რუსუდან ქუთათელიაძე, მაია ჩხეიძე, ია სუბაშვილი

ჟურნალი ხელმძღვანელობს თავისუფალი პრესის პრინციპებით. გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოხატავს მხოლოდ ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის შეხედულებებს.

რედაქციის მისამართი:

საქართველო, თბილისი, 0175, კოსტავას ქ. 77, VI კორპუსი,
VIII სართული, ტელ. 36-45-14, 874-40-56-77

77 Kostava st., 0175 Tbilisi, Georgia.

Tel. [+995 32] 364514; [+995 74] 405677

e-mail: dipa@gtu.edu.ge, geoandependip@yahoo.com

ვარკანის გაფორმება: დავით ბაღათურია

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია გამოქვეყნებულია ვებგვერდზე:

<http://www.gtu.edu.ge/katedrebi/kat124/>

ჟურნალის რეფერირებული მასალა განთავსებული საერთაშორისო სამეცნიერო ელექტრონულ ბიბლიოთეკაში: <http://www.eLIBRARY.ru>

ს ა რ ჩ ე ვ ი

თეორია

ჯემალ ჯანაშია

საქართველოს გეოპოლიტიკური პრობლემები
 რეგიონალურ ჭრილში და საერთაშორისო
 დანაშაულებრივი სისტემების
 თანაარსებობა3

სოფიო დოდონაძე

პრევენცია - არასრულწლოვანთა შორის
 დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტიანობის
 საფუძველი16

გეგი ბეთლემიძე, სერგო ერმოლაევი

ელექტრონული ბიზნესის განვითარების
 პერსპექტივები საქართველოში 27

ისტორია

ია ხუბაშვილი

დანტე – **Una Italia** და უნივერსალური
 მსოფლიო მონარქიის იდეის ფუძემდებელი 35

სალომე ხიზანიშვილი

აბსურდულობის გაცნობიერებიდან
 ისტორიულ რეალობამდე 48

ეკა ცხადაძე, ბადრი ცხადაძე,

ბერძნულ-ქართული ლექსიკური
 შეხვედრები 59

ეთერ ბერიძე

ნიგალის ხეობის მცხოვრებთა მეტყველება 71

გიორგი ძიძიგური

ბოშები-თავისუფლებისა და წესრიგის
 უნიკალური ურთიერთმიმართება 82

პრაქტიკა**თენგიზ გრიგოლია, მაია ამირგულაშვილი**

ლამანშის გვირაბი ევროინტეგრაციაში87

თამარ რევაზიშვილი, ნიკოლოზ ბეჟაშვილი

კლიმატის ცვლილება, როგორც
 გლობალური ეკოლოგიური პრობლემა
 და მისი შედეგები95

ნინო ძიგუა

საქართველოს, როგორც სატრანზიტო დერეფნის
 ფუნქციის მქონე ქვეყნის განვითარების
 პერსპექტივები 104

საზოგადოება**მურად შონია**

ადამიანი როგორც სოციოლოგიის საგანი120.

მარინე ლომიძე

სპინი: სასურველი თუ რეალობა?!127

ეკა ცხადაძე, ბადრი ცხადაძე

წელი, წელიწადის დროები და
 ჩიჩილაკის ეტიმოლოგია139

თ ე მ რ ი ა

ჯემალ ჯანაშია

საქართველოს გეოპოლიტიკური პრობლემები რეგიონალურ ზრილში და სამართაშორისო დანაშაულებრივი სისტემების თანაარსებობა

საქართველოს ხელსაყრელ გეოპოლიტიკურ მდებარეობას, რომელიც ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების პრობლემების დადებით კონტექსტში გადაწყვეტის საშუალებას იძლევა, თან ასევე ახლავს მთელი რიგი უარყოფითი მომენტებიც, რომელთა გაანალიზებასაც ვეცდებით აღნიშნულ სტატიაში.

უკანასკნელ წლებში ევრაზიულ სივრცეში გამოიკვეთა მძლავრი სახელმწიფოების მრავალმხრივი გეოპოლიტიკური ინტერესები და დღეს როგორც არასდროს აქტუალური გახდა ცნობილი პოლიტიკური პროგნოზების დიდოსტატის ზბიგნევ ბჟეჟინსკის მოსაზრებები იმის შესახებ, რომ „ევრაზია – არის მსოფლიო პოლიტიკის ცენტრალური არენა“. [1]. და იქ იბატონებს ის პოლიტიკური ძალა, რომლის გავლენაც დომინანტური იქნება კავკასიის რეგიონში.

კავკასიის რესპუბლიკები ისტორიულად იმ ორ ქვეყანას შორის მდებარეობს, რომელთა პოლიტიკური, ეკონომიკური და სამხედრო გავლენა ტრანსკავკასიურ სივრცეში ბოლო ორი საუკუნის განმავლობაში თანდათან იზრდება. ეს ორი სახელმწიფო – რუსეთი და თურქეთი მუდმივად იბრძვის რეგიონში გეოპოლიტიკური უპირატესობის მოსაპოვებლად, მითუმეტეს როგორც ზემოთ აღინიშნა, იგი ევრაზიის შემაერთებელი არტერიაა და უდიდესი სამხედრო სტრატეგიული მნიშვნელობა გააჩნია [2].

ამ დაპირისპირების უმთავრესი მიზეზი კი ის არის, რომ მსოფლიოს ამ მონაკვეთში ნავთობის, გაზის და სხვა ძვირფასი ნედლეულის კოლოსალური მარაგებია კონცენტრირებული.

ცდილობს, რა თავი დაადწიონ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა კონფედერაციას (დსთ), კავკასიის ქვეყნები ძალიან სწრაფად ხდება რუსეთის პრიორიტეტული სამიზნეები. ეს უკანასკნელი კი ამ ქვეყნებში გეგმავს ტერორისტულ

აქტებს, აღვივებს ეთნიკურ კონფლიქტებს, მხარს უჭერს სეპარატიზმს, რადგან ურჩევნია ისინი მუდმივი ზემოქმედების ქვეშ ჰყავდეს (საქართველო, აზერბაიჯანი) ან გაიხადოს სამხედრო – პოლიტიკურ მოკავშირედ როგორც სომხეთი. თუმცა ამ ქვეყნებში არსებულმა არაერთგვაროვანმა ენდოგენურმა მიზეზებმა რუსეთს რეგიონში გაუადვილა ნარკოტიკებისა და იარაღის ბაზრის განვითარება. ეს იმიტაც არის განპირობებული, რომ კავკასია აზიიდან ნარკოტიკების ტრადიციული გზების შესაყარზე მდებარეობს.

სწორედ ამით იყო გამოწვეული 1991 წელს საბჭოთა კავშირის ყოფილი მაღალჩინოსნების მიერ აზერბაიჯანში ორგანიზებული სამხედრო გადატრიალება, რომლის პირდაპირი მიზანი ბაქოს იმ სამარშრუტო გზაზე მოთავსება იყო, რომელიც ცენტრალური აზიიდან და ირანიდან მოდიოდა, რადგან ბაქო ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნავთობ-ქიმიური გადამამუშავებელი ცენტრია და სხვადასხვა სტრატეგიული ნედლეულის მათ შორის ნარკოტიკების ტრანზიტის დიდ შესაძლებლობას იძლევა.

რაც შეეხება 1993 წელს საქართველოში – აფხაზების, რუსების, კაზაკების, ჩრდილოეთ კავკასიელებისა და სხვა დამხმარე ძალების მეშვეობით სოხუმის აღებას, მიზანი თავისუფალი და დამოუკიდებელი პორტის დაარსება იყო.

სურვილი ადვილად შესრულებადი გახდა, რადგან მეზობელ სახელმწიფოებში (რუსეთში) დაწერილი სცენარის მიხედვით, საქართველომ ჯერ 1991-92 წლებში სამოქალაქო ომი გადაიტანა, რომელმაც უამრავი ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა, ხოლო შემდეგ ქვეყნის ხელისუფლებას ანდერძად შინააშლილობა, ეთნიკური კონფლიქტები, დანგრეული ეკონომიკა, დაუწყობელი საზოგადოებრივი ურთიერთობები და ორად გახლეჩილი ქვეყანა დაუტოვა.

ასეთ უმძიმეს პირობებში მზადდებოდა საზოგადოებრივი აზრი, რომ აჭარა და მისი პორტი ბათუმი, რომელიც თურქეთს ესაზღვრება, თითქოსდა ხელიდან უსხლტებოდა თბილისის კონტროლს.

რაც შეეხება აფხაზეთს, იგი რუსების, ჩეჩნების, სომხების და სხვათა დახმარებით 1993 წელს, ეგრეთ წოდებული ფორმალური საზღვრით მდინარე ენგურზე, საქართველოს იურისდიქციას გამოეყო [3].

როგორც კი საქართველომ დსთ-ში რეინტეგრაცია გამოაცხადა, ომი გაიყინა.

რუსეთის სამხედრო ნაწილები რომლებიც ამ ხნის განმავლობაში აფხაზეთში იმყოფებოდნენ, იმ დროიდან

სტატუსკვოს გარანტიები გახდნენ, ხოლო სოხუმი – მეორე მნიშვნელოვანი პორტი აფხაზ მებრძოლთა და მათ მოკავშირეთა ხელში დარჩა.

სოხუმი დღეს თავისუფალი (დამოუკიდებელი) პორტია და იქიდან სრული განუხჯელობით გაედინება კონტრაბანდული საქონელი – იარაღი, სიგარეტი, ნავთობი, ნარკოტიკები და სხვ.

გასული საუკუნის 90-იანი წლების მეორე ნახევარში ბაქოსა და თბილისში მიღებულმა გადაწყვეტილებამ, აზერბაიჯანს, საქართველოზე და თურქეთზე გატარებისათვის კასპიის ნავთობსადენი, რუსეთი – მოსკოვი ძლიერ გააღიზიანა.

მას აზერბაიჯანში უწყვეტი სახელმწიფო გადატრიალებები, ხოლო საქართველოში ტერორისტული აქტები მოყვა.

ამავე 90-იანი წლების შუა პერიოდში რუსეთი პირდაპირ დადგა კასპიისპირეთში გაგლენის სფეროების დაკარგვის საფრთხის წინაშე. ამიტომ მისი მიზანი გახდა ენერგომატარებლების ტრანსპორტირება რუსეთის ტერიტორიის გავლით და წამოაყენა კიდევ მარშრუტის ორი ვარიანტი: I. ბაქო-ნოვოროსიისკის და II. თენგიზ-ნოვოროსიისკის მიმართულებით. პარალელურად აშშ-ის მხარე და დასავლეთი მხარს უჭერდნენ ბაქო-ჯეიჰანის პროექტს.

ბრძოლა კასპიის რეგიონიდან, მომავალში კი აზიური სივრციდანაც ნავთობის ტრანსპორტირების მარშრუტების გარშემო, ერთი მხრივ, რუსეთსა და, მეორე მხრივ, თურქეთს, აზერბაიჯანსა და აშშ-ს შორის წარმოადგენდა არა იმდენად მეტოქეობას მოკვების წყაროს გამო, რამდენადაც ბრძოლას რეგიონში გეოპოლიტიკური გაგლენისათვის.

მაშინ, როდესაც რუსეთის მხარე კასპიის რეგიონში შემავალი სახელმწიფოებისადმი დიდი აგრესიულობით გამოირჩეოდა და მუდმივად ძალის დემონსტრირებას ახდენდა, აშშ-მ ხელი შეუწყო რეგიონში დასავლური კაპიტალის შემოდინებას. ამან კი თავისმხრივ კიდევ უფრო შეუწყო ხელი დასავლეთზე ორიენტირებული სატრანსპორტო მარშრუტების დამტკიცებას.

ამგვარად, 1996 წლის მარტში ხელი მოეწერა 3 შეთანხმებას საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის ნავთობსადენის საქართველოზე გატარების თაობაზე. მოგვიანებით 1999 წელს ეუთოს სტამბოლის შეხვედრაზე ხელშეკრულებას ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მშენებლობის შესახებ შეუერთდნენ აშშ და თურქეთი.

საბოლოო ჯამში, კასპიის რეგიონის გარშემო დასავლეთის და რუსეთის პაექრობის შედეგად მივიღეთ ის, რომ ნავთობსადენთან დაკავშირებით გაიმარჯვა დასავლურმა

პროექტმა, გაზზე კი – რუსეთისამ. რუსეთის მხარემ პარალელურად თურქეთისაგან თანხმობა მიიღო პროექტზე „ცისფერი ნაკადი“, რომელმაც არსებითად შეამცირა სხვა პროექტების: (1) თურქმენული გაზის კასპიისპირეთის გასასადენითა და (2) აზერბაიჯანული გაზის შაჰ-დენიზიდან თურქეთისა და შემდგომ ევროპაში გატანის მნიშვნელობა 4 (32).

ამ ორი კომპრომისული ვარიანტის გადაწყვეტამ თითქოს სიტუაცია განმუხტა, მაგრამ XXI საუკუნის დასაწყისში მდგომარეობა კვლავ დაიძაბა. ადრეული ნავთობსადენის ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანი და გაზსადენის ბაქო-თბილისი ერზრუმის პროექტების ამუშავებამ, რასაც საქართველოში ამერიკელი და დასავლელი სამხედრო ინსტრუქტორების ჩამოსვლაც მოყვა, მოსკოვი სასტიკად გააღიზიანა და სიტუაცია უკიდურესობამდე დაიძაბა.

რეგიონში ასევე კიდევ ერთი მეტად სახიფათო ტენდენცია იკვეთება. კერძოდ, კავკასიაში არცერთი დიდი სახელმწიფო უბრძოლველად არ დათმობს თავის პოზიციებს და შორიდან არ უყურებს თუ ვის ხელში აღმოჩნდება ეს სტრატეგიულად უმნიშვნელოვანესი ტერიტორია.

სწორედ ამიტომ მუდმივად მიმდინარეობს სახელმწიფოთა ინტერესების გადაჯგუფება და ისინი ვინც გუშინ სხვადასხვა პოლიტიკურ ბანაკში იყვნენ დღეს შეიძლება გართიანდნენ კიდევ. ამის კარგი მაგალითია მოსაზრება იმის შესახებ, რომ „თითქოსდა“ ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის და საქართველო-თურქეთი-აზერბაიჯანის ალიანსი მიმართულია სომხეთის წინააღმდეგ, რამაც ამ უკანასკნელს რუსეთთან და ირანთან ალიანსი შექმნა აიძულა პირველის საპირისპიროდ.

ახალი „კავკასიური სამთა კავშირი“, არასწორი პოლიტიკური ანალიზის შედეგია. იგი მიზნად ისახავს რეგიონში დაძაბულობის ახალი კერების შექმნას. ამასთან დაკავშირებით მივყვით ისტორიას და გავიხსენოთ დიდი ილიას სიტყვები „ჩვენი უბედურება მაშინ დაიწყო, როდესაც დაეცა სომხეთის სახელმწიფო და იმით საქართველოსაც მოერღვა სამხრეთის კარი“ 5(805).

დღეს სახეზე გვაქვს ახალი პოლიტიკური ურთიერთობების ჩამოყალიბების თითქოსდა „წარმოუდგენელი“ ვარიანტების განვითარება, როდესაც სომხეთის პრეზიდენტის და თურქეთის პრემიერ მინისტრის რამოდენიმე შეხვედრა შესდგა. საქართველო კი, რომელიც კავკასიაში მუდამ პოლიტიკური პროცესების „მბრუნავი დერძი“ იყო, თანდათან კარგავს თავის წამყვან პოზიციებს, რაც არ შეიძლება აშფოთებდეს ჩვენს

პოლიტიკოსებს და მის მოკავშირეებს, როგორც ევროპაში ისე ამერიკის შეერთებულ შტატებშიც.

ასეთი გეოსტრატეგიული „თამაშების“ გამო, უკანასკნელ წლებში საქართველოში მუდმივად მიმდინარეობდა „უწყვეტი პროვოკაციების კასკადი“, თუ აფხაზეთში, თუ ცხინვალის რეგიონში, რომელსაც არც თუ იშვიათად ჩვენს ხელისუფლების არაადეკვატური პასუხებიც მოყვებოდა ხოლმე.

საბოლოოდ კი ყოველივე დამთავრდა 2008 წლის აგვისტოში რუსეთის სამხედროების და სპეცსამსახურების მიერ წამოწყებული პროვოკაციით, რომელსაც ადვილად „წამოეგო“ საქართველოს ხელისუფლება და სამხედრო უწყება და რასაც სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის „ფაქტობრივი დაკარგვა“ და რუსეთის ფედერაციის მიერ ამ ტერიტორიების დამოუკიდებლობის აღიარება მოყვა.

მიგუბრუნდეთ ისევ ისტორიას აფხაზეთისათვის დახმარების გაწევის შემდგომ, რაც ჩენჩური დაჯგუფებების აფხაზეთის ომში მონაწილეობაში გამოიხატა და რაც როგორც შემდგომ გაირკვა ჩენჩებისათვის საბედისწერო შეცდომა იყო, ეხლა უკვე მათი რიგი დადგა და იგი რუსული აგრესიის მორიგი მსხვერპლი გახდა.

დღეს უკვე დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლი ჩენჩეთი, როგორც ამას ბევრი საერთაშორისო ექსპერტი აღნიშნავს, მრავალი საიდუმლო ოპერაციების „მბრუნავი ღერძი“ და „კრიმინალური ზონა“ გახდა, რაც ტრადიციულად მოხერხებულად საბაზად გამოიყენა რუსეთმა და ჩენჩეთში შეჭრა როგორც „ნარკობიზნესის და იარაღით ვაჭრობის ბუდისათვის ცოცხის მოსმად“ ისე გააშუქა [6].

კვლევის მნიშვნელოვანი თემაა „დენტოზე მჯდომი დადესტანი“, რომელიც მრავალეროვან ეთნიკურ მოზაიკას წარმოადგენს. ამჟამად მის ტერიტორიაზე კონცენტრირებულია დიდი რაოდენობით, კარგად შეიარაღებული გაწვრთილი რუსეთის ფედერალური სამხედრო და სპეციალური დანიშნულების რაზმები. საზღვრები კი ჩენჩეთთან საიმედოთაა ჩაკეტილი. მეორე მხარეს კი საქართველოა გამჭვირვალე საზღვრებით და რუსეთის მიერ ოკუპირებული ტერიტორიებით, რაც ამ უკანასკნელისათვის არც თუ საიმედო სამხედრო ვითარებას ქმნის.

დადესტანი, რომლის დამორჩილებასაც რუსეთმა თითქმის ერთი საუკუნე შეაღია, მომავალში მისი ერთ-ერთი უდიდესი თავის „ტკივილი“ იქნება, რადგან საქართველო, რომელიც რუსეთის კავკასიაში გაბატონების ერთ-ერთი მძლავრი პლაცდარმი იყო დღეს უკვე მის უმთავრეს მოწინააღმდეგედ

ითვლება, რაც რუსული დიპლომატიის უკანასკნელი 200 წლოვანი ისტორიის ერთ-ერთი საბედისწერო შეცდომა შეიძლება გამოდგეს და ამ შეცდომამ განაპირობოს რუსეთის სამხრეთში არაერთგვაროვანი მოვლენების განვითარება.

ზემოთ გამოთქმული მოსაზრებები და მისი ანალიზი მიგვანიშნებს, რომ კავკასიაში აშკარა წინასაომარი ატმოსფეროა შექმნილი, მაგრამ რეალური პოლიტიკის პოზიციებიდან გამომდინარე, არც ევროპას და ამერიკას და არც რუსეთს არ უნდა აწყობდეთ „ახალი ბალკანეთი“ კავკასიაში, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ ამ რეგიონში სულ უფრო და უფრო იკვეთება მძაფრი პოლიტიკური იდეოლოგიური და ეკონომიკური დაპირისპირებები არ არის გამორიცხული მასშტაბური სამხედრო ოპერაციები. თუ ცნობილი საერთაშორისო ექსპერტების პროგნოზს ვენდობით, „ახლო მომავალში“ შესაძლებელია ე.წ. „ევრაზიული ბალკანეთის“ – დიდი სამხედრო-პოლიტიკური კონფლიქტების წარმოშობა კავკასიის ქედის ორივე მხარეს [7].

ამასთან თანდათან ნათელი ხდება ისიც რომ კავკასია დიდი სახელმწიფოების ინტერესთა დაპირისპირებისა და შეჯახების არენად იქცევა. ბუნებრივია, რომ ამ დაპირისპირებაში ამერიკის შეერთებულ შტატებს როგორც ტაქტიკური ისე, ტექნიკური თვალსაზრისითაც აშკარა უპირატოსობა აქვს, რისი გაუთვალისწინებლობაც ნებისმიერ კავკასიელ პოლიტიკოსს დიდ შეცდომად უნდა ჩაეთვალოს.

ამრიგად უპირველეს ყოველისა ნებისმიერი პოლიტიკური თუ ძალისმიერი ქმედების დაგეგმვის და განხორციელებისას უნდა გავითვალისწინოთ ის არაორდინალური ვითარება, რომელიც კავკასიის რეგიონში ობიექტურად შეიქმნა: ერთმანეთშია გადახლართული უამრავი ეთნიკური, კულტურული, ეკონომიკური თუ რელიგიური ხასიათის წინააღმდეგობები, მათი გადაჭრის ცდა იარაღით ნიშნავს დიდი კავკასიური ომის დაწყებას. ამაში კი თვით დიდი სხელმწიფოები, მათ შორის პირველ რიგში რუსეთი არ უნდა იყოს დაინტერესებული, რადგან „სტაბილური კავკასია“, სტაბილური რუსეთის „გარანტიაა“, წინააღმდეგ შემთხვევაში, კავკასიის უმართავი კონფლიქტები, რუსეთის „რღვევის“ დასაწყისი იქნება. ასე და ამგვარად მშვიდობიან და სტაბილურ კავკასიას ალტერნატივა არ გააჩნია.

სამწუხაროდ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მშვიდობიანი თანაარსებობის მნიშვნელოვანი ხელისშემშლელი პირობაა, რუსეთის გარკვეული სამხედრო და პოლიტიკური წრეების იმპერიული ნოსტალგიის განცდასთან ერთად შიში, რომ

დამოუკიდებელი, ძლიერი და მდიდარი საქართველო თითქოსდა თავისთავად შეუქმნის მათ პრობლემებს ჩრდილოეთ კავკასიის რეგიონში, რომელსაც როგორც აღვნიშნეთ რუსეთის მთლიანობის შენარჩუნებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ამასთან ერთად, მათთვის არანაკლებ მიუღებელია, ის რომ სამხრეთ კავკასიის რეგიონი საბოლოოდ გამოვა რუსეთის გავლენის სფეროდან, რაც მნიშვნელოვნად შეასუსტებს მის პოზიციას ევრაზიულ სივრცეში.

ასეთი რეალობიდან გამომდინარე სავსებით ლოგიკური და არსებითად მნიშვნელოვანია საქართველოს ძალისხმევა გაერთიანდეს-ჩაერთოს ევროპული ინტეგრაციულ პროცესებში, რაც ეტაპობრივად ხორციელდება კიდევ დღეს საქართველოს არის ეუთოს საბჭოს წევრი, მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაციის მონაწილე, სახელმწიფოთა არაფორმალური გაერთიანების სუუამ-ის წევრი, შავი ზღვის ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის წევრი, პროგრამის „პარტნიორობა მშვიდობისთვის“ მონაწილე და სხვ.

საქართველო ასევე აქტიურად მონაწილეობს HATO-ს ბაზარტომის პროექტში, რომლის უმთავრესი მიზანია უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის განმტკიცება მთელი ევრო-ატლანტიკურ სივრცეში, ევრო-კავშირის ინტეგრაციული პროცესების ხელშეწყობა და ეუთოს განმტკიცება. ნატოში გაწევრიანების გეგმა, MAP-ი მოიცავს საკითხთა ფართო სპექტრს, კერძოდ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ, თავდაცვისა და სამხედრო, რესურსების უსაფრთხოების და სამართლებრივ საკითხებს.

ამ ჩამონათვალში ყველაზე მნიშვნელოვანია ჩრდილო-ატლანტიკური ორგანიზაციის დაინტერესება სამხრეთ კავკასიის რეგიონისადმი (უკრაინისა და შუა აზიის ქვეყნებთან ერთად), რაც ემთხვევა აშშ-ისა და დასავლეთ ევროპის წამყვანი სახელმწიფოების ინტერესების ზრდას კასპიის ენერჯორესურსებისადმი.

მაგრამ ყველაფრის ენერჯორესურსებზე დაყვანა შეცდომა იქნებოდა. აქ ალბათ ერთობლიობაში უნდა იქნას განხილული რეგიონის გეოგრაფიული მდებარეობა და მისი მდიდარი ენერჯორესურსები, რაც სულ უფრო და უფრო დიდ მნიშვნელობას იძენს ევროპის უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის. იმ მოსაზრებას მრავალი ექსპერტი იზიარებს და ისინი გამოყოფენ 5 ძირითად პუნქტს რის გამოც ჩრდილო-ატლანტიკურ ორგანიზაციას სამხრეთ კავკასია აინტერესებს ესენია:

1. რეგიონის გეოგრაფიული და სტრატეგიული მდებარეობა;
2. რეგიონის როლი ევროპის უსაფრთხოებაში;
3. კასპიის ზღვის აუზის ენერგორესურსების გამოყენება;
4. მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელებასთან დაკავშირებული პრობლემები;
5. რეგიონში ერთი რომელიმე სახელმწიფოს ბატონობის არ დაშვება.

ამ პუნქტებს დაგამატებდი კიდევ ერთ პუნქტს:

ცენტრალური აზიის ქვეყნებიდან ენერგორესურსების ტრანზიტი ევროპის ქვეყნებში.

ეს უკანასკნელი უადრესად მნიშვნელოვანი, ევროპის ენერგოდამოუკიდებლობისათვის, რაც ასე თვალნათლივ გამოიკვეთა 2008 წლის შემოდგომაზე, რუსეთ-უკრაინის გართულებული პოლიტიურ-ეკონომიკური ურთიერთობების ფონზე, და რაც ევროპის უდიდეს ნაწილს, ენერგომატარებლების (გაზის) გარეშე დარჩენას უქადდა.

აი ასეთი მეტამორფოზა განიცადა რუსეთის 200 წლიანმა კავკასიურმა ინტერვენციულმა პოლიტიკამ, რაც საბოლოოდ ძირძველი ქართული ტერიტორიების მითვისებით დამთავრდა.

სამწუხაროდ, დღევანდელ დღეს საკითხის გარკვევა და ობიექტური გადაწყვეტა ძალიან შორსაა, თითქმის არ ჩანს.

დასკვნა

საქართველოს უსაფრთხოება მჭიდროდ უკავშირდება საგარეო-პოლიტიკური ორიენტაციის პრობლემას. თუ თვალს გადავაფლავებთ ქართული სახელმწიფოს 3000 წლოვან ისტორიას, ვნახავთ, რომ მისი განვითარების ყოველ ეტაპზე ყველა ჩვენი პოლიტიკოსები ერთსულოვნად დასავლურ ორიენტაციას აძლევდნენ უპირატესობას, რადგან ქართულ პოლიტიკაში დასავლურ ორიენტაციას ვფიქრობთ, სხვა ალტერნატივა არა აქვს. მაგრამ აქვე არ უნდა დაგვაფიქვდეს, რომ საქართველოს უსაფრთხოების პრობლემა სრულყოფილად ვერ გადაწყდება მხოლოდ დასავლური ორიენტაციის საფუძველზე, თუ მასთან ერთად საქართველომ არ გაითვალისწინა მისი საზღვრების გარშემო არსებული 4 მნიშვნელოვანი რეგიონის – რუსეთი, (ჩრდილოეთ კავკასია) – შავი ზღვის აუზის ქვეყნების ახლო აღმოსავლეთი და ცენტრალური აზია, სამხედრო პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები.

მიუხედავად უადრესად გამწვავებული ურთიერთობისა განსაკუთრებით ყურადღება უნდა გავამახვილოთ რუსეთ-

საქართველოს მომავალი კეთილმეზობლური ურთიერთობების განვითარებაზე.

ეს ორივე ქვეყნის ინტერესებში შედის, რადგან საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარებისათვის, რუსეთის ფაქტორი გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია ვიდრე ნებისმიერი სხვა ქვეყნის. ასევე რუსეთის სამხრეთში სტაბილურობის შენარჩუნებისათვის უაღრესად დიდია საქართველო როლი.

მიუხედავად არსებული უდიდესი სიძნელეებისა ყოველივე ზემოთ აღნიშნული ფაქტორები, ორივე ქვეყნის პოლიტიკური ხელმძღვანელობისათვის გასაგები უნდა გახდეს რათა და მათ საბოლოო გაუცხოვებამდე არ მიიყვანონ ამ ორ ქვეყანაში მცხოვრები ხალხი.

ლიტერატურა:

References

1. Zbigniew Brzezinski. The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives.
2. Mejdunarodni tsejtr po issledovaniju konfliktov I peregovor "Konflikti I peregovori". Tbilisi, # 1 1999.
3. radvani Jan. saqarTvelo regionalizmis naRmi, gazeTi `le monde~, noemberi 1993 w. gv5.
4. saqarTvelo. amerikis SeerTebuli Statebi, ruseTis federacia. Journ. saistorio vertikal. saqarTvelos teq. universiteti. Tbilisi 2008w. #14. gv.32.
5. ilia WavWavaZe, Txz. `krebuli~, gv.805.
6. narkotikebis geopolitikuri observatoria, narkotikebis msolfio atlas, safrangeTis universitetis gamomcemloba, parizi, 1996 w.
7. Henry Kissinger. Diplomacy.

Jemal Janashia

Geopolitical Problems of Georgia on Regional Scale and Coexistence of International Criminal Systems.

Summary

It should be underlined that the processes ongoing in the "hot" points of the planet create favorable conditions for flourishing and prosperity of transnational criminal organizations, which in no small measure poses a threat to the national and international security.

Separatist Movements violate national sovereignty, undermine the democratic foundations even in the countries where democratic systems are well established, pose a threat to democracy and privatization processes in

the countries in transnational period, and deepen such problems as liberation of nuclear weapons and spread of terrorism.

Detailed analysis of New World order demonstrates that International community should pay closer, attention to the threat Separatist movements pose. They violate national sovereignty, undermine the democratic foundations even in the countries where democratic systems are well established, pose a threat to democracy and privatization processes in the countries in transitional period, deepen such problems as proliferation of nuclear weapons and spread of terrorism

Here we it doesn't freezes that the security of Georgia is tightly connected, to the foreign politics, and its orientation. Georgia has 3000 year history and on every stage of its development, Georgian politicians solely preferred western orientation, because we believe that in Georgian politics Western orientation does not have an alternative.

But at the same time we should not forget that, the problem the security of Georgia orientation, and by not taking in to consideration the Military, political, social-economical factors of 4 key regions, Russia (North Caucasus) – Black Sea region – new east, and Central Asia.

Even though, Relationships between Georgia and Russia have decorated trustily, we should concentrate on improving relationships with our Northern neighbor.

For the development, of Georgia's, Social-Economic, and political situation, Russia's factor is far more important than any other country's. At the same time, for peace and stability in South of Russia Georgia's role is fundamental.

Despite existing difficulties, above factors should be taken in to consideration by Governments of both countries, so the people of both nations do not grow apart.

Keywords: Separatism, terrorism, ethno conflicts, geopolitics, intervention, diplomacy, empire, colonization, aggressive wars, migration, diaspora, contrabanded vectores, transport spaces, transcaucasus space, reintegration, aggression, islam polarization, atheism, authoritarian regime.

Reviewer – professor Shota Dogonadze, Georgian Technical University

Джанашия Джемал Парменович

**Геополитические проблемы Грузии в региональном масштабе
и сосуществование международной преступной системы**

Резюме

Этнические конфликты, сепаратизм и события, развернувшиеся в горячих точках планеты, своей масштабностью создают реальную угрозу международной и национальной стабильности, посягают на национальный суверенитет, подрывают демократические системы даже в тех странах, где они отлично налажены, препятствуют процессам демократизации и приватизации в странах переходного этапа развития, углубляют проблему распространения ядерного оружия и терроризма, и, что самое главное, в экономически слабых странах способствуют возврату авторитарного режима.

На данном этапе безопасность Грузии тесно связана с проблемами внешне-политической ориентации. Если внимательно изучить 3000 летнюю историю Грузии, заметим, что на каждом этапе развития, почти все политические и государственные деятели предпочитали западную ориентацию, так как для Грузинского государства другой альтернативы не было.

Одновременно должны помнить, что безопасность Грузинского государства нельзя решать полноценно, опираясь только на западную ориентацию. Следует учесть значение политических и социально-экономических факторов соседних государств, а именно: России, (северный кавказ), стран черноморского бассейна, ближнего востока и центральной Азии.

Ключевые слова. Этнические конфликты, сепаратизм, стабильность, суверенитет, демократия, приватизация, терроризм, авторитарный режим, альтернатива, социально-экономические факторы, Россия, ближний восток, центральная Азия.

Рецензент - профессор Шота Догондзе, Грузинский технический университет

სოფიო დოლონაძე

პრევენცია - არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის
წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტიანობის საფუძველი

საქართველო დემოკრატიული, სამართლებრივი სახელმწიფოს სახის ჩამოყალიბებისათვის იღწვის. ასეთი სახელმწიფოს უპირველესი ღირებულება და საზრუნავი კი ადამიანია, რომლის თავისუფლება, განვითარება და შესაძლებლობების სრული რეალიზაცია უმთავრესი სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა უნდა იყოს. „ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია“ [1] კონსტიტუციის ეს მოთხოვნა ერთნაირად ვრცელდება ყველა ასაკის ადამიანზე, ამდენად, კანონმდებელი აწესრიგებს პასუხისმგებლობას ასაკობრივი ცენზის შესაბამისად.

ბოლო ორი ათეული წელია საქართველოში პრაქტიკულად მიმდინარეობს იურიდიული სფეროს რეფორმირების მუდმივი პროცესი, რომელიც მიმართულია კანონიერების განმტკიცების, დანაშაულია წინააღმდეგ ბრძოლის, სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობის გაუმჯობესებისაკენ. დანაშაულებაზე სახელმწიფო კონტროლი იქნეს სულ უფრო მიზანმიმართულ და სისტემურ ხასიათს. სამწუხაროდ ამ საქმიანობაში სათანადო ყურადღება არ ეთმობა არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის აღკვეთისაკენ მიმართულ საქმიანობას. ვერ ვიტყვით, რომ საერთოდ უყურადღებოდაა მიტოვებული ეს სფერო. გადაიდგა არა ერთი კარდინალური ნაბიჯიც კი. ჩვენთვის მთლიანობაში, მისაღები არის თუ არა, უნდა აღვნიშნოთ, რომ გამკაცრდა მოთხოვნები არასრულწლოვან სამართალდამრღვევების მიმართ, მნიშვნელოვანი ღონისძიებები იქნა გატარებული ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში დანაშაულის პრევენციისა და აღკვეთის მიზნით. ასევე, სერიოზული ცვლილებები იქნა გატარებული პენიტენციულ სისტემაში. წარსულს ჩაბარდა ის მდგომარეობა, როდესაც ეჭვიმტანილი არასრულწლოვანი სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მოხვედრისთანავე უპირველესად დამნაშავეთა გარემოცვაში ექცეოდა, ხშირად მათ წინასწარდაკავების პერიოდში განცალკევებულად არ ათავსებდნენ. მაგრამ აქვე აღვნიშნავთ, რომ ეს ღონისძიებები არ გამოირჩევა სათანადო სისტემურობით, მეტიც, ზოგჯერ ფორმალურ ხასიათს ატარებს, შესაბამისად ნაკლებადეფექტიანია. მაგალითისათვის აღვნიშნავდით ისეთ დანაშაულს, როგორიც საკმაოდ იყო გავრცელებული ბოლო

წლების საქართველოში, მობილური ტელეფონების ქურდობა, წართმევა და ა.შ. ზოგადად ამ დანაშაულის შემცირება მოხდა არა სახელმწიფოს მხრიდან სათანადო პროფილაქტიკური ღონისძიებების ჩატარებით, არამედ ტექნიკური საშუალებების ფართოდ გამოყენების შედეგად, როდესაც მობილური ტელეფონის ქურდობის ფაქტების დადგენა გაიოლდა და გართულდა მოპარული ან წართმეული ტელეფონის გაყიდვა ან მისი პირადი მიზნებისათვის გამოყენება.

ეს მაგალითი მოვიტანეთ არა იმისათვის, რომ დავაყენოთ სამართალდამცავი ორგანოებისა და ზოგადად სახელმწიფოს მიერ გატარებული სერიოზული ღონისძიების შედეგები, არამედ იმისათვის, რომ კიდევ ერთხელ ხაზი გაუვსვათ იმ გარემოებას, რომ ასეთი პრაქტიკა სხვა სახის დანაშაულებთან, მათ შორის ანალოგიური ტიპის დანაშაულებთან საბრძოლველად შედეგის მომტანი ვერ იქნება. სამწუხაროდ დანაშაულებათა სტატისტიკა იმაზე მეტყველებს, რომ არასრულწლოვანთა დანაშაული წინა პერიოდებთან შედარებით უფრო მრავალფეროვანი გახდა და სისასტიკე და ცინიზმიც შეემატა.

ამდენად, იმ კერძო და საერთო პრობლემათა ყოველმხრივი ანალიზი, მეცნიერული კვლევა, რომლებიც დაკავშირებულია სამართალურთიერთობათა რეგულირებასთან, ისეთ სოციალურ ფენომენტთან ბრძოლასთან, როგორცაა დანაშაული და უმთავრესად დანაშაული არასრულწლოვანთა შორის, არის ერთერთი აქტუალური, პერსპექტიული და სტრატეგიულად უმნიშვნელოვანესი იურისპრუდენციაში.

პრესიდან და მედიის სხვა საშუალებებიდან ვიცით, რომ ჩვენს ქვეყანაში ბევრი კეთდება ამ მიმართულებით, მაგრამ ისიც ცნობილია, რომ არსებული სურათი საკმაოდ მძიმეა. სამწუხაროა ისიც, რომ ბევრი რამ, რაზედაც მუშაობს ხელისუფლება და სამართალდამცავი ორგანოები ცნობილი არ არის ფართო საზოგადოებისათვის. ამდენად, ამ ნაშრომში მოტანილი ჩვენი მიდგომებიდან და მოსაზრებებიდან ბევრი შეიძლება განხორციელებულიც კი იყოს, მაგრამ ჩვენთვის ეს ცნობილი არ არის. შესაბამისად, ყურადღებას გავამახვილებთ იმაზე, რაც მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის.

უპირველესად შევჩერდებით ზოგადად დანაშაულის მიზეზებზე და სახელმწიფოს მიდგომებზე მის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში.

საზოგადოება ყოველთვის ეკებდა დანაშაულზე რეაგირების ოპტიმალურ საშუალებებს, იმისათვის, რომ თავი

დაეცვა დანაშაულისაგან, რომელიც ხდებოდა ან შეიძლებოდა მომხდარიყო. დანაშაულზე სოციალური კონტროლის პირველ ფორმად შესაძლებელია მივიჩნიოთ კონკრეტულ დანაშაულზე რეაქცია, გამოსატყუელი სისხლის აღებაში. იგი უპირველესად წარმოიშვა, როგორც დამსჯელი ინსტიტუტი (რაც განსაკუთრებით დამახასიათებელი იყო მონათმფლობელური და ფეოდალური საზოგადოებებისათვის), მაგრამ შემდგომში, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული საზოგადოებების განვითარების კვალდაკვალ, რომლის მორალი ევროპაში უპირველესად ქრისტიანულ ზნეობრივ ფასეულობებზე დაყრდნობით ყალიბდებოდა, სამაგიეროს გადახდის პრინციპი, ეჭვის ქვეშ დადგა. სისხლის სამართლის კლასიკური სკოლის პერიოდიდან მოყოლებული, იურისპრუდენციაში პოპულარული გახდა ფრანგი განმანათლებლებისაგან მიღებული იდეა, იმის თაობაზე, რომ უფრო შედეგისმომტანია არა დამნაშავის დასჯა, არამედ დანაშაულის თავიდან აცილება, ე.ი. არადასჯითი პრევენციის იდეა. ალბათ, ამის მიზეზი ისიც იყო, რომ საუკუნეების მანძილზე გამეფებულმა პრაქტიკამ დანაშაულისათვის სასჯელის სიმკაცრისა და გარდაუვალობის შესახებ, რომლის მიზანიც იყო დანაშაულისაკენ მიდრეკილ ადამიანთა დაშინება, შედეგი ვერ გამოიღო. დანაშაული იმატებდა და იგი უფრო და უფრო საშიშ ფორმებს იღებდა.

ადამიანთა დაშინებისა და მათ მიმართ განსაკუთრებული სისასტიკის პრაქტიკამ თავისი ლოგიკური გაგრძელება ჰპოვა სოციალისტური ბანაკის არსებობის პირობებში. სადაც წესად მასობრივი რეპრესიები და დანაშაულის ლიკვიდირებისათვის ე.წ. ბრძოლა ითვლებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ გასული საუკუნის 60-იან 80-იან წლებში საბჭოთა დოკუმენტებში გარკვეული შერბილების ტონები გამოჩნდა და აქცენტები დანაშაულის პროფილაქტიკაზე გადაიტანეს, რეალურ ცხოვრებაში არაფერი შეცვლილა. დამნაშავეთა საჩვენებელი სისასტიკით დასჯა, მათი ხელახალი აღზრდის საქმეში საზოგადოების მონაწილეობა, საზოგადოების მიერ დამნაშავეთა განურჩეველი გაკიცხვა, მათ მიმართ ყალბი ჰუმანურობა ყოველდღიურობად იქცა.

არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის პროფილაქტიკა კი ძირითადად ე.წ. ბავშვთა ოთახებსა და პედაგოგ-ორგანიზატორებს ჰქონდათ მინდობილი, რომლებიც უმრავლეს შემთხვევაში სუსტი მომზადებისა და შესაძლებლობების ქალი მილიციელები, ან არც თუ ძლიერი პედაგოგები იყვნენ.

შესაბამისად მთელი ეს სერიოზულზე, სერიოზული პრობლემა ფორმალისზამდე იყო დაყვანილი.

ბევრი არაფერი შეცვლილა ამ თვალსაზრისით საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგაც. ახალგაზრდა ქართულმა სახელმწიფომ ვერ მოიკალა იმ მოზარდებისათვის, რომელთაც მშობლების ყურადღება მიაკლდათ, ქვეყანაში გამეფებულმა კორუფციამ, დანაშაულებრივმა სივრცემ, სადაც პირველი სიტყვა ე.წ. შავ სამყაროსა და „კანონიერ ქურდებს“ ეკუთვნოდათ, სიდუხჭირემ, უნიჭოდ განხორციელებულმა სასკოლო რეფორმებმა და სხვა, განსაკუთრებული დიდი დასვა არასრულწლოვანთა ფსიქიკას და მათ შორის დანაშაულმა იმატა. დანაშაულის პროფილაქტიკისა და აღკვეთის საქმეს ცუდი სამსახური გაუწია ისეთმა არაჯანსაღმა მოვლენებმა, როგორც ადგილი ჰქონდა და აქვს სამართალდამცავ ორგანოებში, სასამართლოსა და სასჯელაღსრულებით ორგანიზაციებში. ვერ ვიტყვით, რომ არაფერი კეთდება არსებული მდგომარეობის შესაცვლელად, მაგრამ არც იმის მტკიცება შეიძლება, რომ მდგომარეობა ოპტიმიზმს ბადებს.

სამწუხაროდ, დანაშაულზე სახელმწიფოს რეაგირების პოლიტიკაში, მიუხედავად პერიოდული პროგრესული დეკლარაციებისა, გამოიყენება უფრო მეტად ცუდი საშუალებები და ხერხები, რომლებიც ორიენტირებულია პრაქტიკაზე და არა სტრატეგიულ ამოცანებზე. ამდენად სახელმწიფოს მიერ ხშირად იქმნება აქტუალური საკითხების გადაწყვეტის ილუზია, მაგალითად ისეთის, როგორიცაა დამნაშავის იზოლაცია და როგორც იტყვიან „გაპიარება“, ბუნებრივია ამით გარკვეული შედეგი, მაგალითად, დამნაშავისადმი საზოგადოების ნეგატიურად განწყობა მიიღწევა, მაგრამ დანაშაულის წარმოშობის მიზეზები ინქმალდება და რეალური პრობლემები გადაუწყვეტელი რჩება.

სამწუხაროდ დანაშაულზე რეაგირების პოლიტიკა ჩვენში არ გულისხმობს დაზარალებულზე ზრუნვას (ზარალის ანაზღაურება, ფსიქოლოგიური ან სხვა საჭირო დახმარების აღმოჩენა), დაბალია პროფილაქტიკის დონე იმათ შორისაც ვინც მოხდა სასჯელი და საზოგადოებას დაუბრუნდა, სახელმწიფოს ზრუნვის გარეშეა ის მარგინალური ჯგუფებიც, რომლებიც მძიმე სიტუაციაში აღმოჩნდნენ და ამ სიტუაციებიდან კანონიერი გზებით თავის დაღწევის იმედი მათ მხოლოდ სახელმწიფოსაგან აქვთ.

დანაშაულის პროფილაქტიკა, მათ შორის არასრულწლოვანთა შორის, ტრადიციული მიდგომებით

შეუძლებელია. ამიტომაცა, რომ თანამედროვე კრიმინალისტიკური მეცნიერება ორიენტირებულია არსებული წესებისა და კანონებისადმი მორჩილების და არა კანონდარღვევების კვლევაზე. ე.ი. შეისწავლება არა იმდენად დანაშაულის ჩადენის მიზეზები, რამდენადაც დანაშაულისაგან თავის არიდების (შეკავების) მიზეზები. შესაბამისად ორიენტაციაა არა დანაშაულის აღკვეთასა და ჩადენილი დანაშაულისათვის სასჯელის შეფარდებაზე, არამედ იმაზე, რომ აღმოიფხვრას დანაშაულის ჩადენის მიზეზები და ადამიანებში, განსაკუთრებით მოზარდებში, დამკვიდრდეს კანონმორჩილება, საზოგადოებისათვის მისაღები მორალი და ღირებულებები.

დანაშაულის პროფილაქტიკის თანამედროვე კონცეფციები მოგვიწოდებენ ადმინისტრაციულ-დამსჯელობითი ზომებიდან სამედიცინო-ფსიქოლოგიურ, ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიურ და სიციალურ-სამართლებრივ დახმარებაზე გადასვლისაკენ. განსაკუთრებით რისჯ-ჯგუფებისა და ფსიქოლოგიურ-სოციალურ განვითარებაში გადახრების მქონე მოზარდებისათვის. ს. ბელიჩევა თავის ნაშრომში „პრევენციული ფსიქოლოგიის საფუძვლები“ [2] მიუთითებს, რომ პრევენციული პროგრამებისა და ზომების განხორციელების საერთაშორისო პრაქტიკას გარკვეული საერთო ტენდენციები და პრინციპები ახასიათებს. მათ შორის:

- აღმზრდელობით-პროფილაქტიკური საქმიანობის პროფესიონალიზაცია. სოციალური მუშაკების, სოციალური პედაგოგების, სოციალური რეაბილიტატორების, პრაქტიკული ფსიქოლოგების მომზადება და საქმიანობა, რომლებიც მუშაობენ მოზარდთა შესაბამის კოლექტივებთან და მათ ოჯახებთან.
- სპეციალური პრევენციული ცენტრებისა და სტრუქტურების ჩამოყალიბება, რომლებიც მუშაობენ მოზარდებთან, ოჯახებთან, ბავშვებთან, უწვენ მათ სოციალურ და სოციალურ-ფსიქოლოგიურ დახმარებას (ფსიქოლოგიური სამსახურები დაკონსულტაციები, ნდობის ცენტრები, სარეაბილიტაციო და გართობის ცენტრები, კრიტიკულ სიტუაციებში ჩავარდნილ ბავშვთა და მოზარდთა თავშესაფრები და სხვა).
- ოჯახის, როგორც უმთავრესი სოციალური ინსტიტუტის აღიარება და სპეციალური სოციალურ-ფსიქოლოგიური ღონისძიებების გატარება მათი გაძლიერებისა და გაჯანსაღებისათვის.

- სხვადასხვა სოციალურ და ფსიქოლოგიურ გადახრის მქონე მოზარდების რეაბილიტაცია.

კარგად გვესმის, რომ აქ ჩამოთვლილი ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება სერიოზულ ფინანსიურ დანახარჯებს საჭიროებს. მაგრამ, როგორც იტყვიან იგი ამად ღირს, რამდენადაც მომავალი ჯანსაღი თაობის აღზრდასთანაა დაკავშირებული. უდაოდ გაადვილება დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა, თუ მას ექნება სისტემური ხასიათი და ადრეული ასაკიდან დაიწყება. სახელმწიფოსთან ერთად ამ მნიშვნელოვან საქმეს არასამთავრობო სექტორიც უნდა გაუძღვეს. ზოგი რამ ამ მიმართებით ნამდვილად კეთდება, მაგრამ მას არ აქვს მიზანმიმართული და თანმიმდევრული ხასიათი. ვერცერთი სერიოზული საქმე ვერ ითმენს არათანმიმდევრულობასა და ეპიზოდურობას, მაგრამ საქმიანობა რომელიც მიმართულია მოზარდების ჩამოყალიბების, მათში სამართლებრივი ცნობიერების ფორმირებისა და ზოგადად დანაშაულებრივი ქმედებისადმი მათი ნეგატიური დამოკიდებულების გამომუშავებისაკენ განსაკუთრებულ სიფრთხილეს, ზომიერებას, თანმიმდევრულობას, კოორდინაციასა და დიდ პედაგოგიურ ტაქტს მოითხოვს. ეს ის შემთხვევაა, რომ ცუდად კეთებას, საერთოდ პრობლემისაგან გვერდზე გადავსა სჯობია. და რამდენადაც ჩვენ ასეთი უყურადღებობის ფუფუნების უფლებას ჩვენს თავს ვერ მივცემთ, სახელმწიფომ ყველაფერი უნდა იღონოს, რათა დანაშაულის პრევენცია, განსაკუთრებით მოზარდთა შორის, თავისი ღირსების საქმედ აქციოს, ორგანიზაცია გაუწიოს სოციალურ კონტროლს ამ საქმიანობაზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია გამოვთქვათ ჩვენი მიდგომები და წინადადებები არასრულწლოვანთა დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებით. ეს მიდგომები ორიენტირებულია დანაშაულის პრევენციაზე, რამდენადაც არასრულწლოვანთა დანაშაულის მინიმიზაციისა და ამ პრობლემის დაძლევისათვის გაწეულ ყველა საქმიანობათა შორის სწორედ ეს უკანასკნელია ყველაზე ეფექტიური.

მრავალ ღონისძიებათა და ნაბიჯებს შორის მიგვაჩნია ქვემოთ ჩამოთვლილი მოსაზრებები ბევრად შეუწყობს ხელს დანაშაულის პრევენციას იმ გამოცდილებაზე და პრაქტიკაზე დაყრდნობით, რომელიც გამოიყენება ევროპის და არა მარტო ევროპის განვითარებულ ქვეყნებში.

1. საჭიროა შესწავლილ იქნეს პენიტენციარული დაწესებულების, როგორც სოციალური ინსტიტუტის ფუნქციონირების საკითხები. კლასიფიცირებულ და შეჯერებულ იქნეს ისინი არსებულ თეორიულ მიდგომებთან. შესაბამისად ამადლდეს სოციალური სტრუქტურების ქმედითობა და გავლენა მსჯავრდებულებზე.
2. შესწავლილ იქნეს არასრულწლოვანთა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების კონტროლის პროცესების სოციალური შემადგენლობა და სოციალურ-სტრუქტურული სივრცე, მიღებულ იქნეს ზომები მათი გაჯანსაღებისათვის.
3. განხორციელდეს პენიტენციარული დაწესებულების ფორმალური ორგანიზაციული სტრუქტურის შესწავლა და გაანალიზება ემპირიული გამოკვლევის გატარების გზით; გაანალიზდეს სახელისუფლებო გავლენა ამ დაწესებულებების საქმიანობაზე. გამოკვლეულ იქნეს არასრულწლოვანთა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაზე კონტროლის განხორციელების რესურსები სხვადასხვა კატეგორიის პერსონალის მხრიდან.
4. ემპირიული გამოკვლევის გატარების გზით განხორციელდეს არასრულწლოვანთა საზოგადოებრივ-სოციალური სტრუქტურის შესწავლა და გაანალიზება.
5. პენიტენციალურ დაწესებულებებში პროფილაქტიკური საქმიანობა უნდა წარიმართოს იმის გათვალისწინებით, რომ იზოლაციის დროს მოზარდები ეუფლებიან დახსრულ პირობებში ადაპტაციის პრაქტიკულ ცოდნას, ასევე რეჟიმისა და კონტროლისათვის წინააღმდეგობის გაწევის საშუალებებს. არასრულწლოვანი კანონდამრღვევებისთვის პენიტენციარული სისტემა გახლავთ პოლიტიკურად დეტერმინირებული სოციალური ინსტიტუტი. პენიტენციარულ დაწესებულებებში არასრულწლოვან კანონდამრღვევებთან მუშაობის თანამედროვე პრაქტიკა უნდა ითვალისწინებდეს სოციალური და კრიმინალური პოლიტიკის კონფიგურაციის ცვლილებებს რომელიც განხორციელდა პოსტსაბჭოური პერიოდის განმავლობაში. არასრულწლოვანი კანონდამრღვევების სოციალური კონტროლის თანამედროვე პრაქტიკაში გამოიყოფილ იქნა 4 ეტაპი, რომლებიც ასახავენ არასრულწლოვანთა დანაშაულის სოციალური კონტროლის შემადგენლობასა და ხასიათს საბჭოურ და პოსტსაბჭოურ სივრცეში, ესენია: “პროტექციონიზმი”, “რეაქცია”, “ორიენტაცია და ჰუმანიზაცია”, “ახალი რეაქცია”.

6. სერიოზული განსჯის საგანად უნდა იქცეს დღეს არსებული მდგომარეობა, როდესაც პენიტენციალურ სისტემაში მოქმედებს კონტროლის სხვადასხვა ტიპი. სადამსჯელო ტიპი - მიმართული დისციპლინის დაცვისკენ, გაქცევების აღკვეთისა და არასრულწლოვანთა კანონდამრღვევების გამოაშკარავებისაკენ. “კონტროლ-ნომინაცია” რეგულირდება ინდივიდუალური შეჯიბრების, განაწილების, ინდივიდუალური გასაუბრების გზით და არასრულწლოვანთა თავისებურებების გათვალისწინებით. “კონტროლ-სანქცია” რეგულირდება დასჯისა და დარწმუნების წესებით. სასჯელი დგინდება პრინციპით: “ჯგუფის ერთობლივი პასუხისმგებლობა ცალკეული წევრის დანაშაულზე”. კონტროლის “თერაპიული ტიპი” მიმართულია მოზარდთა გონებაში ხარვეზების ლიკვიდაციისაკენ და იხოლაციის პროცესში უწევს მას ფსიქოლოგიურ მხარდაჭერას. მასწავლებლები, აღსაზრდელებთან შედარებით, ფლობენ უფრო ნაკლებ გავლენას არასრულწლოვანებზე და შეზღუდულნი არიან მათ ქმედებაზე კონტროლის ინსტრუმენტებში. “კონტროლი-ნომინაციისა” და “კონტროლი-სანქციის” მთავარი ინსტრუმენტია ქულებით შეფასება. მხარდაჭერა, ისევე როგორც, დასჯა ატარებს ინდივიდუალურ ხასიათს. ასეთი მეთოდები არც თუ იშვიათად ამართლებენ, მაგრამ მათი გამოყენებისათვის საჭიროა თითოეული მოზარდის ფსიქოლოგიის ზუსტი ცოდნა, რაც ჩვენს პირობებში და რესურსებით პრაქტიკულად შეუძლებელია.
7. ამდენად, პენიტენციალურ დაწესებულებებში არასრულწლოვანთა შიდა ჯგუფური კონტროლის უფრო გავრცელებული პრაქტიკა გახლავთ ფიზიკური ძალადობა და დაბეზღება. ორივე პრაქტიკა არასრულწლოვანებში ასახავს კონტროლის სხვადასხვა მექანიზმებს, რაც ერთდროულად ურთიერთარსებობის შედეგიც და პირობაცაა, სამწუხაროდ არც თუ იშვიათად ეს პრაქტიკა მხარდაჭერას პოვებს არა მარტო არასრულწლოვანების, არამედ პერსონალის მხრიდან. სავალალოა, რომ ასეთი მეთოდებით რეგულირდება დისციპლინა და წესრიგი მთლიანად დაწესებულებაში. ეს მდგომარეობა სასწრაფოდ გამოსწორებას საჭიროებს.

მიგვაჩნია, რომ ასეთი ვითარება სერიოზულ განსჯასა და ყურადღებას მოითხოვს, ალბათ სპეციალური სამინისტრო, რომელსაც პრობაციის საკითხებზე მოუწევს მუშაობა სკურპულოზურად განსჯის აღნიშნულ საკითხებს.

არასრულწლოვანთა განმეორებითი დანაშაულის აღკვეთისათვის ბრძოლა სულ მცირე სწორედ პენიტენციურ სისტემაში უნდა დაიწყოს და ლოგიკურად გაგრძელდეს ახალგაზრდის საზოგადოებაში დაბრუნების შემდეგ.

ლიტერატურა:

References

1. saqarTvelos konstitucia raizi, 2004, gv.1 (Georgian)
2. Adler F., Mueller G.O. W., Laufer W.S. New York, 1995. Criminology. Second edition. P. 160;
3. Graham J., Bennet T. Crime Prevention Strategies in Europe and North America. Helsinki. 1995. P. VIII;
4. Belbcheva C. A. Osnovi preventivnoi psirholgii/ M., 1994 (Russian)
5. Zabrianski G. I. Sociologia prestupnicti nesovershennoletnich. Minsk, 1997 c.90 (Russian)
6. Shestakov D.A. Ob upravlenii prestupnostiu // Problemi sovershenstvovania ispolzovania ugolovnich nakazanii// Pod. red. A.I. Vasileva. Riazan 1992.

Sophie Dogonadze

Prevention – effective struggle against juvenile delinquency

Summary

Georgia has implemented and streamlined the law system especially in the field of juvenile crime for the last two decades. The crime has acquired more cynical and degraded forms. The existing system requires new approaches and methods in order to prevent the above mentioned delinquency.

The article deals with the measures aimed at preventing juvenile crime. One of the most common punitive measures still remains to be imprisonment. The existing penitentiary system is far from being flawless and doesn't respond to the requirements of the modern Georgian society. In order to achieve desired goals it is essential to single out the efficiency of social control as one of the most important mechanisms for crime prevention. The social control in itself implies creating more flexible state ideology providing strengthening governmental influence on penitentiary system configuration and models of treating misbehavior. Based on the modern theoretical achievements the dialectical concept of social control in

“total Institution” has been elaborated and recourses and regulations of its implementations have been defined.

The system refinement requires a wide range of measures. Applying firm measures against primary delinquency can have even more negative feedback. Freedom limitation could encourage more aggressive reaction from imprisoned adults. The penitentiary system of juvenile delinquents is politically determined social institution. The modern practice toward juvenile delinquency encompass four stages: “protectionism”, “reaction”, “mild and liberal treatment”, “new reaction”.

Special centers should be established that will prepare the delinquents to adapt with outer environment after having served the term. The system refinement activities should be of regular and constant nature and it should embrace the society and the state.

Key Words: Juvenile delinquents, crime, law enforcement bodies, penitentiary system, prevention, social control, state, society, Georgia, ideology, protectionism, reaction, mild and liberal treatment, new reaction.

Reviewer – PhD of Law Jemal Janashia

Догонадзе София Шотаевна

Превенция – основа эффективности борьбы с преступностью среди несовершеннолетних

Резюме

В Грузии за последние два десятилетия идет интенсивная работа по реорганизации правозащитной системы, в том числе в сфере борьбы с подростковыми преступлениями. Эти преступления основательно изменили свою структуру, стали более циничными и изощренными.

Реформирование существующей системы профилактики и правосудия в отношении несовершеннолетних происходит путем внедрения новых современных подходов.

В статье дан анализ существующего положения в деле профилактики правонарушения среди несовершеннолетних. Несмотря на изменения в законодательстве, направленные на смягчение карательных мер в отношении несовершеннолетних правонарушителей, одной из самых распространенных мер остается практика лишения свободы. Существующее на сегодняшний день положение в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних правонарушителей оставляет желать лучшего. Функционирование пенитенциарной системы для несовершеннолетних правонарушителей не соответствуют задачам трансформации современного общества Грузии.

Основу работы составляет выделение задачи социального контроля, как основного подхода к исследуемой проблеме. Выдвигается задача возведения социального контроля противоправного поведения несовершеннолетних на уровне государственной идеологии, с целью усиления ее влияние на конфигурацию системы пенитенциарных учреждений и моделей обращения с воспитанниками. Основываясь на современных теоретических достижениях, разработана концепция анализа диалектики социального контроля в «тотальном институте»; выделены правила и ресурсы его осуществления.

Выдвигаются некоторые положения для совершенствования деятельности в этом направлении, в частности:

- подтверждается гипотеза о том, что функционирование первичного пенитенциарного учреждения для несовершеннолетних, по причине диалектики социального контроля в «тотальных институтах», сопряжено с непреднамеренными последствиями. Непреднамеренные последствия профилактической работы пенитенциарного учреждения выражаются в том, что за время изоляции подростки овладевают практическим знанием адаптации к закрытым условиям, способами сопротивления к правилам режима и контроля.

- пенитенциарная система для несовершеннолетних правонарушителей является политически детерминированным социальным институтом. Современная практика работы с несовершеннолетними правонарушителями в пенитенциарном учреждении должна содержать в себе четыре этапа, отражающие характер и содержание социального контроля преступности несовершеннолетних: «протекционизм», «реакция», «ориентация на гуманизацию» и «новая реакция».

- предлагается основать центры временной изоляции несовершеннолетних правонарушителей, которые займется комплексной работой с несовершеннолетними, для подготовки их к успешной адаптации с обществом после отбития наказания.

Улучшение профилактической деятельности среди несовершеннолетних не одноразовая работа, которую можно проводить эпизодично, необходимо спланировать и последовательно осуществлять комплекс мер с участием всего общества и государства.

Ключевые слова: несовершеннолетние, преступность, правоохранительные органы, пенитенциальная система, профилактика, социальный контроль, государство, общество, Грузия, идеология, протекционизм, реакция, ориентация на гуманизацию, новая реакция.

Рецензент – доктор юридических наук Джемал Джанашия

ბეთლემიბე გეგი, ერმოლავეი სერგო

ელექტრონული ბიზნესის ბანკოთარების პერსპექტივები საქართველოში

საქართველოში ეკონომიკური განვითარების ახალი ეტაპი იწყება. ამას ვაკვირდებით სხვადასხვა სფეროებში, მრეწველობიდან დაწყებული, ფინანსური სტრუქტურებით დამთავრებული. განვითარებას იწყებს ელექტრონული კომერცია, რაც ჩანს ახალ რეალიზებულ პროექტებში. თანდათან ხორციელდება გადასვლა ინტერნეტის რესურსების ელემენტარული გამოყენებიდან ქსელის ექსპლუატაციის უფრო ტექნოლოგიურ ფორმებზე. როდესაც ვსაუბრობთ საქართველოში ელექტრონული ბიზნესისათვის მიმზიდველ სფეროებზე, პირველ რიგში ცხადია, უნდა ავლნიშნოთ საბანკო სისტემა. იქ არის მოთხოვნა e-business - ზე, და მისი დანერგვისთვის აუცილებელი რესურსებიც.

მეორე მაგალითია სატრანსპორტო სფერო, დანერგვის შესაძლებლობით არამარტო ბილეთების გაყიდვისა, არამედ დამატებითი ელექტრონული მომსახურების გაწევისათვის, ისეთი, როგორცაა სასტუმროებში ნომრების დაჯავშნა. ეს ყველაფერი არსებითი დამატებითი კაპიტალური დანახარჯების გარეშე, ასე რომ, ელექტრონული ბიზნესისათვის საქართველოში არსებობს გამოუყენებელი რესურსები.

ელექტრონული ბიზნესი საქართველოსთვის ფართო პერსპექტივებს ხსნის, განსაკუთრებით მცირე ბიზნესისათვის, იმიტომ რომ ელექტრონული ბიზნესი საშუალებას იძლევა მინიმუმამდე დაგიყვანოთ ზედნადები დანახარჯები და მთლიანად აღმოფხვრათ მთელი რუტინა, რომელშიც ახლა იხრჩობა მცირე ბიზნესი. ქსელში გარიგებების რაოდენობა საშუალებას გვაძლევს ვთქვათ, რომ სწორედ ეს ბიზნესი მომავალში მიუხედავად შედარებით მცირე მოცულობისა, დაიწყებს ბიზნესის განვითარებას, გამოიწვევს მისდამი ინტერესს და მის სფეროში ჩაითრევს სულ უფრო მრავალრიცხოვან კლიენტებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს ის პროექტები, რომლებიც მუშაობენ ახალ, ჯერ კიდევ განუვითარებელ ან საერთოდ უნიკალურ ნიშებში. ისინი ითხოვენ დიდ პირველდაწყებით დროებით ფულად დანახარჯებს, რომლებითაც იფარება პერსპექტივების შეფასება, მაგრამ საბოლოო ჯამში, დიდი მოგების გარანტიასაც იძლევა. ზოგიერთი პერსპექტიული ნიშა

ხედაპირზე ძვეს. უპირველეს ყოვლისა, თვით ქსელის ქართული სეგმენტის ზრდის დინამიკა მოწმობს, რომ ახლა საქართველოს ბაზარს ესაჭიროება წებ დიზაინერები. იმაზე, თუ რამდენად შეძლებენ ვებდიზაინის სტუდიები თავისი ხელოვნების “ნაკადზე დაყენებას”, იქნება დამოკიდებული მათი კაპიტალიზაცია.

და ბოლოს, კიდევ ერთი ნიშა, რომელიც პრაქტიკულად არ არის განვითარებული - ეს არის საერთაშორისო ბიზნეს პროექტები. მათი უმეტესობა დღეს წარმოადგენს ლოკალურ პროექტებს, ისინი ემსახურებიან ხელის მომწერებს მხოლოდ და მხოლოდ თავისი განლაგების ზონაში. ამასთან ცხადია, რომ ტელეკომუნიკაციები და საერთოდ, ინტერნეტ გარემო არაჩვეულებრივად განწყობილია გლობალურობისადმი, არა მხოლოდ შეთავაზების, არამედ მოთხოვნის თვალსაზრისითაც. ამის შედეგად, გარდაუვალია თანდათანობით გადასვლა შრომის, საქონლისა და მომსახურების თავისუფალ საერთაშორისო ბაზარზე, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება დედამიწის ნებისმიერი წერტილიდან, სადაც არის ქსელი. წარმატებას მიაღწევენ ინტერნეტ კომპანიები, რომლებიც არ არიან მიბმული ლოკალურ ბაზრებთან და რომლებიც გამოიმუშავენ უნივერსალურ პროდუქტებსა და მომსახურებას, რომელიც მისაწვდომია მთელ მსოფლიოში. მსოფლიო ქსელური ბაზარი შეიძლება საქართველოს მომავალიც გახდეს.

როდესაც ვაკვირდებით საქართველოში ამ ბაზრის განვითარებას, ნათლად ჩანს, თუ რა ბევრია ჯერ კიდევ არარეალიზებული სერვისები, რა ბევრია კონკურენციისათვის თავისუფალი ნიშა, რამდენად დიდია მოთხოვნა მაღალკვალიფიციურ პროგრამისტებზე, მენეჯერებზე და დიზაინერებზე. ძალიან დიდი შესაძლებლობებია ქსელური პროექტების რეალიზაციისათვის მსხვილ ქალაქებში. ეს ბაზრები ჯერჯერობით ჩანასახობრივ მდგომარეობაში არიან, მაგრამ პოტენციული მათი ზრდისათვის კოლოსალურია.

როდესაც ვახასიათებთ ელექტრონული ბიზნესის პრობლემებს საქართველოში, უნდა დავანაწილოთ ისინი საერთო პრობლემებად, რომლებიც მთელი მსოფლიოსთვის არის დამახასიათებელი, და იმ პრობლემებად, რომლებიც მხოლოდ საქართველოს ახასიათებს. მსოფლიოსთვის დამახასიათებელი პრობლემებიდან დღესდღეობით გამოყოფენ შემდეგ აქტუალურ პრობლემებს:

1) ციფრული ნაღდი ფულის და გადახდის პრობლემა ინტერნეტში. ეს პრობლემა გაჩნდა ელექტრონული ბიზნესის

გაჩენასთან ერთად. ელექტრონულ, ანუ როგორც კიდევ მას უწოდებენ, ვირტუალურ ბიზნესს უნდა ჰქონდეს გადახდის შესაბამისი სისტემა - ელექტრონული ან ვირტუალური. ციფრული გადახდის ტექნოლოგიები ყურადღებას იპყრობდნენ აგრეთვე როგორც მიკრო გადახდების რეალიზაციის საშუალება. წლების მანძილზე ჩამოყალიბებული საგადასახადო მექანიზმების ნელი და ფრთხილი ევოლუცია ჯერჯერობით განვითარების ერთადერთი შესაძლებელი მიმართულება აღმოჩნდა.

2) კიდევ ერთი პრობლემა საქონლის დაბრუნებაა. ამერიკაში ეს პრობლემა კიდევ უფრო მწვავეა, ვიდრე საქართველოში, რადგანაც ჩვენთან ინტერნეტ მაღაზიები ჯერჯერობით ლოკალური მოვლენაა. ქსელური მაღაზიების ხელმძღვანელობას აქვს შემდეგი პოლიტიკა: მაღაზია პირველივე მოთხოვნისთანავე ასორციელებს ფულის დაბრუნებას, თუკი კლიენტი უარს ამბობს საქონელზე მიზეზის ახსნის გარეშეც კი. ასეთ ხარჯებზე (ისინი კი ცოტანი როდი არიან) მაღაზიის ხელმძღვანელობა მიდის იმიტომ, რომ ხალხს დადებითი დამოკიდებულება ჰქონდეს ინტერნეტ მაღაზიებთან.

3) მიწოდება გაცილებით უფრო სერიოზული პრობლემაა, ვიდრე გადახდა. სწორედ მიწოდებასთან სირთულეების გამო კომპანიები რეგიონში გაცილებით ნაკლებ საქონელს ყიდვიან, ვიდრე ცენტრებში. თუ ავიღებთ საქონელზე უარის თქმის საერთო რიცხვს, აღმოჩნდება, რომ მათგან მხოლოდ სამი პროცენტი მოხდა იმის გამო, რომ არ იყო საკრედიტო ბარათებით დაგახდის საშუალება, ხოლო მიწოდების სისტემის არარსებობის გამო კი - 70 %. დასავლური გამოცდილება აჩვენებს, რომ ინტერნეტ მაღაზიებით გაცილებით უფრო მეტად სარგებლობენ ის მომხმარებლები, რომლებიც დაცილებულები არიან მსხვილი ქალაქებიდან. განვიხილოთ ელექტრონული ბიზნესის პრობლემები, რომლებიც მხოლოდ საქართველოსთვისაა დამახასიათებელი:

1) ელექტრონული ბიზნესის განვითარებას ხელს უშლის აუცილებელი ინფრასტრუქტურების არარსებობა. პირველ რიგში ეს კავშირის ინფრასტრუქტურაა. თუკი მყიდველი ვებგვერდის ჩატვირთვას ელოდება რამდენიმე წუთს, მაშინ აქ არავითარ ელექტრონულ კომერციაზე საუბარი არ შეიძლება.

2) საქართველოში არ არსებობს საგადასახადო სისტემა. რასაკვირველია, არსებობენ ბანკები, რომლებიც განავითარებენ ელექტრონულ საგადასახადო სისტემებს, მაგრამ ჯერჯერობით არ არსებობს ერთიანი სისტემა, რომლის ფართოდ გამოყენება შეიძლებოდა. თუკი ვსაუბრობთ საქართველოში

საგადასახადო სისტემებზე, აქ უნდა ავლნიშნოთ სამი თავისებურება. პირველი - ონლაინ გადახდების ნიშა ცარიელია. დასავლეთში პრაქტიკულად ყველა გადახდა ინტერნეტში ხორციელდება ბარათებით. საქართველოში კი ორი პრობლემაა: ჯერ ერთი, მსხვილი ქალაქების, ისეთის, როგორცაა თბილისი და ბათუმის გარდა, ისინი პრაქტიკულად არ არსებობენ. მეორეც, დედაქალაქშიც კი, სადაც ბარათები მრავლადია, ისინი პასიურები არიან. ხალხი იყენებს ბარათებს მხოლოდ ფულის განაღდებისათვის და არა მაღაზიებში საყიდლებისათვის.

3) საგადასახადო სისტემების ნდობის არარსებობა და ერთდროულად თაღლითობის მაღალი დონე. დასავლეთში, აშშ-ში მყიდველი დაზღვეულია მის ბარათთან თაღლითობისაგან, როგორც ქსელში, ისე მის გარეთაც, როგორც მორალურად, ასევე ფედერალური კანონის მიერ. ამ ბაზარზე უფრო აქტიური მოთამაშეები, როგორც ჩვენს ქვეყანაში, ასევე დასავლეთში, არიან მცირე დინამიური კომპანიები და ბანკები, რომლებიც ეძებენ თავიანთი კლიენტებისთვის უფრო ხარისხიანი მომსახურების გასაწევად ახალი ტექნოლოგიების საშუალებებს. ამასთან ერთად, სხვადასხვა ჯურის შუამავლები ნაკლებად არიან დაინტერესებულნი ნებისმიერი საგადასახადო სისტემის მხარდაჭერაში, რაც უზრუნველყოფს მწარმოებლისა და მომხმარებლის პირდაპირ კავშირებს.

4) დღევანდელი ქართული ელექტრონული კომერციის ერთერთი მთავარი პრობლემაა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. ქართული ინტერნეტისათვის პოტენციალური საგადასახო სისტემა ზედმიწევნით უნდა იყოს დაცული თაღლითობისაგან, დაშვებული უნდა იყოს მცირე გადასახადები და ჰქონდეს გავრცელების დაბალი თვითღირებულება.

5) რაც შეეხება ქართულ კანონმდებლობასა და საერთოდ, სახელმწიფოს დამოკიდებულებას, ის ჯერ მზად არ არის. ნაწილობრივ დასახვეწია იურიდიული ბაზაც.

6) საქართველოში ჯერ კიდევ იგრძნობა საქონლის მიწოდების საიმედო სისტემების დეფიციტი. პრაქტიკულად ყველა დიდი მაღაზია იძულებულია იქონიოს მიწოდების სამსახური, იმ დროს, როდესაც საზღვარგარეთ არსებობენ ფირმები, რომელთა სპეციალიზაციაა საქონლის მიწოდება და რომელთა მომსახურებით სარფიანად სარგებლობენ ინტერნეტ მაღაზიები. ასეთი მომსახურების კომპანიების არარსებობა იწვევს პოტენციალური კლიენტების რიცხვის შემცირებასა და როგორც შედეგს, საწარმოს შემოსავლის შემცირებასაც კი.

7) ქართულ ბაზარზე მუშაობის ერთერთ თავისებურებას წარმოადგენს საინფორმაციო ტექნოლოგიების დანერგვის შესახებ ინფორმაციის თითქმის სრული არარსებობა. განვითარებად კომპანიებს სჭირდებათ მონაცემები და პროგნოზები ბაზრის მდგომარეობის შესახებ, ისინი კი პრაქტიკულად არ არსებობენ. კომპანიები იძულებულნი არიან თვითონ ჩაატარონ საკუთარი გამოკვლევები, გააკეთონ საკუთარი შეფასებები, მაგრამ ეს ცოტაა.

დასკენის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის პირობებში გაჩნდა ბიზნესის ახალი სახე - ინტერნეტ ბიზნესი. ის საფუძვლიანად განსხვავდება ჩვეულებრივი, არაქსელური ბიზნესისაგან, ვითარდება ისევე სწრაფად, როგორც თვითონ გარემო. ინტერნეტი ვირტუალურ ბაზარზე მუშაობის საშუალებას იძლევა, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს მცირე ბიზნესის საწარმოების დანახარჯებს; საშუალებას იძლევა არსებითად გაზარდოს პოტენციალური კლიენტების წრე. საქართველოსათვის ამ ბიზნესის ერთერთ ხელსაყრელ თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ ის (ბიზნესი) არაჩვეულებრივად მიმზიდველია დასავლური ინვესტორებისათვის. ეს კი მოცემულ მომენტში საქართველოსთვის ძალიან მნიშვნელოვანია: ეკონომიკას დღეს სჭირდება ფულადი სახსრები მცირე ბიზნესის განსავითარებლად, მსხვილი ბიზნესისათვის კონკურენტული გარემოს შესაქმნელად, რაც ნებისმიერი განვითარებული სახელმწიფოს ეკონომიკის საფუძველს წარმოადგენს.

მაგრამ მეწარმეობის ახალი სახის ღირსებებთან ერთად, ჩნდება პრობლემებიც. ძირითადში ისინი დაკავშირებული არიან საქართველოს განუვითარებელ სატელეფონო სტრუქტურასთან და მეწარმეების გამოუცდელიობასთან ბაზრის მოცემულ სეგმენტში. ამას გარდა, საქართველოში ჯერ კიდევ არ ჩამოყალიბებულა მმართველი პერსონალისა და მომსახურე პერსონალის ახალი თაობა, რომელსაც ეფექტურად შეეძლება მუშაობა ელექტრონული მომსახურების ბაზარზე. არ არსებობენ ინტერნეტ პროექტებზე დასპეციალიზებული საინვესტიციო კომპანიები, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს ამ ბაზრის განვითარებას, კაპიტალის გარეშე კი ყველაზე ორიგინალური იდეაც არაფერს არ ნიშნავს. საქართველოს ყველაზე დიდ პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ ადამიანების უმრავლესობის აზრი ინტერნეტის შესახებ უარყოფითია. საქართველოში ელექტრონული მომსახურების ბაზარი ჯერჯერობით სრულყოფილი არაა და შორსაა

დასავლურისაგან, მაგრამ ქართველი მეწარმე შეგნებულად მიდის ამ სირთულეებზე, ხედავს რა ამ ბაზრის პერსპექტივებს. ამას მოწმობენ ახალი ინტერნეტ პროექტები. ქართველი მეწარმე ასევე ხარჯავს თავის სახსრებს ელექტრონული მომსახურების ბაზრის, მისი განვითარებისა და იმ სტერეოტიპების შესასწავლად, რომლებიც ჩამოუყალიბდა ხალხს. ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ ეს ძალისხმევა უქმად არ ჩაივლის და ინტერნეტ ბიზნესი საქართველოში ისეთივე მომგებიანი და მიმზიდველი გახდება, როგორც დასავლეთის ქვეყნებში.

ლიტერატურა:

References

1. Yarovoi V.I. – “Sovremenniy menegemnt: teoria I praktika.,” 2003. (Russian)
2. Grabadurov V. A. – “Informacionnie technologie dlia menegerov”, 2004. (Russian)
3. Andreeva F. V. – “Elektronnaia kommercia”, 2004. (Russian).

Betlemidze Gegi, Ermolaev Sergo

Electronic Business Development Prospects in Georgia

Summary

In conditions of market economics in Georgia, there was appeared the new type of business – internet business. It absolutely defers from the typical, non-network business, it is developing as fast as surroundings itself. Internet allows you to work on virtual market that significantly reduces expenses, gives you possibility to increase circle of potential clients. One of the most profitable originality of this business is that it represents an attractive business for western investors. And this all is very important for Georgia at this moment: today Georgian economics really needs money sources for developing business, creating concurrent atmosphere for large business that represents the basis of economics for any developed country.

But with the new type of advantages of entrepreneurship, problems appear too. Basically they are related with an undeveloped telephone structure of Georgia and inexperience of owners in given segment. In addition, a new generation of ruling and serving personnel has not formed yet in Georgia, which could effectively work in electronic service market. There are no

investing companies that are specialized in internet projects that significantly reduce development of this market, without capital even the most original idea is nothing. The biggest problem of Georgia is that by the opinion of most people about using internet in business, is sufficiently negative. Today in Georgia, market of electronic service is not improved and is quite far from western one, but Georgian entrepreneur consciously goes to this complication, foresees the prospects of this market, which is proved by new internet projects. Georgian entrepreneur also spends its sources for studying and developing electronic service market and stereotypes that are formed in minds of people. We hope that this strong desire will not go wrong and internet business in Georgia will be such profitable and attractive as it is in western countries.

Keywords: Internet, entrepreneurship, electronic business, infrastructure, Georgia, electronic services, Internet projects, Georgian economy, Georgian market.

Reviewer – professor Genadi Iashvili, Georgian Technical University

Бетлемидзе Геги Василиевич, Ермолаев Сергей Викторович

Перспективы развития электронного бизнеса в Грузии

Резюме

В условиях рыночной экономики в Грузии появился новый вид бизнеса - Интернет-бизнес. Он абсолютно отличается от обычного, не сетевого бизнеса, и развивается так быстро, как окружающий мир. Интернет позволяет работать на виртуальном рынке, что существенно сокращает затраты и дает возможность увеличить круг потенциальных клиентов. Одним из наиболее прибыльных особенностей этого бизнеса заключается в том, что он представляет собой привлекательный бизнес для западных инвесторов. Это очень важно для Грузии на данный момент: сегодня грузинская экономика нуждается в источнике денег для развития бизнеса, создание конкурентных условий для крупного бизнеса, что является основой экономики любой развитой страны.

Но при наличии преимуществ нового предпринимательства, появляются и новые проблемы. В основном они связаны с неразвитой телефонной структурой Грузии и неопытностью предпринимателей в данном сегменте. Кроме того, новое поколение управляющего и обслуживающего персонала еще не сформированы в Грузии, которые могли бы эффективно работать на рынке электронных услуг. Нет инвестиционных компаний, которые специализируются на поддержку

интернет-проектов, что значительно снижает развитие этого рынка, без капитала даже самая оригинальная идея - ничто. Самая большая проблема заключается в том, что, мнения большинства людей об использовании Интернета в бизнесе, являются достаточно негативными. Сегодня в Грузии, рынок электронных услуг не развит и очень далек по уровню от западных, но грузинские предприниматели сознательно идут на сложности, предвидя перспективы этого рынка, что подтверждают новые интернет-проекты. Грузинские предприниматели также приводят свои источники по изучению и разработке электронных услуг рынка и стереотипов, которые формируются в сознании людей. Мы надеемся, что это сильное желание не будет напрасным и Интернет-бизнес в Грузии будет таким же прибыльным и привлекательным, как в западных странах.

Ключевые слова: интернет, предпринимательство, электронный бизнес, инфраструктура, Грузия, электронные услуги, интернет-проекты, грузинская экономика, грузинский рынок.

Рецензент - профессор Геннадий Яшвили, Грузинский технический университет

ი ს ც მ რ ი ა

ია ხუბაშვილი

დანტი – Una Italia და უნივერსალური მსოფლიო მონარქიის იდეის ფუძემდებელი

XIII-XIV საუკუნეებში იტალია რჩებოდა პოლიტიკურად დაქუცმაცებულ ქვეყნად. მისი დეცენტრალიზაციის მთავარ განსაკუთრებულობას წარმოადგენდა დამოუკიდებელი ქალაქ-სახელმწიფოების უზარმაზარი რიცხვი ჩრდილოეთ და ცენტრალურ იტალიაში (70 ქალაქი). ისინი სუვერენიტეტის ფართო უფლებებით გამოირჩეოდნენ: ჰყავდათ თავისი არმია, ფინანსები, არჩევითი ადმინისტრაცია. შეექმნათ კანონების მიღება და ა.შ. პოლიტიკური პოლიცენტრიზმის პირობებში გარდაუვალი ხდებოდა მეტოქეობა მსხვილ და გავლენიან ქალაქებს შორის და თანაც არამარტო სავაჭრო-ეკონომიკური თვალსაზრისით. შეირადებულ პოლიტიკურ ბრძოლას იტალიის ქალაქ-სახელმწიფოების შორის თან სდევდა იდეოლოგიური აკომპანიმენტი, რომელშიც მკვეთრად ჟღერდა მთავარი თემა – თავისუფლების შენარჩუნება. საქმე ეხებოდა არამარტო პოლიტიკური დამოუკიდებლობის შენარჩუნებას, აგრეთვე კონსტიტუციურ მოწყობასაც, რომელიც ქალაქის სტატუსებით იყო განმტკიცებული. ნახევარკუნძულზე არსებული სახელმწიფო ფორმების მრავალ ფეროვნება (რესპუბლიკა, სინიორია, მონარქია) სპეციფიკური იტალიური პირობებიდან გამომდინარე თავისუფლებას რესპუბლიკასთან აიგივებდა. ეს განისაზღვრებოდა ქალაქ-სახელმწიფოების პოლიტიკური განვითარებით., რომელიც XIII საუკუნეში დაიწყო საშინაო კონფლიქტების გავლენით და დაკავშირებული იყო ქალაქებში ძალაუფლებისათვის ბრძოლასთან, ევოლუციით-რესპუბლიკიდან სინიორიისაკენ. ქალაქის თვითმმართველობის ორგანოები სინიორიის ძალაუფლების ქვეშ აღმოჩნდა, რომელსაც თავიდან ხელისუფლება ანდეს ქალაქში წესრიგის დასამყარებლად, პარტიებსა და კლანებს შორის ბრძოლის დასაზავებლად. უკვე XIII საუკუნის ბოლოს სინიორია წარმოიშვა მილანში, ფერარაში, მანტუაში. რესპუბლიკური წყობა XV საუკუნის დასაწყისისთვის შენარჩუნებული იყო

ვენეციაში, გენუაში, ფლორენციაში, სიენაში, ლუკასა და სხვა ქალაქებში.

იტალიაში პოლიტიკურმა პოლიცენტრიზმმა და სახელმწიფო სისტემების მრავალფეროვნებამ, ისევე, როგორც სხვა ფაქტორებმა, მნიშვნელოვნად განაპირობა რენესანსული კულტურის განვითარების განსაკუთრებულობა ქვეყანაში – ისიც პოლიცენტრული იყო და გამოირჩეოდა იდეური მიმდინარეობების ფართო სპექტრითა და სტილისტური მიმართულებით. კულტურულ პროცესებს დინამიზმს აძლევდა ქალაქებს შორის დიალოგი, რომელშიც სახელისუფლებო სტრუქტურებთან ერთად (სამხედრო, პოლიტიკური, დიპლომატიური) ჩართული იყვნენ ასევე ინტელექტუალთა სხვადასხვა ფენები, რომლებიც ეწეოდნენ პატრიოტულ პროპაგანდას. ადგილობრივი პატრიოტიზმის პოზიციების განმტკიცებას ხელს უწყობდა ქალაქის ისტორია და მისი კულტურული მიღწევები. პროპაგანდისტულ ბრძოლაში განსაკუთრებით შეიმჩნეოდა ჰუმანისტების როლი, რომლებიც გამოირჩეოდნენ ანტიკური კულტურის დრმა ცოდნით, ადგილობრივი ლიტერატურულ-ისტორიული ტრადიციებით და შესანიშნავად ფლობდნენ ორატორულ ხელოვნებას (ჰუმანისტებს ხშირად დიპლომატიურ მისიებსაც ანდობდნენ). ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენს ჰუმანისტების მწვავე კულტურულ-პოლიტიკური დიალოგი, რომელიც მილანსა და ფლორენციას შორის წარმოებდა XV საუკუნის დასასრულს.

ჰუმანისტებისათვის სამოქალაქო ცხოვრებისა და სახელმწიფოების ნორმად იქცა ძველი რომი და რომის სამართალი. ჰუმანიზმის აღმოცენებას პოლიტიკური მოტივები ჰქონდა; საერო ხელისუფლებამ XII საუკუნიდან სახელმწიფოს პრაქტიკაში შემოიტანა რომის სამართალი. პოლიტიკის სეკულარიზაციამ და სოციალურმა ცხოვრებამ, საერო ცხოვრებაზე აქცენტირებამ, ღვთაებრივი ელემენტების მნიშვნელობის შემცირებამ და ადამიანური ღირსების წინ წამოწევამ საზოგადოება მოამზადა ახალი იდეების მისაღებად და ინტელექტუალური აქტივობის გაზრდისათვის. ჰუმანისტებმა დაიწვეს განმაახლებლის როლის შესრულება ქალაქის მუნიციპალურ ინსტიტუციაში. ბევრი მათგანი კანცლერი იყო ან სინიორის აპარატში მუშაობდა.

ცალკეულ ქალაქ-სახელმწიფოებს შორის ბრძოლას პირველობისთვის თან სდევდა საგარეო პრობლემებიც. რომის საღმრთო იმპერია, საფრანგეთი და ესპანეთი ცდილობდნენ თავიანთი გავლენის სფეროდ ექციათ ეს უმდიდრესი ქვეყანა. ამას ემატებოდა ისიც, რომ პაპობა, რომელიც თავს „ქრისტეს

მოადგილედ” თვლიდა, საერო ძალაუფლების ხელში ჩაგდებას ცდილობდა. XIII საუკუნეში რომის საღმრთო იმპერატორებსა და პაპებს შორის ატეხილმა ბრძოლამ ორი სამკედრო-სასიცოცხლოდ გადაკიდებული პარტია წარმოშვა იტალიაში გველფებისა და გიბელინების სახით. მთელი იტალია ამ პარტიულ პოლიტიკურ ბრძოლაში იყო გახვეული. მანამდე კი, 800 წლის 25 დეკემბერს კარლოს დიდმა რომში გერმანელი იმპერატორების კორონაციის ტრადიცია დაამკვიდრა. შესაძლოა, თავის დროზე რომს დიდი ილუზიები გაუღვიბა ახალი ცეზარული სახელმწიფოს აღდგენამ. თუმცა, როგორც შემდგომში ისტორიამ დაამტკიცა, მას სისხლის მეტი არაფერი მოუტანია არც იტალიისათვის და არც გერმანიისათვის.

რომის საღმრთო იმპერია 962 წელს დაარსა ოტო I-მა, რომელსაც XII საუკუნეში კიდევ ორი სიტყვა დაემატა და ამიერიდან იგი იწოდებოდა „გერმანელი ერის რომის საღმრთო იმპერიად”. ოტოს ვაჟმა ოტო II-მ ოცნება დაიწყო მთელი ქრისტიანული დასავლეთის მომცველი სახელმწიფოს შექმნაზე, რომლის დიდაქალაქი რომი იქნებოდა, საკუთარი სასახლეც იმ ადგილას მოაწყობინა, სადაც ოდესღაც რომის იმპერატორები ცხოვრობდნენ. 1046-1058 წლებს „გერმანელ პაპთა ეპოქას” უწოდებდნენ. პაპები ეკლესიის რეფორმირებაში იმპერატორს ეყრდნობოდნენ. გერმანელი იმპერატორების რეფორმატორული სწრაფვა კი მიმართული იყო საიმპერიო ეკლესიის სისტემის განმტკიცებისაკენ. ეს განსაკუთრებით ნათლად გამოჩნდა ჰოჰენშტაუფენთა მესიანისტური დინასტიის ყველაზე ძლიერი წარმომადგენლის ფრიდრიხ II-ს დროს (1194-1250), რომელსაც თავისი განსწავლულობით ხშირად აღორძინების ხანის პირველ ადამიანს უწოდებენ. იგი შესანიშნავად იცნობდა ანტიკურ ფილოსოფიას, ნაზიარები იყო არაბულ ფილოსოფიასა და კულტურას და ბუნებით კოსმოპოლიტი ოცნებობდა ისეთი მსოფლიო იმპერიის შექმნაზე, რომელშიც გერმანიასთან ერთად შევიდოდა იტალია, საფრანგეთი, იერუსალიმი, ეგვიპტე. იმპერიის ტერიტორია ბალტიის ზღვიდან მონღოლეთის სტეპებამდე უნდა ყოფილიყო გადაჭიმული. ამიტომაც ფრიდრიხ II-ის პოლიტიკური ინტერესების სიმძიმის ცენტრი მდებარეობდა არა გერმანიაში, არამედ იტალიაში. 1229 წელს ეგვიპტის სულთანთან აღ-ქამითან დადებული ხელშეკრულებით მან დიპლომატიური გზით დაიბრუნა იერუსალიმი, ბეთლემი, და ნაზარეთი ათი წლით, ანუ ის, რაც ჯვაროსნებმა ცეცხლით და მახვილით ვედარ დაიბრუნეს. 1229 წლის მარტში ქრისტეს საფლავის ტაძარში ფრიდრიხ II ჰოჰენშტაუფენმა იერუსალიმის მეფის გვირგვინი საკუთარი

ხელით დაიდგა თავზე. იერუსალიმის უბრძოლველად გათავისუფლება მუსლიმებისაგან მჭიდროდაა დაკავშირებული გერმანელი იმპერატორების განსაკუთრებულ როლზე კაცობრიობის ისტორიაში. ისინი თავს ყოველთვის თვლიდნენ ქრისტიანული სამყაროს წინამძღოლებად, რადგანაც მიაჩნიათ, რომ რომის საღმრთო იმპერია, დანიელ წინასწარმეტყველის თანახმად, უკანასკნელ მსოფლიო იმპერიას წარმოადგენდა, და რომ კაცობრიობა საშინელ სამსჯავროზე სწორედ გერმანელი იმპერატორის მეთაურობით უნდა წარმდგარიყო. 1250 წელს, როცა ფრიდრიხ II გარდაიცვალა, ლეგენდაც კი შეთხზეს, თითქოს იმპერატორი კი არ გარდაიცვალა, არამედ საიდუმლოდ გაქრა, რათა სამყაროს დასასრულს გამოჩნდეს, ეკლესიის რეფორმაცია მოახდინოს და მსოფლიო მეფობა დაამყაროს. ეს ლეგენდა იმდენად პოპულარული იყო, რომ მთელი შუა საუკუნეების მანძილზე იტალიისა და გერმანიაში გამოჩნდნენ თვითმარქევიები, რომლებიც თავის თავს ფრიდრიხ II-ს უწოდებდნენ.

ფრიდრიხ II-ის პალერმოს სასახლის კარი ღია იყო არაბი მეცნიერებისათვის. სწორედ არაბებმა შეითვისეს ანტიკური ფილოსოფია და მათი მეშვეობით დაიბრუნა ევროპამ ის. ჰუმანისტები არაბული თარგმანებიდან ეცნობოდნენ არისტოტელესა და პლატონს, ფრიდრიხ II-ს ბრძანებით არისტოტელე არაბულიდან ლათინურად თარგმნეს. თვითონ იმპერატორი სასახლეში გამართულ ფილოსოფიურ აკადემიას თავმჯდომარეობდა და აქტიურად მონაწილეობდა დისპუტებში, პაპობა, რომელიც თავგამოდებით იბრძოდა არაქრისტიანულ მსოფლმხედველობასა და კულტურას, ერეტიკოსებად ნათლაფდა ყველას. საესებით გასაზიარებელი ის მოსაზრება, რომ არაბთა ზეგავლენის გარეშე, რაც ფრიდრიხ II-ის დამსახურება იყო, ძველი ბერძნული კულტურა XII-XIII საუკუნეების ევროპაში ვერ შემოიტრებოდა და ცხადია, იტალიური რენესანსიც არ დაიგვიანებდა, ან საერთოდ არ იქნებოდა.

ჯერ კიდევ VIII საუკუნეში ბაღდადში თავისუფალი მეცნიერული კვლევის იდეა დაუპირისპირდა ყურანის დოგმატურ სწავლებას. ომაიდებმა ეს მოძრაობა ესპანეთში გადაიტანეს და ცენტრად აქციეს კორდოვას ფილოსოფიის სკოლა. XII საუკუნეში ამ მოძღვრებას არაბი მწიგნობარი ავეროსი ქადაგებდა. ავეროსი ეკლესიამ ათეიზმის ფუძემდებლად გამოაცხადა. ის რელიგიისადმი გულგრილობას ქადაგებდა. მისი სწავლების მიხედვით, ყოველი ადამიანის სინდისი თავისუფალი უნდა იყოს კეთილისა და ჭეშმარიტის

შესაცნობად. ამიტომაც მთელ იტალიას მოედო არაბული სკეპტიციზმი, რელიგიისადმი გულგრილობა და რაციონალიზმი. აქვე ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ ავეროსი დიდი პატივისცემით სარგებლობდა ფრიდრიხ II-ის სასახლის კარზე.

კათოლიკური ეკლესია ენერგიულად ებრძოდა რაციონალიზმს, რომელმაც ჯერ კიდევ რენესანსის ეპოქამდე იჩინა თავი, თუნდაც, პალერმოელ სიბრძნის მეტყველთა და მათ მიმდევართა შორის. ასეთი ატმოსფერო სუფევდა მანამდე, სანამ დანტე არ გამოჩნდა.

ეპოქაში, რომელშიც დანტე ცხოვრობდა, უკვე აღარც პაპი და არც იმპერატორი აღარ ასრულებდნენ მითიურ პოლიტიკურ როლს. ამიტომაც დანტეს ტრაქტატმა “De Monarchia” ფართო მნიშვნელობა შეიძინა და თავისი უნიკალურობა გამოავლინა. ის მკვეთრად განსხვავდებოდა ნეტარი ავგუსტინეს, თომა აქვინელისა და მათი მიმდევრების – პაფლე ოროზიას, ანგელბერტისა და გვიდო ვერნანის მოძღვრებებისაგან. წინააღმდეგობაშია ფრანგი იურისტების თეორიებთანაც, რომლებიც თვითმყოფადი ნაციონალური სახელმწიფოს შესაქმნელად იბრძოდნენ და არ აღიარებდნენ მსოფლიო საერო იმპერიას. და ბოლოს, ის განსხვავდება ასევე ოკამასა და მარსილიო პადუელის წმინდა პოლიტიკური კონცეფციისგან საერო და სასულიერო ძალაუფლების დაყოფის შესახებ. დანტეს ტრაქტატი შეიცავს რელიგიურ და ზნეობრივ იდეალებს, მსოფლიო მონარქის იდეალურ სახეს, რომელიც სრულიად არ ჰგავს შუა საუკუნეების ეპოქის სიუზერენებს, უფრო ნაკლებად კი, მაკიაველის ტრაქტატის ტირანებს.

იტალიური აზროვნების კორიფეს დანტე ალეგიერის პოლიტიკური მსოფლმხედველობა კოსმოპოლიტიზმის ელემენტებზეა აგებული. ამაზე თვითონ სამშობლოდან განდევნილი პოეტის სიტყვებიც მეტყველებს: “ჩემი სამშობლო ყველგანაა, მთელს მსოფლიოში” (1, 376). დანტეს ტრაქტატი De Monarchia იტალიის გაერთიანების იდეაზეა აგებული. ნაშრომი დაწერილი უნდა იყოს 1312-1313 წლებში დანტეს ვერონაში ყოფნის დროს კან გრანდე დელა სკალას სასახლის კარზე. ზოგიერთი მეცნიერის აზრით, გიბელინების ინტერესების დასაცავად. ამ აზრს ანვითარებს რიჩი, ცინგარელი, ერკოლი და სხვები. უდიდესი დანტელოგი მიქელე ბარბი ბოკაჩოზე დაყრდნობით ამტკიცებს, რომ ეს ტრაქტატი დანტემ ჰაინრიხ VII-ის ლაშქრობის დროს დაწერა.

ჰაინრიხ VII ლუქსემბურგელი 1309 წელს აახენში აკურთხეს მეფედ. ის რომის საღმრთო იმპერიის აღდგენას აპირებდა და ამიტომაც 1311 წელს მილანში იმპერატორის გვირგვინი დაიდგა თავზე. დანტე ჰაინრიხ VII-ში უნივერსალური მონარქიის სულის ჩამდგმელსა და Una Italia-ს იდეის რეალიზატორს ხედავდა, ამიტომაც იმპერატორს მისასალმებელი წერილი გაუგზავნა. დანტეს ერთ-ერთი მკვლევარი პლემპტი ამტკიცებს, რომ პოეტი იმპერატორს პარიზის უნივერსიტეტში შეხვდა. შემდეგ მილანშიც ეახლა, მაგრამ როცა ის ფლორენციისკენ დაიძრა, გაეცალა, რათა მშობლიური ქალაქის დაპყრობაში წილი არ დაედო. ჰაინრიხ VII-ის ლაშქრობით დამფრთხალმა ფლორენციამ 1311წ. ორი ამნისტია გამოაქვეყნა, თუმცა დანტეს არცერთი არ შეხებია. გერმანელი იმპერატორი ნეაპოლის წინააღმდეგ აპირებდა გალაშქრებას, მაგრამ სიენაში ის მოწამლეს. დანტესთვის მისი მოულოდნელი სიკვდილი პოლიტიკური იმედების კრახი იყო. ამგვარად, რეალობამ არ მისცა შესაძლებლობა დიდ იტალიელს შეხვედროდა მონარქს, რომელიც თავისი ბრძენი მრჩევლის ღირსეული იქნებოდა.

პოლიტიკურ ტრაქტატში De Monarchia (მონარქის შესახებ) სამი უმთავრესი საკითხია დასმული: 1) მსოფლიო მონარქიის აუცილებლობა; 2) რომაელი ხალხის განსაკუთრებულობა; 3) ორი მახვილის საკითხი (საერო თუ სასულიერო მონარქიის უპირატესობა). ტრაქტატზე მუშაობისას დანტე ეყრდნობოდა არისტოტელეს, ციცერონის, ეკვლიდესა და ავეროსის შეხედულებებს საერო მსოფლიო მონარქიაზე და ამასთანავე სიამაყით აცხადებდა: "... რათა პირველმა მოვიხვეჭო გამარჯვების პალმა ესოდენ დიდ შეჯიბრში და ვაუწყო ქვეყნიერებას ჭეშმარიტება, რომელიც ჯერ არავის გამოუკვლევია". (2, 147)

ავეროსის მეტაფიზიკურ მოძღვრებაზე და არისტოტელეს "სულზე" დაყრდნობით დანტე ანვითარებს თეორიას დედამიწაზე ადამიანთა ერთიანი საზოგადოების არსებობის შესაძლებლობაზე. ამისთვის კი, მისი აზრით, საჭიროა არა მარტო აზროვნება, არამედ პრაქტიკული მოქმედებაც. სახელმწიფო სეკულარიზაციის იდეა XIV საუკუნის იტალიისა და საფრანგეთში უკვე მუსირებდა. დანტე ისწრაფის მიიღოს ეს იდეა ერთიანი მსოფლიო თანამეგობრობისთვის, უფრო მეტიც, გამბედაობით ის შორს მიდის თავისი თანამედროვეებისაგან, როდესაც ციტირებას

ახდენს ბიბლიიდან: “ისმინე ისრაელო, ღმერთი შენი ერთია.” (1, 25)

დანტეს ბოლონიაში იურიდიული განათლება ჰქონდა მიღებული, რაც ნათლად იგრძნობა მის მთელ შემოქმედებაში. მისი აზრით, ერთიან იმპერიას ერთიანი უმაღლესი სასამართლო უნდა ჰქონდეს. დანტეს კაცობრიობის უნივერსალურ მიზნად მსოფლიო მონარქიის შექმნა მიაჩნდა, რომელიც ადამიანებს დედამიწაზე უზრუნველყოფდ სამართლიანობით, აღკვეთდა ომებსა და ურთიერთდაპირისპირებას. დანტეს აზრით, “თავისუფლება ადამიანისათვის ღმერთისგან ბოძებული უდიდესი ნიჭია” (1, 42), ამიტომაც მსოფლიო მონარქის ძალაუფლების ქვეშ ცხოვრება თავისუფლებასაც ნიშნავს. დანტეს მსოფლმხედველობიდან გამომდინარე, არა მხოლოდ დემოკრატია, ოლიგარქია და ტირანია, ასევე მონარქიაც, თუ ის მსოფლიო იმპერიას არ წარმოადგენს, ძალაუფლების უზურპაციაა. დანტემ შესანიშნავად იცოდა, რას ნიშნავდა არასწორი პოლიტიკური ძალაუფლება. ფლორენციის რესპუბლიკამ უჩვენა მას დემოკრატიის ნეგატიური მხარეები. მის თვალწინ გაიარა ტირანიამ, ოლიგარქიამ და სხვა სახელმწიფოებრივმა ფორმებმა. ამიტომაც იყო რომ ძალაუფლების მისაღებ ფორმას დანტესთვის მსოფლიო იმპერიის შექმნა წარმოადგენდა.

De Monarchia მეორე წიგნის III თავში დანტე სიამაყით წერს, რომ „იტალია ევროპის ყველაზე ცნობილი მხარეა, ხოლო რომაელები კი ცისქვეშეთში ყველაზე ცნობილი ხალხი. ამიტომ ვისთვის უნდა იყოს დაფარული უზენაესის ნება მსოფლიოს ყველა ნაწილის სისხლის ორმაგი შერწყმა ერთადერთში, რომის დამაარსებელში” (1.62-63).

დანტეს საერთო პოლიტიკური სისტემის გასაგებად მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია I წიგნის XIV თავიდან ნაწყვეტი, სადაც დანტე წერს, რომ „ღმერთისთვის გაცილებით მისაღებია კაცობრიობას მართავდეს ყველაზე საუკეთესო. აქედან გამომდინარე, მსოფლიოს კეთილდღეობისათვის აუცილებელია არსებობდეს მონარქია, სადაც წინ წამოწეული იქნება ავტონომიურობისა და კანონიერების პრინციპი, შენარჩუნებული იქნება ადგილობრივი ადათ-წესები. მონარქმა, რომელიც ხალხის რჩეულიც უნდა იყოს, დედამიწაზე მარადიული მშვიდობა უნდა უზრუნველყოს” (1, 49-50).

უნივერსალური მონარქიისა და უმაღლესი სასამართლოს შესახებ დანტეს აზრები ემთხვევა ადმონტის აბატის ენგელბერტის ტრაქტატს „რომის იმპერიის ადგილზე

და მიზნებზე” (1297), სადაც ნათქვამია, რომ: „ყველა სამეფო და ყველა მეფე ემორჩილებიან ერთიან იმპერიასა და ერთ იმპერატორს, იმისთვის, რომ დამყარდეს მშვიდობა და სუფევდეს თანხმობა ყველა ტომსა და ყველა სამეფოს შორის” (1, 148), მაგრამ ენგელბერტი დანტესგან განსხვავებით, ამ აზრს ანვითარებს რწმენით გაერთიანების საფუძველზე და არა გონების. იმპერატორი მისთვის მხოლოდ ეკლესიის ნების შემსრულებელია.

დანტე მსოფლიო იმპერიაში ხედავს არა შუა საუკუნეების გერმანულ იმპერიას, რომელიც მისთვის ანაქრონიზმს წარმოადგენდა, არამედ ანტიკური რომის აღორძინებას, რაც მისთვის მსოფლიო მონარქიის სტატუსის განსაზღვრაში განსაკუთრებულ როლს ასრულებდა. აზრი ანტიკური რომის მისიის შესახებ, რათა მას მსოფლიო ემართა, შუა საუკუნეებში კიდევ უფრო მომწიფდა, რადგან რომი იქცა დასავლეთის ქრისტიანობის ცენტრად. დანტე აღიღებს რომის მისიას და მიაჩნია, რომ რადგანაც რომის იურისდიქცია ქრისტეს დროს პალესტინაზეც ვრცელდებოდა, ხოლო ქრისტემ კი რომის მოქალაქეობა მიიღო, ამიტომაც რომის მისიას წარმოადგენს მიწიერი და ზეციური მეფობა. აქვე ისიც უნდა ავღნიშნოთ, რომ რომის იმპერიის ღვთიური მისიის შესახებ თეორეტიკოსთა შორის დანტემდე ბევრად ადრე, აზრთა სხვადასხვაობა იყო, დანტე „გონებაჩღუნებს” უწოდებს ნეტარ ავგუსტინესა და მის მომხრეებს, რომლებიც რომის იმპერიის განსაკუთრებულობას უარყოფენ და სამართლიან შემკვიდრებად ფრიდრიხ II ჰოჰენშტაუფენისა და ჰაინრიხ VII ლუქსემბურგელის იმპერიები მიაჩნია. დანტესთვის ძველი რომი მსოფლიო ინტერნაციონალური სახელმწიფოა. უზენაესის ნებას კი ხედავს არა რომის იმპერიის დამხობაში, არამედ მის განსაკუთრებულ ისტორიულ მისიაში. რომის წარმართულ იმპერიაში ის მსოფლიო მონარქიის საწყისებს ხედავს. დანტე მშვიდობის ჭეშმარიტი აპოლოგეტია და მისი De Monarchia პირველი ტრაქტატია მსოფლიოში, რომელმაც ევროპის პოლიტიკური არსი უნდა შეიმეცნოს. მართალია, მისი მოძღვრება მშვიდობასა და სახელმწიფოზე აევროსის ფილოსოფიაზეა დაფუძნებული. და მაინც, დანტე პირველია, ვინც საერთოდ კაცობრიობაზე ალაპარაკდა.

რაც შეეხება ორი მახვილის თეორიას, დანტე თავისი მსოფლხედველობით დაუპირისპირდა ისეთ დიდ საეკლესიო მოაზროვნეს, როგორიც თომა აქვინელი იყო, რომელსაც მიაჩნდა, რომ იმპერატორი პაპს ისე უნდა ემორჩილებოდეს, როგორც თვით ქრისტეს. დანტე არ ეთანხმება არც ცნობილ

დეკრეტალისტს პოსტენზიუსს და არც პაპების დოქტრინებს, რომელთა მიხედვით იმპერატორი პაპის ვასალია და De Monarchia III წიგნის XIII თავში წერს: “პაპი ქრისტეს მოადგილე კი არ არის, არამედ პეტრეს. ეკლესიის ძალაუფლება კი საიმპერატორო ძალაუფლების მიზეზი არაა, რადგანაც რომის იმპერია და იმპერატორი ეკლესიის დაარსებამდე გაცილებით ადრე არსებობდნენ. ამიტომაც იმპერატორის ძალაუფლება დმერთისგანაა ბოძებული და არა პაპისგან. სახელმწიფო კი ეკლესიისაგან დამოუკიდებელია” (1, 128).

საკითხის ამგვარმა გადაწყვეტამ დანტე დაუპირისპირა ნეტარი ავგუსტინესა და თომა აკვინელის მოძღვრებებს და მათ მიმდევრებს, მათ შორის პტოლემეიუს ლუკელს, ავტორს ტრაქტატისა De Regimine principum (მეფეთა მმართველობის შესახებ). ამიტომაც არაა გასაკვირი, რომ პაპმა იოანე XXII დანტეს ტრაქტატი გაასამართლა და როგორც ერეტიკული ნაწარმოები, დაწვაც მოითხოვა 1324წ. პაპის კარდინალ-ლეგატის ბერტრან დელ პოლჯეტოს ბრძანებით De Monarchia დაწვეს. კარდინალს მისი ნეშტის დაწვაც უნდოდა, მაგრამ, როგორც ბოკაჩო წერს, ფლორენციელი პინოდელლა ტოსკას წყალობით, გადაიფიქრა. ფრანცისკელთა ორდენის წინამძღოლმა ბერებს პოეტის საფლავთან მიახლოებაც კი აუკრძალა. 1554 წ. ტრაქტატი სავონაროლას ბრძანებით აკრძალულ წიგნთა ინდექსში იქნა შეტანილი და მხოლოდ XIX საუკუნეში მოეხსნა ეს აკრძალვა.

ამგვარად, დანტეს პოლიტიკურმა ტრაქტატმა De Monarchia დროს გაუსწრო. მასში დასმული პრობლემები საკუთარი ქვეყნის უკეთესი მომავლისათვის ზრუნვას წარმოადგენდა. მსოფლიო იმპერიის შექმნაში დანტე ხედავდა ერთადერთ შესაძლებლობას სამუდამოდ დაესვა წერტილი დაქუცმაცებული იტალიისთვის: “რომაელი ხალხი სამართლიანად, უზურპაციის გარეშე მოიხვეჭოს ყველა მოკვდავზე ძალაუფლებას, რომელსაც იმპერია ერქმევა; იტალიელები კანონიერი მემკვიდრეები არიან ძველი რომაელების; მონარქია, რომელიც მსოფლიოს უზრუნველყოფს სამართლიანობით, თავისუფლებით, კეთილდღეობით უნდა იყოს საერო; იმპერიის ძალაუფლება არ უნდა იყოს ეკლესიაზე დამოკიდებული” (1, 323). ასეთი გახლავთ დანტეს პოლიტიკური ტრაქტატის ძირითადი პოსტულატები. მაგრამ უმთავრესი მაინც სხვა გარემოებაა; დანტეს მსოფლიო მონარქია წარმოდგენილი ჰქონდა, როგორც ერთიანი იტალია, რომელიც სათავეში

ჩაუდგებოდა სხვა ხალხებსაც, მისი მონარქი კი ანტიკური ცეზარების მემკვიდრე იქნებოდა. აქ აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ დანტეს უტოპია ორი ფაქტორის გავლენით ჩამოყალიბდა. ანტიკურობის გატაცებით, რითაც დანტემ ჰუმანისტებს გაუსწრო და ოცნებით - იტალიის გაერთიანებაზე, რაც იმ დროისთვის განუხორციელებელი იყო. მაგრამ მიუხედავად ყველაფრისა, დანტესთვის მონარქია ნაციონალური არაა; მართალია ის ამბობს, რომაელმა ხალხმა უნდა მართოს მსოფლიო, მაგრამ არსად ამბობს, რომ მონარქი რომაელი ან იტალიელი უნდა იყოს. დანტე მიესაღმა ნახევრად გერმანელ და ნახევრად ფრანგ ჰაინრიხ VII-ს, როგორც რომის კანონიერ იმპერატორს, მაგრამ ეს სრულიად არ ნიშნავს იმას, რომ დანტე გერმანელი იმპერატორის აპოლოგეტი იყო, რომელსაც მრჩეველი აუცილებლად ფილოსოფოსი უნდა ჰყოლოდა. უბრალოდ, მას სხვა ძალა არ ეგულებოდა, რომელიც იტალიას გააერთიანებდა. მსოფლიო იმპერიის დედაბოძადაც დანტეს იტალია მიაჩნდა და არა გერმანია. დანტე ფუძემდებელია *Una Italia* (ერთიანი იტალიის) იდეისა, რომელიც 1870 წელს ჯუზეპე გარიბალდემ განახორციელა. მაძინი წერდა: *L'Italia se incarnata in Dante* (დანტეში იტალიამ ხორცი შეისხაო). დანტე, ჩვენი აზრით ფუძემდებელია ფაშიზმის იდეისა (*fashio* – კონას, შეკვრას, გაერთიანებას ნიშნავს) და დაქუცმაცებულ იტალიის გაერთიანებას ისახავდა მიზნად (თუმცა ტერმინი მოგვიანებით გაჩნდა) და არაფერი აქვს საერთო გერმანულ ნაციზმთან, რომელიც სხვა ხალხებისადმი (სლავები, ებრაელები) სიძულვილით გამოირჩეოდა. ამიტომაც არასწორად მიგვაჩნია ფაშიზმისა და ნაციზმის იდენტიფიკაცია.

დაბოლოს, თუ მოვახდენთ *De Monarchia* დასმული პრობლემატიკის ანალიზს, დავინახავთ, რომ XIII საუკუნის დანტე არც თუ ისე შორსაა თანამედროვე კოლიზიებისაგან; ურწმუნო თავისუფლება ან იდეური მონობა. ამ უკიდურესობებს შორის XXI საუკუნის ისტორია დღესაც მერყეობს, დანტემ, შესაძლოა იწინასწარმეტყველა ტოტალიტარიზმისა და ლიბერალიზმის მოსალოდნელი კრიზისი რომელსაც დღესაც ვერ გაუყვიათ ძალაუფლების ორი მახვილი.

ლიტერატურა

References:

1. Dante, Monarkhia, M., 1999 (Russian)
2. Dante, Malie proizvedenia. M. 1987 (Russian)

3. dante, RvTaebriვი komedia, Tb. 1941
4. d. xubaSvili, dante, komunis moqalaqe da politikosi, Tb. 2001
5. d. xubaSvili, italiuri nacionalizmisa da saxelmwifoebriვი mowyobis saTaveebTan (XIII-XVss.) Tb. 2002

Ia Khubasvili

Dante – Una Italia and the World Monarchy idea creator

Summary

Italy was not perfect and united in XIII century. Because of, comparative thesis is the later event. The economical-political centers independent existence gave power to Italy's separation and it's clear that made its mark on its statement.

But, although, the culture was developing, that craned public Italian character and reached its development in XV the century. The tractates were created; those were signing the difficult situation of Italia and were looking for the way of its independence.

The Italian thinking's coryphée in the political philosophy of Dante Alighieri contacted of the cosmopolitan elements. In his tractate named "De Monarchia" was signed three basic problems. 1) The necessity of the world monarchy. 2) The specialty of the Roman people. 3) Public or spiritual state's superiority.

Dante admitted Italy as a centre of the world. He did not care about whatever city he lived. Its interesting detail according to Dante's opinion, it was necessary that the world monarch to have near the philosopher, who could help him to govern the Empire, in order to avoid him becoming tyranny.

The church has been cruel to Dante's "De Monarchia". In 1329 he was burnt in 1554 it was involved in the banned book's index.

Keywords: Dante; Italy; monarchy; world view of humanity; empire. Rome; authority; people of Rome; state; democracy; tyranny; philosophy, world; Averroes; Aristotle; church; pop and state; function; doctrine; Holy Rome empire; Palestine;. Christ; world-wide; sacred; political; Augustine; Thomas Aquinas; theory; index of unlawful books; cultural process; theocracy; sacred authority; political history; idealistic model; decentralization; polycentrism; Hohenstaufen; Fridrih II; Henry VII of Luxemburg; treatise.

Reviewer – professor Nana Gelovani, Iv.Javakhishvili Tbilisi State University

Хубашвили Ия Багратовна

Данте – основатель идеи *Una Italia* и универсальной всемирной монархии

Резюме

Мировоззрение Данте детально изучено и истолковано в бесчисленных научных трудах; его роль в мировой культуре представляется достаточно отчетливо, но и когда мы читаем обстоятельную многотомную историю литературы, то узнаем из нескольких абзацев, что у Данте была своя философия, отразившая те или иные тенденции средневековья. Когда же обращаемся к истории философии, то узнаем, что Данте велик как поэт, выразивший идеи философии на языке литературы. Роль иллюстратора средневековой философии не совсем вяжется с тем влиянием, которое Данте оказал на умы мыслителей последующих столетий, в том числе и в области своих социально-политических взглядов, систематически изложенных им в его трактате «Монархия».

В своем сочинении Данте стремится доказать три главных положения: для земного счастья человечества необходима империя; власть императора дается ему непосредственно богом; римский народ по праву взял на себя роль имперской власти. Примечательная деталь: рядом с монархом, по замыслу Данте должен находиться философ (кн. 3. XVI ср. «Пир», IV ,4).

«Монархия», пожалуй, первый трактат о всеобщем мире, который узнала политическая мысль Европы. Нет сомнения в том, что всемирное государство с центром в Риме Данте представлял себе как господство италийской нации.

Церковь отнеслась к «Монархии» сурово. В 1329 году она была осуждена, а в 1554 г – внесена в индекс запрещенных книг. Но, несмотря на это, «Монархия» не только обозначила некий момент равновесия между социальным мышлением средневековья и Возрождения, но и закрепил духовный опыт, понадобившийся через 700 лет.

Ключевые слова. Данте, Италия, Монархия, мировоззрение человечества, империя, Рим, власть, римский народ, государства, демократия, тирания, философия, мир, Аверроэс, Аристотель, церковь, папа и император, функции, учение, Священная Римская империя, Палестина, Христос, Всемирное государство, духовный, политический, Августин, Фома Аквинский, теория, индекс

запрещенных книг, культурный процесс, теократия, духовный авторитет, политическая история, идеализированная модель, децентрализация, полицентризм, Гогенштауфены, Фридрих II. Генрих VII Люксембургский, трактат.

Рецензент: профессор Нана Геловани, Тбилисский государственный университет имю И.Джавахишвили

საღმრთო სიზნანიშვილი

**აბსურდულობის გაცნობიერებრივი ისტორიული
რეალობამდე**

ფრანგი ექსისტენციალისტი ალბერ კამიუ, ნაშრომში „მითი სიზიფეზე“, საუბარს იწყებს „აბსურდის ფილოსოფიაზე“, რომელსაც მისი თქმით, „თანამედროვეობა არც კი იცნობს“. აბსურდის პრობლემისადმი ფილოსოფიის ინტერესი განპირობებულია იმ შედეგების გაცნობიერების აუცილებლობით, რასაც აბსურდული გონი ადამიანს სთავაზობს ცხოვრების წესის თვალსაზრისით, და კიდევ, იმ ვითარებათა შექმნის გამო, რაც აბსურდულმა აზროვნებამ ისტორიულ სინამდვილედ აქცია.

„ჩემი ინტერესი არა იმდენად აბსურდის, რამდენადაც მისი შედეგების აღმოჩენაა“, აქცენტს აკეთებს ფილოსოფოსი [1,3]. კვლევის პირველ ეტაპზე, ფილოსოფოსი აბსურდის ფენომენს განიხილავს და ადგენს გრძნობისა და ცნების თვალსაზრისით. (საკითხის განხილვისას, ჩვენ ვრჩებით კამიუს ლოგიკის თანმიმდევარი).

ირკვევა, რომ აბსურდულობის გრძნობა ადამიანში ჩნდება ყოფიერების მხარეებში „სინათლის შეტანისა და გარკვეულობის მოთხოვნით“. მაგრამ საბოლოოდ, „ამ მოთხოვნას“ ანაცვლებს უსაზრისობის განცდა, ყოფიერება მნიშვნელობადაკარგულად მოჩანს. იწყება განხეთქილება – ადამიანსა და სამყაროს შორის. „აბსურდი, შენიშნავს კამიუ, ჩნდება ამ კონფრონტაციით – ადამიანურ მოწოდებასა და სამყაროს გონებამოკლებულ მდუმარებას შორის“ [2,3]. ე.ი. აბსურდი არ გვეძლევა არც ადამიანური გონის, ის ქრება სიკვდილთან ერთად, და არც სამყაროს გარეშე. ამ ორ წევრს შორის გადაუჭრელი „წინააღმდეგობა და განუწყვეტელი ბრძოლა“ შეადგენს აბსურდის ცნების შინაარსს.

„ერთადერთი მოცემულობა ჩემთვის აბსურდია“. – ლოგიკურ დასკვნას აკეთებს ექსისტენციალისტი-მოაზროვნე და აგრძელებს, „პრობლემა იმისი ცოდნაა, როგორ დავაღწიოთ თავი მას და თუ უნდა გამოვიყვანოთ ამ აბსურდიდან თვითმკვლელობა“ [3,3].

სიცოცხლის საზრისის ექსისტენციალური ძიების გზაზე, აშკარა ხდება დაპირისპირება სამყაროსა და ადამიანს, სიცოცხლესა და ცხოვრებას შორის, რომელიც მთავრდება „უიმედო აღსარებით“ – ცხოვრება აღარ ღირს. თვითმკვლელობა, როგორც გაუგებარი და გაუსაძლისი

რეალობიდან თავის დაღწევის საშუალება ცხადდება აბსურდული ცნობიერების ლოგიკურ შედეგად. რაც აბსურდის არსებაზე მსჯელობისას, ფილოსოფიური აზროვნებისათვის უცხო არც მანამდე იყო. „ეს პატარა პლანეტა სიცრუეა. სიცრუეზე დგას. ყველაფერი მხოლოდ ადამიანის დაცინვაა. მაშ, მიპასუხე, კითხულობს დოსტოევსკის მეამბოხე გმირი, – კირილოვი, ღირს სიცოცხლე?“ [4,6] და იმის დასამტკიცებლად, რომ ცხოვრება “არ ღირს” იგი თავს იკლავს.

აბსურდის ფილოსოფიაში, პირველ დასკვნას, რომ ცხოვრება “არ ღირს”, ანაცვლებს კამიუს კატეგორიული მოთხოვნა: აბსურდულობის გაცნობიერება საფუძვლად არ უნდა დაედოს ადამიანური უფლების მოპოვებას საერთოდ, ყოფიერების შეურაცხყოფაზე.

აღნიშნულ გარემოებებს ღრმად აცნობიერებს დიდი წინამორბედიც და იმ თვალსაზრისიდან გამომდინარე, რომ ადამიანისათვის აუცილებელია მარადიულობაში დარწმუნებლობა, უკვდავების რწმენის არსებობა, რადგანაც „მათ სასოწარკვეთილება მოუღებთ ბოლოს“, და „სხვაგვარად ისინი ვერ იცოცხლებენ“, ექსისტენციალისტი-მწერალი უშეებს ღმერთის არსებობას. „ძმები კარამაზოვები“-ს დასასრულს ვკითხულობთ: „კარამაზოვი!... რელიგია გვასწავლის, რომ მკვდრეთით აღვსდებით, ხორცს შევისხამთ და კვლავ ვიხილავთ ერთმანეთს, მხიარულად მოუყვებით ერთმანეთს ყოველივეს, რაც თავს გადაგვხვდება“ – ალიოშას პასუხი დადებითა“. [1,1].

კამიუ სხვა გზით მიდის. იგი ბოლომდე თანმიმდევარი რჩება აბსურდის ლოგიკისა და ადამიანური უფლებების მოპოვებაზე უფრო დიდ პასუხისმგებლობასაც იღებს.

კამიუს მეამბოხე გმირებისათვის დოსტოევსკისეული „რკინის ლოგიკა“ „ნაკლებ დამამტკიცებელი საბუთია“. აბსურდის სამყაროდან ტრანსცენდენტურში „ნახტომი“ უშედეგოდ, არასაიმედოდ მოჩანს. გაორებული აბსურდული გონი ამ ჰორიზონტზე „გამარჯვებას ვერ იხეიმებს“. „მტანჯველ და უცნაურ აბსურდთან სანადღეს დადება“ კვლავაც გარდაუვალი ხდება. დასკვნები უნდა გაკეთდეს.

„მაშ, სხვა რომელი უტყუარი“ ჭეშმარიტების აღიარება შემძლია იმედის კვლავმოსხმობის გარეშე, რომელიც არ გამაჩნია და არც მნიშვნელობს ჩემი არსებობის საზღვრებში?“ [2,5] – ამ კითხვაზე პასუხით, კამიუ აქცენტს აკეთებს ექსისტენციალური ფილოსოფიისათვის ერთ-ერთ უმთავრეს კატეგორიაზე – ესაა თავისუფლება. დოსტოევსკიმ, კირილოვის თვითმკვლელობით, ამ ღირებულების უზენაესობა ამცნო

კაცობრიობას. „ვისაც თავისუფლება ყველაფერს ურჩევნია, იმან უნდა გაბედოს თავის მოკვლა. ამის იქით თავისუფლება არაა. ყოველივე აქაა, ამის იქით აღარაფერია. ვისაც შეუძლია თავი მოიკლას, ისაა ღმერთი. ახლა ყველას შეუძლია ისე გააკეთოს, რომ არც ღმერთი იყოს და აღარც აღარაფერი. მაგრამ ეს ჯერ არავის გაუკეთებია“. [2,2].

გარკვეული აზრით, კამიუ აღიარებს, რომ ეს თვითმკვლელობა უმაღლესია, რადგანაც იგი მოყვასის სიყვარულითაა ჩადენილი. დარწმუნებული იმაში, რომ დოსტოვესკიმ „ამ ფაქტით“, ადამიანს მხოლოდ საკუთარ შესაძლებლობებზე მიაწინა და ამგვარად სცადა მისი თავისუფლების სამყაროს გახსნა. კამიუ თავისებურად, სხვა გზით ცდილობს ადამიანური თავისუფლების ექსისტენციალური პრინციპების განვითარებას. მისი მუამბოხე გმირებისათვის თვითმკვლელობა არაა სამართლიანი გზა. თუმცა, ვერც ისინი დააღწევენ თავს უკიდურესობებს. რაც სრულებითაც არ არის გასაკვირი. ვინაიდან, ადამიანური „გონის გაწმენდა“ ირაციონალურისაგან და აბსურდის საფუძველზე აბსოლუტური თავისუფლების აღიარება, მთავრდება ფორმულით: „ყველაფერი ნებადართულია“, რაც თავისთავად აჩენს ნიჰილიზმს – „სტუმართაგან ყველაზე აუტანელს“. ამ საფრთხის ქვეშ დოსტოვესკიმ თვითმკვლელობისა და მკვლელობის რისკით იარა. უდავოა, ყოფიერების საზრისის ექსისტენციალისტური ძიების გზაზე სწორედ აღნიშნულის გამო იქმნება ყველაზე რთული და საპასუხისმგებლო მომენტი: „იქ, სადაც მეფობს სიცხადე (აბსურდის სიცხადე – ხ.ჩ.) ღირებულებათა სკალა უსარგებლო ხდება“ [1,5], აღიარებს კამიუ.

„აბსურდის ფილოსოფოსი“ ასეთი უკუღურესობების ფონზე მაინც ცდილობს აღადგინოს ძირფესვიანად შერყეული, იდეებამდე დამსხვრეული ყოფიერება და პოზიტიური აზრი შესძინოს ადამიანურ თავისუფლებას.

„პრობლემა შეცვლილია, აცხადებს კამიუ, ადრე საქმე ეხებოდა ცოდნას – ცხოვრების გავლა ღირდა მაშინ, თუ აზრი ექნებოდა. აქ, პირიქით ჩანს, რაც უფრო ნაკლები აზრი აქვს მას, მით უფრო ღირებულია. ბედისწერა ისაა, მთლიანად დაეთანხმო ცხოვრებას“ [2,5]. ე.ი. ცხოვრება უნდა მიიღო მთელი თავისი წინარმდეგობებითა და ღირსება-ნაკლოვანებებით. “არ არსებობს ბედი, რომლის დათრგუნვა ზიზღით არ შეიძლებოდეს”, ასეთია აბსურდის გმირის – სიზიფეს მსოფლმხედველობრივი პოზიცია. ხოლო პათოსი და გზა, რომლითაც ის ცდილობს ადამიანურ ყოფიერებაში

ადგილის დამკვიდრებას, ამბოხია – დოსტოევსკის მეამბოხე გმირების საცდელი ქვა. „ჰო“-სა და „არა“-ს შორის სულ შეხუთული ივანე კარამაზოვი კიდევ ერთ მსოფლმხედველობრივ პასუხს ითხოვს: „ხომ შეიძლება ამბოხით ცხოვრება და მსურს ცხოვრება“ [3,1].

გამოდის, რომ ყველა მოსალოდნელი დასკვნა აბსურდულობის გაცნობიერებიდან გამომდინარე, დოსტოევსკისთან, გაკეთებულია: 1) აბსურდის ადამიანს სურს იცხოვროს წუთისოფელში, სადაც „ყველაფერი თუნდაც ცოფიანი ქაოსია“, – 2) იქ ძალაში შევა კანონი „ყველაფერი ნებადართულია“, და 3) ცხოვრება ნიშნავს, იმოქმედო. ეს ყოველივე გზავნილი გახდა ნიცშესთან, ვინც, კამიუს სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამბოხის ფილოსოფია კი არ გადმოსცა, მან ფილოსოფია ამბოხზე ააგო. (ამაზე ცოტა მოგვიანებით ვისაუბრებთ).

კამიუ, კვლევის მეორე ეტაპზე, ნაშრომში „აჯანყებული ადამიანი“, აბსურდის პრობლემას ამბოხის პრობლემასთან მიმართებაში განიხილავს. ამბოხის არსის, მისი მოქმედების მიზეზებისა და შედეგების დადგენას ცდილობს ერთი უმთავრესი მიზნით: ამბოხის ღირებულების საფუძველზე უნდა ახსნას და გადმოსცეს თანამედროვე სამყაროსათვის დამახასიათებელი ლოგიკური დანაშაულის არსი. ამ მოტივით, ფილოსოფოსს აბსურდის ანალიზი მის განსჯამდე მიყავს და ეს ყველაზე მნიშვნელოვნად მიაჩნია. ვინაიდან, მის მიერ ასეთი არჩევანი ემსახურება ამბოხის, როგორც ერთ-ერთი უძირათადესი ექსისტენციალური კატეგორიის შემოქმედებითი ნიშნით დაფუძნების იდეას. აბსურდს, როგორც სუფთა დაფას (რაც ჩიხში გვტოვებს), კამიუ მიიჩნევს სამიზნედ, მეთოდურ ეჭვად, დეკარტეს ფილოსოფიური ეჭვის ექსისტენციალურ ექვივალენტად. ხოლო გამომდინარე, სწორედ იქედან, რომ ის ეჭვია, ამბოხი ინარჩუნებს შინაგან ძალას ცნობიერება მიმართოს ახალი ძიებებისაკენ. აბსურდის გამოცდილებაში ერთადერთი უტყუარი ღირებულება, რაც Cogito-ს მნიშვნელობას იძენს – ამბოხია, შინაგანი განხეთქილებით გაღრმავებული სიცხადის მოთხოვნა, რომელიც, კამიუს მტკიცებით, ამავე დროს, უნდა გახდეს სამყაროსეული ერთიანობისა და წესრიგის გარანტი.

ამ მოტივით, კამიუ აფართოებს ამბოხის გავლენის სფეროებს. თუ კვლევის პირველ ეტაპზე იგი გაცნობიერდა როგორც სამყაროსეულ უსაზრისობაზე ინდივიდის პროტესტი, მეორე ეტაპზე ამბოხის ცნების შინაარსი მოიცავს ადამიანურ

პროტესტს სამყაროს მეტაფიზიკური საზღვრებიდან ისტორიულ სინამდვილემდე.

ამბოხის არსის პოზიტიური ნიშნით წარმოჩენისათვის, კამიუ ცდილობს პასუხი გასცეს შემდეგ კითხვებს: მაინც ვინ არის მეამბოხე ადამიანი, რას ითვალისწინებს ბუნტარული მისწრაფება, რას ემყარება მეტაფიზიკური ამბოხი და როგორია მისი შედეგები.

მეამბოხე ადამიანი, კამიუ უპირველესად, აქ აკეთებს აქცენტს, „არა“-ს მოქმედია, თუმცა მისი „უარი“ განდგომას არ ნიშნავს. მონურ ყოფასთან შეურიგებელი მეამბოხის „არა“ მისი ადამიანური ღირსების დაცვის საქმეს მემსახურება; მეამბოხის არსობრივი ძალების გამოვლენა თვალსაჩინო ხდება ბუნტარულ მისწრაფებაში. – ეს, ერთის მხრივ, არის აბსურდულობასთან შეურიგებლობის მომენტი, ღირებულებათა მოთხოვნით, ადამიანი გაუცხოებისაგან რომ უნდა დაიცვას, ხოლო მეორე მხრივ, ესაა წესრიგის, ერთიანობის, ზომიერების, თავისუფლების, სამართლიანობის მოთხოვნა, რომელთა აღმოჩენითა და დაცვით მეამბოხე ცდილობს საკუთარ არსებას გაუთანაბრდეს. გარდა ამისა, რაც კიდევ უფრო არსებითია, ბუნტარული მისწრაფება არის საერთო ხვედრთან ინდივიდთა იდენტიფიკაციის რაღაცაგვარი საზღვარი, საიდანაც ცხადდება ადამიანთა ერთობის მეტაფიზიკური მხარე. კამიუს ინტერესი ამ ასპექტშიც ცალსახაა. მას სურს აჩვენოს ბუნტარული მისწრაფების თანამედროვე ფორმებში რამდენადაა დაცული ამბოხის პოზიტიური შინაარსი, და რაც კიდევ უფრო მთავარია, ამბოხი რამდენად დარჩა საკუთარი სათავეების ერთგული. იქნებ პირიქით, ისტორიულად ამბოხმა მოიპოვა რა უფლება ენგურია ადამიანთა ერთობა, რაც ხშირად მომხდარა, ისტორიის დიდ გზაზე დაკარგა ჭეშმარიტი საზრისი.

კამიუს მიერ ამბოხის ფენომენის კვლევა ამ აზრით კონკრეტდება. ფილოსოფოსს აინტერესებს: აბსურდულობის გაცნობიერებამ თუ რაზე გახდა უფლებამოსილი ადამიანის ისტორიული ცნობიერება და რა ფორმებში დაიწყო ამბოხმა გამოვლენა, ანუ ერთმა მეორე რა დონით განაპირობა.

ამბოხი, კიდევ ერთხელ შენიშნავს კამიუ, ესაა მოძრაობა, რომლითაც ადამიანი უჯანყდება საკუთარ ხვედრსა და საერთოდ მთელ ქმნადობას. „ის მეტაფიზიკურია, რადგანაც სადავოდ ხდის ადამიანისა და მთელი სამყაროს საბოლოო მიზნებს“ [1,6]. მეამბოხე-მეტაფიზიკოსს სწორედ დამსხვრეულ სამყაროზე სურს ამაღლება, რათა მისი ერთიანობა აჩვენოს. უსამართლობა, რომლითაც იმართება სამყარო, უპირისპირებს

მისეულ სამართლიანობას, რათა გადაჭრას სამყაროსეული წინააღმდეგობანი და აშენოს სამართლიანობის ამქვეყნიური სამეფო. მეამბოხე-მეტაფიზიკოსის პროტესტი მიმართულია ტანჯვისა და სიკვდილის, ადამიანია დაქსაქსულობის წინააღმდეგ. სიკვდილისა და უმადლესი სკანდალის სათავეს იგი ღმერთში ხედავს, მის უნაყოფო ძალა-უფლებას აიგივებს ადამიანურ ხვედრთან და უმადლეს არსებას ისტორიის ავანტიურაში ჩართავს, რათა ესაუბროს როგორც თანასწორმა თანასწორს. მისი პოლემიკა უზენაესთან გამარჯვების სურვილითაა შთაგონებული. ადამიანური ხვედრის წინააღმდეგ გარკვეულ ეტაპზე ამბოხი ზეცის წინააღმდეგ გალაშქრებას ერწყმის; ადამიანური ამბოხი გადადის მეტაფიზიკურ რევოლუციაში. სიტყვას საქმე მოსდევს. მეამბოხე რწმუნდება, რომ წესრიგი, ერთიანობა, სამართლიანობა, სიცოცხლის პროცესში ამოდ რომ ეძებდა, საკუთარი ხელებით აქვს მოსაპოვებელი. ამ მოტივით ამართლებს მეამბოხე-მეტაფიზიკოსი ღმერთთან მეტოქეობას.

სადავო არ არის, რომ მეტაფიზიკური ამბოხი თავდაპირველად, მონის ამბოხის მსგავსად, პოზიტიურ შინაარსს ატარებს. იგი ითხოვს გარკვეულ ღირებულებას, (ეს ღირებულება სამართლიანობაა – ხ.წ.), რომლის გარეშე თვითნებობა და დანაშაული იმეფებს ამქვეყნად. მეამბოხე მის მოპოვებას ცდილობს, სადაც თავს იჩენს ადამიანთა ერთობის აუცილებლობა. ასეთია მეტაფიზიკური ამბოხის ჭკუშიატი ბუნება. მაგრამ ისტორიაში პირიქით მოხდა. სიტყვაში გამოხატულმა მეტაფიზიკურმა ამბოხმა (დაწყებული ბერძნული გონიდან, დოსტოევსკისა და ნიცშეს შემოქმედებით დამთვარებული), ამბოხის ნეგატიური შინაარსი იქადაგა და ისტორიულ ვითარებაში დაიწყო ფეხის მოკიდება. ისტორიულად, მე-19 საუკუნემ – მეტაფიზიკური ამბოხის ეპოქამ გზა გაუხსნა მე-20 საუკუნეს. – ისტორიული ამბოხი, რევოლუციების სახით, შეეცადა დაპატრონებოდა მთელ სამყაროს. მსოფლიო იმპერიისაკენ და უნივერსალური წესრიგისაკენ მიმართულმა ამბოხმა, მართალია, უარყო ყოველგვარი მონობა, როგორც ასეთი, მაგრამ უფრო დიდი ბატონობა განიზრახა. საშუალებად გაიხადა პოლიტიკური ძალმომრეობა და გლობალური დაპყრობები. მეამბოხეს, რომელსაც ეწადა საკუთარი არსებობა ანუ თავი გადაერჩინა ღმერთის ბატონობისაგან (ნიცშე), „სულის იმპერიალიზმის“ კარნახით გამსჭვალულმა, მორალური ნიჰილიზმისა და ძალაუფლების ნების საფასურად, უარი თქვა ჭკუშიატი ამბოხზე და სამყაროს დამონება გადაწყვიტა. ღმერთი

მკვდარია, ე.ი. დარჩა მხოლოდ ისტორია, რომელიც თუნდაც ნებისმიერი საშუალებით, უნდა აშენო. კამიუს მტკიცებით, ეს ის ჩიხია, საიდანაც დაიწყო სველა ისტორიული ნიჰილიზმისაკენ – ვითარება, რომელმაც შთანთქა ამბოხის შემოქმედებითი ძალა. ამბოხის დიდებულ მიზანზე წარმოქმულ ფორმულას: „გჯანყდები, ე.ი. ვარსებობთ,“ ისტორიამ აზრი შეუცვალა („და ჩვენ მარტონი ვართ“), რაც ექსისტენციალური პოზიციებიდან, ამბოხის სიკვდილს ნიშნავდა.

ისტორიულ ამბოხზე კამიუ საუბრობს რევოლუციის ფენომენის წარმოჩენისა და ახსნის მაგალითზე. მისი მიზანია აჩვენოს ამბოხი როგორი ლოგიკით მივიდა რევოლუციამდე, რატომ გაჩნდა წინააღმდეგობა თავისუფლების მოთხოვნასა და სამართლიანობის ძიებას შორის და, რაც არსებითია, თავისუფლების სახელით დაწყებული რევოლუცია რატომ მივიდა მკვლელობის დაშვებამდე.

რასაკვირველია, კამიუ იზიარებს აზრს იმის შესახებ, რომ XX საუკუნის რევოლუციები ადამიანური მოდემის განთავისუფლების სახელით წარიმართა, მაგრამ რამდენადაც რევოლუციამ იარაღით ხელში ისტორიული ტოტალურობის დამყარება განიზრახა, უსაზღვრო ჯვაროსნული ლაშქრობის პათოსით, მეტაფიზიკურ ამბოხს პრაქტიკულად ხორცი შეასხა. ტოტალური ერთიანობის მოთხოვნა ნიჰილისტური გონისათვის ტოტალური დაპყრობის იგივეობრივი გახდა. ისტორიის (რომელიც შთაგონებულია ხელისუფლებისათვის ბრძოლისა და მუდმივი დავის იმპულსებით), ტრანსცენდენციის ზმანებით განმსჭვალულმა XX საუკუნის რევოლუციონერებმა მოახდინეს ზნეობის ფორმალური პრინციპების სრული ლიკვიდაცია. ღირებულებებისა თუ ჭეშმარიტებების შემოქმედად ისტორია აღიარეს, თავისი შედეგებით; ნიჰილიზმი და ცინიზმი, ისტორიისა და მატერიალურის გაღმერთება, ინდივიდუალური ტერორი და სახელმწიფო დანაშაული. საბოლოოდ ამ ღირებულებებზე გაჩერდა დასრულდა სამყაროს ორაზროვანი კონცეფცია.

ეპოქამ, რომელიც მეამბოხის სახელით გამოდიოდა, კონფორმიზმის იდეა დაამკვიდრა, ყველაზე უარესი გზითა და ფორმით. კამიუს ხატოვანი გამოთქმით, ასე დასრულდა ისტორიაში მეამბოხე გმირის – „პრომეთეს განსაცვიფრებელი ხეტიალი.“

ლიტერატურა

References

1. Velikovski S.I. Search of the lost sense. Moscow, 1979.

2. Dostoevski F.M. Demons. Leningrad, v.7, 1990.
3. Dostoevski F.M. The Karamazov brothers. Leningrad, v.10, 1991.
4. Nietzsche F. v.1-2, 1990.
5. Nikolas A. Albert Camus or real Prometheus, 1966, edited in France.
6. Camus A. Myth of Sisyphus, Paris, 1942.
7. Camus A. Homo rebel. Paris, 1951.
8. Contemporary literature. V.1-2, Paris, 1986.

Salome Khizanishvili

From perception of the Absurd to historical reality

Summary

French existentialist Albert Camus (the contemporaries called him “philosopher of the Absurd”) acknowledged absurdity as ontological basis of existence (such deduction is not alien to philosophic thinking). Existential research of the phenomenon of the Absurd he determined with introduction of the most important problem of suicide which on the thorny path of searching the notion of human existence will always be the unusually live spot, course-setter for search orientation to those generally in touch with the world view of existentialists.

When Camus studied the nature of the Absurd it also became evident that the second, uttermost, but logical result of the Absurd is killing. While suicide and killing feed “the most unendurable of guests” - nihilism. The eternal ailment of absurd consciousness - nihilism was profoundly demonstrated by Camus’ great teachers – Dostoevski and Nietzsche. This was the touchstone of the philosophy of life and existence – the most principal problem of the problems of the Absurd.

The whole activity of Camus serves the most complicated and important matter of suppressing nihilism. The evolution of his philosophical view is in direct connection with historical reality. “There exist crimes inspired with passion and prompted with cold logic”, with alert courage characteristic to genius, Camus accentuates the “conscience” of the contemporary world and with Promethean resolve tries to serve the most important matter of protection and survival of the world’s most unique being – human being. “... This world, - declares the philosopher, – is adorned with the single truth - this is a human being. Our task is to equip him with convincing views which will help him to fight with his own fate”.

Accordingly it should be said that for Camus (like his predecessor as well as his contemporary existentialists) the sole means of understanding and acknowledgement of the Absurd of being is to overcome nihilism making clear those values which should give stability to existence. In other case it becomes impossible to avoid those extremes which were made clear with awareness of the Absurd; otherwise the human being will suffer failure in this world (history has shown this not once).

Camus having conveyed long history of metaphysical rebellion showed credibly that thinking has to be entrusted its share of responsibility for those negative life results which it has stipulated. Hence he substituted “philosophy of rebellion” with “philosophy of the Absurd” with one major demand: the understanding of nihilism should be accompanied by its overcoming with admittance of such valuables as freedom, rebellion, moderation, justice.

It can categorically be said that in philosophical works by Camus, with the viewpoint of novelty, category of justice is declared as equivalent to rebellion value. The French existentialist estimates the history of mankind with the view of establishment of the bounds of the demand of justice and its realization. Of course, the level of searching freedom, justice, and rebellion is upward but history as the arena of human rebellion demonstration is full of contradictions and whim of destruction. That’s why it always was, is and will be the Achilles’ heel.

Keywords: absurd; sense of absurd; term of absurd; absurd streaming; mutineer; mutiny; liberty; moderation; justice; metaphysical mutiny; historical mutiny; nihilism.

Reviewer - professor Roza Gaprindashvili, Georgian Technical University

Хизанишвили Саломэ Алексеевна**От осознания абсурдности до исторической реальности****Резюме**

Французский экзистенциалист – Альбер Камю (современники называли его «философом абсурдности») онтологической основой бытия объявил абсурдность (для философического мышления такое заключение не чуждо). Экзистенциалистическое исследование феномена абсурдности он определил введением самоубийства, как важнейшей проблемы, которая на сложном пути поиска смысла человеческого бытия всегда будет являться необычно ответственным местом, направляющим ориентацию исследования, для тех, кто вообще будет иметь соприкосновение с мировоззрением экзистенциалистов.

При исследовании Камю природы абсурда стало очевидным и то, что вторым, наиболее значительным, но логическим результатом абсурдности является убийство. Но самоубийство и убийство питают «самого невыносимого из гостей» – нигилизм. Извечная болезнь абсурдного разума – нигилизм был основательно выявлен великими учителями Камю – Достоевским и Ницше. Это был пробным камнем философии жизни и существования – важнейшим из проблем абсурда.

Вся деятельность Камю служит сложнейшему и важнейшему делу преодоления нигилизма. Эволюция его философского видения непосредственно связана с исторической реальностью. «Существуют преступления вдохновленные страстью и подсказанные беспристрастной логикой», Камю, с присущей гению бдительным мужеством делает акцент на «совести» современного мира и с твердостью Прометея старается служить важнейшему делу сохранения и выживания уникального существа вселенной – человека. «...Этот мир – заявляет философ – украшен единственной истиной - это человек. Наша задача вооружить его убедительными суждениями, посредством которых он сможет бороться со своей судьбой».

На этой основе можно сказать, что для Камю (подобно его предшественникам и его современным экзистенциалистам) осмысление и признание существования абсурда является единственным средством для подавления нигилизма, с прояснением тех ценностей, которые должны придать миру стабильность. В противном случае, становится невозможным избежать те крайности, которые абсурдное восприятие уже сделало явным; иначе человека в этом мире ожидает неудача (история не раз показала это).

Передав продолжительную историю метафизического мятежа, Камю достоверно показал, что мышление должно нести свою долю ответственности за те негативные жизненные следствия, которые волей неволей были им вызваны. Исходя из этого он заменил «философию абсурда» «философией мятежа» с одним важнейшим требованием: за осмыслением нигилизма должно последовать его преодоление путем признания таких ценностей как свобода, мятеж, умеренность, справедливость.

Можно категорически заявить, что в смысле инновации исследования в деятельности Камю категория справедливости объявляется эквивалентным ценности мятежа. Человеческую историю французский экзистенциалист оценивает в смысле потребности справедливости и установления границ ее осуществления. Конечно, уровень поиска свободы, справедливости, мятежа восходящий, но история, как арена проявления человеческого мятежа - полна противоречиями и жаждой разрушения. И поэтому она всегда была, есть и будет ахиллесовой пятой человечества.

Ключевые слова: абсурд, чувство абсурда, понятие абсурда, абсурдное стремление, мятежник, мятеж, свобода, умеренность, справедливость, метафизический мятеж, исторический мятеж, нигилизм.

Рецензент: профессор Роза Гаприндашвили, Грузинский технический университет

ბადრი ცხადაძე, ეკა ცხადაძე

ბერძნულ-ქართული ლემსიკური შეხვედრები.

I. ერთი სამართაშორისო სიტყვა-ტერმინის („ტრაგედია“) ეტიმოლოგიისათვის

როგორც საყოველთაოდ ცნობილია, ძველ ბერძნებსა და ჩვენს წინაპრებს ოდითგანვე მჭიდრო კულტურულ-სახელმწიფოებრივი ურთიერთობა ჰქონდათ. ბერძნული ენის კუთვნილი არაერთი ლექსიკური ერთეული შემოჭრილა და დამკვიდრებულა ქართულ ენაში და პირუკუ – ქართულის კვალიც შერჩენია ძველ ბერძნულ სამყაროს. ოღონდ ეს უკანასკნელი სპეციალისტებისაგან დრმა მეცნიერულ და სპეციალურ კვლევას მოითხოვს. ამჯერად ჩვენი ყურადღება საერთაშორისო სიტყვა-ტერმინმა „ტრაგედია“ მიიქცია. როგორია ამ ტერმინის თავდაპირველი მნიშვნელობა? სადაური წარმომავლობისაა, საკუთრივ ბერძნული თუ ქართულ-კავკასიური? ან, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, რა კავშირშია ტრაგედიის ტრაგ ძირი ძველი ქართული ენის ტარიგ სიტყვასთან, როგორია ამ უკანასკნელის გენეზისი ქართველოლოგიურ სამეცნიერო ლიტერატურაში?

ძველ ბერძნულ ენაში ტრაგ (ტრაგოს) „თხა“-ს ნიშნავს. აკაკი ურუშაძის შენიშვნით, ტრაგედია „თხის სიმღერას“ აღნიშნავდა, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ტრაგიკულ აგონში (შეჯიბრში) გამარჯვებულ პოეტს იაფფასიანი თხით აჯილდოებდნენ, არამედ იმიტომ, რომ დიონისეს კულტთან დაკავშირებულ რიტუალთა აღსრულების დროს ღვთაების სახოტბო სიმღერების შემსრულებელი გუნდის წევრები – სატირები თხის ტყავებით იყვნენ შემოსილნი. თხა ხომ მათ დიონისე ღმერთის წმინდა ცხოველად მიაჩნდათ [1,14]. ასე რომ ბერძნული რთული აგებულების სიტყვა – კომპოზიტი ტრაგედია თავდაპირველი მნიშვნელობით „თხის სიმღერა“ ძველი ბერძნ. ტრაგოს „თხა“ და ელე „ხოტბა“-ს შეერთების შედეგად წარმოიშვა ძველ საბერძნეთში VI-V სს ჩვენს ერამდე [2]. ძველი ბერძნული ტრაგედიის ტრაგ ძირთან დაკავშირებით ჩვენი ყურადღება მიიქცია ძველ ქართულ წერილობით ძეგლებში ქრისტეს ერთ-ერთმა ეპითეტმა ტარიგმა, რომელიც „კრაე“-ს ნიშნავს: „აჰა, ქრისტე, ტარიგი ღმრთისაჲ“ ი.1,36; (შდრ. რუს. „вот агнец джигий“). ასეა ხანმეტ ტექსტებსა [3] და ქართული ოთხთავის ორ ბოლო რედაქციაშიც [4]. „ისტორია და აზმანიც“ ანალოგიურ ვითარებას ასახავს: „ტარიგი

უმანკოB, მსგავსი ძისა ღმრთისა, ქრისტესი“ (92,22); „...და ვისითა მღვდელთ-მოქმედებითა შეიწირავს უსისხლოსა მსხუერპლსა, ვითა {ელთა მოსცემს ტარიგი ღმრთისაB დაკლვად თავსა თმსსა“ (იქვე, გვ. 119,23) [5]. შდრ. გურული ბატკი – „შემოდგომაზე ნაშობი შინაური საქონელი“ [6]

ტარიგ კრავადაა განმარტებული ი. იმნაიშვილის მიერ, ი. აბულაძე „კრავ; ბატკან“-ადაც განმარტავს [7]. კ. კეკელიძე კი „კრავის, ბატკანი“-ს განმარტებას „ზიარების მასალა“-საც უმატებს [5]. ძველ ქართულ წერილობით ძეგლებში არაიშვიათად ტარიგის ნაცვლად მისი სინონიმური ცალი **კრავი**ც გვევლინება: „მოიბთ... ტარიგი წელიწადული“. ო, მოიყვანეთ *კრავი* წელიწადული, *ც. ლევიტ;* „წარგავლინებ თქვენ ვითარცა *კრავთა* შორის მგელთა“ ღ. 10,3. „მოვდეს მგელი *კრავთა* თანა“. ი. ესაია, 11,6; ... მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა *კრავსა*. ო.ტ. 3,4) ძველ ქართულში **კრავ** ფუძედ დასდებია ადამიანის საკუთარ სახელს – **კრავაB** (მაგ., *კრავაი ჭაყელი* – ისტორიული პიროვნება), ან კიდევ: **კრავა** ძველად, ისტორიული წყაროებით, ავტორ-დამკვეთი ან გადამწერიც ყოფილა [8,315].

ს-ს ორბელიანის მიხედვით, **ტარიგი** კრავი, უბიწოა ZAB. წლის კრავი *ც. თოხლი E. იმავე „სიტყვის კონაში“ ცხოვარ* ლექსემის განმარტებისას ლექსიკოგრაფი კრავის, ბატკნისა და ტარიგის ასეთ განმარტებებს გვთავაზობს: კრავი – ვერძისა და ნერბის შვილი, ცხოვართ შვილი; ბატკანი – ჩვილი კრავი; **ტარიგი** – *ღიღი და უბიწო კრავი* [9].

ძველი ქართველი ლექსიკოგრაფების დავით და ნიკო ჩუბინაშვილების განმარტებებიც ანალოგიურია: **ტარიგი** – კრავი წლისა უბიწო агнец [10], [11].

ქართული ენის მთის კილოებში, კერძოდ, ხევსურულში, **შიშაქს (დედალ ცხვარს)** ტარიგი ეწოდება, **სანამ მოიგებდეს – „სატარიგე ბატკანი“**, საპირისპიროა **სავერძე ბატკანი** [12,405-406].

ტარიგი შემოუნახავს ქართული ენის რაჭულ კილოს. ერთ-ერთ ხალხურ ლექსში ვკითხულობთ: „წაიყვანეს თამარი, შესვეს ტარიგსა ცხენზედა“ [13,214].

დაისმის კითხვა: გვაქვს თუ არა ეს ლექსემა (**ტარიგი**) ქართული ენის სხვა დიალექტებში?

უნდა ითქვას, რომ **ტარიგ** ძირძველი ლექსემა ძველი ქართული ენის კუთვნილებაა, რადგან იგი არ შემოუნახავს ქართული ენის სხვა დიალექტებს, არ გვხვდება მეგრულ-ჭანურსა და სვანურში. თვით ხევსურულში ეს სიტყვა მხოლოდ ა. შანიძის მიერაა ფიქსირებული XX ს-ის 10-იან წლებში.

თუმცა ახალ ქართულში, კერძოდ, ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის (რვატომეულის) მიხედვით, ეს სიტყვა უხმარიათ დავით გურამიშვილს („ტარიგის და მწყემსის დედავ, მე ნუ დამიტოვებ მარტო“), აკაკი წერეთელს – გადატანითი მნიშვნელობით (შესაწირავი, რაც მსხვერპლად უნდა შესწირონ: „ცხოვრება მსხვერპლს ითხოვდა და ტარიგიც დიდი იყო“), გიორგი ლიონიძეს („...ნუთუ არ ეყო ქართლის სამსხვერპლოს ურიცხვი მსხვერპლი, წმინდა ტარიგი“). ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონშივე (რვატომეულში) იქვე დამოწმებულია **ტარიგის** მესამე მნიშვნელობაც: რელიგ. „სეფისკვერიდან ამოჭრილი კრავის გამოსახულება“ [14]. აღსანიშნავია, რომ **ტარიგი** ქრისტეს ეპითეტად ხშირად გამოყენებული ანტონ კათალიკოსის „წყობილსიტყვაობაში“ [15,402], **ტარიგი-ი** პოემა „სადღეგრძელოში“ ნახმარი აქვს გრიგოლ ორბელიანსაც:

*„ელისბარ, შალვა, ბიძინა მტარელისგან დატანჯულები,
ტარიგათ, შესაწირავათ მახვილით განგმირულები“... [16,94]*

ტარიგ ლექსემას კარგად იცნობს ი. ჭავჭავაძეც [17,74].

XX საუკუნის ოციანი წლების პერიოდული პრესის ფურცლებზე იბეჭდებოდა ნიჭიერი მწერლის ბასილ მელიქიშვილის მოთხრობები. მის ერთ-ერთ მოთხრობას „ტარიგი“ ჰქვია (გამოქვეყნდა 1927 წელს), რომელიც შვიდი თავისგან შედგება. ამ ნაწარმოებში „ტარიგი“ მთავარი მოქმედი გმირია. გმირის სახელად ქცეული ეპითეტო ტარიგი აქ, ამ მცირე მოცულობის მოთხრობაში, 30-ჯერაა მოხსენიებული [18,125-138]. აკაკი ბაქრაძემ ჭაბუა ამირეჯიბის რომანს „დათა თუთაშხიას“, მის მთავარ პერსონაჟს, 1975 წელს სპეციალური წერილი მიუძღვნა, რომელსაც „ტარიგი ღმრთისაი“ უწოდა [19,338-363]. ასე რომ **ტარიგი** დღემდე მოღწეული ტრადიციული სიტყვა-ტერმინია, დ. გურამიშვილის, ანტონ ბაგრატიონის (კათალიკოსის), გრ. ორბელიანის, ა. წერეთლის, ი. ჭავჭავაძის, გ. ლეონიძის, ბ. მელიქიშვილის, ა. ბაქრაძის... შემოქმედებაში ეს სიტყვა არქაიზმია და არა საყოველთაოდ გავრცელებული ნორმირებული სიტყვა.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქართული სახარების **ტარიგს**, **კრავს** რუსულ სახარებაში **агница** შეესაბამება, თუმცა დ. ჩუბინაშვილი თავის „რუსულ-ქართულ ლექსიკონში“ **ტარიგს** მდებრობითი სქესის აღმნიშვნელ სიტყვაფორმას **Агница-ს** უძებნის (**Агница** სახელი მდებრობითი სქესისა, **ტარიგი**) [20]. მ. ფასმერი კი ამ ლექსემას რუსულში ძველი სლავურიდან ნასესხებ სიტყვად მიიჩნევს [21,61]. აღსანიშნავია,

რომ ეს სიტყვა-ძირი ინდოევროპულ ენებშიც გვაქვს: ფრანგულში ungneau [22]. სომხურში agneau „გარნ“ -აღაა განმარტებული [23], ინგლისურის lamb „კრაფი“, გერმანულ lamm „კრაფი“, ziegen „თხა“-ს არაფერი აქვს საერთო „აგნეც“ ლექსემასთან. თვით რუსულში ეს სიტყვა ფრანგულიდანაა შესული, რომელიც თავის მხრივ სათავეს იღებს ლათინური aagnellus-იდან „агнелочек барашек“ [24].

როგორც გაირკვა, ძველი ქართული ტარიგი ანალოგს მხოლოდ ძველ ბერძნულ ტრაგოს, ტრაგედიისეულ ტრაგ ძირთან პოულობს (სხვათა შორის, ბერძნული სიტყვა „თხის“ მნიშვნელობით შესულა ლათინურში). დაისმის კითხვა: რა მოხდა ამ სიტყვაში ფონეტიკური თვალსაზრისით? ტრაგედია < *ტარიგ-ედია (ა ხმოვნის ამოვარდნა-შეკუმშვა, რედუქცია) თუ ტრაგ <- *ტარაგ -> ტარიგ? (შდრ. ჰურაკპარაკ -> ლაპარაკი -> ლაპარიკი), ეს ახლა ძნელი სათქმელია. ძნელია იმის თქმაც, ტარიგ საკუთრივ ქართული ლექსემაა თუ ბერძნული. ვფიქრობთ, უფრო ქართული, რადგან:

1. სემანტიკურად თხა და ცხვარი, მათი ნაშიერი ახლოსაა ურთიერთთან. როგორც ცნობილია, დიონისეს კულტი ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში აზიიდანაა შესული..

2. ქართულ-კოლხური ტყავ-ტყებ ძველ ბერძნულში ტკოვ ქართველური ენებიდან შეთვისებულ ძირს გვიჩვენებს [25, 908] შდრ. ქართული გვარსახელი (წარმოშობით ლაზურ-მეგრული ძირის შემცველი ფუძე) ტყებუაძე (=ქართ. ტყავაძე)

3. ოქროს საწმისი – ოქროს მოპოვება კოლხ-იბერებს, სვანებს ძველთაგანვე ახასიათებდა. ძველ ბერძენთა ცნობით, ოქროს მოპოვება კოლხებს ცხვრის ტყავზე ჰქონდათ დაწერილი. აქედან აღვილი შესაძლებელია ცხვრის, ბატკნის შეწირვა (ტყავის შეწირვაც!) იმთავითვე რელიგიური დანიშნულებისა უნდა ყოფილიყო ქართველურ-კოლხურ რელიგიურ რიტუალში. ქართული დიონისური დღესასწაული ცხვრის ტყავში მოსილი სატირები ბერძნულში „თხის ტყავის“ მატარებელ სატირებად იქცნენ (შდრ. ბერიკები და ბერიკაობის ვარიაციული ფორმები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში...) ამრიგად, ტარიგ (ქართული ლექსემა) ცხვარს, ცხვრის ნაშიერს, ბატკანს, მოგვიანებით, საერთოდ, შესაწირავს დაერქვა, იმთავითვე ქრისტიანობამდელ ხანაში ბერძნულში ტრაგ (ტარაგ // ტარიგ) ფორმით შევიდა და დამკვიდრდა სემანტიკური სახესხვაობით: ტარაგ -> ტრაგ // ტრაგოს ბერძნულში არა ცხვრის ნაშიერად, არამედ თხის შვილად, თხის „კრავად“ იქცა (შდრ. გერმანული „ციგჟ“, ქართ. ციკანი <- თიკანი, *ბათიკანი -> ბატკანი,

გურული „ბატკი“. ამჟამად კრავის, ცხვრის შეწირვა (ქართველებში, მთელ სამაჰმადიანო სამყაროში ძველისძველი წარმართული ტრადიციის უწყვეტი გაგრძელებაა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ქართული ეროვნული მწერლობის უპირველეს პაგიოგრაფიულ ძეგლში („წამებაჲ წმიდისა შუშანიკისი“) იაკობ ხუცესის მიერ შუშანიკის ტარიგად მოხსენიება აგრეთვე ძირძველი ტრადიციის ანარეკლია. როგორც მიუთითებენ, ძველი ებრაული ტრადიციაც კაცობრიობის მხსნელს, მესიას, სიმბოლურად ტარიგით გამოხატავდა [26, 63]. ასე რომ ტარიგის შეწირვა, „ტარიგობა“ წარმართობისდროინდელი მოვლენაა.

PS. სულხან-საბა ორბელიანის „სიტყვის კონაში“ ჩვენი ყურადღება მიიქცია **ტარეხ** ლექსებამ, რომელიც ლექსიკოგრაფის განმარტებით, **დამარილებულს** აღნიშნავს („ეწოდების... დამარილებულსა და არა {მელსა {ორცსა და თევზსა...“} [9]. **ტარეხ** სიტყვა ა- სუფიქსდართული და სემანტიკურად სახეცვლილი დღემდე შემორჩა თურქეთში მცხოვრებ ჩვენებურთა მეტყველებას: **ტარეხა-ი** „სუსტი აგებულების მოხუცის ეპითეტი“ [27].

ცხადია, ქართულ კუთხურ-კილოურ მეტყველებაში და საერთოდ, ქართულ ენაში „დამარილებულსა და არა {მელსა {ორცსა და თევზსა...“ შინაარსისგან ძნელი არ უნდა იყოს „სუსტი აგებულების მოხუცზე“-ც გადატანა-თქმაც.

ამრიგად, ძველი ქართული **ტარიგ** → სულხან-საბასეული (ანუ დიალექტური) **ტარის** // **ტარეხ** // (**ტარეხა**), ფონეტიკური პროცესი **გ** → **ხ** სავესებით რეალურია: როგორც ვიცით, ქართულ ენაში სიტყვის აბსოლუტურ ბოლოში, მჟღერი თანხმოვანი ყრუვდება, ყრუ მკვეთრად ან ყრუ-ფშვინვიერად იქცევა. რაც შეეხება **ტარიგის** სემანტიკურ სახეცვლილებას, ესეც ორგანული და ბუნებრივი ჩანს: **კრავი** → **მხხვერპლი** → **ხორცი** → **დამარილებული ხორცი** → **სუსტი აგებულების „დაჩაჩანაკებული“ მოხუცი**.

ენათმეცნიერმა-ლექსიკოლოგმა ი. ქერქაძემ ძველ ქართულში ცხოველების აღმნიშვნელ ლექსიკას სპეციალური მონოგრაფია მიუძღვნა [28]. მკვლევრის ვარაუდით, **ტარიგ-ი** უნდა მომდინარეობდეს სომხური სიტყვიდან „**ტარი**“, რაც ნიშნავს „წილს“ (rod); tarekan „ტარეკან“ „წლიანი“, „წლიური“. ავტორი ემყარება და, როგორც ჩანს, იზიარებს მზ. ანდრონიკაშვილის ცნობას. იქვე მინიშნებულია, რომ არც აკად. ნ. მარი მიიხნევა ამ სიტყვას ქართულად, თუმცა მის წარმომავლობაზე არაფერია თქმული [29,269]. ვფიქრობთ,

ადვილი შესაძლებელია პირიქით მომხდარიყო – ქართული ტარიგ სომხურში დამკვიდრებულიყო „ტარი“ ფორმით: ტარიგ → ტარი. და თუ პირიქით – სომხურად დავსახავთ, მაშინ ძნელი ასახსნელია, რატომ გაჩნდა ქართულში გ//ხ ბოლოკიდური თანხმოვანი: ტარი → ტარიგ → ტარის //ტარეს → ტარესა? (შდრ. ტაოხი – ტაო, კოლა – კოლხი).

ამრიგად, ქართ. ტარიგ-ი (დიალექტ. ტარეს // ტარესა) → სომხ. ტარი

ძველი ბერძნ. *ტარიგოს → ტრაგოს.

PSP. ტრაგედია, როგორც საერთაშორისო, ინტერნაციონალური სიტყვა-ტერმინი დღეს სამივე ქართველურ ენაში გვაქვს (ქართული, სვანური, მეგრულ-ჭანური), მაგრამ ამ ლექსემის თავისებური ხმარებითა და ისტორიულობით გამოირჩევა ლაზური (resp. ჭანური). ლაზეთში ანუ ჭანეთში, თურქეთში მცხოვრებ ქართველებში, **ტრაგედია** ოდნავ სახეცვლილი ფორმით იხმარება, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს თურქული ენის გავლენის შედეგი კი არაა, არამედ ბერძნებთან ძველისძველი კონტაქტისა და კულტურულად თანაარსებობის-თანაცხოვრების ანარეკლი. ღირსსაცნობია, რომ ჭანურად ფერხულს, საფერხულო ცეკვას, მამაკაცთა მონაწილეობით, **ობირუ** ანუ **ოტრადოდუ** ეწოდება. პირველი ტერმინი (**ო-ბირ-უ**) **ო—უ** ცირკუმფიქსითურთ (// თავსართითა და ბოლოსართით) მთლიანად ჭანურია, როგორც წარმოებით, ისე ფუძითაც. შდრ. **მეგრული ბირ-აფ-ა**, **ბირ-ა** „ამღერება, მღერა, სიმღერა, გალობა“ [30,242]. ე. ი. საფერხულო სიმღერა. ასე რომ **ობირუ** საცეკვაო-სასიმღერო ფერხულის აღმნიშვნელი ტერმინია, ხოლო **ოტრადოდუ** ბერძნულიდან საკუთრივ ჭანურში შემოსული და დამკვიდრებული სახელდება მხოლოდ ფუძითაა ბერძნული (**ტრადოდ**, შდრ. **ტრადედ(ია)**) „საწარმოებელი აფიქსები ჭანურია (**ო—უ**), იმავდროულად დაცულია ბგერათშესატყვისობაც : ბერძნ. ა – ზანური (მეგრულ-ჭანური) **ო**. ამ სიტყვის ფუძის წარმომავლობა თურქულადაც რომ დავსახოთ (შდრ. თურქ. Trajedi, facia „ტრაგედია“), ბერძნულის უარყოფა-უგულებელყოფას მაინც ვერ შევძლებთ, მეტიც: თურქობამდე, თურქებთან ენობრივ-კულტურულ კონტაქტამდე, ლაზებს ბერძნებთან ერთად ხომ ერთიანი სახელმწიფო, ტრაპიზონის სამეფო, აერთიანებდათ. ღირსსაცნობია ისიც, რომ ჭანურშივე **ობირუ** // **ოტრადოდუ** ფერხულის აღმნიშვნელი სინონიმების გვერდით გვხვდება ბერძნულფუძიანი ლექსემა-

ტერმინი **ტრადოლუმან**, რომელიც ქალთა ფერხულის სახელდებაა. ესეც (ტრადოლ...) ბერძნული **ტრაგედიის** ფუძის „გაჭანურებულ-გალაზურებული“ ვარიანტია.

საფიქრებელია, მსგავსი ძიება და კვლევა არაერთ ქართულ-ბერძნულ და ბერძნულ-ქართულ ენობრივ-კულტურულ და კულტუროლოგიურ ფაქტს გამოავლენს.

ლიტერატურა და წყაროები

Referenses and origins

1. kvintus horacius flakusi, poeturi xelovnebisTvis. laTinuridan Targmna, Sesavali werili da komentarebi daurTo a. uruSaZem, Tb., 1981 (Georgian)
2. Benselers Griechisch-Deutsches worterbuch. Leipzig, 1985
3. xanmeti teqstebi, nakveTi I. teqsti gamosacemad moamzada, gamokvleva da simfonia daurTo I. qajaiam, Tb., 1984 (Georgian)
4. qarTuli oTxTavis ori bolo redaqlia, teqsti gamosca da gamokvleva daurTo i. imnaiSvilma, Tb., 1979 (Georgian)
5. istoriani da azmani SaravandedTani, (cda teqstis aRdgenisa) akad. k. kekelizis redaqliaTa da gamokvleviT, Tb., 1941 (Georgian)
6. Wyonia i., sityvis kona sulxan-saba orbelianisa da daviT CubinaSvilis leqsikonebSi gamotovebuli sityvebi, s.-peterburgi, 1910 (Georgian)
7. abulaZe. i., Zveli qarTuli enis leqsikoni (masalebi), Tb., 1973 (Georgian)
8. javaxiSvili. iv., sinis mTis qarTul xelnawerTa aRweriloba, Tb., 1947 (Georgian)
9. orbelian. s-s, Txzulebani, t. IV, avtografuli nusxebis mixedviT gamosacemad moamzada i. abulaZem, Tb., 1966 (Georgian)
10. CubinaSvili d., qarTul-rusuli leqsikoni, meore gamocema, aRdgenili ofsetis wesiT. sastambod moamzada da winasityvaoba daurTo a. SaniZem, Tb., 1984 (Georgian)
11. CubinaSvili n., qarTuli leqsikoni rusuli TargmaniTurT. al. Rlontis redaqliaTa da gamokvleviT, Tb., 1961 (Georgian)
12. SaniZe a., mTis kiloTa leqsikoni. Txzulebani, t. I. qarTuli kiloebi mTaSi, Tb., 1984 (Georgian)
13. ZiZiguri S, Ziebani qarTuli dialeqtologiidan, Tb., 1954 (Georgian)
14. qarTuli enis ganmartebiTi leqsikoni, (rvatomeuli) arn. Ciqobavas saerTo redaqliaT, t. 6, Tb., 1960 (Georgian)
15. bagrationi a., wyobilsityvaoba, gamosacemad moamzada, gamokvleva da komentarebi daurTo i. lolaSvilma, Tb., 1980 (Georgian)

16. orbeliani gr., poeturi nawerebis sruli krebuli, poezia (lirika, eposi, Targmanebi), akaki gawerelias Sesavali weriliT, redaqqiiTa da SeniSvnebiT, Tb., 1951(Georgian)
17. ZiZiguri S., ilia WavWavaZe da qarTuli ena, Tb., 1978(Georgian)
18. meliqiSvili b., mkerdSebolili mercxali (მოტხობეი), Seadgina al. gomiaSvilma, Tb., 1987 (Georgian)
19. baqraZe a., rwmena (literaturul-publicisturi werilebi), Tb., 1990 (Georgian)
20. CubinaSvili d. (// Д.Чубинов) Русско-грузинский словарь внов составленный по новейшим русским словарям Д.Чубиновым). СПб., 1886 (Georgian-Russian)
22. fasmer m. etimologiCeskii slovar russkogo iazika.. perevod s nemeckogo I dopolnenia C.k. an sssr o.n.trubaCeva, izdanie vtoroe, stereotipnoe, v Cetiriox tomax m. 1986 (Russian)
23. Dictionaire francais-armenian turs. Venise, 1840
24. dvorecki i. x. latincko-russkii slovar, m. 1986
25. gamkrelidze t.v., ivanov biaC. vs. indoeuropeiskii iazik I indoeuropeici. II. rekonstrukcia I ictoriko- tipologiCeskii analiz praiazika I protokulturi. tb., 1984 (Russian)
26. xucesi iakob, wamebaB wmidisa SuSanikisi. ix. Zveli qarTuli literaturis qrestomaTia, meore gadamuSavebuli gamocema. Seadgines da komentarebi daurTes m. gigineiSvilma, l. grigolaSvilma, v. rodonaiam, Tb., 2003 (Georgian)
27. futkaraZe S., Cvneburebis qarTuli, wigni pirveli, baTumi, 1993 (Georgian)
28. qerqaZe. i., cxovelebis aRmniSvneli leqsika Zvel qarTulSi sxva qarTveluri enebis monacemebTan SedarebiT, Tb., 1974 (Georgian)
29. marr n. i. zametki po tektram sv. pisania. xv. t. 2. vip. 3 1914 (Russian)
30. qajaia o., megrul-qarTuli leqsikoni. t. I Tb., 2001 (Georgian)

Badri Tskhadadze, Eka Tskhadadze

Greek-Georgian lexical meetings.

I. To the etymology of one international word-term (“tragedy”)

Summary

The term **tragedy** has meant in Greek language “the goat ode”, “the goat song”. Old and modern signification of this word, as well as Kartvelian languages data gives us a nudge about Georgian origin of the root **trag** of this word. It is necessary to note, that in the ancient monuments of Georgian writing the word **tarigi** means “a lamb”, sacrifice, material for sacrificial offering, while in the Georgian lexicographic works the word **tarigi** is explained as one-year old immaculate lamb. In Khevsurian dialect the word **tarigi** still means a sheep. It seems, today the word **tarigi** doesn’t exist anymore in other dialects. In old Georgian **tarigi** is used as an epithet of Jesus Christ. It’s noteworthy that the word **tarigi** (“one-year old lamb”) has remained also in old Armenian language in the form of **tari**, where the last consonant **g** is lost: **tarig** → **tari**. Thus, it seems that in ancient times this word entered into Armenian language from Georgian. According to Sulkhan-Saba Orbeliani the word **tarekh** means “salted”. It’s necessary to note that this word, with addition of flexion **a**, in complicated and semantically modified form **tarekha** still exists in the speech of Georgians, living in Turkey: in their speech this word denotes epithet of “elderly man of weak constitution” (i.e. withered, weak, emaciated...). Taking into consideration all above mentioned, it’s possible to make the following conclusion: old Georgian **tarig** → the word **tarikh//tarekh**, taken from Sulkhan-Saba Orbeliani lexicon → the word **tarekha**, taken from the speech of Georgians, living in Turkey; all they are Georgian words: the process of replacing **g** → **kh** is quite real, as well as substantive and variational modification of the word **tarig** is also natural: **lamb** → **sacrifice** → **meat** → **salted meat** → **elderly man of weak constitution**.

Georgian **tarig** → Greek ***tarigos** → **tragos** (hence: **tragedy**) are originated from common root **tarig** (>**trag**). So, the root of tragedy, the word **trag** is originally Georgian.

Tragedy, as a term and an international word is available today in all three Kartvelian languages (Georgian, Svan, Zan or Megrelian-Laz), but Laz (the same Chan) Language differs among them by original use of this word, as well by historicity and variational forms. Among Georgians, living in Lazika (Lazistan), in Turkey the word **tragedy** in these days is used in slightly modified form; it’s noteworthy, that in Chan-Laz language the word

perkhuli (round dance with participation of men) is denoted as **obiru** and **otragodu**. The first term (o-bir-u) with prefix-flexion o-u is a Laz-Chan word, both by word-formation and by its root. Comp. with bir-af-a, bir-a “begin to sing, singing, song, chant), i.e. song for perkhuli. So, **obiry** is the term, which denotes dancing-song perkhuli, while **otragodu** is the title, borrowed from Greek language, which is entered and inculcated in Chan language (it is the Greek word only by its root. **Tragod**, comp. with traged(y)). Prefix and flexion **o-u** are of Laz origin, and at the same time the accordance in sounds is kept: (Greek **a** – Zan **o**). It’s also necessary to note, that along with synonym **obiru/otragodu** (which means perkhuli), there is an old Greek word-term **tragoduman** in Laz-Chan language, by which women’s perkhuli is denoted.

Deep and close relationships of Georgian-Greek contacts and Kartvelian language- Georgian-Greek contacts in the ancient Greek world is obviously demonstrated by above mentioned words. There are no doubts, that studies carried out in this direction will reveal many more language-culturological terms.

Keywords. tragedy, trag, tarigi, tar, tarekha, obiru, , otragodu, tragoduman, Tragod, Greek language, Kartvelian languages, Kartvelian languages (Georgian, Svan, Zan or Megrelian-Laz), Greek-Georgian lexical meetings, Georgian origin, Georgian lexicographic, Khevsurian dialect, old Georgian, Georgians, Chan-Laz language// Laz-Chan language, Georgian words, , old Armenian language, Armenian language, Greek language, Georgian-Greek contacts, Greek world, old Greek word-term, language-culturological terms. Turkey, Lazika (Lazistan), Jesus Christ, Sul Khan-Saba Orbeliani, Sul Khan-Saba Orbeliani lexicon.

Reviewer- Professor Temur Jagodnishvili, Georgian Technical University.

Цхададзе Бадри Андреевич, Цхададзе Ека Гурамовна

Греко-Грузинские лексические встречи. I. К этимологии одного международного слова-термина («трагедия»)

Резюме

Термин **трагедия** в греческом языке означал «козлиную оду», «козлиную песню». Старое и современное значение этого слова, а также данные картвельских языков навели нас на мысль о грузинском происхождении корня слова трагедия - **траг**. Необходимо отметить, что в древних памятниках грузинской письменности слово **тариги**

означает «ягненка», жертву, «материал для жертвоприношения», а в грузинских лексикографических трудах **тариги** разъясняется как годовалый непорочный ягненок. В хевсурском диалекте и по сей день словом **тариги** обозначают овцу. Как видно, в других диалектах слово **тариги** на сегодняшний день уже не существует. В древнегрузинском **тариги** применяется как эпитет Христа. Заслуживает внимания, что слово **тариги** («годовалый ягненок») сохранилось и в древнеармянском языке в форме слова **тари**, в котором утеряна крайняя согласная **г**: **тариг** → **тари**. Таким образом, это слово по всей видимости в древние времена вошло в армянский язык из грузинского. По Сулхан-Саба Орбелиани слово **тарех** означает «засоленный». Необходимо отметить, что это слово с окончанием **а** в усложненной и семантически видоизмененной форме **тареха** сохранилось в речи грузин, проживающих в Турции: в их речи это слово означает эпитет «пожилого человека слабого телосложения» (т.е. увядший, слабый, изнуренный...). Суммируя все вышесказанное, можно сделать следующий вывод: древнегрузинское **тариг** → слово, взятое из лексикона (словаря) Сулхан-Саба Орбелиани **тарих**//**тарех** → слово, взятое из речи грузин, проживающих в Турции **тареха** собственно являются грузинским словом: процесс замены **г** → **х** вполне реален, семантически также естественны содержательные и вариационные видоизменения слова **тариг**: **ягненок** → **жертва** → **мясо** → **засоленное мясо** → **пожилой дряхлый человек слабого телосложения**.

Грузинское **тариг** → греческое * **таригос** → **трагос** (отсюда: **трагедия**) происходят от общего корня **тариг** (> **траг**). Таким образом, корень трагедии слово **траг** по происхождению является грузинским.

Трагедия, как термин и как международное слово, сегодня имеется во всех трех картвельских языках (грузинский, сванский, занский или мегрельско-лазский), однако лазский (тот же чанский) язык выделяется среди них своеобразным использованием этого слова, историчностью, вариационными формами. Среди грузин, проживающих в Лазике (Лазистане), Турции **трагедия** на сегодняшний день используется в слегка видоизмененной форме, достойно внимания, что в чанско-лазском слово перхули (круговой танец с участием мужчин) обозначается как **обиру** и **отрагоду**. Первый термин (о-бир-у) с приставкой-окончанием о-у является лазско-чанским словом, как по словообразованию, так и по корню. Ср., мегрельское бир-аф-а, бир-а «запевание, пение, песня, песнопение», т.е. песня для перхули. Таким образом, **обиру** является термином, обозначающим танцевально-песенное перхули, а **отрагоду** - название, заимствованное из греческого, вошедшее и укоренившееся собственно

в чанском (оно только лишь по корню является греческим. **Трагод**, ср. трагедия). Приставка и окончание являются лазскими **о--у**, одновременно соблюдается и звуковое соответствие: (греческое **а** - занское **о**). Также необходимо отметить, что одновременно в лазско-чанском же, наряду с синонимом **обиру//отрагоду**, обозначающим перхули, имеется также древнегреческое слово-термин **трагодуман**, которым обозначается женское перхули.

Глубинные тесные взаимоотношения грузино-греческих контактов и картвельский языково-культурологический вклад в древнегреческий мир наглядно проявляется и в вышеуказанных словах. Несомненно, что исследование, проведенное под этим углом выявит еще не один языково-культурологический термин.

Ключевые слова. трагедия, траг, ариги, тари, тарех, тареха, обиру и отрагоду, трагод, трагодуман; трагодуман - женское перхули-пляска, бир-аф-а, вариационные видоизменения слова, грузинское слово, греческое слово, международное слово, мегрельское слово, обиру является термином, обозначающим танцевально-песенное перхули, греческий язык, картвельские языки, Турция; грузин, проживающих в Турции, грузин, проживающих в Лазике (Лазистане), чанское слово-термин, грузино-греческие контакты, хевсурский диалект грузинского языка, древнегрузинский язык, древнеармянский язык, армянский язык, грузинский язык, картвельские языки (грузинский, сванский, занский или мегрельско-лазский), чанско-лазское слово перхули, картвельский языково-культурологический вклад, древнегреческий мир, языково-культурологический термин. Христос, Сулхан-Саба Орбелиани.

Рецензент- профессор Темур Джагоднишвили, Грузинский технический университет.

ეთერ ბერიძე

ნიბალის ხეობის მცხოვრებთა მიტყველება

ორად გახლეჩილი საქართველო – სარუსეთო და ოსმალთსი, ძალიან აღელვებდათ ჩვენს დიდებულ, არცთუ ისე შორეულ წინაპრებს. მაგ., დაახლოებით ერთი საუკუნის წინათ ლოკინად მიჯაჭვულ ვაჟა-ფშაველას ერთ-ერთ ინტერვიუში უთქვამს: „დიდი სიამოვნებით ვეგებები მაჰმადიანი ძმებისადმი ჩვენი საზოგადოების ყურადღების გაცხოველებას. ავადმყოფის სარეცელზე სხეულით დაუძღვრებულს სულს მიღხენს იმედი, რომ ქრისტიან და მაჰმადიან ქართველებს ეროვნული დუღაბი კვლავ შეაერთებს. პირადად დამივლია აჭარა, ქობულეთი, კლარჯეთი, ტაო, დიდებული მესხეთი – ჩვენი დღევანდელი ძვირფასი სამაჰმადიანო საქართველო. დიდებულია იგი ქვეყანა. იქ გაფანტული კულტურის ნაშთები სულია ჩვენი ერისა. წარსულში ჩვენი ძმობა იყო მტკიცე და შეურყეველი, როგორც სალი კლდე... ამიერიდან უნდა აღსდგეს იგი უფრო მტკიცე, უფრო შეურყეველი. ისინი და ჩვენ ხომ ერთი სისხლი და ხორცი ვართ საერთო ქართველი წინაპრებისა!

დღესდღეისობით ქართველი მაჰმადიანებისათვის ყველაზე უფრო საჭიროდ მიმაჩნია მორალური თანაგრძნობა და ნივთიერი დახმარება“ [1,237]. სამწუხაროდ, ე. წ. საბჭოურმა ეპოქამ რბილად რომ ვთქვათ, მრავალი ათეული წლის განმავლობაში შეაფერხა სამხრეთ საქართველოსთან ურთიერთობა, ჩვენებურთა ნახვის სურვილი და ინტერესი კი გაუნფლებელი რჩებოდა.

ახლაც, პოსტსაბჭოურ ეპოქაში ჯერ კიდევ ბევრ ქართველ სპეციალისტს არ უხილავს სამხრეთ საქართველო, მისი მატერიალური თუ ეთნოკულტურული, ეთნომუსიკალური თუ ეთნოქორეოგრაფიული წარსულით, არ დაინტერესებულა ჩვენებურთა მეტყველებით. ქართული ენის დიალექტთაგან იმერხეული (კლარჯული) კილო ერთ-ერთი თავისებური და „ჭრელი“ ერთეულია. თავის დროზე იმერხეული კილოს ენობრივი თუ ფოლკლორული ნიმუშები ჩაწერა აკად. ნ. მარმა (1911 წელს), აქ იმოგზაურა ექვთიმე თაყაიშვილმაც... ენობრივი თვალსაზრისით, იმერხეული ახლოს დგას ქართული ენის სამხრეთ და დასავლურ დიალექტებთან: უწინარეს, აჭარულთან, შემდეგ – სამცხურ-ჯავახურთან, გურულთან; თავს იჩენს ქართლური ფენაც [2, 375-378], [3, 576].

ტაო-კლარჯეთი კვლავ ელის არაერთ ქართველ ფილოლოგს (ენათმეცნიერს, ფოლკლორისტს...) არქეოლოგს,

ისტორიკოსს, ეთნოგრაფსა და ეთნოლოგს, თუ ხელოვნებამცოდნეს. საკვლევი არაერთი და არაერთმხრივია... ამ კუთხით, როგორც სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს, კერძოდ, აჭარის მკვიდრი, ჩვენც დავინტერესდით, ავისრულებთ დიდი ხნის ოცნება – ლინგვისტურ-დიალექტოლოგიურად თუ ფოლკლორული თვალთახედვით დაგვეზეგრა ნიგალის ხეობის მცხოვრებთა ეთნოკულტურული და სამეცნიერო სივრცე. ამ მიზნითა და სურვილით 2007 წლის ზაფხულში, ჩვენივე ინიციატივით, ნიგალის ხეობაში მოვაწყვეთ ექსპედიცია. ჩავიწერეთ ტოპონიმები, ანთროპონიმები, დავამზადეთ დიდ სოფელთა რუკები ტოპონიმების მიხედვით (ტოპონიმიკურ-დიალექტური ატლასი), ავსახეთ ვიდეოფირზე ამ ხეობაში შემორჩენილი მატერიალური კულტურის ძეგლები, ავრეთვე ჩავიწერეთ ჩვენებურთა სამეცნიერო ტექსტები და ფოლკლორული ნიმუშები, რომელთაგან, თემატური თვალსაზრისით, შეიძლება გამოვეყოთ: 1. სახასიათო-სატრფიალო ღირიკული ლექსები, 2. საოჯახო კულინარიის ამსახველი ტექსტები და ტერმინები, 3. მუჰაჯირობა და მისი კვალი დღევანდლობაში, 4. საქორწინო რიტუალი და მასთან დაკავშირებული ლექსიკა, 5. საამშენებლო დიალექტური ლექსიკა.

სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიის კუთხეთაგან ნიგალის (ლივანას) ხეობა ანუ ნიგალისხევი ფიზიკურ-გეოგრაფიულად არც ისე მნიშვნელოვანი ხეობა, მაგრამ თავისი მოხერხებული მდებარეობითა და ბუნებრივი რესურსების წყალობით თითქმის მთელი ჭოროხის ქვემო დინების სახელად იქცა. **ნიგალი** ბარის სოფელია – ხევის მარჯვენა სანაპიროზე და დიდად არც ჭოროხს არაა დაშორებული. როგორც აღნიშნავენ, ნიგალი ამ ხევის მას შემდეგ უნდა შერქმეოდა, როცა ხევის ცენტრმა ბარში გადმოინაცვლა [4, 3].

ისტორიული **ლივანის ხეობა** მოიცავს **ბორჩხის, მურღულის, ართვინის, ხების, დევესქელის, ქლასქურის, ბელღევანის, ზედა მარადიდის, კირნათის, კობაღეთის, შუშანეთის, გვარას, ქვედა მარადიდის** (ეს ხუთი უკანასკნელი საქართველოს შემადგენლობაშია) ნაწილებს, იგი მოქცეულია დასავლეთიდან პონტოს ქედს, აღმოსავლეთიდან არსიანის მთებს, ჩრდილოეთიდან შავშეთის მთებსა და სამხრეთით კარჩხალის მთებს შორის. მოიცავს ჭოროხის ქვემოწველს **ართვინის სოფელ არიბულაიდან** (ძველი ქართული სახელი მელთ) **ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ ერგემდე**.

ბორჩხის ტერიტორიაზე ჭოროხის მარჯვენა შენაკადების სოფლები: დევესქელის ხეობის - არავეთი, შუახევი, დევესქელი, ბაგინი; ქლასქურის ხეობის - ქველა ქლასქური, ზედა ქლასქური; ჭოროხის მარჯვენა სანაპიროს სოფლები: იბრიქლი, ადაგული, ხება; ჭოროხის მარცხენა სანაპიროს სოფლები: ჯივანი, არხვა, ტრაპენი, დამფალი, თხილაზრო, ავანა, კატაფხია, არჩვეთი, მარადიდი და თვით ბორჩხა და ართვინის სოფელი ქართლა ორენოვანია: ქართულადაც ლაპარაკობენ და თურქულადაც.

ექსპედიციის სამი დღე დაეკავით **დევესქელის ხეობის** იაილებში, თეთრი წყლის იაილაში არის სასტუმრო ტურისტებისათვის. ამ იაილაში იღებს სათავეს **მდ.თეთრი წყალი**.

მემთეურებთან ერთად **ვარსკვლავის ტბაზე** მოვაწყვეთ ლაშქრობა. ჩვენ ვნახეთ **კარჩხალის** კლდოვან-კბილოვანი მთების ძირში, 3000 მეტრ სიმაღლეზე მდებარე ცისფრად და თეთრად მოელვარე, გამჭვირვალე, ნახევრად გაყინული და ყინულივით ცივი, ულამაზესი ტბა. ირგვლივ თოვლის ლანქერები და 200-მდე მეტრის დაშორებით მძივებივით მიმობნეული მრავალფეროვანი ყვავილები..., ცხელი და მწველი მზე და დურბინდის საშუალებით ხელისგულზე გადაშლილი ბათუმი, **მაჭახლის გორგითის** იაილა და აქ განლაგებული იუნესკოს პავილიონები, ერთად **ზემო და ქვემო მაჭახელი** (თურქეთისა და საქართველოს), ბუნების ულამაზესი ხედები. ამ მშენიერების ხილვამ და ვარსკვლავის ტბაზე მოწყობილი ლაშქრობის მონაწილეობა, დევესქელის ხეობის მკვიდრთა მხიარულმა შეძახილებმა, გასამხნეებელმა და გასახალისებელმა გასროლებმა, რომელთაც მთები ექოს აძლევდა, მოლაშქრეები შაირის ხასიათზე დააყენა და ჩვენც მოვიმარჯვეთ მიკროფონი. ყველაფერმა ამან სიხარულს დაგვაუფლა, დადლილობა საერთოდ დაგვაიწყა, წამოსვლა აღარ გვინდოდა. გაგვიჩნდა აზრი – ხომ შეიძლება, ხოფა-“მასკლავაგოლის” საჰაერო ტურისტული მარშრუტის დაწესება **ვარსკვლავის ტბისა** და საერთოდ **თურქეთის საქართველოს** ამ უმშენიერესი პეიზაჟების ხილვისათვის, როგორც ეს თბილისი-სვანეთის საჰაერო ტურისტული მარშრუტია!

ე. თაყაიშვილის შენიშვნით, თურქეთის საქართველო ანუ „სამუსულმანო საქართველო“ ძირითადად მთელი ჭოროხის რეგიონს მოიცავდა – სამ დიდ პროვინციას – კლარჯეთს, ტაოს და ისპირს. საზღვრები ამ პროვინციებისა ზოგჯერ იცვლებოდა. მაგრამ საზოგადოდ კლარჯეთი შეადგენდა, ფართო მნიშვნელობით, ამ სახელისა, ქვემო წელს ჭოროხის

ბასეინისა და დაახლოებით უდრიდა ყოფილ ბათუმის ოლქს სოფელ მელომმდის“ [5,197].

1970-იან წლებში (საბჭოთა კავშირის ე. წ. „ჩაკეტილი სივრცეში“ არსებობის პირობებში), თურქეთში სპეციალური მივლინებით საქართველოდან იმყოფებოდა „ტურისტული“ ჯგუფი, რომელიც დაკომპლექტებულ იქნა სხვადასხვა დარგის სპეციალისტებით (ჯგუფის ხელმძღვანელი ნოდარ (ვახიკო) კომახიძე, შემდგომში XX საუკუნის მიწურულს, საქართველოს ელჩი თურქეთში, წევრები: რამაზ შიშნიაშვილი, ილიზ (ილდიზ) ჭოლოშვილი, მარადი და პაპუნა მინდელეები, ნინო და მარინე ჯიქიები, ციცილო გაბისკირია, ნოდარ ასათიანი (თსუ პროფესორი), მელენტი სანებლიძე (უნივერსიტეტის ერთ-ერთი კათედრის გამგე), თამარ სიმონიძე, მანანა ჯამასპიშვილი, ლია ჩლაიძე (აღმოსავლეთმცოდნე, თურქოლოგი), თამარ იმნაძე, ბესარიონ (ბესიკ) სვანიძე (ქორეოგრაფი, საქართველოს სახალხო არტისტი) და სხვ. [6,216]. ექსპედიციის ერთ-ერთი მონაწილის, პროფ. ბ. სვანიძის მიერ იმ დროს თურქეთში ჩაწერილი ტექსტები ძვირფასი მასალა აღმოჩნდა ქართველოლოგიური მცენიერებისათვის [7,222-224].

თურქეთში მცხოვრები ქართველების მეტყველებას სადოქტორო დისერტაცია მიუძღვნა ჩვენმა კოლეგამ, ენათმეცნიერ-დიალექტოლოგმა შ. ფუტყარაძემ, რომელმაც 1993 წელს ბათუმში გამოსცა პირველი წიგნი „ჩვენებურების ქართული“ საკუთარი საველე მუშაობის შედეგად მოძიებული დიალექტური ტექსტებით, ლექსიკონითა და გამოკვლევითურთ [8]. მკვლევარს გამოსაცემად მზად აქვს მეორე წიგნიც.

უცხოელ მეცნიერთაგან ჩვენთვის განსაკუთრებით ფასეულია დ. ს. პილზის ნაშრომი „ჩემი მოგზაურობანი თურქეთში“, სადაც ავტორი დაწვრილებით და ერთგვარი ნოსტალგიით მოგვითხრობს ძველი ლაზეთისა და ლაზეების, ჭოროხის ხეობის, ბიზანტიური და ქართული ეკლესიების შესახებ [9,120-143].

ამ არცთუ მცირე ექსკურსის შემდეგ დაისმის კითხვა: როგორია თურქეთის საქართველოში, კერძოდ, ნიგალის ხეობაში, ენობრივი სიტუაცია? როგორ და რამდენ ენაზე მეტყველებენ ჩვენებურები?

სანამ უშუალოდ ამ კითხვას გავცემდეთ პასუხს, ორიოდ სიტყვით ჩვენებურთა ყოფისა და მეტყველების მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ენობრივ ვითარებასაც შევხებით.

ქართულ-თურქული კონტაქტები და ჩვენებურებთან ურთიერთობა და ინტენსიური მიმოსვლა, კულტურულ-სახელმწიფოებრივი კონტაქტები 1990-იანი წლებიდან დაიწყო...

[10] როგორც ცნობილია, თურქული სტატისტიკა ცალ-ცალკე აღრიცხავს ქართულ და ლაზურ ელემენტს. აღმოსავლეთ შავი ზღვისპირეთის (კერძოდ, ტრაპიზონისა და რიხეს) მცხოვრებთ, მართალია, ლაზს უწოდებენ, თუმცა აქ ბევრია მშობლიურ ენადავიწყებული ლაზი, ქართველი, სხვა ეროვნების წარმომადგენელი. როგორც მიუთითებენ, ოდესღაც აბორიგენი მოსახლეობა (ლაზ-ქართველები...) უფრო ფართოდ იყო გავრცელებული ანატოლიაში. მცირე აზიის უძველესი ხალხები – ხეთები, ლიდიელები, კარიელები და სხვ. მოიცავდნენ ქართველებისა და ლაზების წინაპრებსაც [11,224]. თუმცა ქართული მოსახლეობის ერთი ნაწილი დღესაც კომპაქტურად სახლობს მამაკაპურ მიწაზე და სახელებიც ქართული აქვთ, მაგრამ არაქართული (თურქული) სახელდების მოძალეობა ტოპონიმებად თვალში საცემია. მაგ., როგორც რ. გაჩეჩილაძე მიუთითებს, XIX ს-ის ბოლოს ქართული ტოპონიმების რიცხვი გაცილებით მეტი იყო. ერთ-ერთი საარქივო მასალის მიხედვით ვიგებთ, იმ დროს ართვინის, ბათუმის ოკრუგებში და ყარსის ოლქში რა სახელდების სოფლები და ტოპონიმები გვქონდა (ავჭალა, ლიბი, ორი, ორისი, ენისეთი, ურეკი, საკურეთი და სხვ.), ასევე არტანის უბანშიც: (თოროსხევი, ხევა, ვარდოსანი, ჩიკორა, მაჩვეთი, ახაშენი, ორუშეთი, ხაშურეთი და სხვ.), ართვინის უბანშიც: (ბერთა, წყალთეთრი, დოლისყანა, ახალდაბა, გურჯანი, კვარცხანა, აგარა, ბოსელთი, წრია, ომანა, დამპალა, კორიდეთი, ჩხალეთი და სხვ.) არტანუჯის უბანშიც (უნუსხევი, ხორაული, ხემოგრეთი, ბროშეთი, სამწყარო, ანჩი, ბიჭა, საღარა, კლარჯეთი, სახრე, ვარცხელი, ლონგოთხევი, ხერთვისი...) [12,535].

დღეს, სამწუხაროდ, ამ ტოპონიმთა დიდი ნაწილი მივიწყებულია იქაურ ქართველთათვის. მივიწყებულია მათი ძირძველი გვარებიც. ზოგიერთსდა თუ ახსოვს, ისიც ასაკოვანს. ცხადია, ყველამ იცის თურქული, მოსახლეობის ერთი ნაწილი ორენევიანია, ახალგაზრდა ქართველთა უმეტესობა – ერთენოვანი, მათ მხოლოდ თურქული იციან. ამას მოწმობს ჩვენეული დაკვირვება და მონაცემები.

მაგა, ჩვენს შეკითხვაზე:

ახალგაზრდავ, სწავლობ თუ მუშაობ?

– „ასკერში მივალ, ოქული დეილია“ (ჩვენი მასალ. გვ. 126).

„– სკოლაში სწავლობ, გოგონა?“

– ვიდიორუმ, ვიდიორუმ.

– რამდენი წელი უნდა ისწავლო?

– ათი.

– ლექსები იცი?

– თურქზე ვიცით, გურჯიზე ვერ გაგაფერავთ“ (ჩვენი მასალ. გვ.119)

ან კიდევ:

„– გოგონა, სკოლაში სწავლობ?“

– გურჯიჯა რამ არ ვიცი.

– ღარჭები გურჯიჯა ვერ ვაზირობენ“, – განგვიმარტავს მათი მშობელი (ჩვენი მასალ. გვ. 120)

ან კიდევ:

„– თქვენს ოჯახში იციან ქართული?“

– ჩემებმა იგნებენ, მარა ვერ ვაზირობენ.

– სიტყვა „მეზობელი“ იცით?

– მოზობელი ვიცით.

ნათესავი?

– ნათესავი რა აღი, ნათესავი მე არ ვიცი, ვერ გვეგვნი“ (ჩვენი მასალ. გვ. 121)

გვაქვს კონტრასტული, ჩვენთვის მოსალოდნელი ან ნაკლებმოსალოდნელი თუ მოულოდნელი პასუხებიც: თეთრიწყლის იაილაზე ერთ ქალს ვეკითხები ვინაობას და ისიც დაუზარებლად გვიყვება თავისი ოჯახის ამბავს: – „მე ერთი კაცი მყავდა, ისიც მომიკდ.

– ჩემი კაცი ქორწილდება, მე მეორე ვარ, მესამედ ქორწილდება.

– აქ კანონია მეორე ცოლის მოყვანა?

– არ არი“ – მპასუხობს გულახდილად.

გუვენ ალფაიდინი, სოფელ არავეთის მკვიდრიც, გულახდილია: „... აქ თურქები არ არიან, გურჯმა გურჯი ითხოვს, წესი მი იცის, ხასიეთი იცის, აქ არი მართალი ქართველები, ჩვენი ქართველები და ჩვენი ყველამფერი ერთნაირია, მარტო ერთი ღვინო არ იცნ“ (ჩვენი მასალ. გვ. 126)

ზოგიერთი „მართალი ქართველი“ საქართველოს სატელეფონო ქსელ ჯგოსელითაც სარგებლობს: „მე იქავრი კარტი მაქვა, ჯგოსელი“, – მეუბნება სოფელ ხების მკვიდრი ბუჰრან ალბაირაქი, ყავაზოდლი, იგივე ყავაზიშვილი (ჩვენი მასალ. გვ. 127) (შდრ. ქართული გვარსახელი კავაზაშვილი).

ერთ-ერთი მათგანი გულისტკივილით გვიზიარებს თავის აზრს ზოგიერთ ცუდად მქცევ ქართველზე: „...ამ გურჯებმა თელი შემაზარენ, ჩვენ ასე არ ვიყავით, მუსაფირი სულ ვიზამთ ჰამა, რაფერ გითხრა, ახლა ქალებიც, კაცებიც.. მე გურჯი ვარ, მაგრამ ქართველი ვარ, ვერ ვიტყვი, მცხვენია“.– ბოლომდე არ გვიმხელს თავის სათქმელს.

ნიგალის ანუ ლივანის ხეობის მცხოვრებთა ყოფისა და მათი მეტყველების შესახებ ჯერ კიდევ ზ. ჭიჭინაძე

აღნიშნავდა: დევის (დევესქელის) რეგიონში „ხალხი მეტად მიძიმედ და უფრო ჯავახურის კილოთი ლაპარაკობს ქართულად. მოხუცებულებმა მიამბეს, ჩვენში ასეთი განსხვავება იმიტომ არის, რომ ჩვენ აქ დიდი ხნის მოხულები ვართ. ჩვენ გურჯისტანიდგამ მოვსულვართ, ახალციხიდან. აქ ძველად ვინც მდგარან, ოსმალეთში გაურეკიათ, რადგანაც სჯულის გამოცვლა არ სდომიათ“ [13]. ცნობილია, რომ ოსმალებისგან მიტაცებულ საქართველოს თან მოჰყვა მუჰაჯირობა. პარადოქსია ის, რომ მუჰაჯირობამ ყველაზე მეტად თავი იმ უბნებში იჩინა, სადაც ქართული ენა მეტნაკლებად შენარჩუნებული იყო, მათ შორის, ნიგალის ხეობის სოფლებში [14,74]. ამიტომ, ვიცოდით რა ეს, არაიშვიათად ვეკითხებოდით ასაკოვნებს ამ მოვლენის შესახებ. დღესდღეობით მათი მეტყველება საგრძნობლად რთულია, იმდენად შემოჭრილა მათ ყოფაში მუსულმანურ-თურქული ტრადიციები და თურქული ლექსიკა-ფრაზეოლოგიზმები. ასე გასინჯეთ, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგ ჩვენებურს აქვს სატელიტური ანტენა-თეფშები და ქართულ გადაცემებსაც ყურს უგდებენ, ეხამუშებთ და უჭირთ გაგება ჩვენი სატელევიზიო გადაცემებისა და ტელედიქტორებისა თუ, საერთოდ, თანამედროვე ქართველთა სწრაფი მეტყველებისა და ინტონაციისა. ხშირ შემთხვევაში ისინი აღსაქმელ ტექსტს ვერც იკებენ. ჩვენ მიერ თუ სხვათა მიერ თითო-ოროლა ქართული წიგნის ჩატანა-ჩუქება საქმეს ნამდვილად ვერ უშველის. საჭიროა სახელმწიფოებრივი მიდგომა და უფრო მეტი მჭიდრო ურთიერთკავშირი, თორემ შემდეგ ყოველივე გვიანი იქნება. ამის დასტურია, ჩვენ მიერ შეკრებილი ფოლკლორულ-დიალექტური სალექსიკონო მასალები (ვაპირებთ ცალკე წიგნად გამოცემას), სადაც ლამის თანაბრად, თუ უფრო მეტად არა, ქართულის გვერდით წარმოდგენილია თურქულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკა და ფრაზეოლოგიური სიტყვ-გამონათქვამები, რომლებშიც წვდომას – შინაარსის დადგენას ზოგჯერ სპეციალური ძიება სჭირდება.

ლიტერატურა

References

1. vaJa-fSavela, Txzulebani (axlad gamovlenili nawarmoebebi), erTtomeuli gamosacemad moamzada, Sesavali werili, variantebi, SeniSvnebi da komentarebi daurTo levan WilaSvilma, prof. j. WumburiZis redaqqiT. Tb., 1979 (Georgian)

2. gigneiSvili. i., Tofuria v., qavTaraZe i.. qarTuli dialeqtologia, I. (dialeqtTa ganxilva, teqstebi. leqsikoni), Tb., 1961 (Georgian)
3. jorbenaZe b., qarTuli dialeqtologia, I. Tb., 1989 (Georgian)
4. sixaruliZe i., nigali (saistorio geografiis masalebi), baTumi, 1985 (Georgian)
5. TayaiSvili e., samusulmano saqarTvelo. ix. kreb.: dabruneba (mravaltomeuli). e. TayaiSvili, emigrantuli naSromebi, I. g. SaraZis saerTo redaqqiT. Tb., 1991 (Georgian)
6. svaniZe b., Turquli dRiuri. Tbilisis eqvTime TayaiSvilis saxelobis kulturisa da xelovnebis saxelmwifo universitetis samecniero Sromebis krebuli. II. Tb., 2004 (Georgian)
7. cxadaZe b., b.svaniZis `Turquli dRiuri~ da misi samecniero mniSveloba. ix. Tbilisis eqvTime TayaiSvilis saxelobis kulturisa da xelovnebis saxelmwifo universitetis samecniero Sromebis krebuli. II. Tb., 2004 (Georgian)
8. futkaraZe. S., Cveneburebis qarTuli. wigni pirveli, baTumi, 1993 (Georgian)
9. hilzi. d. s., Cemi mogzaurobani TurqeTSi (Targmani inglisuridan r. gaCeCilaZisa. ix. mimomxilveli (samecniero-bibliografiuli krebuli), #6-9, Tb., 1972 (Georgian)
10. karbelaSvili a., qarTvelebi TurqeTis cis qveS, Tb., 1991 (Georgian)
11. eremeev d.e. Etnogenez turor. M., 1971 (Russian)
12. gaCeCilaZe r., qarTuli mosaxleoba Tanamedrove TurqeTSi. mimomxilveli (samecniero-bibliografiuli krebuli), #6-9, Tb., 1972 (Georgian)
13. WiWinaZe z., werili livanidgan. I. iveria, # 165, 1983 (Georgian)
14. surmava. n., kirnaT-maradidis metyvelebis erTi Taviseburebis Sesaxeb. ike, t. XXIX, Tb., 1990 (Georgian)

Eter Beridze

Linguistic situation in the Nigali gorge

Summary

Nigali gorge is one of the beautiful places of Turkish Georgia. Georgian-Turkish contacts, interrelations and intensive communication with our compatriots, cultural-state contacts have begun from 1990th years. As it well known Turkish statistics separately registers Georgian and Laz elements. One part of Georgian population compactly lives to the present time on the mom-and-pop's land and wears Georgian names, but the dominance of non-Georgian (Turkish) names as toponyms is obvious. Unfortunately today most of the toponyms are forgotten by local Georgians. Ancient surnames are forgotten, too. Only old men still remember their surnames. Of course,

everyone knows Turkish language, one part of a population is bilingual, while most of young Georgians are unilingual, and they know only Turkish. This fact is confirmed by observation carried out by us and by dialect texts data.

Güven Alfaydin, inhabitant of village Araveti is free-spoken: “There are no Turks here, Gurji (Georgian) marries only Gurji woman, because he knows well her custom, character, we are real Georgians, we are Georgians and everything we have, is the same, only wine is the one thing we don’t know”.

Some of “real Georgians” use Georgian telephone network “Geocell”: “I have got a card of those places, Geocell”, – the inhabitant of village Khebi, Buhran Albayrak, Kavazogly, the same Kavazishvili says (our materials, p. 127) (for ref. Georgian surname Kavazashvili).

One of them with a sore heart shares his own view of some Georgians, who behave ill: “Those Gurjis discredit us; we were different from them... I’m Gurji, but I cannot say that I’m Georgian because I feel a shame”, – he nevertheless understates what he would like to share with us.

Today the speech of Nigali gorge inhabitants is too difficult and incomprehensible for Georgian man and in contrary – Muslim-Turkish traditions and lexis as well as phraseological units of Turkish language take more firm roots in their everyday life. For example, despite of the fact, that some of our compatriots have satellite antennas-dishes and they have a possibility to watch Georgian broadcast, it is still very difficult for them to comprehend our TV programs or broadcasters and generally the fast speech and intonation of Georgians, living in Georgia. They even cannot understand easy perceptible texts. One or two Georgian books brought or gifted by us or someone else cannot mend a situation. The state approach is necessary in this case. All this is confirmed by folklore-dialect lexical materials, collected by us (we are going to issue a separate book). In these materials Turkish-Arabian-Persian lexis and phraseological words and expressions are presented almost equally along with Georgians ones (if not in a large quantities), and sometime special investigation is necessary to comprehend the sense and content of them.

Keywords. Linguistic situation in the Nigali gorge, Turkish Georgia, Georgian and Laz elements, Georgian names, Turkish language, Turkish Georgian-Turkish contacts, cultural-state contacts, Turkish statistics separately registers, Georgian (Turkish) names as toponyms, village Araveti, village Khebi, Turks, Gurji (Georgian), Gurji woman, Nigali gorge, Georgian telephone network “Geocell”, intonation of Georgians,

Georgian books, folklore-dialect lexical materials, materials Turkish-Arabian-Persian lexis and phraseological words, Buhran Albayrak, Kavazogly same Kavazishvili, Georgian surname Kavazashvili, Muslim-Turkish traditions, phraseological units.

Reviewer - Professor Temur Jagodnishvili, Georgian Technical University.

Беридзе Этер Левановна

Языковая ситуация в Нигальском ущелье

Резюме

Нигальское ущелье является одним из самых красивых в турецкой Грузии. Грузино-турецкие контакты, а также взаимоотношения и интенсивное сообщение с нашими соотечественниками, культурно-государственные контакты начались с 1990-х годов.. Как известно, турецкая статистика отдельно подсчитывает грузинский и лазский элемент. Одна часть грузинского населения и по сегодняшний день компактно проживает на земле своих отцов и носит грузинские имена, однако засилие негрузинских (турецких) наименований в виде топонимов является наглядным. Сегодня, к сожалению, большинство топонимов предано забвению тамошними грузинами. Забыты их древнейшие фамилии. Если же кто-то из них и помнит фамилии, то это в основном пожилые люди. Само собой, все знают турецкий, одна часть населения двуязычная, большинство молодых грузин – одноязычные, они знают только турецкий. Об этом свидетельствует проведенное нами наблюдение и данные диалектных текстов.

Гуven Альфайдин, житель села Аравети, был откровенен: «...Здесь турок нет, гурджи (грузин) женится на гурджи, потому что знает ее обычаи, характер, здесь настоящие грузины, мы грузины и у нас все то же самое, только вино не знаем».

Некоторые «настоящие грузины» пользуются грузинской телефонной сетью «Джеосели»: «У меня тамошняя карта, Джеосели», – говорит житель села Хеби Бухран Альбайрак, Кавазоглы, он же Кавaziшвили (наши матер., стр. 127) (для ср. грузинская фамилия Кавазашвили).

Один из них с болью в сердце делится с нами своим мнением о некоторых плохо ведущих себя грузинах: «Такие гурджи нас позорят, мы не были такими... Я гурджи, но что я грузин, не могу сказать, так мне стыдно», – он все же не договаривает до конца то, чем хотел поделиться.

На сегодняшний день речь жителей Нигальского ущелья весьма сложная, непонятная для грузинского человека и наоборот – в их повседневный быт все прочнее входят мусульманско-турецкие традиции и лексика-фразеологизмы турецкого языка. Так например, несмотря на то, что у некоторых из наших соотечественников есть спутниковые антенны-тарелки и они смотрят грузинские передачи, все равно они с трудом понимают наши телевизионные передачи и теледикторов, или вообще быструю речь и интонацию грузин, живущих в Грузии. Очень часто они даже не понимают воспринимаемый текст. Привезенные и раздаренные нами или еще кем-либо одна-две грузинские книги на самом деле не могут исправить ситуацию. Необходим государственный подход. Подтверждением этого являются собранные нами фольклорно-диалектные словарные материалы (собираемся выпустить их в виде отдельной книги), в которых почти наравне, если не в большем объеме наряду с грузинскими представлены турецко-арабско-персидская лексика и фразеологические слова-выражения, для постижения смысла и содержания которых иногда требуется специальное исследование.

Ключевые слова. Языковая ситуация в Нигальском ущелье, турецкая Грузия, грузинский и лазский элемент, Нигальское ущелье, турецкий язык, грузины, грузино-турецкие контакты, культурно-государственные контакты, турецкая статистика, негрузинская (турецкая) наименования, древнейшие фамилии, мусульманско-турецкие традиции и лексика-фразеологизмы турецкого языка, грузинские передачи, диалектные тексты, фольклорно-диалектные словарные материалы, турецко-арабско-персидская лексика, фразеологические слова-выражения, гурджи (грузин), настоящие грузины, речь и интонация грузин, живущих в Грузии. грузинские книги, государственный подход

Рецензент - профессор Темур Джагоднишвили, Грузинский технический университет.

გიორგი ძიძიგური

ბოშები – თავისუფლებისა და წმინდობის უნიკალური
შროტიერტიმიმართება

მრავალი ადამინისათვის სიტყვა „ბოშა“, ალბათ, ცხოვრების განსხვავებულ აღქმასთან, ცეცხლოვან ცეკვებთან თუ მგზნებარე მუსიკასთან ასოცირდება. ეს ხალხი უდარდებლობის, მხიარულობის და თავისუფლების სიმბოლოდაა მიჩნეული. ისინი ეთაყვანებიან თავისუფლებას და, იმავდროულად, მკაცრად იცავენ წესებსა და ტრადიციებს, იერარქიულ დამოკიდებულებას ჯგუფსა თუ კასტაში.

თავისუფლება ბოშებისთვის ცხოვრების წესის განმსაზღვრელია. მათ არა აქვთ საკუთარი სახელმწიფო, არ ჰყავთ ეროვნული ხელისუფლება და არმია. იშვიათად ჩერდებოდნენ საცხოვრებლად ერთ გარემოში 30 დღეზე მეტ ხანს. მათი სამშობლო მთელი მსოფლიოა. ხშირი მოგზაურობების გამო ბოშების დიდი ნაწილი თავის თავს კოსმოპოლიტად თვლის. ერთი ბოშა საკმაოდ ვრცლად გვიხსნის: „ჩვენ ინტერნაციონალური ხალხი ვართ. მოგვწონს მოგზაურობა და დავდივართ სხვადასხვა ადგილებში, მაგრამ არ გვიყვარს უწესრიგობა და არ ვერევიტ სხვა ხალხების საქმეებში. ჩვენ არავინ გვაძულს, მხოლოდ სამართლიანობა გვინდა ჩვენი შვილებისთვის. ჩვენი ერი ერთმანეთისგან განსხვავებული სხვადასხვა ტომებისგან შედგება. თითოეულს საკუთარი წესები აქვს. მაგალითად, ჩვენი ტომის წარმომადგენელი არ დაქორწინდება სხვა ტომის წარმომადგენელზე. წესად გვაქვს ქცეული მოგზაურობა და ვამაყობთ ჩვენი ტრადიციებით, ბანაკებით, ეტლებით...”

ბოშა მშობლები პატარაობიდანვე ასწავლიან შვილებს თავისუფლებისადმი სიყვარულსა და უფროსების პატივისცემას.

ბოშებისთვის არ არსებობს სიტყვა „ჩვეულების“ შესატყვისი. ისინი თავიანთ განმეორებით მოქმედებებს, რიტუალებს თუ ხელშეუხებელ ტრადიციებს შემდეგნაირად ხსნიან: „ამას იმიტომ ვაკეთებთ, რომ ჩვენი წინაპრები აკეთებდნენ ასე და სიხარულს გვანიჭებს”.

ბოშების წინაპრები დაახლოებით 1500 წლის წინ ინდოეთის ჩრდილო-დასავლეთში ცხოვრობდნენ, სადაც თითოეული პიროვნება საზოგადოების ერთ რომელიმე ჯგუფს, კასტას მიეკუთვნებოდა. არსებობდა ოთხი ერთმანეთისგან სოციალურად განსხვავებული კასტა: ქურუმები (ბრაჰმანები), მხედრები (ქშატრიები), ვაჭრები (ვაიშიები) გლეხები (შუტრები).

შემდეგ მოდიოდნენ ე.წ. ხელ შეუხებელნი, რომლებიც ბინძურ სამუშაოს ასრულებდნენ და არცერთ კასტას არ განეკუთვნებოდნენ.

იმხანად მდიდარ ინდოეთში მჭკდელი, ვაჭარი და სხვა ბოშები ნომადური (მომთაბარე) ცხოვრებით შოულობდნენ ფულს. 800-1000 წლებში, როცა ახალი რელიგია, ისლამი გავრცელდა სამხრეთ აზიაში, ბოშებმა აქაც დაიწყეს „განფენა“. მათი ევროპაში შესვლა კი უკავშირდება ქრისტიანებსა და მუსულმანებს შორის იმ პერიოდში გასშირებულ ომებს. ბოშა ხელოსნებს ატყვევებდნენ და აიძულებდნენ იარაღების, ცხენებისთვის ნაღებისა და მათი ახალი ბატონებისათვის სხვა საგნების დამზადებას.

ბოშების გარკვეული ნაწილი მონობას გადაურჩა და ისე შემოვიდა ევროპაში. ისინი დაუახლოვდნენ მაღალი წოდებისა და მდგომარეობის წარმომადგენლებს, გაქრისტიანდნენ და ფაქტიურად ახალი ცხოვრება დაიწყეს. მაგალითად, 1417 წელს ბოშების 200 კაციანმა ჯგუფმა ლიდერი ენდრიუს ხელმძღვანელობით გერმანიის იმპერიას მიაღწია. მათ იმპერატორს მოახსენეს, რომ შუა აღმოსავლეთიდან მუსლიმებს გამოექცნენ, რომლებმაც ქრისტიანობა დაათმობინეს. ახლა კი კვლავ გაქრისტიანება და პილიგრიმებად გამგზავრება სურდათ ევროპის გარშემო. იმპერატორმა ენდრიუს ნდობა გამოუცხადა და ჰერცოგის წოდება მიანიჭა.

თავდაპირველად ბოშების მიმართ ევროპელები ლოიალურად იყვნენ განწყობილნი, ჰერცოგი ენდრიუს მსგავსი ლიდერები კარგად ეწყობოდნენ ადგილობრივ მმართველებს. ისინი მდიდრული მოსახსამებით იყვნენ გამოწყობილები და სხვა კეთილშობილებს ჰკავდნენ. მაგრამ მოგვიანებით სიმპათია ანტიპათიამ შეცვალა. მკითხავ ბოშა ქალებს ისინი ისე უყურებდნენ, როგორც ჯადოქრებს. ზოგიერთი ბოშა ქურდბაცაცობასაც არ ერიდებოდა. ამიტომაც როგორც ეკლესიის, ისე საერო ხელისუფლების მიერ დაიწყო მათი შევიწროება. მაგალითად, 1579 წლის შოტლანდიური კანონი მოხეტიალეების წინააღმდეგ მეტყველებს მათ საშინელ წამებასა და შემდეგ ქვეყნიდან გაძევებაზე ან ჩამოხრჩობაზე. რასაკვირველია, მოხეტიალეებში ბოშებიც იგულისხმებოდნენ.

განსაკუთრებულად სასტიკი სახე ბოშების ეგზეკუციამ II მსოფლიო ომის დროს მიიღო, როდესაც ფაშისტებმა 500000 ბოშა უმოწყალოდ გაანადგურეს. ამან საფუძველი მისცა მსოფლიო ბოშათა კონგრესის ჩამოყალიბებას, რომელმაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა მათი პირობები.

ერთ-ერთი ვერსიის თანახმად, საუკუნეების განმავლობაში ხეტიალით ბოშები 4 ძირითად ტომად (კალდერაში, მაქაიავა, ლოვარი, ქურარი) და ქვეჯგუფებად (რომანიკელები, გიტანოები – Flamenco-ს ავტორები, სინტები, რუდარები, რუმ-უნგრელი ბოშები, ბოიაშები...) დაიყვნენ.

ყველა ჯგუფი დამოუკიდებელია, ხოლო ჯგუფს შიგნით თითოეული ოჯახი იღებს საკუთარ გადაწყვეტილებებს. მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღების დროს, მაგალითად, ვინმესთვის ბრალდების წაყენებისას ჯგუფის ყველა წევრს შეუძლია აზრის გამოთქმა. თუმცა ზოგიერთი მათგანის მოსაზრება შესაძლოა მორალის საწინააღმდეგოდ ცნონ და დანარჩენებმა უარი განაცხადონ მათთან დალაპარაკებაზე. ტომიდან მოკვეთა კი ნებისმიერი ბოშისთვის დიდი ტრაგედიაა. მიუხედავად ასეთი წესისა, მტკიცე მოსაზრების მქონე ბოშას შეუძლია დატოვოს ჯგუფი.

ბოშებს უყვართ სუფთა პაერზე კოცონის გარშემო შეკრება ამ დროს მათი საუბრები ხშირად ძველ მოთხროებს და ლეგენდებს ეხება. მათ საკუთარს მსგავსად აქვთ შემონახული არაბოშების მივიწყებული ფოლკლორი.

მშობლიური ენა ბოშებს ინდოეთიდან გამოჰყვათ. თუმცა, მოგზაურობების შედეგად ისინი სხვადასხვა დიალექტებად დაიყო და თითოეული მათგანის ლექსიკა სპარსული, ბერძნული, განსაკუთრებით კი რუმინული სიტყვებით შეივსო და გამდიდრდა.

1969 წელს ერთ-ერთი ჩრდილოამერიკელი პოლიტიკოსი ამბობდა, რომ მას არ შეეძლო დახმარებოდა ბოშა მუშებს, რომლებსაც ფერმერები დაბალ ხელფასს უხდიდნენ, რადგანაც: „ისინი ბოშები არიან და მათ არ უყვართ მუშაობა“ მიზეზი კვლავ მარტივია – თავისუფლება, რომელიც იმდენად დიდი ღირებულებაა ბოშებისთვის, რომ არავითარ შემთხვევაში არ გაცვლიან მას, მაგალითად, კომპანიების შინაგანაწესზე. ისინი უპირატესობას თვითდასაქმებას ანიჭებენ.

განსაკუთრებული ტემპერამენტი, რომელიც გამორჩევეს ბოშას სხვა ნებისმიერი ერისგან ივრძნობა ბოშურ მუსიკასა და ცეკვაში. (მთელ მსოფლიოში ცნობილია “Flamenco”, ბოშური ჯაზი. ცნობილი ბოშა მუსიკოსები: რეინჰარდტი, პაპასოვი, იუნაკოვი...)

ბოშების კულტურა საუკუნეების განმავლობაში განიცდიდა ადაპტაციას იმ ქვეყნის კულტურებთან, სადაც ისინი ცხოვრობდნენ. მათთვის უპირველეს ტრადიციებს და ძველთაგანვე ჩამოყალიბებულ ნორმებს ისინი ინარჩუნებდნენ

ე.წ. აუტსაიდერებთან, ანუ, არაბოშებთან კოოპერაციის პირობებშიც კი.

თითქმის ყველა ნომადი ბოშა ვაგონებში ცხოვრობს, რომლებსაც სატვირთოებს უბამენ და გადაადგილდებიან. ამ მხრივ მათი მთავარი პრობლემა სადგომის უქონლობაა, რადგანაც დასავლეთის ტერიტორიის დიდი ნაწილი კერძო საკუთრებაშია და ამიტომ ისინი ხშირად ხდებიან პოლიციის თუ თანამდებობის პირების დევნის ობიექტები.

დღეს-დღეობით მსოფლიოში 12 მილიონზე მეტი ბოშა ცხოვრობს. ისინი დიდი რაოდენობით არიან აღმოსავლეთ ევროპაში (რუმინეთი, სერბეთი, ბულგარეთი), აშშ-სა (უმეტესწილად სამხრეთ კალიფორნია) და აზიაში. თუმცა ცუდი ეკონომიკური პირობების და ნაადრევი სიკვდილის გამო მათი ზუსტი რაოდენობის დადგენა ვერ ხერხდება.

დასკვნა

ბოშები განაგრძობენ მსოფლიოსთვის თავისუფლების სხვა კუთხით ჩვენებას. სთავაზობენ ხალხს ცხოვრების არაერთფეროვან აღქმას და თვლიან, რომ შესაძლებელია არ იყო დამოკიდებული მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ერთ სამსახურზე, ერთ ხელმძღვანელზე ან ერთ გარემოზე. მათთვის ცხოვრება ლამაზი მოგზაურობაა, ხოლო ბოშური თავისუფლება მრავალი ჩვენგანისთვის ერთდროულად საოცნებო და მიუღებელი.

ლიტერატურა

References

1. Thomas Action. Surviving people, Gypsies.
2. David Mayll. Gypsy-travelers in nineteenth-century society.
3. www.etno-instituteo.yu/zbornic/zbornic23/Crovovic23-pdf
- Jenela Crovovic
- Caste behaviors among Gypsies in Serbia
4. <http://www.gypsyadvice.com/gypsylore.htm>

Gypsies – an Unique Interconsistency Liberty and Order

Summary

Gypsies still continue showing freedom in a different way to the whole world. They offer miscellaneous world-vision to people. Gypsies consider it's possible not to be depended on a single job or environment for all life. Life is a beautiful journey for them, although for us gypsy freedom may seem both a dream and unacceptability.

Keywords: Gypsies; liberty; order; cosmopolitan; travelling; Romania; India; caste; duke Andru; fortuneteller; sorceress; “Flamenco”.

Reviewer: PhD of Economics Anzor Totadze

Дзидзигури Георгий Георгиевич

**Цыгане – уникальная взаимосвязь
свободы и порядка**

Резюме

Цыгане продолжают по своему преподносить всему миру свободный образ жизни. Предлагают воспринять жизнь разнообразно, мыслить нестандартными категориями. Они считают, что можно жить и не быть зависимым от одного руководителя, от одной работы, от одной среды. Для них жизнь красивое путешествие, а цыганская свобода для многих из нас неприемлема и в то же время неосуществимая мечта.

Ключевые слова: цыгане; свобода; порядок; космополит; путешествия; Румыния; Индия; каста; герцог Эндриу; гадалка; колдунья; “Flamenco”.

Рецензент – Доктор экономических наук Анзор Тотадзе

კ რ ა ქ ც ო ო ა

თენგიზ გრიგოლია, მათა ამირგულაშვილი

ლამანშის ბზირაბი ეგრონტმბრაციში

საფრანგეთი და დიდი ბრიტანეთი ევროკავშირის წევრი 27 ქვეყნიდან წამყვანი სახელმწიფოებია. ევროგაერთიანების შექმნის, 6 სახელმწიფოთა შორის, ინიციატორი საფრანგეთი იყო. 1951 წლის 18 აპრილს ხელი მოეწერა შეთანხმებას, რომლის საფუძველზე შეიქმნა ევროპის ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანება (ECSC). ხელშეკრულების 6 ხელმომწერ სახელმწიფოთა შორის ლიდერის პოზიცია საფრანგეთს ეჭირა, დიდი ბრიტანეთი აღნიშნულ ხელშეკრულებაში არ მონაწილეობდა. 1957 წელს ევროგაერთიანების ყოფილმა დამფუძნებელმა ექვსივე ქვეყანამ მიიღო გადაწყვეტილება ევროპის ატომური თანამეგობრობის შექმნის შესახებ „ევროატომი“, რასაც მოყვა ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის შექმნა, დიდი ბრიტანეთი განზე გადავა. 1967 წლის შერწყმის ხელშეკრულების საფუძველზე ოფიციალურად შეიქმნა და დამკვიდრდა ტერმინი ევროგაერთიანება. 1972 წლამდე ევროგაერთიანებასთან გაუცხოებულნი ურთიერთობა ჰქონდა დიდ ბრიტანეთს. დიდი ბრიტანეთი დღესაც არ არის ევროპის მონიტარულ სისტემაში, ევროს მოქმედების ზონაში, იგი სეპტიკურად არის განწყობილი ევროპის კონსტიტუციაზე, რადგან მას არასოდეს ჰქონია თავისი კონსტიტუცია და სურს თავისი ეროვნული ტრადიციების ერთგული იყოს. მიუხედავად იმისა, რომ ინგლისელები ევროპის სახელმწიფოებთან ურთიერთობებს ყოველთვის აწონილად და ეჭვის თვალით უყურებდნენ, მათ ეკონომიკური ურთიერთობა საფრანგეთთან და სხვა ევროპულ ქვეყნებთან არასოდეს შეუნელებიათ. ფიზიკური და ისტორიული გეოგრაფიის თვალსაზრისით დიდ ბრიტანეთს ევროპასთან, კერძოდ საფრანგეთთან, სახმელეთო საზღვარი არ გააჩნდა, მაგრამ საფრანგეთსა და ინგლისს შორის ეკონომიკური ურთიერთობების ცვლილებებმა ახალი რეალიები წარმოაჩინა. ახალი ეკონომიკური პროექტების საფუძველზე [3. 49] ლა-მანშის სრუტეს საფრანგეთსა და დიდ

ბრიტანეთს შორის რეგიონისათვის ახალი დატვირთვა უნდა მიეცა. ლა-მანშის ქვეშ დუვერსა და კალეს შორის გაყვანილი გვირაბი ევროპული, ეკონომიკური ინტეგრაციის შემაღენელი ნაწილი უნდა გამხდარიყო. ლა-მანში (ფრანგ. La Mance „სახელი“ სიტყვასიტყვით – ტოტი) ინგლისის არხი (Englis Channel) სრუტე დასავლეთ ევროპის ჩრდილო ნაპირსა და კ. დიდ ბრიტანეთს შორის – აკავშირებს პა-დე-კალეს სრუტესთან ერთად ჩრდილოეთის ზღვას ატლანტის ოკეანესთან. სიგრძე დაახლოებით 520 კმ. სიგანე, დასავლეთით, დაახლოებით 180 კმ, აღმოსავლეთით 32 კმ, სიღრმე ფარვატერზე 35 მეტრი – მაქსიმუმი 172 მ. მთავარი ნავსადგურებია: პორტსმუტი, საუცჰეპტონი, პლიმუთი (დიდი ბრიტანეთი), ჰავრი შერბური (საფრანგეთი). [1. 115]

გეოგრაფიულად კუნძულებზე დიდი ბრიტანეთის მდებარეობა ყოველთვის განსაზღვრავდა მის მთავარ, განსაკუთრებულ მდგომარეობას. მისი მდებარეობა უზრუნველყოფდა მის განსხვავებულობას დანარჩენი ევროპისაგან.

სახელი „ინგლისის არხი“ ფართოდ გამოიყენებოდა მე-18 საუკუნიდან, შესაძლოდ მიიჩნევენ, რომ ეს სახელი „Engelse Kanaal“-დან არის წარმოშობილი, რომელსაც მე-16 საუკუნეში საზღვაო რუკებში იყენებდნენ. მას, მეორე საუკუნის გეოგრაფი, პტოლემეოსი „Dceanus Britannicus“ უწოდებდა. იგივეს იმეორებს დაახლოებით 1450 წელს იტალიურ რუკაზე აღნიშნული დასახელება „Canalites Anglie“. ფრანგული სახელი „La Manche“ – ი ეწოდება მისი ფიგურისა და კონფიგურაციის გამო, რომელიც სახელოს გავს. ეს სახელი დაახლოებით მე-17 საუკუნეში გამოიყენებოდა თუმცა აღნიშნავენ, რომ მისი ნამდვილი სახელი „არხია“ (Channel), ხოლო შოტლანდიაში „Minch“, რაც კელტური სიტყვიდან მომდინარეობს. ბრიტანეთში იგი ცნობილია როგორც ბრიტანეთის ზღვა „Mor Breizh“ (The sea of Britany).

10.000 წლის წინ, ბრიტანეთის კუნძულები ევროპის კონტინენტურ ნაწილს უერთდებოდა. მთელი ბრიტანეთის კუნძულები ყინულით იყო დაფარული. ყინულის საფარის დნობამ და ეროზიამ შექმნა ლა-მანშის სრუტე, ცარცოვანი კლდეების ჩამორეცხვამ თანდათან გააფართოვა სრუტე, წყალმა გზა გაიკვალა და იგი ატლანტის ოკეანეს შეუერთდა, დოვერისა და კალეს არეალში. რომის იმპერიის შექმნის დღიდან ბრიტანეთის კუნძულების კავშირი არა მარტო არსებობდა, არამედ იგი ყოველთვის ბუნებრივად იზრდებოდა.

შედარებით არც ისე ფართე სრუტის ლა-მანშის (ინგლისის სრუტე) გადალახვა ისწავლეს ნინობიანი, იალქნიანი და შემდეგ ორთქლმავლიანი ნავებით. XX საუკუნის დასაწყისში თვითმფრინავებით, შემდგომში გავრცელდა ადამიანების, მანქანებისა და სარკონიგზო შემადგენლობებისათვის საბორნე გადაყვანები. სრუტის ყველაზე ვიწრო მონაკვეთში, რომელსაც პა-დე-კალე ქვია (დუვრის სრუტე) შორის გადაყვანები ბორნით დაახლოებით საათნახევარს გრძელდებოდა. [2. 72]

მიუხედავად ყოველივე ამისა წყალქვეშა გვირაბის იდეა, რომელიც შეაერთებდა, კუნძულს, დიდ ბრიტანეთს კონტინენტთან, ასევე წარმოიშვა საკმაოდ დიდი ხნის წინ.

ჯერ კიდევ XIX საუკუნის დასაწყისში ასეთი გვირაბის დეტალური პროექტი შემოთავაზებული იყო ფრანგი ინჟინერის ალბერტ მაიტიეს მიერ. იგეგმებოდა, რომ გვირაბით ისარგებლებდნენ ცხენების შებმულობები. მიუხედავად ნაპოლეონის მხარდაჭერისა ეს პროექტი დარჩა ქალაქზე. XIX საუკუნის შუა წლებში ასეთივე ინიციატივა გამოიჩინა ინგლისელმა დედოფალმა ვიქტორიამ, მაგრამ ამასაც არ მოჰყოლია პრაქტიკული განხორციელება. ამასთან ერთად ინგლისელები შიშობდნენ, რომ გვირაბის მშენებლობა მათ მიიყვანდა ბრიტანეთის სამხედრო სტრატეგიის გაუარესებისაკენ, რადგან ის აღარ იქნებოდა „კუნძული“. XX საუკუნის 70-იან წლებში ეს იდეა ისედაც პოპულარული გახდა, თან იხილებოდა არა მარტო გვირაბის, არამედ ასევე ჩამოსაკიდი ხიდის ვარიანტები ლა-მანშზე. 1974 წელს დაიწყებოდა მიწისქვეშა სამუშაოები გვირაბის ტრასაზე, მაგრამ ბრიტანულმა მთავრობამ უარი განაცხადა პროექტში მონაწილეობაზე, მისი სიძვირის გამო. [4. 95]

მხოლოდ 1987 წელს დადგა გადამწყვეტი პერიოდი, შედგა ინგლის-საფრანგეთის ხელშეკრულება ევროგვირაბის მშენებლობაზე. ამის შემდეგ დაიწყო უდიდესი ინჟინერული მშენებლობა, მიუხედავად მისი გრანდიოზული თანხებისა, (10 მილიარდი ფ. სტ. მხოლოდ ბრიტანეთის მხრიდან), რომელიც დასრულდა მხოლოდ 7 წელიწადში. ამ „საუკუნის მშენებლობის“ ქრონომეტრაჟი ასე გამოიყურება: 1987 წლის დეკემბერი – მშენებლობის დასაწყისი, 1991 წლის ივნისი – გვირაბის დასასრული, 1994 წლის მაისი – გვირაბის გახსნა ინგლისის დედოფლის ელიზაბედ II-ის და საფრანგეთის პრეზიდენტის ფრანსუა მიტერანის მიერ, 1994 წლის ნოემბერი – იწყება კომერციული რკინიგზის მიმოსვლა ლონდონს და პარიზს შორის.

რაც შეეხება ტექნიკურ პროექტს, ლა-მანშის ფსკერზე (კერძოდ პა-დე-კალა, დუვრსკის), დაახლოებით 40მ. სიღრმეზე, არის განლაგებული სამი პარალელური სვეტი. მარჯვენა და მარცხენა არის 7,6 მ. და ისინი განსაზღვრულია რკინიგზის ორი მიმართულებისათვის, ხოლო მესამე 4,7 მ., რომელიც დანარჩენის მომსახურებისათვის არის შექმნილი. გვირაბის საერთო სიგრძე 50კმ., რომლისგანაც 37კმ. წყალქვეშ მდებარეობს. ერთდროულად არის აშენებული მისადგომი გზები და საერთაშორისო ტერმინალები ფოლკსტონში, კალეში, ასევე ლონდონსა და პარიზში. [5. 122]

მიუხედავად ცალკეული, მათ შორის მნიშვნელოვანი, ფინანსური სიძნელებისა, ევროგვირაბმა გაამართლა. უკვე ორი წლს შემდეგ 1996 წელს გვირაბით იმგზავრა 7 მილ. მგზავრმა, 2000 წლის დასაწყისში კი 22 მილ. სამუშაო დღეებში გვირაბით მოძრაობს 18 წყვილი მატარებელი, ხოლო დასვენების დღეებში 21 წყვილი. მგზავრობა ლონდონიდან პარიზში გრძელდება 3 საათი. გვირაბში მატარებელი გადის 20 წუთში, ლონდონიდან – ბრიუსელში ასევე შეიძლება იმგზავრო 3საათსა და 15 წუთში. 1996 წელს გაიხსნა სპეციალური მარშრუტი ლონდონი-პარიზის დისნეი-ლენდი. შემდგომ გაიხსნა სხვა მარშრუტებიც (გლაზგი-პარიზი, გლაზგო-ბრიუსელი, მანჩესტერი-პარიზი მანჩესტერი-ბრიუსელი, ბირმინგემი-პარიზი), ასევე ლონდონი-გერმანიის მეგაპოლისებთან.

ამ მიმართულებებით მოძრავი მატარებლები „Euro star“ არიან ტექნიკური სრულყოფილების ნიმუშები. ყოველი მატარებლის შემადგენლობა შედგება 18 ვაგონისაგან, სიგრძე 400 მ, სიჩქარე 300კმ/ს. მასში 794 დასაჯდომი ადგილია. ყოველივე ამასთან მგზავრს შეუძლია აირჩიოს იაფი ადგილები ტურისტულ კლასში, ან კონფორტაბელური პირველ კლასში ან „ლუქსში“ საჭირო ოთახითა და დუშით ყოველ კუპეში. Eurostar – ის მთელი პერსონალი ლაპარაკობს ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, ხოლო ბრიუსელის მარშრუტზე – ასევე ფლამანდურზე. [2. 73]

რეგასაკვირია, რომ გვირაბის გახსნის შემდეგ ავია-მგზავრთა 1/3 გადავიდა მატარებლით მგზავრობაზე. მითუმეტეს რომ რკინიგზაზე მოქმედებს სპეციალური სამსახური, რომელსაც გადაჰყავს ავტომობილები (მგზავრებთან ერთად) და სატვირთოები, ფოლკსტონიდან კალეში და უკან. ყოველივე ამის გარდა ასევე ვითარდებოდა სოციალურ-ეკონომიკურად – კალე, დუერი, ფოლკსტონი და სხვა.

თუ კი წარმოვიდგენთ, რომ მომავალში იგეგმება სწრაფი ელმავლების განვითარება გამოთვლილია, რომ 2003 წლიდან ლონდონიდან პარიზში მგზავრობის ხანგრძლივობა შემცირდება 2სთ. 20წუთამდე, ლონდონიდან ბრიუსელში 2სთ. და 10 წუთამდე, ხოლო მანჩესტერიდან პარიზში 4სთ. და 55 წუთამდე.

ევროგვირაბი კარგად ჩაჯდა ევროპული ინტეგრაციის პროცესებში. იგი გახდა ევროპის ცხოვრებისა და ეკონომიკური უსაფრთხოების ტექნოლოგიის მნიშვნელოვანი გარანტი.

ლიტერატურა

References

1. qarTuli sabWoTa enciklopedia, t. 6, Tb.,1981
2. V.N. maksakovski, geograficheskaja kartina mira M. 2005
3. vse strani mira, enciklopedicheski spravocnik M. 2001
4. E.M. Pospelov, geograficheskie nazvonie mira M. 1999
5. Strana Mira, fakti i cifri _ SPB: norint, 2001
6. V. fisher, Evropa: ekonomika, obshestvo i gosudarstvo M. 1999
7. English Channel, The Columbia, Encyclopedia, 2009
8. English Channel, Encyclopedia, Britannica 2007.

Tengiz Grigolia, Maia Amirgulashvili

European Tunnel Under the La manche in European Integration

Summary

The EU is founded on four treaties: The treaty establishing the European Coal and steel Community (ECSC) which was signed on April 1951 in Paris, come into force on July 1952 and expired on July 2002.

The treaty establishing the European Economic Community (EEC), which was signed on 25 March 1957 in Rome and came into force on 1 January 1958.

The treaty Establishing the European Atomic Energy Community (Erratum). The treaty on European Union (EU) which was signed in Maastricht on 7 February 1992 and came into force on 1 November 1993.

The English Channel (French – La Manche, The sleeve) is an arm of the Atlantic Ocean that separates the island of Great Britain from earthen France and joins the port Sea to the Atlantic.

Many travelers cross beneath the English Channel Using the Channel Tunnel. The engineering feat, first proposed in the early 19th century and finally realize in 1994, Connects the UK and France by sail. It is new routine to travel between Paris, Brussels and London on the Euro star train.

The geology and geography of the Channel make it a productive site for Maritime Archaeologists it has thousands of shipwrecks.

In August of 2007, artifacts including wood and hazel nuts from the 8000-years-old Boudoir Cliff Mesolithic Village were presented bathe underwater Archaeology Centre based in the isel of Wight. The preservation of organic material from the stone. Age is unique to the UK and already the site is of international importance.

The most famous shipwreck is Henry VIII's flagship the Mary Rose. The English Channel is densely populated on both shores, on which are situated a number of major ports and resorts possessing a combined population of over 3,5 million people. The most significant towns and cities along the Channel (each with more than 20,000 inhabitants, ranked in descending order; population are the urban area populations from the 1999 French census, 2001 UK census, and 2001 Jersey census) are as follows

Key Words: La manche; Geography; Pa-de-cale; Century Construction; The sleeve; Bay; Tourism; Euroatom; Ocean; Ecology; Eurotunnel; Archaeology; English channel.

Reviewer – professor Vazha Shubitidze, Georgian Technical University.

**Григолия Тенгиз Бондоевич,
Амиргулашвили Маиа Ушангиевна**

Евротуннел под Ла-Маншем в Европейской Интеграции

Резюме

Пролив Ла-Манш (Английский канал) научились преодолевать на весельных, парусных, затем паровых судах, а в начале XX в. и на самолетах. Позднее большое распространение получили паромные переправы _ для людей, автомобилей и даже железнодорожных составов к началу 1990-х гг. их насчитывалось уже около 20. В самом узком месте правила Ла-Манш, имеющем название ПА-де-Кале (Дувский пролив), Между Дувром и Кале или Фолкстоном и Булонью такая переправа на пароме занимала примерно час-полтора.

Несмотря на это идея подводного туннеля, которой соединил бы островную Великобританию с материком, тоже возникла уже довольно давно.

Еще в самом начале XXI в. детальный проект такого туннеля предложил французский инженер Альбер Матьё, предполагалось, что по нему буду проходить упряжки лошадей. Однако, несмотря на поддержку Наполеона, этот проекта так и остался на бумаге. В середине XIX в. подобную инициативу проявила английская королева Виктория, но и это не имело практических последствий. К тому же многие англичане опасались, что сооружение туннеля приведет к ухудшению военно-стратегического положения Великобритании, которая «перестанет быть островом». В 70-х гг. XXв. это идея снова приобрела популярность, причем обсуждались варианты не только туннеля, но и навесного моста над Ла-Маншем. В 1974г. на трассе туннеля начались было земляные работы, но британское правительство вскоре отказалось от участия в проекте из – за его дороговизны.

Только в 1987 г. наступил решающий прелом: было заключено англо-французское соглашение о строительстве **Евротуннеля**. После этого крупнейшее инженерное сооружение, несмотря на огромные затраты (10 млрд ф. ст. только с британской стороны), было создано всего за семь лет. Хронология этой «стройки века» такова: декабрь 1987г. _ начало строительства, июнь 1991 г. _ завершение проходки туннеля, май 1994 г. открытие туннеля королевой Великобритании Елизаветой II и президентом Франции Франсуа Миттераном, ноябрь 1994 г. _ начало коммерческого движения поездов по туннелю между Лондоном и Парижем.

Уже через два года после открытия - в октябре 1996 г. - по нему проследовал 7-миллионный пассажир. Еще летом 1996 г. - был открыт специальный маршрут из Лондона в Диснейленд под Парижем. Затем вошли в эксплуатацию другие линии, связавшие крупные города Великобритании с городами континентальной Европы (Глазго - Париж, Глазго - Брюссель, Манчестер - Париж, Манчестер - Брюссель, Бирмингем - Париж), а также Лондон с городами Рейнско-Рурского мегалополиса Германии.

Ключевые слова: Ла-Манш; География; Па-де-Кале; Стройки века; Рукав; Залив; Туризм; Евроатом; Океан; экология; Евротуннель; Археология; Английский канал.

Рецензент - Профессор Важа Шубитидзе, Грузинский технический университет

თამარ რევაზიშვილი, ნიკოლოზ ბეჟაშვილი

კლიმატის ცვლილება, როგორც გლობალური ეკოლოგიური პრობლემა და მისი შედეგები

კაცობრიობის გლობალურ პრობლემებს შორის კლიმატის ცვლილება ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალურია. მისგან მომდინარე ნეგატიური შედეგების თავიდან ასაცილებლად იბრძვის მსოფლიოს ყველა ქვეყნის მთავრობა, საერთაშორისო ორგანიზაციები, მეცნიერები, ექსპერტები, პოლიტიკოსები და, უბრალოდ, ადამიანები. აღსანიშნავია, რომ აშშ-ს ვიცე-პრეზიდენტი ალბერტ გორი სწორედ კლიმატის ცვლილების პრობლემის მოგვარების საქმეში გაწეული დედაწლისთვის დაჯილდოვდა ნობელის მშვიდობის პრემიით 2007 წელს კლიმატის ცვლილების სამთავრობათაშორისო ექსპერტთა ჯგუფთან ერთად.

სხვა გლობალური ეკოლოგიური პრობლემებისგან კლიმატური პრობლემა გამოირჩევა რთული კომპლექსური მრავალკომპონენტიანი ხასიათით. ცნობილია, რომ დედამიწაზე კლიმატი ატმოსფეროს, მსოფლიო ოკეანის, პოლუსებზე მდებარე ყინულოვანი ქუდების, ცხოველების, მცენარეებისა და დანალექი ქანების ურთიერთქმედებით ყალიბდება. როცა კლიმატური სისტემა წონასწორობაშია, როგორც ეს იყო ტექნიკურ რევოლუციამდე, მზის შთანთქმული ენერჯია წონასწორდება დედამიწის ზედაპირისა და ატმოსფეროს გამოსხივებით. ანთროპოგენული ფაქტორები კი, კერძოდ, ტექნოგენური აირები, რომლებსაც „სათბურის აირებს“ ვუწოდებთ, ზემოქმედებენ სითბურ ბალანსზე და ცვლიან კლიმატს. ამ პროცესის მექანიზმი შემდეგში მდგომარეობს: კოსმოსიდან მოსული მზის სხივების 35-37% უკან აირეკლება, ხოლო დანარჩენი 63-65% შთანთქმება დედამიწის ზედაპირისა და ატმოსფეროს მიერ და ამის ხარჯზე დედამიწა თბება. რადგან ეს ენერჯია მუდმივად მოედინება, პლანეტის საშუალო ტემპერატურა სულ უნდა იზრდებოდეს. მაგრამ დედამიწას გააჩნია სითბური გამოსხივება, რომელიც ინფრაწითელი სხივების სახით უკან გადის კოსმოსში, რის შედეგადაც დედამიწა გრილდება, თუმცა ამ სხივების ნაწილს აკავებს ე.წ. სათბურის ეფექტის მქონე აირები: ნახშირორჟანგი, წყლის ორთქლი, აზოტის ქვეყანგი, მეთანი, და ფტორქლორნახშირწყალბადები. ისევე, როგორც სათბურის მინის სახურავში გამავალი სინათლის ენერჯია გარდაიქმნება

სითბურ ენერჯიად, რომელიც უკან ვედარ გადის და სათბურის ტემპერატურას ზრდის, აღნიშნული გაზებიც ატმოსფეროში წარმოქმნიან ეკრანს, რომელიც აკავებს დედამიწიდან კოსმოსში გამავალ ინფრაწითელ სხივებს, რაც საბოლოოდ ათბობს დედამიწის ზედაპირს და ატმოსფეროს ქვედა შრეებს. რაც მეტია სათბურის აირების კონცენტრაცია ატმოსფეროში, მით უფრო ძლიერია სათბურის ეფექტი და, შესაბამისად, ტემპერატურაც მეტად იზრდება. სწორედ ეს იწვევს გლობალური დათბობის ტენდენციას [1].

შეიძლება ითქვას, რომ სათბურის ეფექტი დედამიწის ერთგვარი სარკმელია, საიდანაც რეგულირდება სითბოს გაცვლა კოსმოსში. დღეს ეს სარკმელი ნაწილობრივ მიხურულია და სითბოს რეგულაციაც დარღვეულია. სათბურის აირები მცირე რაოდენობით ყოველთვის არსებობდა დედამიწაზე ატმოსფეროს წარმოქმნის მომენტიდან. ნახშირორჟანგი ატმოსფეროში ხვდება როგორც ბუნებრივი, ისე ხელოვნური გზით. ბუნებრივად არსებული ნახშირორჟანგის ბალანსი არ ირღვეოდა ცოცხალ ორგანიზმებში მისი მუდმივი წრებრუნვის ხარჯზე. რომ არა ეს გაზი დედამიწის საშუალო ტემპერატურა იქნებოდა არა 15°C, არამედ 30-33°C-ით ნაკლები, რაც არახელსაყრელი აღმოჩნდებოდა ცხოველთა და მცენარეთა სიცოცხლისათვის. ამგვარად, ბუნებრივი სათბურის ეფექტი ატმოსფეროს უნარჩუნებს სითბურ ბალანსს, ხოლო ანთროპოგენული კი, რომელიც ამჟამად წარმოიქმნება წიაღისეული საწვავის წვისა და ტყეების ჭრის შედეგად, პირიქით, არღვევს ატმოსფერო-ჰიდროსფერო-ლითოსფეროს სისტემაში ჩამოყალიბებულ ბალანსს და შეიძლება გამოიწვიოს დედამიწის ტემპერატურის კატასტროფული ზრდა. უნდა აღინიშნოს, რომ სათბურის აირები დიდხანს ძლებენ ატმოსფეროში და ჰაერის ცირკულაციის შედეგად გადაადგილდებიან. ამიტომ მნიშვნელობა არა აქვს, თუ სად ხდება აირების გაფრქვევა, ყოველი ლოკალური ემისია გლობალურად მოქმედებს და კლიმატის ცვლილება ნებისმიერ ადგილზე შეიძლება მოხდეს [2,3].

უკანასკნელ წლებში ნახშირორჟანგის საერთო კონცენტრაცია 26%-ით გაიზარდა და ყოველწლიურად დაახლოებით 0,5%-ით მატულობს, ხოლო მწვანე საფარის ფართობი, რომელიც მოიხმარს ამ აირს, კლებულობს. ეს ძალიან სერიოზული პრობლემაა, რასაც შეიძლება მძიმე შედეგები მოჰყვეს. ექსპერტთა ერთი ნაწილის აზრით, 2050

წლისთვის დათბობა მოსალოდნელია 2-5°C-ით, რაც გამოიწვევს გლობალურ გვაღვას, მტკნარი წყლის გაქრობას, გრენლანდიისა და ანტარქტიდის ყინულების დნობას, რაც თავის მხრივ, აწვევს მსოფლიო ოკეანის დონეს, რომელიც წალეკავს უზარმაზარ ტერიტორიებს. გარდა ამისა, აუტანელი კლიმატური პირობები იმოქმედებს ადამიანთა ჯანმრთელობაზე, გავრცელდება სხვადასხვა სახის პარაზიტულ/ინფექციური დაავადებები, მათ შორის მალარია, დანგეს ციებ-ცხელება და სხვა. დაირღვევა ეკოსისტემები, სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური შედეგებით განსაკუთრებულად დამძიმებულ რეგიონებში საკვების, წყლისა და მიწების მოპოვების მიზნით მოხდება კონფლიქტები, შეტაკებები, ომები, რაც უამრავი ხალხის სიცოცხლეს შეიწირავს [4,5]. ეს, რა თქმა უნდა, შემზარავი პროგნოზია, რომელიც არ უნდა ახდეს.

ერთი რამ ცხადია, რომ ამინდზე და კლიმატზე, ბუნებრივი რესურსების ამ სახეობაზე, დიდად არის დამოკიდებული ადამიანების სიცოცხლე, საქმიანობა და ეკონომიკური განვითარება. გლობალური დათბობა და მასთან ერთად კლიმატის ცვლილება, რომელიც უკვე დაწყებულია, აისახება ადამიანთა ჯანმრთელობაზე, მოსახლეობის ცხოვრების პირობებსა და სტილზე, საკვები პროდუქტების მოპოვებასა და წარმოებაზე, ეკონომიკურ საქმიანობაზე, მრეწველობაზე, მიწათმოქმედებაზე, მესაქონლეობაზე, წყლისა და რეკრეაციულ მეურნეობებზე, ტრანსპორტისა და ენერგეტიკის სისტემებზე, კომუნალურ მეურნეობაზე და სხვა [6].

დღეს კლიმატური ცვლილებები უკვე იწვევს გვაღვას, ქარიშხალს, გრივალს შტორმს, სეტყვას, წყალდიდობას, შავი ზღვის დონის აწევას. ყოველივე ამან შეიძლება დამანგრეველი გავლენა იქონიოს საქართველოს სამეურნეო ინფრასტრუქტურაზე. ხშირ გვაღვას ადგილი აქვს კახეთში, შიდა და ქვემო ქართლში, ასევე ზემო იმერეთში. ადრე თუ ეს მოვლენა 15-20 წელიწადში ერთხელ ხდებოდა, ახლა ყოველ 6-7 წელიწადში მეორდება. 1995-2006 წლებში გვაღვისგან მიყენებულმა ზარალმა 400 მილიონ ლარს მიაღწია, რამაც დიდი ზიანი მიაყენა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკას. ნალექიანობის შემცირება გაუდაბნოებასაც იწვევს. გლობალური დათბობის პროცესის გავრძელების შემთხვევაში გაუდაბნოების პროცესი შეეხება აღმოსავლეთ საქართველოს ვაკესა და მთისწინეთის

არიდულ და სემი-არიდულ ლანდშაფტებს, მაღალმთიანეთის სუბალპურსა და ალპურ ზონებს [7].

კლიმატის კვლევის ეროვნულმა ცენტრმა ბოლო 80-100 წლის მონაცემთა მიხედვით დადგინა კლიმატის ცვლილების ტენდენციები, კერძოდ: 0,5°C-ით დათბობა აღმოსავლეთ საქართველოში და 0,3°C-ით აგრილება დასავლეთ საქართველოში, ნალექების 10-15%-ით ზრდა ქვეყნის ბარის რიგ რაიონებში და 15-20%-ით შემცირება კავკასიონის მთიან რაიონებში, განსაკუთრებით აღმოსავლეთ სექტორში. ამ ტენდენციების გაგრძელებამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს საქართველოს სოფლის მეურნეობას. აღმოსავლეთ საქართველოში ტემპერატურის 1°C-მდე მომატების შემთხვევაში მოსალოდნელია ხორბლისა და სიმინდის მოსავლიანობის შემცირება 30%-ით, ხოლო დასავლეთ საქართველოში ტემპერატურის დაკლება შეამცირებს ჩაის წარმოებას. ფოთი-სუფსის მონაკვეთზე შავი ზღვის დონის ზრდა საფრთხეს შეუქმნის სანაპიროს დასახლებულ პუნქტებსა და უმნიშვნელოვანეს ობიექტებს, რაც თავის მხრივ გამოიწვევს ეკონომიკურ ზარალს. მსოფლიო ოკეანის დათბობამ გამოიწვია წყლის სიღრმული ცირკულაციის გაძლიერება შავ ზღვაში, რის შედეგადაც დაიწია ზღვის ზედაპირის ტემპერატურამ (ბოლო 70 წლის განმავლობაში 1°C-ით). ეს კი ამცირებს სარეკრეაციო პერიოდს [7].

მსოფლიო აცნობიერებს, რა კლიმატის ცვლილების შედეგად მოსალოდნელ საფრთხეებს, ერთობლივი ძალისხმევით ცდილობს პრობლემის გადაჭრას. ამ მიზნით 1992 წელს ქალაქ რიო-დე-ჟანეიროში „რიოს სამიტზე“ 155 ქვეყანამ ხელი მოაწერა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ჩარჩო კონვენციას კლიმატის ცვლილებების შესახებ (UNFCCC), რომელიც ითვალისწინებს ატმოსფეროს ჰაერში სათბურის ეფექტის მქონე აირების ემისიის შემცირებას. აღნიშნული ჩარჩო-ხელშეკრულების ფარგლებში გლობალური დათბობისა და კლიმატური ცვლილების პრობლემის მოგვარების მიზნით გაეროს მიერ დამტკიცებულ იქნა კიოტოს პროტოკოლი, რომელიც ძალაში შევიდა 2005 წლის 16 თებერვლიდან და კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მონაწილე ქვეყნებს ავალდებულებს 2008-2012 წლების პერიოდში თავიანთი ტერიტორიებიდან სათბურის აირების ემისიის 5%-ით შემცირებას 1990 წლის დონესთან შედარებით, ხოლო 2001 წელს მარაკეშში (მაროკო) მიღებული

შეთანხმებები განსაზღვრავს „სუფთა განვითარების მექანიზმის“ (სგმ) წესებსა და პროცედურებს.

სულ ცოტა ხნის წინ, 2008 წლის 12 დეკემბერს ბრიუსელში შემდგარ სამიტზე ევროკავშირის ქვეყნების ლიდერებმა განიხილეს კლიმატის ცვლილების გლობალური პრობლემა და მიიღეს გეგმა „20-20-20“, რომლის მიხედვითაც 2020 წლისთვის ევროკავშირის ქვეყნები შეამცირებენ ნახშირორჟანგის ემისიას 20%-ით და ამდენითვე გაზრდიან განახლებადი ენერგოწყაროების ათვისებას.

საქართველო აქტიურად არის ჩართული მსოფლიოს ეკოლოგიური კრიზისის დაძლევის საქმიანობაში. ის 1994 წლიდან შეუერთდა კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციას და პრობლემის ნეგატიური შედეგების მინიმზაციას ცდილობს ენერჯის ეკონომიითა და ენერგოეფექტურობის ამაღლებით, პერსპექტიული ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვით, ალტერნატიული ენერგორესურსების: მზის, წყლის, ქარის, ბიომასისა და სხვათა გამოყენებით, ტყეების გაფრთხილებით, ადამიანთა საზოგადოების ზოგადი ეკოლოგიური და ტექნოლოგიური კულტურის ამაღლებით და, ორჰუსის კონვენციის შესაბამისად, გარემოსდაცვით ღონისძიებებსა და პროექტებში საზოგადოების ჩართვით. ამ მიზნით საქართველოს მთავრობა მსოფლიო გარემოსდაცვითი ფონდის, გაეროს გარემოს განვითარების პროგრამის, ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით ახორციელებს საზოგადოების განათლებისა და ინფორმირების პროგრამების შემუშავებას, კლიმატის ცვლილების შემარბილებელი ღონისძიებებისა და პროექტების საჯარო განხილვებს, საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსდაცვით საქმიანობაში, მაგალითად, საქართველოში 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად განადგურებული ტყეების აღდგენასა და მწვანე საფარის განაშენიანებაში და, რაც მთავარია, გარემოსდამცველი პერსონალის მომზადებაში.

კლიმატის ცვლილების გლობალური ხასიათი მოითხოვს არა მარტო საერთაშორისო რეაგირებას, არამედ მსოფლიოს ცალკეული ქვეყნების თითოეული მოქალაქის წვლილს პრობლემის მოგვარების საქმეში. ყველას უნდა ახსოვდეს, რომ „ერთი ასანთის დერმა შეიძლება საცხოვრებელი კვარტალი გადაწვას“.

ლიტერატურა

References

1. Tarko A.M. Parnikovi effekt I klimat. Ekologia I jizn, 2001, #1, 48-50. (Russian)
2. Ivashov P.V. toplivnaia energetika i parnikovi effekt. Geografia i prirodnie resursi, 2006, #3, 22-25. (Russian)
3. Izrael I. A., Gruza G.V. , Katcov V.M., Meleshko V.L. Izmenenia globalnogo klimata: Rol antropogennix vozdeictvii. Meteorologia i gidrologia. 2001, #5, 5-21. (Russian)
4. Ianshin A. L., Budiko M.I., Izrael I L. Poteplenie klimata i ego posledstvia: Strategia prinimaemix mer. Globalnie problemi biosferi. M.: Nayka, 2001, 10-24. (Russian)
5. Kollinz Y., Kolmen R., Moyt F. Izmenenie klimata: Opasnost rastet. V mire Nayki, 2007, #11, 68-77. (Russian)
6. Bobilev S.N., Gricevich I.G. Globalnoe izmenenie klimata i ekonomicheskoe razvitie. Moskva 2005. (Russian)
7. SaqarTvelos garemos dacvisa da bunebrivi resursebis saministro. Garemos dacviT moqmedebaTa erovnuli programa. Tbilisi, 2000. (Georgian)

Tamar Revazishvili, Nikoloz Bezhashvili

Climate change as global ecological problem and its outcomes

Summary

Climate change is one of the most actual problems among global human problems. Every governmental, international organizations, Scientificits, experts politicians and simply individuals throughout the world are fighting to avoid negative outcomes of the problem.

Hard complex multicomponent characteristic makes it different from the other global ecological problems. When climate system is balanced, as it was before the technical revolution, the energy absorbed by the sun is balanced with irradiation of the Earth's surface and atmosphere. Anthropogenic factors namely technogenic airs – carbon, water steam, azoth oxide, methane and phtorichloral carbon hydrogen, called "conservatory airs" are formatting the screen in the atmosphere, which is delaying infrared rays going out from the Earth to speace, that is warming the Earth surface and the lower layers of the atmosphere. The more conservatory air concentration in the atmosphere ,the stronger the

conservatory effect and respectively rises the temperature. This is the case of global warming tendencies.

It must be noticed that conservatory airs resist in the air for a long time and are moving with air circulation, thus it is not important where the airs are poured out. Every local emission is effecting globally and climate change may occur in any place. In the last years total concentration of the carbon risen by 26% and yearly increase is approximately by 0.5% and green cover area, using this air is decreasing. This problem is very serious and may cause the hardest results.

The global warming and climate change, which has already begin, is reflecting on the human health, living conditions and style, obtaining and production of food products, economical activity, manufacturing, agriculture, stock raising, water and recreation economy, transport and energy systems, utilities and other.

Nowadays climate changes stimulate droughts, hurricanes, storms, snowstorms, floods, hail rising of the Black sea level. All this can have distractive affect on the Georgian infrastructure. In case of raising the temperature to 1°C- in the East Georgia may cause reduction of wheat and corn crop capacity by 30% and in West Georgia decrease of temperature will cause reduction of tea production. In the area of Poti-Supsa, rising of the Black sea level will threaten the populated areas on the coast and the most significant objects, and will cause economical loss.

The World realizes the significance of threats caused by climate change and tries to solve this problem with a joint effort. Georgia on its side is actually involved in the activity to overcome the global ecological crisis. Since 1994 Georgia has joined the frame convention on climate change and tries to minimize negative results by energy economy and energy raising efficiency, introducing perspective innovative technologies, using alternative energy resources., protecting woods and raising general ecological and technological culture of human society and involving society in environmental activities and projects according to Orhus convention.

Key words: Climate, climate change, climate system, atmosphere, global human problems, “conservatory airs”, Earth to space, conservatory effect, green cover area, frame convention on climate change, energy raising efficiency, alternative energy resources, Orhus convention.

Reviewer - Professor Zizi Svanidze, Georgian Technical University.

**Ревазишвили Тамара Николаевна,
Бежашвили Николоз Амиранович**

Изменение климата, как глобальная экономическая проблема и ее результаты.

Резюме

Среди глобальных проблем человечества одной из самых актуальных является изменение климата. Во избежание вытекающих из него негативных результатов борются правительства всех стран, международные организации, ученые, эксперты, политики и просто люди.

От других глобальных экологических проблем, проблема климата выделяется сложным комплексным многокомпонентным характером. Когда климатическая система находится в равновесии, как это было до технической революции, поглощенная солнечная энергия уравнивается излучением земной поверхности и атмосферы. А антропогенные факторы, в частности, техногенные газы - углекислый газ, водяной пар, пероксид азота, метан и фторхлоруглеводород, которые называем “парниковыми газами”, в атмосфере создают экран, который задерживает инфракрасные лучи, исходящие от земли в космос, что в конечном итоге утепляет поверхность земли и нижние слои атмосферы. Чем выше концентрация тепличных газов в атмосфере, тем сильнее парниковый эффект и, соответственно, повышается и температура. Именно это и вызывает тенденцию глобального потепления.

Надо отметить, что парниковые газы долго сохраняются в атмосфере и перемещаются в результате циркуляции воздуха. Поэтому не имеет значения, где происходит выброс газов, каждая локальная эмиссия действует глобально и изменение климата возможно в любом месте. В последние годы общая концентрация углекислого газа выросла на 26% и ежегодно увеличивается приблизительно на 0,5%. А площадь зеленого покрова, который потребляет этот газ, соответственно уменьшается. Это очень серьезная проблема, которая возможно приведет к тяжелейшим последствиям.

Глобальное потепление и вместе с ним начавшееся изменение климата, будет отображаться на здоровье населения, на условиях и стиле их жизни, добыче и производстве пищевых продуктов, экономической деятельности, земледелии, скотоводстве, рекреативном хозяйстве, на транспорте и энергетической системе, коммунальном хозяйстве и др.

В настоящее время изменение климата уже вызывает засухи, ураганы, штормы, град, наводнения, повышение уровня Черного моря.

Все это возможно окажет разрушительное влияние на хозяйственную инфраструктуру Грузии. В случае увеличения в Восточной Грузии температуры воздуха на 1 градус ожидается уменьшение урожайности зерновых культур и кукурузы на 30%, а падение температуры в Западной Грузии соответственно уменьшит производство чая. Повышение уровня Черного моря на участке Поти-Супса создаст опасность прибрежным населенным пунктам и важнейшим объектам, что в, свою очередь, вызовет экономический ущерб.

Весь мир осознает, вызванную в результате изменения климата ожидаемую опасность и пытается одновременными усилиями разрешить проблему. Грузия, в свою очередь, активно включена в деятельность по преодолению всемирного экономического кризиса. Она с 1994 года присоединилась к конвенции по изменению климата, и минимизацию негативных результатов проблемы старается осуществить посредством экономии энергии, а также и повышением энергоэффективности, внедрением перспективных инновационных технологий, применением альтернативных энергоресурсов, сохранением лесов, повышением общей экологической и технологической культуры общества и включением общества в природозащитные мероприятия и проекты в соответствии с конвенцией Орхус.

Ключевые слова: климат, изменение климата, климатическая система, атмосфера, глобальная экологическая проблема, парниковые газы, тепловое излучение земли, парниковый эффект, зеленый покров, рамочная конвенция ООН, протокол Киото, энергоэффективность, альтернативные энергоресурсы, конвенция Орхуса.

Рецензент – профессор Зизи Сванидзе, Грузинский технический университет.

ნინო ძიგუა

საქართველოს, როგორც სატრანზიტო ღერძის ფუნქციის მქონე ძველნი ბანკითარების პერსპექტივა

შესავალი

ქართული სახელმწიფოებრიობის ისტორია დაიწყო ჯერ კიდევ სამი ათასზე მეტი წლის წინ, ისეთი ძლიერი ქვეყნის არსებობით, როგორც იყო კოლხეთი. ოქროს საწმისის ქვეყანა მაშინდელ მსოფლიოში სახელგანთქმულია სიძლიერით, სიმდიდრით, მეფე აიეტითა და მისანი მეფეთი. როგორც ერთ-ერთი მეცნიერული ვარაუდია, ოქროს საწმისი შეიცავდა ინფორმაციას მსოფლიო ზღვებზე გასასვლელი სანაოსნო გზების შესახებ. თვით საბერძნეთის მეფეც კი დაინტერესდა აიეტის განძით და არგონავტები გამოგზავნა.

საქართველოს ადგილმდებარეობა ოდითგანვე მთელი მსოფლიოს ყურადღების ცენტრში იყო. ბუნებრივი ბარიერებით იგი ყოველი მხრიდანაა შემოსაზღვრული; ჩრდილოეთით კავკასიონის მთაგრებილი, დასავლეთითა და აღმოსავლეთით შავი და კასპიის ზღვებით, ხოლო სამხრეთით მცირე კავკასიონით. საქართველო გამოირჩევა თავისი გეოპოლიტიკური უნიკალურობით, რადგან ორი კონტინენტის შესაყარზე მდებარეობს, ამავე დროს იგი ქრისტიანული და მაჰმადიანური სამყაროს გზაგასაყარიცაა. კავკასია ყოველთვის ინტერესის სფეროს წარმოადგენდა სხვადასხვა სახელმწიფოთათვის, განსაკუთრებით კი საქართველო, რადგან თბილისი ითვლებოდა კავკასიის მართვის ცენტრად. [4]

საქართველოს გავლით უძველესი დროიდან არსებობდა დიდი საქარავნო, სავაჭრო გზები, რომლებიც მოემართებოდნენ შორეული აზიიდან ევროპისაკენ. საქართველო კი მისი მდებარეობის გათვალისწინებით ზღვაზე გასასვლელით უკავშირებდა ხმელთაშუა ზღვას. კავკასიონის ჩრდილოეთით გადაჭიმულ ახლანდელი რუსეთის ტერიტორიაზე მუდმივად დათარეშობდნენ სხვადასხვა ტომები და თავის მხრივ საფრთხეს უქმნიდნენ აზიიდან მომავალ მდიდარი საქონლით დატვირთულ ქარავნებს. ამიტომ საქართველოზე გამავალი გზა შედარებით უსაფრთხო და მოკლე გზად ითვლებოდა. ეს მიზეზები იწვევდნენ ნებისმიერ დროს ჩვენი ქვეყნით დაინტერესებას სხვადასხვა სახელმწიფოების მიერ. ამას ადასტურებს ბევრი უცხოელი

მოგზაური თუ ისტორიკოსი. . საქართველოს ტერიტორიისადმი ინტერესი უძველესი დროიდან მოდიოდა და სატრანზიტო ქვეყნის მნიშვნელობა ჰქონდა ევროპასა და აზიას შორის.

აბრეშუმის გზის მოკლე ისტორია

საქართველოს ტერიტორიაზე გადიოდა “დიდი აბრეშუმის გზა”. გზა, რომელიც აერთიანებდა ეროვნულ და მსოფლიო გზებს, იწყებოდა ქრისტიანული სამყაროს გარეთ, ბუდიზმისა და ინდუიზმის სივრცეში, ხოლო ქრისტიანულ და ისლამურ კავკასიაში, მართმადიდებელ საქართველოში უერთდებოდა ევროპულ სამყაროს. [1]

ამიერკავკასიაში ოდითგან თავს იყრიდა უძველესი სავაჭრო სატრანსპორტო გზები. პლანეტის ეს ნაწილი ისტორიულად არსებული სახმელეთო, საზღვაო და სამდინარო საერთაშორისო სავაჭრო გზათა სისტემის შემადგენელი ნაწილია. ჯერ კიდევ ძვ. წ. III – II ათასწლეულში კავკასიის მეშვეობით ხორციელდებოდა საერთაშორისო კავშირები ძველი აღმოსავლეთის სამყაროსა და ევროპის ტერიტორიაზე მოსახლე ხალხებს შორის. [2]

აბრეშუმის დიდ გზას დასაბამი მიეცა ძვ. წელთაღრიცხვის II საუკუნეში. იგი მოდიოდა ჩინეთის ქალაქ დუნსუანიდან და ორ განშტოებად მიემართებოდა დასავლეთისაკენ. პირველი გზა ლიაბნორის ტბის ჩრდილოეთით, მეორე კი იმავე ტბის სამხრეთით ქალაქების ხოტონისა და იარქენდის გავლით ქ. ყაშგარში იყრიდა თავს. აქედან ჩრდილოეთის გზა კასპიის ზღვით უკავშირდებოდა კავკასიის ალბანეთს, თანამედროვე აზერბაიჯანს, იბერიას და კოლხეთის გავლით ჩადიოდა ქ. ფასისში. მეორე გზა ყაშგარიდან ბალხასა და ირანის, ასევე შუამდინარეთის ქვეყნების გავლით მიემართებოდა ხმელთაშუაზღვის ნაპირას მდებარე ქ. ანტიოქიაში. (იხ. სურათი №1) აბრეშუმის დიდი გზით ძირითადად გაჰქონდათ მაღალხარისხოვანი ჩინური აბრეშუმი, რომლის მომხმარებლებიც რომის წარჩინებულები იყვნენ. ჩინეთიდან შემოჰქონდათ ასევე ოქრო. VII-X სს ამ გზით შემოტანილ საქონლით ვაჭრობას არაბთა სახალიფო უწყვედა კონტროლს, შემდეგ კი მონღოლთა იმპერია. აბრეშუმის დიდმა გზამ მნიშვნელობა XVII საუკუნეში დაკარგა, როდესაც ევროპელებმა ათივისეს სანაოსნო გზა აფრიკის შემოვლით [2]

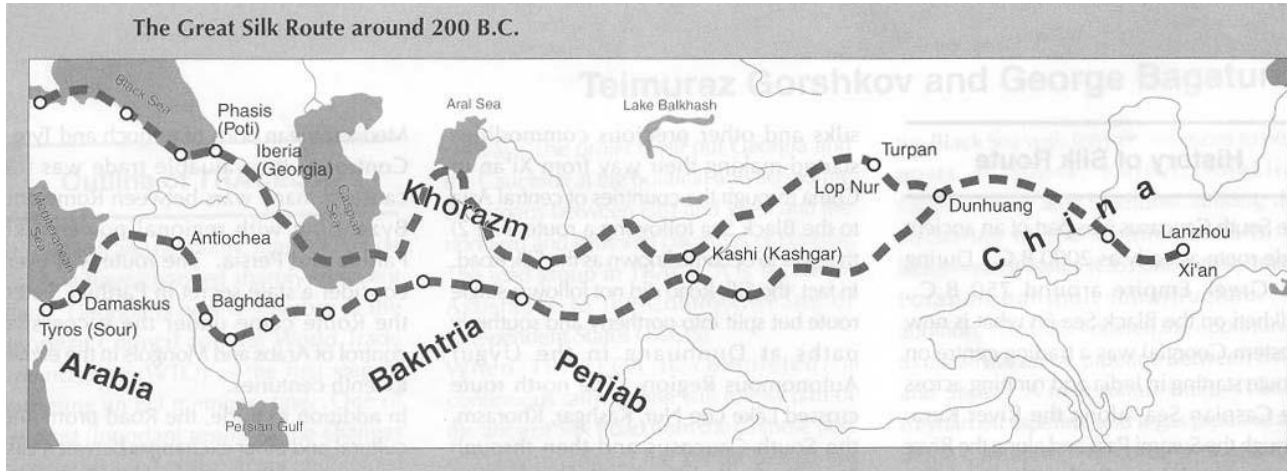
აბრეშუმის დიდმა გზამ ხელი შეუწყო ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობების განვითარებას აღმოსავლეთისა

და დასავლეთის ქვეყნებს შორის. ამ გზით შევიდა ჩინეთში მინა, ფუფუნების საგნები, გავრცელდა ზოგიერთი კულტურული მცენარე, არაბული ცხენი და სხვ., შეადგინა აგრეთვე რელიგიურმა და ფილოსოფიურმა მოძღვრებებმა (ბუდიზმი, მანიქელობა, იუდაიზმი, ისლამი, ნესტორიანელობა).

ძვ.წ. აღრიცხვით I საუკუნეში ბერძენი ისტორიკოსი სტრაბონი თავის “გეოგრაფიაში” წერდა, რომ საქართველოში იმ პერიოდში გადიოდა ოთხი მეტად მნიშვნელოვანი სავაჭრო-საქარაგნო გზა, რომელიც თავს იყრია იბერიის დედაქალაქ მცხეთაში და აკავშირებდა დასავლეთ საქართველოსთან, ჩრდილოეთ კავკასიასთან, აზერბაიჯანსა და სომხეთთან. [1]

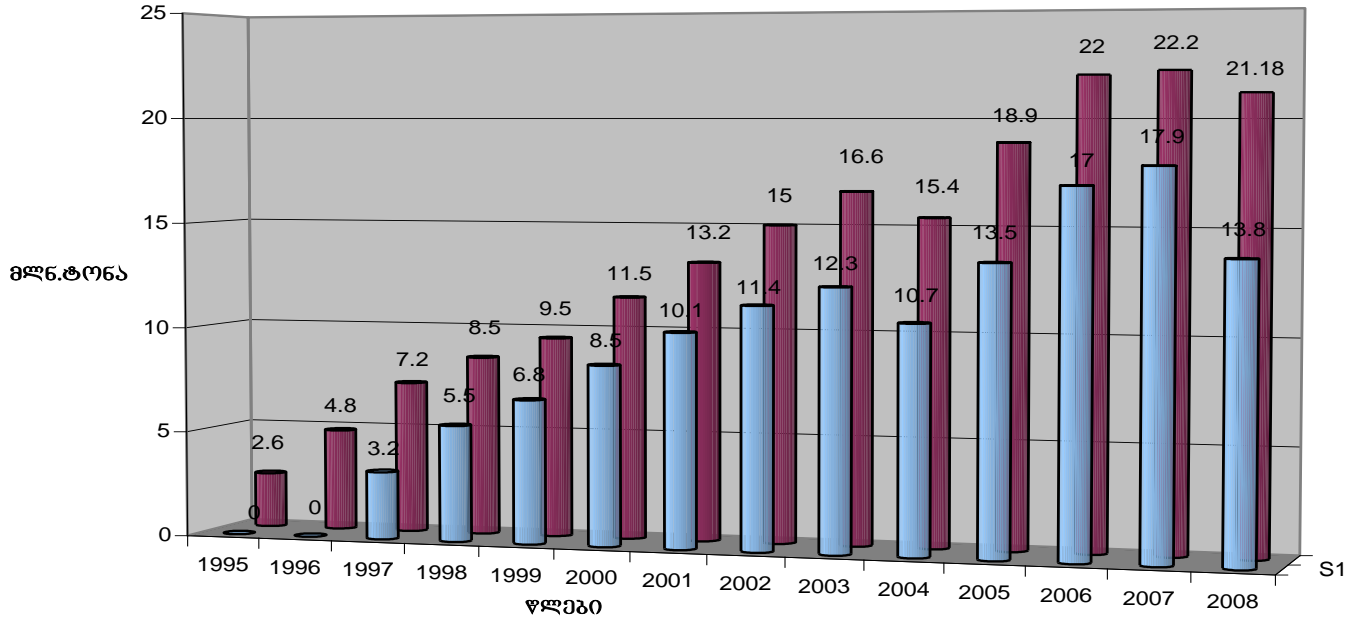
გავრცელებულია აზრი, რომ აბრეშუმის უძველესი გზა საქართველოს ტერიტორიაზე გადიოდა, მაგრამ სინამდვილეში მხოლოდ მისი ერთ-ერთი განშტოება შემოდინდა აქ. ეს გზა სამხედრო გზად ითვლებოდა და სწორედ მას შემოჰყვა რომაელი სარდალი პომპეუსი ძვ. წელთაღრიცხვის 65 წელს. [1]

XIX საუკუნის დასაწყისში რუსეთთან შეერთების შემდგომ შავი ზღვის სანაპიროები დაუკავშირდა კასპიის ზღვას და შესაბამისად გაიხსნა აზიასთან ვაჭრობის ეს გზაც. ამ პერიოდში კავკასიის სატრანზიტო დერეფნით მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოები იყვნენ დაინტერესებულნი. ამიერკავკასიის რეგიონში მრავალმხრივად იყო გადახლართული ერთმანეთთან სხვადასხვა ქვეყნის სავაჭრო-ეკონომიკური ინტერესები. ერთმანეთს ებრძოდნენ საფრანგეთისა და ინგლის-ინდოეთის სავაჭრო კომპანიები. ამის შესახებ დეტალურად წერს ფრანგი მოგზაური და შემდგომში საფრანგეთის კონსული თბილისში ჟაკ ფრანსუა გამბა. მან ორჯერ იმოგზაურა რუსეთსა და საქართველოში. შეადგინა და მთავრობას წარუდგინა აზიასთან, კერძოდ კი ინდოეთთან ვაჭრობის გაუმჯობესების პროექტი, რომელიც ითვალისწინებდა ამიერკავკასიაზე გამავალი სავაჭრო გზის გამოყენებას. ამ პროექტმა დაინტერესა მინისტრი რიშელიე და მისი წინადადებით გამბამ 1817-1818 წლებში იმოგზაურა ამიერკავკასიაში. რიშელიეს აზრით საფრანგეთის სავაჭრო ფირმებს მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოთ საქართველოსათვის,

სურათი 1. აბრეშუმის დიდი გზა.

საქართველოს რკინიგზის სატვირთო გადაზიდვები

რადგან იგი შეიძლება ქცეულიყო ევროპა-აზიის მთავარ სატრანზიტო ცენტრად. [3]

1810 წლიდან რუსეთის იმპერიის მიერ დადგინდა მაღალი მფარველობითი საბაჟო ტარიფი, რაც ხელს უშლიდა უცხოელ კაპიტალისტებს. გამბას სწორედ ამ ტარიფის შეცვლა დაევადა, რაც წარმატების განახორციელა და რუსეთის იმპერატორის ბრძანებით 1821 წლიდან საქართველოში დამტკიცდა შეღავათიანი ვაჭრობა და ტრანზიტი.

ამრიგად, საქართველოს ტერიტორიაზე გადიოდა უძველესი დროიდან მოყოლებული აზია-ევროპას შორის გამავალი გზა. გზა, როგორც ცნება, ტევადი ფრაზაა, იგი სიცოცხლის დასაწყისი და ცივილიზაციის გამავრცელებელია. ისტორია გვიჩვენებს, რომ იქ სადაც სავაჭრო-საქარავნო გზა გადიოდა, მდიდარი საქონლით დატვირთულ აქლემებს ცივილიზაციის ნათელი შუქი მისდევდა თან. გზებზე გაშენებული სწორედ მსოფლიოს უძველეს ქალაქთაგან უმრავლესობა. სავაჭრო და დასვენების კუთხით იქმნებოდა პატარა ფაქტორიები, ქალაქ-სახელმწიფოები, რომლებიც ადებამიცემობით მდიდრდებოდნენ და სწორედ გზის მიერ მოტანილი სიკეთით იზრდებოდნენ და ვითარდებოდნენ.

ტრასეკა – ისტორიული აბრეშუმის გზის აღდგენა

აბრეშუმის გზას საქართველოსთვის და არა მხოლოდ მისთვის უმნიშვნელოვანესი ადგილი ეკავა, იმდენად რამდენადაც ამ გზის იდეის გამეორება თანამედროვე სახელმწიფოებმაც სცადეს. 1990 წელს ვლადივოსტოკში გამართულ საერთაშორისო კონფერენციაზე “აზია-წყნარი ოკეანის ქვეყნები: დიალოგი, მშვიდობა, თანამშრომლობა” პირველად დაისვა საკითხი ისტორიული აბრეშუმის გზის აღორძინების შესახებ. იდეის ერთ-ერთი ავტორობა მიეწერება საქართველოს ყოფილ პრეზიდენტს ედუარდ შევარდნაძეს. 1993 წლის მაისში ბრიუსელში გამართულ კონფერენციაზე ევროგაერთიანების წევრი ქვეყნების, ცენტრალური აზიის (ყაზახეთი, უზბეკეთი, თურქმენეთი, ტაჯიკეთი, ყირგიზეთი) და სამხრეთ კავკასიის (საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთი) სახელმწიფოების მონაწილეობით საფუძველი ჩაეყარა TRACECA-ს პროექტს. ტრასეკა ნიშნავს სატრანსპორტო დერეფანს ევროპა-კავკასია-აზია. პროგრამა ითვალისწინებდა ევროპიდან აზიისკენ – შავი ზღვის, კავკასიის და კასპიის ზღვის გავლით, ცენტრალური აზიისა და შორეული აღმოსავლეთისაკენ სატრანსპორტო დერეფნის შექმნას, რომელსაც აფინანსებდა ევროკავშირი და ორგანიზაცია TASIC-

ო. მთავარი ინვესტორები იყვნენ რეკონსტრუქციისა და განვითარების ევროპული ბანკი და მსოფლიო ბანკი. შემდეგ ამ პროცესში ჩაერთო ისლამური განვითარების ბანკი და აზიის ბანკი. [1]

ტრასეკას მარშუტი იწყება საქართველოს შავი ზღვის პორტებიდან და მიემართება ჩინეთის ლიანუნგანის ნავსადგურისაკენ. დასავლეთიდან წამოსული სარკინიგზო ხაზი გაივლის ძველი აბრეშუმის კარგად ნაცნობ გზას. კერძოდ, გადაკვეთს ცენტრალური აზიის ქვეყნებს, კასპიის ზღვას, აზერბაიჯანს, საქართველოს, რიკოთის უღელტეხილს და ფოთი-ბათუმის ნავსადგურებით მიაშურებს ევროპას. ეს გზა მნიშვნელოვნად ამცირებს სახმელეთო და საზღვაო გზას იაპონიიდან და ჩინეთიდან ევროპა-ამერიკამდე. ექსპერტები თვლიან რომ ტრასეკას სარკინიგზო მაგისტრალით სარგებლობას ნახავს დაახლოებით 30 სახელმწიფო. [2]

ტრასეკას აკისრია მნიშვნელოვანი პოლიტიკური და ეკონომიკური ფუნქცია. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ ამ პროექტს მონაწილე ქვეყნებმა გადადგეს დამოუკიდებელი ნაბიჯი, რუსეთის გვერდის ავლით დაკავშირებოდნენ ევროპას. ამით მათ გამოხატეს სუვერენიტეტის განმტკიცების ნება, პოლიტიკურ-ეკონომიკური დამოუკიდებლობა და სოფლიო ბაზარზე მონაწილეობის სურვილი. ტრასეკა ასევე ხელს უწყობს მონაწილე ქვეყნების რეგიონალურ თანამშრომლობას. იგი არამხოლოდ პოლიტიკურ-ეკონომიკური პროექტია, არამედ კულტურულ-სოციალურიც. პროექტი საშუალებას აძლევს რეგიონის სახელმწიფოებს მოიხიდონ საინვესტიციო რესურსები და ჩაერთონ მსოფლიო სატრანსპორტო ქსელში.

ტრასეკას სატრანსპორტო დერეფნის შექმნა ერთ-ერთი უდიდესი ისტორიული მოვლენაა XX და XXI საუკუნეების მიჯნაზე. შეიქმნა ახალი გეოპოლიტიკური სივრცე, რომელიც ასე იკვეთება : *ერთიანი გეოგრაფიული სივრცე + პოლიტიკური სივრცე + ეკონომიკური სივრცე + სამართლებრივი სივრცე*, რაც უშიშროებისა და სტაბილურობის გარანტია.

უპირველეს ყოვლისა უნდა აღინიშნოს, რომ რუსეთის 70 წლიანი ბატონობის პერიოდში ქვეყანა ამოვარდა კალაპოტიდან, მან დაკარგა უძველესი მსოფლიო ფუნქცია – იყოს ევროპა-აზიას, ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შორის სატრანზიტო დერეფანი. ეს საქართველოს როლია მსოფლიოს წინაშე. ტრასეკა საქართველოსთვის მშვიდობის, სუვერენიტეტის და კონფლიქტების დარეგულირების გარანტია. იგი ასევე საშუალებას იძლევა ქვეყანამ ინტეგრაცია მოახდინოს

ევროატლანტიკურ სივრცეში, გახდეს ევროპის სატრანსპორტო კავშირის წევრი.

ტრასეკას პროექტის მიხედვით ახალი აბრეშუქის გზა უკვე პირდაპირ გაივლის საქართველოს ტერიტორიას სარკინიგზო მაგისტრალით, მისი ისტორიული მარშრუტი ამჯერად ჩვენს ქვეყანას გვერდით კი არ ჩაუვლის, არამედ მის ძირითად ელემენტად აქცევს.

ტრასეკა გარდა ევროატლანტიკურ სივრცეში გაწვერიანებისა და ინტეგრაციისა ბევრ სხვა სიკეთესაც გვგმავს. ეს პროექტი არ ითვალისწინებდა რუსეთის მონაწილეობის სრულ იგნორირებას, პირიქით იგეგმებოდა აფხაზეთის რკინიგზის, ჯვრისა და როკის უღელტეხილების რეაბილიტაცია და ექსპლოატაცია, რაც კონფლიქტების დარეგულირებას შეუწყობდა ხელს. პროექტი ასევე წაახალისებს წვრილი და საშუალო ბიზნესის განვითარებას საქართველოში, ახალი ინფრასტრუქტურის შექმნას, ტურიზმს, სოციალური პროგრამების განხორციელებას, დასაქმების პრობლემის გადაჭრას და რა თქმა უნდა ეს ყველაფერი გაზრდის ქვეყნის მთლიან შემოსავლებს.

ტრასეკას პროექტში მონაწილეობას იღებს საქართველოს მთელი სატრანსპორტო სისტემა. ეს გზა ცენტრალური აზიიდან ევროპამდე საქართველოს გავლით, გაცილებით მოკლეა სხვა ალტერნატიულ გზებზე. მას ასე ახასიათებს უზბეკეთის პრეზიდენტი ისლამ ქარიმოვი « სხვა მაგისტრალეებთან შედარებით უზბეკეთისათვის საქართველოს გზა ორნახევარჯერ მოკლეა და ამ გზით საქონლის ტრანსპორტირება გაცილებით იაფი ჯდება » . ამიტომ ტრასეკას გზა რენტაბელური და კონკურენტუნარიანი იქნება, ვიდრე სხვა ალტერნატიული გზები. [1]

ტრასეკას პროექტის განხორციელებაში გადამწყვეტი სიტყვა უნდა თქვას საქართველოს რკინიგზამ. პროექტი საშუალებას იძლევა შეიქმნას ახალი ინფრასტრუქტურა, დაიხვეწოს და განვითარდეს სარკინიგზო მაგისტრალი, რომლის საერთო სიგრძე 1324,1 კმ-ია. აქვს ორი სარკინიგზო-საპორტო გასასასვლელი: უკრაინასთან – ბათუმი-ილიჩევსკი, ფოთი-ილიჩევსკი და რუსეთთან – ფოთი-კავკაზი. [6] იხ. სურათი №2 საქართველოს რკინიგზა

საბჭოთა კავშირის პერიოდში საქართველოს რკინიგზა წარმოადგენდა სარკინიგზო ჩიხს, რომელსაც გასასვლელი მხოლოდ სომხეთთან და აზერბაიჯანთან ჰქონდა. ამ პერიოდში გადაზიდული ტვირთების რაოდენობას თუ შევადარებთ

საქართველოს რკინიგზის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ რკინიგზით გადაზიდული ტვირთის რაოდენობას, მივიღებთ საოცარ კონტრასტს. კერძოდ, სსრკ-ს პერიოდში ტვირთბრუნვა ბევრად აღემატება საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ მაჩვენებელს. ტვირთბრუნვა 64 მლნ ტონიდან დავიდა 2.6 მლნ ტონამდე 1995 წლის მაჩვენებლით. [7] მიზეზი ერთია, საბჭოთა კავშირის პერიოდში წარმოების პროცესი ზოგადად მთელს ქვეყანაში მაღალ დონეზე იდგა. რუსეთიდან თუ სხვა რესპუბლიკებიდან უწყვეტ ნაკადად მოედინებოდა სხვადასხვა ნედლეული. მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდებში ტვირთბრუნვა დიდ მაჩვენებელს აღწევდა , მას არ მოჰქონდა დიდი შემოსავლები, რადგან რკინიგზა სახელმწიფო დოტაციაზე იყო და დარგი წამგებიანად ითვლებოდა, იგი მხოლოდ ადგილობრივი ტვირთების გადაზიდვას ემსახურებოდა, რაც შემოსავალს არ იძლევა.

შესაბამისად დიდ მაჩვენებელს აღწევდა სამგზავრო გადაზიდვებიც. ტურისტთა უწყვეტი ნაკადი მთელი წლის მანძილზე მოემართებოდა საქართველოში ზამთარსა თუ ზაფხულში სამთო-სათხილამურო, ბალნეოლოგიურ, საზღვაო და სხვა სახის კურორტებისაკენ. რუსეთთან ჩვენი ბუნებრივი ბარიერის გათვალისწინებით სარკინიგზო ტრანსპორტი მოსახერხებელი და კომფორტული იყო. როკის გვირაბის ჩაკეტვამ რკინიგზის ეს პერსპექტივაც ჩაკლა.

ტრასეკა პროექტის ამოქმედებამ აშკარა კვალი დაამჩნია საქართველოს ეკონომიკას. თუ გადავხედავთ რკინიგზის ტვირთბრუნვის მაჩვენებელს წლების მიხედვით შევნიშნავთ, რომ 1995 წლიდან მოყოლებული თავი იჩინა, როგორც ტვირთების საერთო მოცულობის ზრდამ, ასევე მისი სტრუქტურის ცვლილებამ. (იხ. სურათი №3) კერძოდ, ახლა რკინიგზის მიერ გადაზიდული ტვირთების დიდი პროცენტული მაჩვენებელი მიეკუთვნება საერთაშორისო ტრანზიტს. ეს ყველაფერი ტრასეკას დამსახურებაა. იგი დღესაც ფუნქციონირებს და მასში არ იგულისხმება მხოლოდ რკინიგზა.

ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფანი მრავალფუნქციური სატრანსპორტო კომუნიკაციაა, რომელსაც შესწევს პოტენციალი მოახდინოს ექსპორტი ევროპისათვის ესოდენ ჩაკეტილი კასპიის ზღვის რეგიონის, რუსეთის, ცენტრალური აზიისა და ყაზახეთის, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების მდიდარი რესურსებისა. ტრასეკას პროექტში შედის სუფსის ტერმინალი, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი, თურქმენეთ-აზერბაიჯანისა და საქართველო-

თურქეთის გაზსადენი, ყასრი –ახალქალაქის სარკინიგზო მაგისტრალი.

ტრასეკას პროექტის ფარგლებში განხორციელებული პროექტები დღესაც ფუნქციონირებს და საქართველოსთვის მნიშვნელოვანი შემოსავლები მოაქვს. მაგალითისთვის მოვიყვან **BP-ს** (ბრიტიშ პეტროლიუმი) მიერ გაყვანილი დასავლეთის მიმართულების საქსპორტო მილსადენი, ცნობილი ასევე, როგორც ბაქო-სუფსის მილსადენი, ინვესტიციაა, რომელიც 1999 წლიდან უსაფრთხოდ და წარმატებით ფუნქციონირებს. ამ პროექტიდან, რომლის მეშვეობით კასპიის ზღვიდან მსოფლიო ბაზრებზე ყოველდღიურად საშუალოდ 155 000 ბარელი ნავთობის ტრანსპორტირება ხდება, ქვეყნის ბიუჯეტში მნიშვნელოვან სატრანზორტი შემოსავალს იღებს.

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენი სრულ ექსპლუატაციაში შევიდა 2006 წელს, როდესაც ნავთობით დატვირთული პირველი ტანკერი მსოფლიო ბაზრებზე მოხვდა. 4 მილიარდი აშშ დოლარის ღირებულების ნავთობსადენი პირველი პირდაპირი სატრანსპორტო ხაზია კასპიისა და ხმელთაშუა ზღვებს შორის. სრული წარმადობით ფუნქციონირების შემთხვევაში ნავთობსადენს დღეში ერთი მილიონი ბარელი ნავთობის გატარება შეუძლია, რის შედეგადაც მომავალი ათწლეულების განმავლობაში საქართველო მნიშვნელოვან შემოსავალს მიიღებს.

სამხრეთ კავკასიური მილსადენი ბუნებრივი აირის მიწოდებას ახორციელებს კასპიის ზღვის შაჰ დენიზის საბადოდან აზერბაიჯანის, საქართველოსა და თურქეთის ბაზრებზე. ბუნებრივი აირის ეს ახალი წყარო რეგიონისთვის უადრესად მნიშვნელოვანია. მისი საშუალებით საქართველოს ბაზარზე პირველი კომერციული გაზი 2007 წლის იანვარში შემოვიდა.

დასკვნა

ამრიგად, დიდი აბრეშუმის გზის აღორძინება და ტრასეკას პროექტის რეალიზება საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესი მოვლენაა, მაგრამ 2008 წლის აგვისტოში განვითარებულმა მოვლენებმა საფრთხე შეუქმნა, არა მხოლოდ ქვეყნის უსაფრთხოებას, არამედ მის ეკონომიკურ წინსვლასა და სტაბილურობას. ქვეყანას დაემუქრა საფრთხე, რომ მან შეიძლება დაკარგოს სატრანსპორტო დერეფნის ფუნქცია და როგორც შედეგი დაქვეითდეს, როგორც ეკონომიკურად ისე პოლიტიკურად.

პოლიტიკურმა ვითარებამ განაპირობა ეკონომიკის ვარდნა, რამაც ასახვა ჰპოვა საქართველოს რკინიგზის მუშაობაზე, რადგან საქართველოს რკინიგზა ქვეყნის ეკონომიკის ხერხემალია. ყოველი ქვეყნის რკინიგზაში შექნილი სიტუაცია დაკავშირებულია ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებთან. საქართველოც, რა თქმა უნდა, გამონაკლისი არ არის და ყოველი პრობლემა, რომელიც წარმოიშება ქართულ ეკონომიკასა თუ პოლიტიკაში მაშინვე აისახება მეზავრთნაკადისა და ტვირთნაკადის მკვეთრ ცვლილებაში, ასევე სარკინიგზო გადაზიდვებზე მოქმედი მხარეების შემცირებაში და სხვ. სწორედ ამიტომ, სარკინიგზო გადაყვანა-გადაზიდვების მოცულობა დამოკიდებულია: მეზობელ ქვეყნებთან ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ურთიერთობებზე; საქართველოს ერთობლივი შიდა პროდუქტის რაოდენობასა და მოსახლეობის შემოსავლებზე; როგორც რეგიონში, ისე ქვეყანაში პოლიტიკური ვითარების სტაბილურობაზე (კავკასიის რეგიონში არსებული კონფლიქტური წერტილები) და სხვა გლობალურ ფაქტორებზე. [მ. ტაბატაძე]

საქართველოში ეკონომიკის და სარკინიგზო გადაზიდვების მკვეთრი ვარდნა იგრძნობა 2008 წლის აგვისტოს თვეში განვითარებული მოვლენების შემდგომ. მართალია დღესდღეობით მთელს მსოფლიოში მიკინვარებს ეკონომიკური კრიზისი, მაგრამ საქართველოში დაძაბული პოლიტიკური ვარემო ძირს უთხრის საქართველოს რკინიგზის ფუნქციონირებას. როგორც მონაცემებიდან ჩანს ზრდის ტემპებით მიმავალი ტვირთბრუნვის მაჩვენებელი დაეცა წინა წელთან შედარებით. საომარი მოქმედებების დროს დაიბოძა საქართველოს სარკინიგზო მაგისტრალის სკრა-გორისა და გრაკალი-მეტეხის გადასარბენები, სადგური კასპის გადასასვლელი და სადგური სენაკი, რის გამოც იგი მთლიანად პარალიზებული აღმოჩნდა, თუმცა უმოკლეს ვადაში მოხდა მისი აღდგენა. დაბობმების შედეგად დაზიანებული გზის აღდგენისათვის საქართველოს რკინიგზამ დაახლოებით მილიონ ოცდახუთი ათასი ლარის ოდენობით იზარადა. [7] დაიბოძა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენი, რომელმაც ასევე დროებით შეაჩერა ფუნქციონირება.

საქართველოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარების გაუარესება რეგიონის სახელმწიფოთა ურთიერთობებზეც ახდენს გავლენას. მაგალითისთვის, აგვისტოს მოვლენებმა იმპულსი მისცა თურქეთ-სომხეთის დაახლოებას. დღის წესრიგში დადგა მათ შორის არსებული სარკინიგზო ხაზის აღდგენის საკითხი.

რა თქმა უნდა, ეს მხოლოდ მისასაღმებელი ფაქტია ჩვენის მხრიდან, მაგრამ ამავე დროს უნდა ავლნიშნოთ, რომ ამან საქართველოს ეკონომიკისთვის შეიძლება მნიშვნელოვანი დანაკარგები წარმოშვას.

ამრიგად, ქვეყნის პოლიტიკური ვითარება პირდაპირ კავშირშია ეკონომიკურ პროცესებთან და პირიქით. გართულებული პოლიტიკური სიტუაცია ძირს უთხრის საქართველოს ეკონომიკას, ამიტომ ხელისუფლებას მართებს დიდი წინდახედულება, დიპლომატიური და შორსმჭვრეტელი პოლიტიკის გატარება.

ლიტერატურა

References

1. e. SevardnaZe “didi abreSumis gza, TRACECA, RETRA, evropakavkasia-aziis satransporto derefani. evraziis saerTo bazari. politikuri da ekonomikuri aspeqtebi. 1999 w
2. g. baRaTuria, a. cincaZe „saxelmwifo politika“ 2002 w
3. Jak fransua gamba “mogzauroba amierkavkasiaSi” 1987 w
4. o. qoCoraZe “geopolitika” 2009 w
5. Teimuraz Gorshkov and Giorgi Bagaturia “TRACECA –Restiration of Silk Road”. Japan railway & Transport Review , September #9 2001
6. m. tabataZe “prognozirebis sistemis specifikuroba saxelmwifo marTvis amocanebSi (saqarTvelos rkinigzis magaliTze) “xelisufleba dasazogadoeba” # 4 (8), 2008
7. www.railway.ge

Nino Dzigua

The Prospects of Georgia Development as a Country with the Function of Transit Corridor

Summary

The history of Georgia has begun more than three years ago, by existing Kolkheti kingdom. Georgia was always in the center of interests for other states, because of it's geopolitical space. There were different trade roads crossing the territory of Georgia, which were running from far Asia to Europe, pass Georgia and through The Blach Sea ports join The Mediterranean countries.

Georgia was the part of ancient Silk Road as early as 2000 B. C. The road started in Dunhuang in China and split into northerly and southerly parts. The route crossed Lake Lop Nur to the northern side and south route to the another side. So they meet each other in Kashgar, from here the north route was running across The Caspian Sea, Azerbaijan, Iberia and Kolkheti kingdoms to Pasis on The Black Sea. The south route ran via Balkha and Iran through northern Persia to reach the Mediterranean ports. Using this road traders carried expensive silk from China.

Georgia was not the part of the route of Silk Road, only the one way was coming there. The main route was leading to the south side of the country. So it's the fault idea, that the ancient Silk Road split the Georgia. Ancient Silk Road was so important for the hole world, that mothern states try to restore this road. The idea of reviving east-west trade on the Silk Road was first raised by Eduard Shevardnadze in 1990 at the Vladivostok International Conference. In 1993 a conference making the start of the TRACECA project was held in Brussels between the EU member states, the central Asian and south Caucasus states. TRACECA – Transport Corridor Europe-Caucasus – Asia. The project proposed creating an unbroken transport corridor from western Europe to Asia via Black Sea, Caucasus and Caspian Sea, Central Asia and far east countries to be financed by organizations EU and TESIS.

TRACECA project begins in China from the ports of Lianyungang. The railway line coming from east follows the route of ancient Silk Road, but nowadays it's crosses the territory of Georgia. This road is the shortest and quickest way from Japan and China to Europe among the others. This project will be profitable for 30 states.

TRACECA project is one of the most important events of the XX and XXI centuries. TRACECA has brought the role to be the transport corridor to Georgia. This project is the guarantee of sovereignty, peace, conflict regulation and economic profit. It gives our country the chance to link and integrate into the Eurasian transport systems.

TRACECA project include the whole system of Georgian railway. TRACECA assists to develop and make new infrastructure for railway of Georgia.

In period of Soviet Union Georgia was closed transport corridor. It was carried 64 mln tones only domestic freight in a year and was not profitable.

After the beginning TRACECA project in 1995 transit profits increased from 2,2 mln tones. to 22.8 mn t.

The Eurasia transport corridor is the multi functioning transport communication. TRACECA doesn't mean only the rail transits , but also related to Sufsa terminal, Baku-Tbilisi-Jeihan oil pipeline , Georgia-Turkish gas pipeline and Yars-Akhalqalaqi railway. This project brings good profits for Georgian economy.

TRACECA is the one step towards the future of Georgia. But the events which has happened in August of 2008 made a great dangerous for countries safety, economy and peace. There was a question to loss the function of transport corridor. The rail was bombed , which made it to stop for a short period of time. Baku-Tbilisi-Jeihan pipeline was also bombed. Economy and Politic is closely related to each other. The Georgian railway lost the increasable profits from transit traffic after the war. Consequently, the state have to make such a policy that won't ruin the economy and international image.

Keywords: Ancient Silk Road, Transit, Freight carry, Domestic freight carry, Profitable, Transport Corridor, Euro Integration, Sovereignty, Oil-pipeline, Gaz-pipeline, Economic, Policy, Geopolitics

Reviewer – Professor Giorgi Bagaturia, Georgian Technical University

Дзигуа Нино Владимировна

Перспективы развития Грузии, как государства, выполняющего функцию транзитного коридора

Резюме

История грузинской государственности началась более трех тысяч лет назад существованием сильного Колхидского царства. Грузия испокон веков находилась в центре внимания в силу своего уникального геополитического расположения. С древних времен через нее проходили караванные торговые пути, которые направлялись из далекой Азии к Европе и посредством черноморских портов сообщались со средиземноморскими странами.

По территории Грузии также проходил древний Шелковый путь, который был открыт во 2 веке до нашей эры. Он шел из китайского

города Дунхуан в двух направлениях. Первый путь пролегал к северу от Лианьборского озера, а второй проходил к югу от озера в город Кашгар. Северный путь по Каспийскому морю сообщался с Албанией, современным Азербайджаном, Иберией и через Колхиду направлялся в город Фазис. Южный путь из Кашгара сообщался с Балхой и Ираном и, проходя через среднеречье, направлялся к берегам Средиземного моря. По Шелковому пути в Рим доставляли дорогой китайский шелк.

Основной маршрут Шелкового пути не пролегал непосредственно по территории Грузии, а лишь один из его участков, основной же путь проходил к югу от страны.

Таким образом, мнение, что Шелковый путь пролегал через Грузию, является ошибочным.

Древний Шелковый путь занимал настолько важное место в мире того времени, что обновить данную идею попытались и современные государства. В ходе международной конференции, прошедшей в 1990 году во Владивостоке, был поставлен вопрос восстановления исторического Шелкового пути, авторами чего были Эдуард Шеварднадзе и Гейдар Алиев.

В 1993 году на конференции в Брюсселе была заложена основа проекта Трасека, в котором участвуют: страны-члены ЕС, государства Центральной Азии и Южного Кавказа, в том числе Грузия. Трасека означает транспортный коридор Европа-Кавказ-Азия. Программа предусматривает создание транспортного коридора между Европой и Азией через Черное море, Кавказа и Каспийское море, что финансируется со стороны ЕС и TASIC.

Маршрут Трасека берет начало в черноморских портах Грузии и направляется к пристани Лангуан. Западная железнодорожная ветвь пройдет древний маршрут Шелкового пути, но на этот раз будет пролегать через территорию Грузии. Данный маршрут значительно сокращает сухопутный и морской путь от Японии и Китая до Европы. Пользу от проекта Трасека получат 30 государств.

Создание транспортного коридора Трасека является одним из знаменательных событий на рубеже XX и XXI века. Трасека вернула Грузии роль транспортного коридора, что является гарантом мира, суверенитета, урегулирования конфликтов, экономического продвижения. Это даст возможность Грузии интегрироваться в европейское транспортное пространство.

В проекте Трасека принимает участие вся транспортная система Грузии, решающая же роль отведена грузинской железной дороге, которой Трасека даст возможность развития и создания новой инфраструктуры.

В период СССР грузинская железная дорога являлась транспортным тупиком, ее грузооборот составлял 64 млн. тонн, что является

показателем перевоза местных грузов. В те времена железная дорога находилась на государственной дотации и, соответственно, отрасль не была прибыльной. После начала проекта Траеска объем грузоперевозок в 1995 году начал увеличиваться на 2,6 млн. тонн и постепенно стала возрастать прибыль, полученная от транзита.

Евразийский транспортный коридор является многофункциональной транспортной коммуникацией. Трасека подразумевает не только грузоперевозки. В данный проект также входит терминал Супса, нефтепровод Баку-Тбилиси-Джейхан, туркмено-азербайджанский и грузино-турецкий газопроводы, железнодорожная магистраль Карс-Ахалкалаки. Данные проекты приносят большую экономическую прибыль Грузии.

Трасека является для Грузии шагом, сделанным вперед, но события, развернувшиеся в августе 2008 года, создали угрозу безопасности, экономике и продвижению страны. Встала угроза потери функции транспортного коридора. Во время войны подвергся бомбардировке один из участков железной дороги, что вызвало ее парализацию, хотя восстановление произошло быстро. Бомбардировке подвергся также нефтепровод Баку-Тбилиси-Джейхан.

Экономика и политика тесно взаимосвязаны между собой. После войны показатель железнодорожных грузоперевозок сократился. Таким образом, государство должно проводить такую политику, чтобы не пострадала экономика и международный имидж страны.

Ключевые слова: Древний Шелковой Путь; Трасека; транзит; Грузинская железная дорога; грузооборот; местные грузовые перевозки; доходный; транспортный коридор; Евроинтеграция; суверенитет; нефтепровод; газопровод; экономика; политика; геополитика.

Рецензент – профессор Георгий Багатурия, Грузинский технический университет

ს ა ზ ო გ ა დ ო ე ბ ა

მურად შონია

ადამიანი როგორც სოციოლოგიის საბანო

ადამიანი საერთოდ მეცნიერების შესწავლის უმთავრესი საგანია. მაგრამ მეცნიერება თავისი სტრუქტურით მრავალსახოვანია, რის გამოც სხვადასხვა მეცნიერება ადამიანს სხვადასხვა კუთხით შეისწავლის. ამიტომ საჭიროა მოკლედ მაინც შევეხოთ ამ საკითხს.

არსებობს მეცნიერებათა ორი დიდი რიგი. ერთია საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი და მეორე – საზოგადოებისმეტყველო მეცნიერებანი. ორივე მათგანი შეისწავლის ადამიანს ერთნაირი უფლებით, ვინაიდან ადამიანს გააჩნია როგორც ბუნებრივი, ისე საზოგადოებრივი მხარე. პირველს შეისწავლიან სწორედ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი, მეორეს კი – საზოგადოებისმეტყველო მეცნიერებანი.

აქ ერთი რამ უნდა შევნიშნოთ: როცა ჩვენ ვამბობთ, რომ ადამიანს შეისწავლიან როგორც საბუნებისმეტყველო, ისე საზოგადოებისმეტყველო მეცნიერებანი, ჩვენ აქ ვგულისხმობთ ყველა მეცნიერებას როგორც ერთი, ისე მეორე მიმართულებით. და, მართლაც, განა ადამიანს მხოლოდ და მხოლოდ მისი საგანგებოდ შემსწავლელი მეცნიერებანი შეისწავლიან. ბოლოს და ბოლოს, ნებისმიერი მეცნიერება მეტ-ნაკლებად ხომ მაინც ადამიანს სწავლობს, ვინაიდან არ არსებობს არაფერი, რაც რაიმე ელემენტის სახით არ იყოს მოცემული ადამიანში, რაც კი რამ შეისწავლება საერთოდ მეცნიერებით. ადამიანი ეს ხომ ერთგვარი შესაქრებელია ყოველივე არსებულისა. სხვაგვარად ამას ასე იტყვიან ხოლმე: ადამიანი ეს „მიკროკოსმოსიაო“, „მცირე სოფელიაო“ მაკროკოსმოსში ანუ დიდ სოფელში [1, გვ. 106].

მაგრამ ერთია ის, რომ ადამიანი საერთო, კომპლექსური საგანია მეცნიერებისა, უფრო სწორედ მეცნიერებათა და მეორეა ის, რომ ადამიანი საგანგებო შესწავლის საგანია ამა თუ იმ მეცნიერებათა. და თუ მართალია ის, რომ ყოველი მეცნიერება

ასე თუ ისე ეხება მაინც ადამიანს, მითუმეტეს უფრო მეტად და, მაშასადამე, საგანგებოდ, სპეციალურად, საკუთრივ შეეხება მას შესაბამისად საგანგებო, სპეციალური, საკუთრივი ნაწილი მეცნიერებათა, რომელთაც ზოგადად შეიძლება ანთროპოლოგია ვუწოდოთ.

ტერმინი „ანთროპოლოგია“ ორი ძველბერძნული სიტყვისაგან „ანთროპოსისა“ და „ლოგოსისაგან“ მომდინარეობს. პირველი ქართულად „ადამიანს“, „კაცს“ ნიშნავს, მეორე კი – ამ შემთხვევაში „მოძღვრებას“. ასე რომ, იგი მთლიანად „ადამიანთმცოდნეობას“, „კაცთმცოდნეობას“, მაშასადამე, „ადამიანის შესახებ მოძღვრებას“ ნიშნავს.

ანთროპოლოგია ერთიანი, კომპლექსური მეცნიერებაა, უფრო სწორედ სფეროა მეცნიერებათა და იგი მრავალ სხვადასხვა განშტოებას მოიცავს. უპირველეს ყოვლისა მასში შეიძლება და უნდა გამოვყოთ საბუნებისმეტყველო ანთროპოლოგია და საზოგადოებისმეტყველო ანთროპოლოგია. სხვანაირად ამათ შეიძლება ვუწოდოთ ნატურანთროპოლოგია და სოციოანთროპოლოგია. ერთი მათგანი სპეციალურად ადამიანს ბუნებრივი, ნატურალური კუთხით შეისწავლის, მეორე კი – საზოგადოებრივი, სოციალური კუთხით. ორივე, რა თქმა უნდა, აუცილებელია.

ანთროპოლოგიური მეცნიერებანი არაანთროპოლოგიურ მეცნიერებათაგან, მაშასადამე, იმით განსხვავდებიან, რომ პირველნი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ადამიანს საგანგებოდ შეისწავლიან, ხოლო მეორენი – სხვათა შორის; პირველნი მხოლოდ და მხოლოდ ადამიანს სწავლობენ, მეორენი კი – ადამიანის გარდა სხვა რამეებსაც. გარდა ამისა, არაანთროპოლოგიური მეცნიერებანი ადამიანს შეისწავლიან მათი შესასწავლი სფეროს მასშტაბით, ხოლო ანთროპოლოგიური მეცნიერებანი კი – საკუთრივ ადამიანის მასშტაბით.

სოციოლოგია როგორც ანთროპოლოგიური მეცნიერება ადამიანს იკვლევს, რა თქმა უნდა, თავისი - სოციალური კუთხით და სწორედ ესაა მისი სპეციფიკაც, განსხვავებით ყველა სხვა მეცნიერებისაგან, როგორც არაანთროპოლოგიური, ისე ანთროპოლოგიური მეცნიერებებისაგან.

და სწორედ იმიტომ, რომ ნათელი გახდეს სოციოლოგიის სპეციფიკაც ადამიანის შესწავლის საქმეში, აქ აუცილებელია, შევჩერდეთ თავად სოციოლოგიის საგანზე, რათა ამის შემდეგ, მართლაც, ნათლად გამოიკვეთოს აღნიშნული სპეციფიკა.

საქმე ისაა, რომ შესაძლოა ეჭვქვეშ დადგეს საკითხი იმის თაობაზე, თუ რამდენად გამართლებულია ადამიანი სახელდობრ იყოს სოციოლოგიის საგანი. სოციოლოგია ხომ, მართლაც, შესაძლოა არც იკვლევდეს ადამიანს, ვინაიდან იგი შესაძლოა იკვლევს მხოლოდ სოციალურს. იქნებ სოციალური ანუ საზოგადოებრივი არც კი ეხება ადამიანურს, ინდივიდუალურს? იქნებ სოციოლოგია იკვლევს მხოლოდ სოციალურ ჯგუფებს და არა სოციალურ ერთეულებს?

როგორც ვხედავთ, იმისათვის, რომ გაირკვეს, თუ რამდენადაა ადამიანი სოციოლოგიის საგანი, ჯერ ლოგიკურია გაირკვეს თავად სოციალურის როგორც სოციოლოგიის საგნის, მერე კი უკვე ადამიანის სოციალურობის მართებულობის და, ბოლოს, ამ უკანასკნელის ადგილი პირველში, ე.ი. ადამიანის როგორც სოციალური არსების ადგილი საერთოდ სოციალურის ფენომენში.

და, აი, აქ უნდა ითქვას ამასთან დაკავშირებით ის, რომ ერთიც მართებულია და მეორეც, და რომ ადამიანსაც სწორედ განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს სოციალურში.

ის, რომ სოციალური სოციოლოგიის საგანია, თითქოსდა ანაბანაა, მაგრამ ეს ასე მთლად როდია, ვინაიდან სოციალური მართლაც მთელი სპეციფიკაა სოციოლოგიის საკითხისა. ამიტომ საჭიროა საგანგებოდ შევხერდეთ მასზე.

სოციალურში უპირველეს ყოვლისა იგულისხმება ადამიანური ურთიერთობანი, ადამიანთა ურთიერთობანი, ანუ, რაც იგივეა, საზოგადოებრივი ურთიერთობანი, ვინაიდან საზოგადოება ხომ სხვა არაფერია, თუ არა სწორედ ადამიანთა შორის მიმართებანი. და, მართლაც, საზოგადოებას როცა განმარტავენ, მას განმარტავენ სწორედ როგორც ადამიანთა შორის ურთიერთობებს, ანდა, სხვანაირად, ადამიანთა ერთობლიობას მთელი თავიანთი ურთიერთობებით. მაშასადამე, სოციალური, იგივე საზოგადოებრივი არის ყოველივე ის, რაც ადამიანთა შორის ურთიერთობის გადაკვეთაზე ძეგს. ასე რომ, სოციოლოგიაც როგორც მეცნიერება საზოგადოების შესახებ მთელი თავისი არსებით სხვა არაფერია, თუ არა მეცნიერება სწორედ ამ განსაკუთრებული ურთიერთობების შესახებ, ადამიანთაშორისი ანუ საზოგადოებრივი ურთიერთობების შესახებ. სოციოლოგიის არსებაც ეგაა.

მაგრამ ის, რომ სოციოლოგია არსებითად შეისწავლის სოციალურს, ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ იგი შეისწავლის მხოლოდ და მხოლოდ ამ ურთიერთობებს, უშუალოდ ამ ურთიერთობებს. სინამდვილეში სოციოლოგიის საგანი როდი

დაიყვანება მასზე, არამედ აღემატება მას. ამიტომ სოციოლოგია შეისწავლის ყოველივეს, რაც კი ადამიანებთან ან ადამიანთა მეტ-ნაკლებ ჯგუფებთან არის დაკავშირებული, ოღონდ ადამიანური ურთიერთობების ჭრილში.

ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ზოგჯერ სოციოლოგიის საგნად წარმოუდგენიათ მხოლოდ და მხოლოდ ადამიანთა ჯგუფები, მინიმუმ სულ მცირე ჯგუფით დაწყებული, რაც თითქოსდა გამორიცხავს იმას, რომ ადამიანი როგორც ასეთი იყოს სოციოლოგიის საგანი [2, გვ.300]. მაგრამ ეს ასე არაა, ვინაიდან ადამიანი, თუნდაც ცალკეული ადამიანი, იზოლირებული როდია სხვა ადამიანთაგან, არამედ იგი, პირიქით, არის საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სუბიექტიცა და ობიექტიც. ასე რომ, სოციოლოგიის საგანია არა მარტო სოციალური ჯგუფები, არამედ ადამიანებიც ჯგუფთა გარეშე. მაშასადამე, სოციალური არა მხოლოდ ჯგუფებია ადამიანებისა, არამედ ადამიანებიც ჯგუფების გარეშე.

და აი აქ, სოციალურისა და ადამიანის სოციალურობის საკითხის შემდეგ ისმის ასევე საკითხი ადამიანის სოციალურში ადგილის სწორედ განსაკუთრებულობის შესახებაც.

ადამიანს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს სოციალურის სისტემაში იმ მხრივ, რომ იგია როგორც სოციალურის პროდუქტი, ისე სოციალურის სუბიექტიც.

ის, რომ ადამიანი თავისი ბუნებით სოციალური არსებაა, ეს ყველაზე უკეთ გამოთქმული აქვს კმარქსს თავის ცნობილი დებულებით: „ადამიანის არსება... არის ყველა საზოგადოებრივი ურთიერთობის ერთობლიობა“ [3, გვ.3].

მაგრამ ადამიანი არა მარტო პროდუქტია საზოგადოებრივი ურთიერთობებისა, არამედ უფრო მეტიც, იგი თავადაა შემოქმედი ამ ურთიერთობებისა. ამიტომაც ამას ხაზგასმით აღნიშნავენ ხოლმე სოციოლოგები. ასე, მაგალითად, ს. ფრანკი აღნიშნავს იმას, რომ „საზოგადოებრივი ცხოვრება ეს არის ადამიანთა ცხოვრება, ადამიანური გონის ქმნილება“ [4, გვ.19], ხოლო ლ. ფონ ვიზემ „საზოგადოება განსაზღვრა, როგორც ადამიანებს შორის ურთიერთობის მრავალფეროვნება“ [5, გვ.180].

ყოველივე აქედან გამომდინარე, ნათელი უნდა გახდეს უმნიშვნელოვანესი ჭეშმარიტება, რომ სწორედ ადამიანია სოციოლოგიის ძირითადი, სოციოლოგიის მთავარი პრობლემა, ოღონდ იმ აუცილებელი შენიშვნით, რომ იგი სოციოლოგიის საგანია სწორედ სოციალურის ანუ სწორედ ადამიანთა შორის

ურთიერთობის რაკურსით. ესაა სოციოლოგიის სპეციფიკაც ადამიანის შესწავლის საქმეში.

ადამიანი სოციოლოგიის აუცილებელი საგანია და თანაც ყველაზე მნიშვნელოვანი, ვინაიდან ადამიანია სწორედ გასაღები ყოველგვარი სოციალური მოვლენისა, ვინაიდან სწორედ იგია არსება ყოველგვარი სოციალური ფენომენისა.

საბოლოოდ შეიძლება ვთქვათ, რომ ადამიანი სოციოლოგიის საგანია ზოგადსოციალური კუთხით. აქ ხაზი უნდა გაესვას „ზოგადსაც“ და „სოციალურსაც“ ერთიანობაში. ასეთია სოციოლოგიის საბოლოო სპეციფიკაც ადამიანის შესწავლის საქმეში.

ლიტერატურა

References

1. Qartuli samartlis dzeglebi. T.3. Tbilisi, 1970 (Georgian).
2. Aberkrombi N., Xill C., Terner B. Sociologicheski slovar. Moskwa, 2004 (Russian).
3. Marx K. Tezisi o Feierbache. – Marx K., Engels F. Sochinenia, T. 3. Moskwa, 1955 (Russian).
4. Frank S. L. Duxovnie osnovi obshchestva. Moskwa, 1922 (Russian).
5. Shchepanski I. Sociologiis elementaruli cnebebi. Tbilisi, 1977 (Georgian).

Murad Shonia

Human as a subject of sociology

Summary

Sociology as a science studies the common laws of the society. But it studies these laws by an angle of social. It means that it studies the public phenomenon by the aspect of social relationships, while social relationships are nothing else but exactly human relationships, relationships between the humans. It is natural that public relationships don't exist and even cannot exist without humans, because they are created exactly by human beings.

Human is a product and moreover a subject of social, and he is also a result and a reason of public relationships, or else he is entirely social being. Thus human already is a social being by his essence. This sociality is his inner nature. So he is a necessary subject of sociology, but only under common social angle. Proceeding from this fact it is not necessary that only social groups, small or big, are the subject of sociology. Human outside of the group is also a subject of sociology since human in himself even without it is a

social being. In both cases, with or without interaction human is a social being anyway.

Under common social angle the human considers a person as by common angle, as well as by social angle. Under this common social aspect the human is exactly a specific subject of sociological study, because except of sociology, study of a human in common sense is a subject of philosophy generally, and especially of philosophical anthropology, but only in a social sense.

Thus the human is a subject of sociology as a common social being, while specificity of human as a subject of sociology (among all common social subjects of sociology) is that human is the pivotal and therefore the most significant subject of sociology, because exactly a human is the only end in itself in the whole world. Everything else regarding to him we can consider as a means.

Human is the only end in itself on the earth because he is exactly a highest creature of the universe. Indeed the human is a microcosm in the whole cosmos, even more he is a macrocosm in himself in the whole cosmos, because human contains all elements of a cosmos and in contrary, the whole cosmic space is created by human criteria. And that all cosmos, everything on the earth is created by human criteria, follows from the fact, that everything created by the God in the world is created by him exactly for the human.

Key words: Human; subject of sociology; social; end in itself; goal; means; microcosm; macrocosm; cosmos; criteria; interaction; existing; public relationships.

Reviewer – Professor Sergo.Lominadze, Georgian Technical University

Шониа Мурад Бочоевич

Человек как предмет социологии

Резюме

Социология как наука изучает общие законы общества. Но она изучает эти законы под углом социального. А это означает, что она изучает общественные явления в аспекте социальных отношений. Социальные же отношения суть ничто иное, как именно человеческие отношения, отношения между людьми. Естественно, что не существуют да и не могут существовать общественные отношения без людей, так как они созданы именно людьми.

Человек – это и продукт и, тем более, субъект социального, он и результат, и причина общественных отношений, т.е. всецело социальное существо. Человек, следовательно, уже по своей сущности социальное существо. Эта социальность его внутренняя природа. Так что, он является необходимым предметом социологии, только под общесоциальным углом. Отсюда следует и то обстоятельство, что предмет социологии не обязательно составляют социальные группы, малые или большие, но и человек вне групп, так как человек и без этого уже само по себе социальное существо. Человек в обоих случаях, как в общении, так и без общения все равно социальное существо.

Человек под общесоциальным углом представляет человека, одновременно как под углом общего, так и под углом социального. Человек в таком – общесоциальном аспекте и составляет специфический предмет социологического изучения, так как кроме социологии изучением человека в общем плане занимаются и философия вообще, и философская антропология в особенности, только в социальном разрезе.

Итак, человек представляет предмет социологии как общесоциальное существо, а спецификой человека как предмета социологии среди всех общесоциальных предметов социологии является то, что человек составляет самый главный и поэтому самый значительный предмет социологии, так как именно человек и является единственной самоцелью на Земле. Все остальное же по отношению к нему уже можно рассматривать как средство для него.

Человек является единственной самоцелью на Земле потому, что именно он является вершиной всего создания. В самом деле, человек – это микрокосм в целом космосе, даже больше – он сам макрокосм в целом космосе, так как человек вмещает в себя все элементы космоса и, наоборот, целый космос создан по человеческому критерию. А что весь космос, все на Земле создано по человеческому критерию, вытекает из того, что все, что создано Богом на Свете, создано им именно для человека.

Ключевые слова: Человек; предмет социологии; социальное; самоцель; цель; средство; микрокосм; макрокосм; космос; критерий; общение; сущее; общественные отношения.

Рецензент – Профессор Серго Ломинадзе, Грузинский технический университет

მარინე ლომიძე

სპინი: სასურველი თუ რეალობა?!

უკანასკნელ პერიოდში სხვადასხვა წრეში გაჩნდა აზრი, რომ თანამედროვე ქართულ მედიასივრცეში არსებულ პრობლემებს სიტუაციის არასათანადო ანალიზი განაპირობებს. ეს წრეები უმთავრესად დაინტერესებული საზოგადოებაა და ამ ტიპის ინდივიდთა ერთობისათვის დამახასიათებელი ქცევით გამოირჩევა – მართალია, აინტერესებს კონკრეტული საკითხი, მაგრამ ქმედებისათვის მზად არაა.

ამ საკითხის აქტუალობა საინტერესო არგუმენტირებული ინტერპრეტაციითაა წარმოდგენილი მკვლევარ მანანა შამილიშვილის სტატიაში „ქართული ჟურნალიზმი გლობალური საინფორმაციო-კრეატიული პროცესების სისტემაში“ [1,160-169].

თანამედროვე ქართული მედიის ზოგადი ტენდენციების ფონზე მკვლევარი სახაგს იმ პრობლემათა რიგს, რომლითაც ახლანდელი ქართული „მრავალშენაკადიანი“ ჟურნალისტიკისმცოდნეობა უნდა ინტერესდებოდეს. შემოთავაზებული გრძელი ჩამონათვალის თავში აუდიტორიაზე ინფორმაციული ზემოქმედების მეთოდები და ფორმები.

ხშირად, როცა დილით ჩვეულებისამებრ ტელევიზორს ვრთავ, XX საუკუნის ორიგინალური კომუნიკატორის მარშალ მაკლუენის წიგნიდან „მედიის გაგება“ ერთი ფრაგმენტი მახსენდება. აბორიგენი აფრიკელი ძლიერ ტკივილებს ითმენდა იმისათვის, რომ ყოველ საღამოს ბი-ბი-სის ახალი ამბები მოესმინა, თუმცა მათი არაფერი გაუგებოდა. მისთვის მთავარი იყო უბრალოდ ყოფილიყო ამ ბგერებთან ერთად ყოველ საღამოს 7 საათზე. მაკლუენი აღნიშნავს, რომ იგი ისე მიეჩვია მათ, როგორც ჩვენ ვართ მიჩვეული მელოდიის მოსმენას, სადაც რეზონანსული ინტონაციები თავისთავად არის მნიშვნელოვანი [2,180]. ეს ასოციაციური პარალელი ჩემი და 50 წლის წინანდელი აფრიკული კომუნიკაციის მოტივაციისათვის სრულად ვერ გამოდგება, მაგრამ ერთია – მე, ისევე როგორც აფრიკის მკვიდრი (თავისებურად, მაგრამ მაინც), მედიაზე დამოკიდებულების თეორიის ცოცხალი მაგალითი ვარ.

იგივე განცდა ამოვიკითხე გამოცდილი ტელეჟურნალისტის ნაზრევშიც ამ ცოტა ხნის წინათ. მისი აზრით, „კარგა ხანია დროის მაგივრად ქრონომეტრაჟში ვცხოვრობთ“ [3,97]. ამ შემთხვევაში მარტო ის როდია საგულისხმო, რომ მრავალი სატელევიზიო გადაცემის ავტორს პროფესიული ინტერესი „არ

ასვენებს”, იგი ინფორმაციის ისეთივე მომხმარებელია როგორც მე და ნებისმიერი ინდივიდი.

სოციოლოგიური კვლევებისადმი ჩვენში სნობიზმად ქცეული ტოტალურად მზარდი მოთხოვნების ფონზე, სპეციალისტთა მოხმობის საჭიროება არ არსებობს იმის სათქმელად, რაზეც ცალსახად ჯერ კიდევ ნახევარი საუკუნის წინათ აფრთხილებდა საზოგადოებას ზემოთ ხსენებული მაკლუენი: ტელევიზიას შეუძლია ნებისმიერი ნაკლებადმნიშვნელოვან მოვლენას, წვრილმანს საქვეყნო მნიშვნელობა მიანიჭოს. მეცნიერის აზრით, მაყურებელი „სატელევიზიო მოზაიკის” ათვისების პროცესში აქტიურადაა ჩართული: ნანახით ყველა საკუთარ სურათს ქმნის ცხოვრებისეული გამოცდილების, განათლების, განწყობისა და კონკრეტულ მომენტში ყურადღების ხარისხის მიხედვითაც კი. ე. ი. ტელევიზიის ზემოქმედების ამ ფსიქოლოგიური ბერკეტის რაციონალურად გამოყენება სხვადასხვა მიზნის მიღწევის გზაა. ეს ელექტრონული მედიის, როგორც ინსტრუმენტის, ფუნქციის არსებითი შტრიხია საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების რთულსა და მტკივნეულ პროცესში.

ჩვენი ქვეყანა „დემოკრატიის მესამე ტალღის” ქვეყნად მთიაზრება. ექსპერტთა აზრით, „მესამე ტალღის” პერიოდისათვის საქართველოში ორი ძირითადი ტენდენცია გამოიკვეთა: ეროვნული დამოუკიდებლობის, საკუთარი ეროვნული სახელმწიფოს აღდგენა და დასავლური სტილის ლიბერალურ-დემოკრატიული პოლიტიკური რეჟიმისა და თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის დამკვიდრება. სადღეისოდ პირველი (ეროვნული დამოუკიდებლობის მიღწევის პოგრამა) სრულად არა, მაგრამ მაინც განხორციელებულია, რასაც ქვეყნის დემოკრატიზაციის შესახებ ვერ ვიტყვი. ამ პროცესისათვის თანამდევნი საკითხების გადაჭრის მიუხედავად დემოკრატიის სასურველი დონის მისაღწევად ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემაა მოსაგვარებელი. მათ შორის სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებისათვის დამაბრკოლებელი ერთ-ერთი ფაქტორი – ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების არასაკმარისი გავრცელებაა [4,89-90].

საზოგადოების დიდი ნაწილი ახალ ინფორმაციას მიმდინარე პროცესების შესახებ ძირითადად მედიის საშუალებით იღებს და ამდენად ინფორმაციის გავრცელების არეალის პრობლემასთან ერთად მიწოდებული ინფორმაციის ხარისხის საკითხიც დგება. მედია გეგარნახობს რაზე ვიფიქროთ („აჯენდა-

სეთინგის” თეორია) და იმასაც, როგორ ვიფიქროთ („ფრეიმინგ თეორია”).

ფიქრის წარმართვის ხელოვნება რომ რთული და მყიფე პროცესია, ეს ჯერ კიდევ სოკრატემ და პლატონმა აღნიშნეს. ისინი საზოგადოებრივი აზრის რამდენიმე მახასიათებელს გამოჰყოფდნენ:

- საზოგადოებრივი აზრი მუდმივი არ არის, ხშირად იცვლება;
- საზოგადოებრივი აზრი ყალიბდება არა ლოგიკაზე, არამედ ემოციებზე დაყრდნობით;
- საზოგადოება ადვილად ტყუვდება.

ასეთი მიდგომის შესაბამისად სიბრძნისმოყვარულნი საზოგადოებას უნდობლობას უცხადებდნენ, სანდოდ მხოლოდ განათლებული ელიტის აზრს აღიარებდნენ.

დროის სიშორის განცდის მიუხედავად, მედიისა და საზოგადოებრივი აზრის ჭრილში იკვეთება ძვ. წ. IV საუკუნეში დანახული პრობლემა, რომლის სიმწვავე დღეს განსაკუთრებულად აღიქმება. ლოგიკა ასეთია – თუ საზოგადოებრივი აზრი მუდმივი არაა და ხშირად იცვლება, თუ ემოციებს ეფუძნება და საზოგადოების მოტყუება ადვილადაა შესაძლებელი, ე. ი. ამისთვის მრავალი ფაქტორი არსებობს და განხორციელების კიდევ უფრო მეტი საშუალება მოიძებნება. მრავალთა შორის სპინი საყურადღებო ასპექტია.

სპინი ინგლისური სიტყვაა და დართვას, დატრიალებას ნიშნავს. პირდაპირი მნიშვნელობით კრიკეტიდან და ბეისბოლიდან მომდინარეობს – ბურთი დარტყმით, ჩაწოდებით ისეთ მიმართულებას იძენს, რომ ჰაერში ტრიალდება, მოწინააღმდეგეს აბნევს და დამრტყმელისათვის სასურველი შედეგი მოაქვს. სპინის შეთანხმებული განმარტება არ არსებობს. სპეციალისტები გამოყოფენ დამახასიათებელ ნიშნებს – „მსუბუქი” პროპაგანდა, არაცივილური და აგრესიული „პრომოუშენი”, ფაქტის შელამაზება, შერჩევითი გაშუქება და სხვ.

სპინი – ტერმინი და მისი ამგვარ ფენომენად ქცევა წმინდად ბრიტანულია. თუმცა ტერმინია შედარებით ახალი, თორემ სპინის, როგორც ფენომენის არსი „არახალია, ძველია”. ვერბალური კომუნიკაციის, ტექსტის სასურველი მიმართულებით წარმართვის ხელობა დიდი ხანია ცნობილია – ადამიანთა შორის ურთიერთობის დამყარებისთანავე.

ერთი ძველი ინგლისური ანეკდოტის მიხედვით, ლონდონში ჩასულ რომის პაპს ჟურნალისტებმა ჰკითხეს, მონინახულებდა თუ არა ის ღამის კლუბებს. – ბევრია ასეთი? – უკითხავს პაპს და მეორე დღესვე გაზეთის პირველ გვერდზე დიდი ასოებით დაიბეჭდა: „რომის პაპი ქალაქში ღამის კლუბების რაოდენობით

დაინტერესდა”. ეს ანეკდოტი მაშინ მოიგონეს, როცა სპინს ეს სახელი ჯერ კიდევ არ ერქვა, რაც ზემოთქმულს ადასტურებს [5.13].

სპინის მეთოდის ანალოგიად შეიძლება განვიხილოთ არცთუშორეული წარსულის ჟურნალისტიკისმცოდნეობაში ტენდენციის გამჟღავნების ხერხებად წოდებული ზოგიერთი ნიმუში (სასვენი ნიშნების გამოყენება, სათაური, კითხვის დასმის ფორმა, „ამობურცული წერტილი“ და სხვ.). საზოგადოებაზე გარკვეულ ზემოქმედებას მარტო მედია და პოლიტიკოსები როდი ისახავენ მიზნად. ეს პროცესი ადამიანთა მოღვაწეობის მრავალი დარგისთვისაა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი. საგულისხმო პარალელები ერთეული როდია. სამედიცინო, სასამართლო პრაქტიკა, სტანისლავსკის „გამჭოლი მოქმედების“ პრინციპი და სხვ. ადამიანთა ცნობიერებაზე ზემოქმედების ამდაგვარ ყალიბს იყენებს. მხოლოდ ტაქტიკაა განსხვავებული სტრატეგიული მიზნის მისაღწევად. ეს ასპექტებიცაა, ალბათ, გათვალისწინებული, როცა სპეციალისტები ამბობენ, რომ თუ სპინი ადრე მხოლოდ წინასაარჩევნო დებატების დროს გამოყენებულ ტექნიკას ეწოდებოდა, სადღეისოდ იგი კომუნიკაციის ყველა სფეროს მოიცავს. მათივე მტკიცებით, პოლიტიკური კომუნიკაცია და პიარი სპინის შემადგენელი ნაწილია და არა პირიქით. ეს მოსაზრება, მავანთა მტკიცების მიუხედავად, მაინც საკამათოდ მესახება. მაგრამ ფაქტია, რომ დღეს ადამიანებს, ვინც გამოსვლის ინტერპრეტირებით, შეცდომების გასწორებით, აქცენტების დასმითა და მესიჯების გამოყოფითაა დაკავებული, „სპინდოქტორებსა“ და „სპინმასტერებს“ უწოდებენ. სწორედ ასე მოიხსენიებენ დასავლეთში პრესმდივნებს, მედიასთან ურთიერთობის სპეციალისტებსა და პიარმენეჯერებს.

ხელისუფლება, პოლიტიკოსები საზოგადოებრივ აზრზე ზემოქმედებით ცდილობენ მოსახლეობის მხარდაჭერისა და ნდობის მოპოვებას. ისინი ამისათვის მედიასაშუალებებს იყენებენ. სწორედ მედიის ვალია სპინის აღმოჩენა და შესაბამისად განეიტრალება. ჩნდება კითხვა – რამდენად შესატყვისია ამის კვალობაზე პრესის ქმედება? ამ პროცესის უფრო რელიეფურად დახასიათება ძნელია, ვიდრე ეს შეძლო დ. მიჩმა წიგნში „უხილავი ზემოქმედება: როგორ მანიპულირებენ ბრიტანელი სპინდოქტორები მედიით“: „ყველამ იცის, რომ კარგი პიარი შეუმჩნეველი რჩება. თუმცა, დღესდღეობით პრესის დამოკიდებულება პიარისადმი დაემსგავსა იმ ალკოჰოლიკის პოზიციას, რომელიც არ აღიარებს, რომ პრობლემები აქვს. ის იმდენად მიეჩნია ალკოჰოლის მოხმარებას, რომ ამაში საფრთხეს ვერ ხედავს. პრესა უარყოფს,

რომ სპინი არა მარტო დომინირებს მედიაში, არამედ, ხშირ შემთხვევაში, მედიით მანიპულირებს. სპინდოქტორები კი მარტო თავიანთ მესიჯს არ ახმოვანებენ, არამედ მთლიანად ახალი ამბების ფორმირებას ახდენენ” [6,7].

თანამედროვე მედიის ტენდენციის გასაანალიზებლად ნიშანდობლივია გაბრიელ მარკესის აზრი ჟურნალისტის საშიშ პროფესიად წარმოჩენის შესახებ. ახლახან დაწერილ სტატიაში – „მსოფლიოში საუკეთესო ხელობა” – იგი აღნიშნავს: „დღეს შეტყობინებაშიც და რეპორტაჟშიც არის კომენტარი, განსჯა. მოწინავე სტატია კი ფაქტობრივი მონაცემებითაა გაჯერებული. ეს მნიშვნელოვანი პროგრესია. მიუხედავად ამისა, შედეგი არც თუ ისე სახარბიელოა: ეს ხელობა როგორც არასდროს, ისე გახდა საშიში. ცრუ თუ ნამდვილ განცხადებებში ბრჭყალების აღვირახსნილი გამოყენება, ნებით თუ უნებლიეთ, აძლევს შანსს შეცდომებს, ბოროტ მანიპულაციებსა და მომწამვლელ დამახინჯებებს, რაც ინფორმაციას სასიკვდილო იარაღს უტოლებს. მარადიულ სანდო წყაროთა, კარგად ინფორმირებულ ადამიანთა თუ მაღალჩინოსანთა... ან ყველაფრისმცოდნე დამკვირვებელთა... ციტირება, როგორც წესი, არის ყოველად დაუსჯელი ზიანის მომტანი. დამნაშავეს ზურგს უმაგრებს უნებართვოდ არ დაასახელოს „წყარო”, თუ თვითონ ჟურნალისტი არ არის ამ „წყაროსათვის” მარტივი საშუალება გაავრცელოს ინფორმაცია ისე, როგორც სურს და ხელს აძლევს” [7,5].

დემოკრატია, გამოხატვის თავისუფლების პრინციპები საინფორმაციო საშუალებებს დამოუკიდებლობის ფართო არჩევანს აძლევს (ერთი პირობით, კანონს არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს). ქართული მედიის დიდი ნაწილი, სამწუხაროდ, შორს დგას დემოკრატიული, თავისუფალი პრესის არსის გაგებისაგან – საკუთარი შეხედულებისამებრ საზოგადოების ინფორმირებისას მკვეთრად გამოხატულ სუბიექტურ მიდგომებს აფიქსირებს. დღეს მედია ძალიან ჰგავს თავად ჩვენს საზოგადოებას, რომელმაც იცის, რომ არსებობს სიმართლე, მაგრამ ყველას საკუთარი სიმართლე გაჩნია. სწორედ ეს სხვადასხვა მოტივით ნაკვები „საკუთარი სიმართლეა” სარედაქციო პოლიტიკის განმსაზღვრელი. რასაკვირველია, ეს მარტო ქართული მოვლენა როდია. ამგვარი ტენდენცია დანარჩენ მსოფლიოსაც აწუხებს, მაგრამ ჩვენს ჰიპერპოლიტიზირებულ ქვეყანაში ეს პროცესი სხვა ელფერს იძენს. იგი არა ჯანსაღი პლურალიზმის, არამედ მკვეთრი დაპირისპირების ფაქტორია.

ცხადია, თავისუფალ მედიაბაზარს თავისი კანონები აქვს და სპინის ამოპირკვის ილუზია არ უნდა გვქონდეს.

გულუბრყვილობა იქნებოდა „ლიბერტიარიანიული თეორიის“ კონცეფციის უპირობო მიღებაც – ყოველი ინდივიდი დაბადებისთანავე თავისუფალია, გააჩნია გონება და „იდუმების თავისუფალ და ღია ბაზარზე“ თვითონ გააკეთებს სწორ არჩევანს. ჭრელი მასალით გაჯერებულ დღევანდელ საინფორმაციო ბაზარზე „რადაციისაგან (გარეშე შეზღუდვისაგან, მით უმეტეს სახელმწიფოს მხრიდან) თავისუფლების“ იდეაზე მეტად უპირატესობა სოციალური პასუხისმგებლობის „პოზიტიური თავისუფლების“ გაგებას უნდა მივანიჭოთ. „რადაციისათვის თავისუფლება“ ანუ მიზნის მიღწევისათვის თავისუფლება. მიზანს ამ შემთხვევაში ინფორმაციის მოპოვებისა და განკარგვის ასპექტით განვიხილავთ. ინდივიდი არათუ იზღუდებოდა, პირიქით, ყველა საშუალებითა და პირობით უნდა ეწყობოდა ხელი. ბევრი არაფერი შეცვლიდა კათინის ცნობილი კომისიის მოსაზრებიდან „პრესის თავისუფლების შესახებ“ იმ თვალსაზრისით, რომ რაციონალური ბუნების მქონე ადამიანი ხშირად ზარმაცია და განსაკუთრებულ ძალისხმევას არ იჩენს ინფორმაციის მოპოვებისათვის. მეტადრე თანამედროვე ცხოვრების დაქარბული ტემპის პირობებში.

დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ინფორმირებული მოქალაქეებია. ინფორმაციის ფლობა არათუ უფლება, მოვალეობაცაა. ამდენად, მედია, როგორც საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების ინსტიტუტი, მოვალეა მისთვის არსებული ყველა რესურსით განახორციელოს უპირველესი ფუნქცია – ინფორმირება არა შერჩევით, შეზღუდულად, ვისიმე გუნება-განწყობის შესაბამისად, არამედ საყოველთაოდ, ყოვლისმომცველად და გასაგებად.

საინტერესო მდგომარეობა შეიქმნა გასული (2008) წლის ბოლოს საფრანგეთის საზოგადოებრივ მაუწყებლობაში. ჟურნალისტების მიერ მთავრობის არაეფექტური საგარეო პოლიტიკისა და ქვეყანაში არსებულ სირთულეებზე საუბარს პრეზიდენტმა ნიკოლა სარკოზიმ ელექტრონული მედიის როლის შესასუსტებლად ფინანსური კონტროლის დაწესების მცდელობით უპასუხა. იგი საზოგადოებრივ ტელე და რადიო არხებზე კომერციული რეკლამების შეზღუდვის ინიციატივით გამოვიდა.

საფრანგეთში საზოგადოებრივი მაუწყებლობის ფუნქცია განსაკუთრებულია. მხოლოდ იგი გადასცემს საინფორმაციო გამოშვებებს – ვრცელ სიუჟეტებსა და ანალიტიკურ გადაცემებს. კომერციული ტელეარხების საქმიანობა ძირითადად გასართობი პროდუქციის შექმნით იფარგლება. ამგვარი გარემოება ცხადყოფს ხელისუფლების ქმედების არსს – საკუთარი ინტერესებიდან

გამომდინარე ხელი შეუშალოს მედიის სრულყოფილ საქმიანობას, საზოგადოებას ინფორმაცია მიაწოდოს შერჩევით, ფაქტების დამაღვით, არასწორი ინტერპრეტაციით [8].

XIX საუკუნის ქართული ჟურნალისტიკის ისტორიკოსები დამეთანხმებიან, რომ გარკვეული თვალსაზრისით, დღევანდელთან შედარებით, გაცილებით დემოკრატიული პრესა გვქონდა, როცა „ჟურნალ-გაზეთობის“ მამები დღენიადგ იღწვოდნენ, რათა „თვისის ღირსების მცნობელი, თვისის პატივისმცემელი და კეთილშობილურ თავმოწონე“ გაზეთი და ჟურნალი იმავე ღირსებითა და პატივით მოქცეოდა ცალკეულ პიროვნებასა და საზოგადოებას. ილიასათვის სანუკვარი ვითარება, როცა

„... ჟურნალ-გაზეთობა და ცხოვრება და-ძმასავით ხელი-ხელს გაყრილნი მიდიან, ჟურნალ-გაზეთობა წინ მიუძღვის ცხოვრებასა და გზას უნათებს, და ცხოვრება კიდევ მწიგნობრობის მოედანსა თავისის ყვავილთა ჰყენს“ [9,258], დღესაც სასურველ რეალობად რჩება ჩვენი დროისა და საზოგადოებისათვის.

მაღალრეიტინგიანი გადაცემის წამყვანი ქალბატონი ყოფილ კოლეგას, ამჟამად პოლიტიკოსს (უფრო სწორად გადაცემის ეთერში გასვლისას – 2008 წლის აპრილი – პარლამენტის მაჟორიტარი დეპუტატობის კანდიდატს) ეკითხება: – თუ ამდენი იცოდით, ჟურნალისტიკაში რა გინდოდათ? (სტილი დაცულია) და იქვე დასძენს: – არა, მე მართლა გულწრფელად მაინტერესებს. მაყურებლისათვის ძნელია ისეთი გულწრფელობა ირწმუნოს, როცა გადაცემის პათოსი და ქვეტექსტი, წამყვანის გამომეტყველება და შეკითხვის ინტონაცია ნათქვამს სხვა შეფერილობას აძლევს. ჟურნალისტის ქმედების სტილისტიკა შეიძლება ამგვარად გაიშიფროს: ვერშემდგარი პოლიტიკოსის კომპლექსი; ახალგაზრდა, ძალზე მომხიბლავი ყოფილი კოლეგა ქალბატონის არმიღების სურვილი; პროფესიული სტანდარტის უკუღებელყოფა – მიკერძოება.

არათანახმიური იყო ერთ-ერთი გადაცემის (2008 წლის პირველი ნახევარი) ანონსი და შინაარსი: სარეკლამო რგოლი გვაუწყებდა, რომ ნახევარსაათიანი საუბრის წარმართვის ერთადერთი იარაღი კითხვებია. თანაც ისეთი, რომელსაც მაყურებელი დასვამდა. გადაცემის ფორმატი სხვაგვარად ჩანდა: აგრესიული, რასაც განაპირობებდა ორი ჟურნალისტი ქალბატონის ხშირად მოსმენის კულტურის დეფიციტით წარმართული დიალოგი, რომელიც სტუმართან ერთად სამ ხმაში მიმდინარეობდა და მსმენელს საკითხის გარკვევის მცდელობის სურვილსაც კი უკარგავდა. სტუდიის ფერები (შავი და წითელი) მიძიმედ მოსასმენ

საუბარს მაყურებლისთვის ქვეცნობიერადაც აგრესიულს ხდიდა. ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკის გავლენიან ექსპერტთან საუბრისას რესპონდენტმა პირდაპირ მიუთითა დასმული კითხვებით გამოხატულ ტენდენციასზე რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის შესახებ აფხაზეთის საკითხთან დაკავშირებით..

ერთ-ერთი ტელეკომპანიის მეპატრონე ანალიტიკური გადაცემის ფორმატის შეზღუდვის გამო საზოგადოებისათვის პრობლემის არსის განმარტებას შეეცადა. საკუთარი პოზიციის დამახინჯებულად წარმოდგენით უკმაყოფილომ სხვა არხის მეშვეობით განაცხადა: რომ არ ვიცოდე რა ვთქვი, მე თვითონ გამოვუტანდი საკუთარ თავს განაჩენს, როგორც კრიმინალს.

საზოგადოებრივ არხზე განხორციელებულმა საკადრო ცვლილებებმა (2008 წელს) მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის მოლოდინი გაამართლა. თუმცა 2008 წლის მაისის პარლამენტის წინასაარჩევნო პერიოდში არხმა ვერ შეძლო მაჟორიტარი დეპუტატების წარმოჩენისას ადმინისტრაციული რესურსის ფაქტორის განეიტრალება, რაც გადაცემა „მონიტორის“ მონაწილეებმა პირდაპირ ეთერშიც დაადასტურეს. მესიჯი ორგვარად გამოჩნდა: ხელისუფლება მხარს უჭერს, ამიტომ შენც უნდა ენდო ან პირიქით.

ამჯერად განახლებული პირველი არხის მიმართ ექსპერტებს (და არა მხოლოდ მათ) შეკითხვები და მოსაზრებები გააჩნიათ, რაც ჟურნალ „ცხელი შოკოლადის“ 2009 წლის იანვრის ნომერში დაბეჭდილ დისკუსიაშიც აისახა. ამ საკითხებს თვითონ პირველი არხი გადაცემა „აქცენტებითაც“ გამოეხმაურა. სპინის ხელობამ პრესაში არნახული მასშტაბები შეიძინა. შელამაზებულ, დამახინჯებულად შეფუთულ ინფორმაციულ ველში ორიენტირის დაკარგვის შესაძლებლობა მკითხველს არსებითად რისკს უქმნის – დაიბნეს, ვერ გაერკვეს, მოტყუებული დარჩეს და არასწორი გადაწყვეტილება მიიღოს.

ფართო და მრავლისმომცველი „ახლებური აზროვნება“ საზოგადოების გარდატეხის ეტაპის წინააღმდეგობრიობას ასახავს. ცხოვრების თანამედროვე ტემპმა, თვისობრივმა ცვლილებებმა მედიისადმი საზოგადოებრივი მომთხოვნელობა გაზარდა. ძნელია, არ დაეთანხმო კოლეგას, რომ „კარგი“ ჟურნალიზმის დეფიციტის პირობებში საზოგადოებას პროფესიული და მოქალაქეობრივი ვალის პატიოსნად აღმსრულებელი, პირუთვნელი ჟურნალისტებისადმი განსაკუთრებული მოთხოვნილება უნდა იქონიებდეს“ [10,164-165]. ამ მოთხოვნილების რეალიზებისათვის ილიასეული

პრესისა და ცხოვრების თანაარსებობის პრინციპით ორი პირობის შესრულებაა არსებითი:

- თვით ცხოვრება, მისი განვითარების ტენდენციები უნდა იყოს დემოკრატიული, რამაც ჯანსაღი აზრითა და სულისკვეთებით უნდა კვებოს პრესა;
- პრესა დანიშნულებისამებრ ჭეშმარიტად პროგრესული უნდა გახდეს, რისთვისაც მისი შინაარსისა და ჟანრობრივი პალიტრის გამრავალფეროვნებაცაა აუცილებელი.

იქნებ ჩვენი თანამედროვე, მსოფლიოში აღიარებული მწერლის ჟურნალისტური გამოცდილების გააზრებაც დაეხმაროს ქართული მედიის მესაკუთრეებსა და შემქმნელებს ზემოხსენებული „ხელობის საშიშროების“ ფაქტორის შესამცირებლად. აკი გაბრიელ მარკესი თავადაც სწორედ ასე გვმოდგურავს: „... ხელობაში წარმატებით ვიყენებდი სამ სამუშაო ინსტრუმენტს, რაც ერთ მთლიანობას წარმოადგენდა: ბლოკნოტს, პროფესიულ ეთიკასა და წვეილ ყურს, რომელსაც რეპორტიორები ვიმარჯვებდით იმისათვის, რომ კარგად გაგვეგო მოსმენილი... ნებისმიერ შემთხვევაში, ისიც ნუგეშია, რომ ბევრი ეთიკური თუ სხვა სახის დარღვევა, რომელიც აკინებს და არცხვენს დღევანდელ ჟურნალისტიკას, ყოველთვის ამორალობის ბრალი არ არის: პრობლემა არაპროფესიონალიზმში ძევს“ [11,5-6].

ლიტერატურა:

References:

1. manana SamiliSvili. qarTuli Jurnalizmi globaluri sainformacio-kreatiuli procesebis sistemaSi. SoTa rusTavelis instituti. `kritika` #2. Tbilisi, 2007;
2. marSal maklueni. saSualeba aris Setyobineba. iv. javaxiSvilis saxelobis Tbilis saxelmwifo universiteti. tele-radio-Jurnalistikis sakiTxebi VI. Tbilis universitetis gamomcemloba, Tbilisi, 2003;A
3. nana zardiaSvili. reitingis diqtatura. seria evropuli Ziebani. statiebis krebuli, 2006. qarTuli sazogadoeba da evropuli Rirebulebani. Tbilisi 2007;
4. demokratiaze gardamavali periodi da aqtiuri moqalaqeoba. Tbilisi 2007;
5. zurab Jvianas saxelobis saqarTvelos sazogadoebriv saqmeTa instituti. 2006. damatebiTi sakiTxavi komunikaciebis kursisaTvis;
6. zurab Jvianas saxelobis saqarTvelos sazogadoebriv saqmeTa instituti. 2006. damatebiTi sakiTxavi komunikaciebis kursisaTvis;
7. gabriel garsia markesi. `msofflioSi saukeTeso xeloba`. `Cveni mwerloba.` 9 noemberi, 2007;

- 8.Sorena papaSvili. frangi Jurnalistebi prezident nikola sarkozis winaaRmdeg. <http://presa.ge/index.php?text=news&i=5070> ;01.12.2008;
9. i. WavWavaZe. `iveriis` winasityvaoba (I). Txz. sr. kreb. aT tomad, t. III, Tb., 1953;
- 10.manana SamiliSvili. qarTuli Jurnalizmi globaluri sainformacio-kreatiuli procesebis sistemaSi. SoTa rusTavelis instituti. `kritika` #2. Tbilisi, 2007.
11. gabriel garsia markesi. ` msolfioSi saukeTeso xeloba`. `Cveni mwerloba.` 9 noemberi, 2007.

Marine Lomidze

Spin: Supposed or Real?!

Summary

Methods and forms of informational influence on the audience represent major issue that all current problems in modern Georgian media are related to. Our country is considered as a country of “Third Wave of Democracy.” Experts say that one of the obstacles for the development of civil society is the lack of distribution of information and informational technologies.

Most part of society gets the information about ongoing processes generally by media. Together with the problem of spectrum of distribution of information occurs the issue of level of distributed information. Media dictates what to think and how.

Spin – is an English word. For us it is the term that is new as the context of phenomenon of Spin is quite well-known. The art of verbal communication, leading the text by desired direction is acknowledged at the moment of communication among people.

Similarly to Spins method we can discuss several forms of tools of revealing the tendencies in journalistic science, like title, punctuation mark, model of asking question and so on.

Public opinion is governed by specific principle: assertion, repetition, distribution. Each of them is an effective instrument for the purpose of reaching the goal. The quethion is what is the context of goal – is the goal oriented on public interest or it is oriented on the ambitions of several groups of people. Spin is based on the same view.

Most part of Georgian news programs is separated from the understanding of conception of democratic press as it expresses subjective positions while

informing the general public. Today media is very similar to your society which knows that the truth exists but however everyone has it's own truth. It is the "own truth" based on different motives that determines editorial policy. Obviously this is not only Georgian phenomenon. Same tendency is bothering the rest of the world but in your hyperpolitized country this process gets different shade. This is the factor of sharp resistance and not the factor of healthy plurality. On the particoloured market of information we should give advantage to the conception of "positive freedom" based on the theory of social responsibility rather than to the "independence from something." We examine the goal from the aspect of getting and selling the information.

One of the determinings of democratic society is informed citizens. Possessing the information is not only a right but also an obligation. So the media as it shapes public opinion is obliged to implement the major function by all resources – informing not on bases of discrimination and limited level, according to somebody's mood, but informing universally and clearly.

Keywords: Spin; Public opinion; media; information; society; politician; democratic press.

Reviewer – Professor Khatuna Kacharava, I.Javakhishvili Tbilisi State University

ლომძე მარინა ჯუდუევნა

Спин: желаемое или реальность?!

Резюме

Любая из проблем, стоящих сегодня перед грузинскими СМИ, сходится к одному главному вопросу – методам и формам информационного воздействия на аудиторию. Наша страна рассматривается как страна «демократии третьей волны». По мнению экспертов, одним из факторов, препятствующих развитию гражданского общества, является недостаточность распространения информации и информационных технологий.

Подавляющая часть общества получает информацию о текущих процессах, в основном, при помощи СМИ. Параллельно с распространением информации встает и проблема качества поданной информации. СМИ диктует нам, о чём думать и как думать.

«Спин» - английское слово. Для нас термин сравнительно новый, однако существующее понятие «спин» древнее. Мастерство правильного

использования вербальных коммуникаций в направлении сферы человеческого общения приводит к достижению желаемого результата. К спиновому методу можно отнести некоторые тенденции в журналистской сфере в средствах раскрытия форм (образцы заголовков, знаков препинания и др.).

Общественное мнение управляется с помощью определенных принципов: утверждение, повторение, распространение. Каждый из них – эффективный инструмент достижения цели. Главная цель содержания - ориентация на общественные интересы либо на амбиции конкретной группы или же личности. «Спин» основан на этом же.

Подавляющая часть грузинских средств информации далека от понимания демократической сущности прессы – в процессе информирования общества фиксируется ярко выраженный субъективный подход. СМИ сегодня подобны нашему обществу, которое знает, что правда существует, однако у каждого есть своя собственная правда. Эта «собственная правда», основанная на разных мотивах, определяет редакционную политику. Это, правда, не только грузинское явление. Те же тенденции волнуют весь мир, но в нашей гиперполитизированной стране этот процесс обретает иной оттенок. Это фактор не здорового плюрализма, а острого противопоставления. На пёстром рынке информации мы должны дать преимущество концепции «позитивной свободы», которая основана на теории социальной ответственности, а не на «независимости от чего-либо». Целью нашего исследования является аспект получения и продажи информации.

Одной из определяющих демократического общества является информированность граждан. Владение информацией является не только правом, но также и обязанностью.

Таким образом, СМИ как институт формирования общественного мнения обязаны осуществлять главную функцию всеми существующими ресурсами - информирование не на основаниях дискриминации и ограничения, согласно чьей-то воле, а информирование полноценное и доступное.

Ключевые слова: спин; общественное мнение; медиа, информация; общество; политик; демократическая пресса.

Рецензент – Профессор Хатуна Качарава, Тбилисский государственный университет им. И.Джавахишвили

ბადრი ცხადაძე, ეკა ცხადაძე

წელი, წელიწადის დროები და ჩინილაპის ეტიმოლოგია

ქართველები და საქართველო ძველი სამყაროს ცივილიზაციებთან წილნაყარი ძირძველი ქვეყანაა. ამიტომაც, რომ ორ ზღვას შუა მოქცეული ქვეყანა აცვიფრებს თანამედროვე მსოფლიოს თავისი თვითმყოფადობით, ფენომენალური ნიჭით, ფენომენალური ეთნობალეტით, ფენომენალური ეთნომუსიკით, ეთნოყოფითა და უმდიდრესი ქართული ენით... მდიდარი ტრადიციების მქონე ქვეყანაში დაუნჯებელია არაერთი ძირძველი ტრადიცია თუ არქაული ტერმინი. ამ მხრივ არც წელიწადი, ახალი წელი და მასთან დაკავშირებული რიტუალია გამონაკლისი.

ამთავითვე უნდა ითქვას, პირველი იანვრიდან ახალი წლის ათვლა ძირძველი ქართული ტრადიცია არაა. იგი გადმოდებულია რომაული, კერძოდ, იულიუსის კალენდრიდან. ადრე ახალი წელი ქართველებს წინარექრისტიანულ ხანაში (და შემდგომაც) გაზაფხულზე, გაზაფხულის დამდევს ჰქონდათ, რაც ბუნების ძალების გამოღვიძებას, აყვავება-განახლებას უკავშირდებოდა. როგორც სპეციალურ ლიტერატურაში აღნიშნული, XIX საუკუნისა და XX საუკუნის დასაწყისის ეთნოგრაფიული მონაცემები ცხადყოფენ, რომ ქართული ტრადიცია ხალხურ დღეობებს, კერძოდ, ზამთრის ციკლს, ზამთრის მზის ბუნიობასთან აკავშირებს და წელიწადის დასაწყისად მიიჩნევს. თუმცა იქვე შენიშნავენ იმასაც, რომ ახალი წელი საქართველოში სხვადასხვა დროს სხვადასხვა თვეში იწყებოდა. წარმართული საქართველო ახალი წლის ათვლას აგვისტოთი იწყებდა. ქრისტიანობამ ბიზანტიიდან შემოიტანა სექტემბრის, ანუ ინდიქტური წელი, რომლის ადგილი IX საუკუნეში მარტმა დაიჭირა, X საუკუნეში შემოვიდა და XI საუკუნეში ფეხი მოიკიდა იანვარმა, იმავდროულად, XI საუკუნიდანვე, თანაარსებობდა საერო (1 სექტემბერი) და საეკლესიო (1 იანვარი) წელთაღრიცხვა. XVII საუკუნეში, რუსეთის ეკლესიის გავლენით ახალი წლის დასაწყისად საყოველთაოდ შემოდებული იქნა 1 იანვარი [1,4].

ამრიგად, ძველქართულ წარმართულ კალენდარს, ისევე როგორც მსოფლიოს სხვა ხალხთა უძველეს კალენდრებს, საფუძვლად უნდა დასდებოდა აგრარული ხალხური კალენდარი,

რასაც მოწმობს საახალწლო წეს-ჩვეულებებში გადმონაშთის სახით შემორჩენილი ზოგი რიტუალი (იხ. ამის შესახებ ვრცლად [2,390-400]).

უახლოეს წარსულში კი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში ახალ წელს 1 იანვარს კი არ ზეიმობდნენ, არამედ ძველი სტილით 14 იანვარს. ესეც ძველი, მაგრამ ქრისტიანული ტრადიციაა. XX საუკუნუნის 70-ან წლებამდე ძველით ახალ წელს, მაგალითად, იმერეთში, სოფელი თოფების სროლით, მეზობლებთან გადაძახილ-გადმოძახილით, შობას დაკლული ღორის თავით, ტკბილეულობით... ხვდებოდნენ. ხოლო მეორე და შემდგომ დღეებში იყო გადაპატიჟება-გადმოპატიჟება, ყოფილა არაერთი შემთხვევა, როცა ოჯახის უფროსი მამაკაცი მეზობლებში დღეში ხუთ-ექვს სუფრას და მასპინძელს გამოიცვლიდა.

დაისმის კითხვები: სადაური, როგორი აღნაგობისა და მნიშვნელობისაა წელიწადის დროები: **წელი, წელიწადი, გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა, ზამთარი?**

წელიწადი წელ ფუძის გაორკეცების გზითაა მიღებული: **წელითი წლადი → წელითწადი → წელიწადი**, აქედან: **წელიწადეული // წელიწდეული**. ეს უკანასკნელი ძველ ქართულში თიკანს, კრავს, ხბოს, საერთოდ, ერთ წლამდე პირუტყვსაც აღნიშნავს [3]. აქედანვეა ნაწარმოები **-ობა** სუფიქსიანი აბსტრაქტული სახელი **წელიწდობა** წელიწადის, წლიანობის მნიშვნელობით [4]. ძველი ქართული ენაში გვერდიგვერდ არსებულ **წელ, წელიწად** ტერმინებს სპეციალური წერილი მიუძღვნა ა. შანიძემ [5, 310-317], რომლის თქმით, **წელითი წლად** მარტო თეორიულად აღდგენილი ფორმა როდია, იგი ძველ ქართულ წერილობით ძეგლებში გავრცელებული სიტყვაფორმაა (მაგ., „დავითნი“), სადაც ვკითხულობთ: „ხოლო დადგომასა იანვარისასა **წელითი წლად** დაერთვის ერთი ნიადაგ რიცხუსა მას ერთ ვრიცხუად ყოველნი წელნი“ [5,312].

აღსანიშნავია, რომ ქართული ენის მთის დიალექტებში (ხევსურული, თუშური, ფშაური) ახალ წელს „**წელწადი**“ ჰქვია [6,450]. გურულ კილოში კი მისი სინონიმია **კალანდა** [7], [8], რომელიც წარმოშობით ლათინური სიტყვაა (Calandae), რომლისგანაც ნაწარმოებია თვით **კალენდარი** და გვარსახელი **კალანდაძე, კალანდია**. **კალანდა** დღესაც იხმარება მეგრულში (ერთ-ერთ ქართველურ ენაში): **კალანდა // კალანდა კანანდა**) ახალი წლის მნიშვნელობით [9]. ცხადია, ორივე კუთხეში ეს სიტყვა ერთ ხანაშია შემოსული და დამკვიდრებული. ჰოლანდიაში მცხოვრები მხატვრისა და პოეტის ზურაბ

კალანდაძის თქმით (რომელიც ამ ქვეყანაში 18 წელია ცხოვრობს), კალანდაძეები იმერლებიც არიან (თავად მისი შტო), წარმოშობით გურიიდან. მისივე ცნობით, რამდენიმე ათასი ესპანელი ახლაც **კალანდა** გვარსახელს ატარებს. საფიქრებელია, ისტორიულად ეს გვარსახელები (**კალანდია**, **კალანდაძე**, **კალანდა**) მეტსახელები იყო ჩვენშიც და ევროპაშიც – იანვარში, ან პირველ იანვარს დაბადებულებს შერქმეოდათ, შემდეგ კი გვარებად ქცეულიყო..

მაგრამ დღემდე, სალიტერატურო ენაში, წლის აღსანიშნავად **წელი** და მისგან ნაწარმოები **წელიწადი** იხმარება. **წელ** სიტყვას მეგრულში კანონზომიერად შეესატყვისება **წანა** (შდრ. **წენი** ზემოიქმერულ კილოში **წელ**'ის მნიშვნელობით), უფრო ზუსტად, ქართ. **წელ**- ძირს შეესატყვისება მეგრ. **წი//წ?** (<- **წუ** //**წო**) [10], [11, 441-442]. ამრიგად, **წელ** არქეტიპი ქართულ-ზანური ერთიანობის დროინდელია [12,242]. აქვე შევნიშნავთ, რომ **წლეულ**' ის ნაცვლად იმერულში ფონეტიკურად სახეცვლილი **წრეულს** (წლეულს <-*წლეულს) გვაქვს, ხოლო რაჭულში [13,691]– **წნეულს** (<-*წნეულს? თუ წლეულს->წლეულს -> წნეულს?) დროის ზმნიზედა. აღსანიშნავია, რომ სულხან-საბა ორბელიანისეული წელიწადი „სიტყვის კონაში“ განმარტებულია **დედალ წელიწადად** („წელიწადი დედალი), ცხადია, **წელიწადის** ეს განმარტება მეორეულია და მომდინარეობს მისი ძირითადი მნიშვნელობისაგან [14].

ქართულ **წელ** ფუძესა და სიტყვას სვანურში სულ სხვა ფუძე-ლექსემა **ზაი** შეესაბამება. სვანები ერთმანეთს ახალ წელს ასე ულოცავენ: „ხვაი ზომხა ზაB ეჯინახა“ (უხვი (დოვლათ-ბარაქიანი) ახალ წელი გქონოდეს, ხვაი =ხვაი, ზომხა =ახალი წელი, ზაი =წელიწადი)[15], [16]. სვანურშივე ახალი წლის – **ზომხას** სინონიმია **ზაBმახე**: **ზაBმახე->ზაBმხა ->ზომხა (სვან. მახე =ახალი, სიტყვასიტყვით ზაBმახე // ზომხა: წელი ახალი)** [სვანური ენის ბალსზემოურ კილოში **ზაB**სეული ა უმლაუტიანი].

გვაქვს თუ არა ქართულში (ასევე მეგრულ-ჭანურში) წლის აღმნიშველი **ზაB** ფუძე?

პასუხი ასეთია: გვაქვს, მაგრამ დამოუკიდებელ სიტყვად არ გვხვდება, ცხადია, უძველეს ქართულში უნდა გვქონოდა. **ზაB** შემონახული გვაქვს წელიწადის დროების სახელდებებში, როგორიცაა: **გაზაფხული**, **ზაფხული**, **ზამთარი**. ამ უკანასკნელის ზუსტი შესატყვისია მეგრული **ზოთონჯი**, რომელშიც **ზო** ფორმობრივ იგივეა, რაც სვანური **ზომხასეული ზო** მარცვალი. რაც შეეხება **ზოთონჯის** –ინჯ'ს, იგი სიტყვასაწარმოებლი

სუფიქსია, ძირია, **თ.** ქართ. **ზამთარისა** და მეგრ. **ზოთონჯის** ურთიერთმიმართება და სრულყოფილი მეცნიერული ეტიმოლოგია დადგენილი აქვს აკად. ვ. თოფურიას. **ზამთარი** იმლება **ზა+მ-თ-არ-**ი, სადაც **მ-არ** აფიქსებია. **ზამთარი** აგებულებით კომპოზიტია (თხზული სიტყვა) და ნიშნავს „წელიწადის მთოველს“ [17,86-87]. ჩვენი ერთ-ერთი ადრეული ნაშრომის მიხედვით, **ზამთარის** (რომელიც „სითეთრის ცივ მოფენას-მოპენტვას“ ნიშნავს) **თ** ძირი გვაქვს სხვა ლექსებშიც: **თევა** (თ-ევა-), **თოვა** (თ-ოვა-), **თოვლი** (თ-ოვ-ლ-ი), **მთოვარე** // → **მთვარე** (მ-თ-ოვ-არ-ე), **თენება** (თ-ენ-ებ-ა), **განთიად** <-განთივად <-განთევად (გან-თ-ევა-ად), **მნათობ** (მ-ნა-თ-ობ), **მთიებ** (მ-თი-ებ <-*მთიეებ), **თეთრ** (<-*თერ-თერ, სადაც ფუძე გაორკეცებულია). **თ** აგრეთვე დასტურდება სვანურ **თვეთნე** „თეთრი“, **თეთნულდ** <-თვეთნულდ (აქ -ულდ კინობითი სუფიქსია; **თეთნულდ** =თეთრუკა, თეთრუნა), ეს უკანასკნელი სვანეთში ქალის საკუთარი სახელიცაა და მყინვარისაც [18,122-126]. ჭანურ-მეგრულში **მთარ მ-არ** აფიქსებიანი ახელის შესატყვისია **მთვირი**, შდრ. მეგრ. **თუალა** „თოვა“, **თირი** (თი-რი-ი) თოვლი“. საყურადღებოა, რომ მეგრ. **მთვირ** „თირ“-ის სახით შემონახულა ქართული ენის იმერულ კილოში, სადაც იგი ფხვიერ, თეთრ, რბილ, ე. წ. „ეწერ მიწას“ აღნიშნავს. რაც შეეხება **ზაB** ფუძის შემცველ კიდევ ორ, წელიწადის დროის გამომხატველი ორი სახელის — **ზაფხულისა** და **გაზაფხულის** სტრუქტურას და წარმომავლობას, უნდა ითქვას, რომ ისინიც კომპოზიტებია, რომელთაც აერთიანებს **ზა(B)** და **ფხულ** ფუძე. **გაზაფხულისეული** გა- კი წარმოსობით იგივეა, რაც არქაული **გან** ზმნისწინი: **განზაფხული** → **გაზაფხული** (შდრ. **განვიდა**→**გავიდა**, **განღვობა** → **განღვობა**...), **ფხულ** ფუძეში გამოიყოფა **ფხ** ძირი და -**ულ** მიმღებობის საწარმოებელი სუფიქსი, რომელიც თავის მხრივ მომდინარეობს ***ვილ** არქეტიპისაგან, სადაც **ვ (-ავ** თემის ნიშნის) ზმნის ფუძისეული თანხმობანია, ხოლო **-ილ** მიმღებობის გამომხატველი ნიშანი: ამრიგად, ისტორიულად უნდა გექონოდა: **გაზაფხული** <- **განზაფხული** <- ***განზაფხვილი**, ისე როგორც **ზაფხული** <- ***ზაფხვილი**; შდრ. სიყვარული <- ***სიყვარვილი**, **სიძულვილი**... [19,57-59], თუმცა ამ უკანასკნელში ***სიძულულ** სიტყვაფარმა არ გვაქვს, ალბათ, ფუძისეული **უ’ს** (**ძულს**, **ძულე**) არსებობის გამო. **ფხ** ზმნური ძირი კი იგივეა, რაც ძველი ქართული ენის ძველებში გვაქვს **ნეფხვას** სახით. **ნეფხვა** =სიცივე, ყინვა, თოში, თრთვილი [3], აქედანაა ნაწარმოები **ნიფხავი** (რაც ძველ ქართუში ნიშნავს: საწვივეს, ნიფხავ-კვართს). ივ. ჯავახიშვილის ახსნით, დღეს

„ნიფხავი უზრდელ გამოთქმადაა მიჩნეული, მაგრამ ეს სრული გაუგებრობაა, ძველად იგი სიცვიეში, ყინვაში ჩასაცემელს ნიშნავდა“ [20,25]. **ნიფხავ** ლექსემაში **ნი-** თავსართია, **-ავ** ზმნის ფუძის კუთვნილება (თემის ნიშანი). შდრ. **ნიდაყვი // იდაყვი // დაყვი; ნიძლაყი, ძლაყს – ძლევა...** როგორც ჩანს, წელიწადის დროთა მდინარების ათვლა **ზამთრიდან** იწყებოდა; **ზამთარი** („თეთრი და ცივი დრო“) → **გაზაფხული** (თვეები და დრო „გამოზამთრებული“ წელიწადის შემდეგ *განზაფხვა“), **ზაფხული** (წელიწადის „განზაფხვის“ შემდგომი დროის მონაკვეთი). ღირსსაღიარებია, რომ მეგრულად გაზაფხულს **გიშულირი** ჰქვია, რაც სიტყვასიტყვით, ზედმიწევნით ნიშნავს **გამოსულს**, ე. ი. „ზამთრისგან გამოსულს“. შინაარსით ეს იგივეა, რაც დღევანდელი ქართული გამოთქმა **გამოზაფხული** (შდრ. ზმნის პირიანი ფორმა „გამოზაფხულდა“). მეგრ. **გიშულირი** და ქართ. **გაზაფხული // გამოზაფხული** ნაზმნარი არსებითი (გასუბსტანტივებული) სახელებია (მიმღებური ფორმები).

ამრიგად, ქართულ ენაში, წელიწადის დროების სამ სახელდებაში (**ზამთარი, გაზაფხული, ზაფხული**) სვანური **ზაზ**ს **ზა** მარცვალი შემონახული გექონია, რაც შეეხება წელიწადის მეოთხე დროს – **შემოდგომას**, რომელსაც ამჟამად იმერეთში **შემოდგე-//შემოდექ**ითაც გვხვდებაც, ისიც ნაზმნარი სახელია, ოღონდ შედარებით ახალი სიტყვა-ტერმინი. ძველ ქართულ წერილობით ძეგლებში მის ნაცლად **სთუელი** (ახ. ქართ. **როველი**, შდრ. ძვ. ქართ. სძე – ახ. ქართ. სძე, ძვ. ქართ. სძალი – ახ. ქართ. რძალი) სიტყვა იხმარებოდა, ერქვა აგრეთვე შემოდგომის ერთ-ერთ თვესაც (ოქტომბერს). აღსანიშნავია, რომ სვანური ენის ჩოლურულ კილოში **სთვეელ** სიტყვა-ტერმინი **სტველობ** ფორმით შესულა შემოდგომის, მოსავლის აღების შემდგომი დროის მნიშვნელობით [16,261].

„ჩიჩილაკის“ ეტიმოლოგია

ძველ ქართულ წერილობით ძეგლებში ეს სიტყვა არ ჩანს. იგი არ დასტურდება ი. აბულაძისა და ზ. სარჯველაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონებში“ (სალექსიკონო მასალები) [3], [4]. სულხან-საბა ორბელიანი ამ სიტყვას **ჩიჩილაკ** სიტყვაფორმით იცნობს, რომელსაც ასე განმარტავს: **ჩიჩილაკი** ჭენჭის საცხები ჩხირი (ხე CqD) CD. ჭენჭის საცხებელი E.[14]. რაც შეეხება ჭენჭს, ცხიმთან ნახეო, მიგვასწავლის ლექსიკოგრაფი. იქ კი **ჭენჭი** ასეა განმარტებული: „ჭენჭი არს ცხიმი მწვადთა მწვეთარ(ე)ობისაგან და მისთან“ [14]. ამრიგად, **ჭენჭი** მწვადის შეწვისას ჩამოღვენთილი ცხიმია (ქონია), რომელსაც ხორცის შეწვისას სპეციალური ჩხირით მოაშორებდნენ ხოლმე (**ჭენჭ**

სიტყვისგან წარმოდგა **ჭინჭი** ← **ჭენჭი**, რომელიც ქართული ენის დასავლურ დიალექტებში ამჟამად მჩვარს, ნაგლეჯს უწოდებენ, გამოიყენებენ ცხიმოვანი ტაფის, ჭუჭყიანი ქვაბის გასაწმენდად, მჭვარტლის... და მისთ. მოსაცილებლად). უნდა ვიფიქროთ, რომ სულხან-საბას დროს **ჭენჭის** მოსაცილებელ ჩხირს სპეციალურად გათლიდნენ და წვერსაც წაუმახვავდნენ... **ჩიჩილაგს** არ იცნობს ნ. ჩუბინაშვილის ლექსიკონი [21]. აღსანიშნავია, რომ **ჩიჩილაგ** არქაული ფორმა შემოუნახავს ქართული ენის რაჭულ დიალექტს სულ სხვა მნიშვნელობით: **ჩიჩილაგი** რაჭულში „ფრჩხილის ირგვლივ აქერცვლილი ნუნაა“. ინფორმატორის ცნობით, „მკისას იცის ჩიჩილაგების გაჩენაო“ [22]. დ. ჩუბინაშვილი **ჩიჩილაკ** სიტყვაფორმას იმოწმებს თანამედროვე მნიშვნელობით: „**ჩიჩილაკი** ჯოხი ნაქურთენითურთ, რომელიც გურიაში ახალს წელიწადს გამოაქვსთ შესამთხვევლად სამღვდელთა, палочка со стружками, которую Гурийци выносят на встречу духовенству [23]. ს. ქვენტის ახსნით, გურიაში **ჩიჩილაკი** საახალწლოდ მორთული თხილის ჯოხია. თხილის ჯოხს შუამდის დაათლიან ტყავს ისე, რომ გადმოკეცილი ნათალები თეთრ წვერს დაემსგავსება. შემდეგ მას აწყობენ სხვადასხვა სამკაულებით და საჭმელებით [6]. მსგავს განმარტებას ვგვთავაზობენ ნ. მარი [24,15], ი. მამლაძე [25,20]... აღ. ღლონტის განმარტებითაც, **ჩიჩილაკი** (გურიაში, ლეჩხუმში, იმერეთში) საახალწლო მისაკვლევი სამკაულია: თხილის სწორ, უნუქრო გრძელ ჯოხს ჯერ ცეცხლზე მოთუთქავენ, ტყავს შემოაცლიან და შემდეგ ბასრი დანით ბოლოდან თავამდე, ქვევიდან ზევით, აათლიან წვრილ-წვრილ თავსუჭუჭა ბურბუშელებს. ეს ბურბუშელები ჩამოეპორწიალება ჯოხს და დაემსგავსება გრძელ, თეთრ წვერს, რომელიც, ხალხის რწმენით, წმინდა ბასილის წვერს მოგვაგონებს [26]. როგორც ცნობილია, **ბასილი**, **ბასილა** ნახევრად წარმართული ღვთაებაა, რომელშიც შერწყმულია ქრისტიანული საეკლესიო მოღვაწის ბასილი დიდისა და „დიდ ღმერთად“ წოდებული ქართული წარმართული ღვთაების ბოსლის (ბოსლობის) კულტი [27, თ. I. §3]. ცხადია, წმინდა ბასილის ჩართვა-მოხსენება ამ რიტუალში ახალია (თვით **ბასილ** ადამიანის საკუთარი სახელი ბერძნულია და წარმომდგარია ამავე სიტყვის „სამეფო“, „მეფური“ მნიშვნელობისაგან [28,325]. ასე რომ ბოსლობის კულტთან მისი დამთხვევა-შერწყმა გვიანდელი მოვლენაა.. თუ როგორ მოხდა და დაუკავშირდა ახალი წლის რიტუალს ბასილის სახელობაზე ღორის (ქათმის, ინდაურის...) დაკვლის ტრადიცია, ამის შესახებ გურიაში დღემდე შემორჩენილია ლეგენდა [28,76].

ლენსუმიში **ჩიხილაკი** საახალწლოდ გვერგვის მოსართავია [29,258]. **ჩიხილაკი** რომ იმერეთშიც იცოდნენ, მოწმობს პ. გაჩეჩილაძის განმარტება: **ჩიხილაკი** ასე მზადდება: თხილის ნედლ ჯოხს ქერქს გააცლია, შემდეგ ირგვლივ ბურბუშელასავით ჩამოათლიან და ზედ ტოვებენ, ზოგჯერ წვერში ჯვარს უკეთებენ; ახალწელ დილას ამ ჯოხს დაარტობენ ჭურისთავზე, წყაროზე, სასიმინდეზე [13,158]. ამრიგად, იმერეთში **ჩიხილაკის** დამზადების წესიც სცოდნიათ და მისი რიტუალური დანიშნულებაც. იმერლები სასიმინდეზე, წყაროზე და ჭურისთავზე... ჩიხილაკის დარტობით ახალ წელს დოვლათის, ბარაქის, გამრავლება-სიუხვის მოტანას სთხოვდნენ... იმერეთში ახლაც იციან გამოთქმა თმაგაჩეჩილი, აბურძენილი თმის მქონე ვაჟის ან ქალის მიმართ: „რავა იბუ(რ)ძგ(ნ)ები საახალწლო ჩიხილაკივით“. იმერულ კილოში ასევე არსებობს ზმნა **დაჩიხილაკება** (**აჩიხილაკებს, დააჩიხილაკა, დოუჩიხილაკებია...**), რაც ნიშნავს რაიმეს (შემის, ხის ნაჭრის...) დაქუცმაცებას, წვრილ-წვრილ ნაწილებად დაჭრა-დათლას. დაბოლოს მივადექით თვით ამ სიტყვის ეტიმოლოგიასაც: **ჩიხილაკი** //**ჩიხილაკი**, რომელშიც –აკ კნინობითი სუფიქსია (აკ>ავ; ბოლოკიდური კ ყრუ-მკვეთრი ბგერა გამჟღერებულა), ხოლო **ჩიხილ** ფუძეგაორკეცებული **ჩილ** ძირი, მომდიონარეობს **ჩირ**//**ჩილ** არქეტიპისაგან. რაჭ-იმერ. **ჩილი** =ჩირი, შდრ. იმერ. **ჩილა** ჭრაქის პატრუქი [30], ქიზიყ. **ჩილიკა** (ცერის სისქე სათამაშო ჯოხი, 0,7-ოდე მეტრის სიგრძისა; **ჩილიკაობა** = ჩილიკით თამაშობა) [32], ჯავახ. **ჩილი** =„ყვავილით დაკენკილი“ [31], ლენხ-გურ. **ჩილა** „ჩირი ვაშლის ან მსხლისა“ [8]. ღირსსაცნობია ისიც, რომ გურიაში მდარე ჯიშის, წვრილმარცვლოვან თხილს „**ჩინა**“ //„**ჩინნა**“ ჰქვია [32,80]. შდრ. იმერ. „**ჩინხლი**“, **ჩინხლება**, **ჩინხლავს**... სწორედ **ჩინა**, **ჩინია** (შდრ. **ჩინია** ხორცი, ხორცის რბილი ნაჭერი ბავშვის ენაზე, მეგრ. „**ჩინიე** [ბაღანა]“ – გონებაუმწიფარი, საწყალი, საცოდავი) ძირისაგან წარმოდგა „ჩიხილაკი“ ანუ „ჩინანთალი“ – ასო-ასოდ დანაწილებული თხილის ხის ჯოხი. გარეგნულად, გურული და მეგრული ჩიხილაკი ერთმანეთის მსგავსია [33,295], [34,41]. ასევე დიდ მსგავსებას ამჟღავნებს გურული „კალპიანი ჩიხილაკი“ ლენხუმურ საახალწლო გვერგვთან, რომელიც ლერწმისაგან მოწნულ რგოლს წარმოადგენს [35,66], [29,78]. ასე რომ გურული-იმერული-ლენხუმურ-მეგრული – დასავლეთ საქართველოსეული **ჩიხილაკი** და „**საჩიხილაკო ტრადიცია**“ იდენტურია... საფიქრებელია, ისტორიულად მსგავსი ვითარება გვექონოდა (რამდენიმე საუკუნის წინათ), „დიდ თურქობამდე“, აჭარაშიც.

ამრიგად, **ჩიჩილაგ** ← **ჩიჩილაკ** *ჩილ-ჩილ-აკ. ჩანს, ეს **ჩინ** (//**ჩინჩ**, **ჩინჩლ**) ძირი (ასევე **ჩილ**//**ჩირ**, შდრ. იმერ. **ჩლეთს-ჩლითვა** იმავე მნიშვნელობით) საკუთრივ ქართული წარმოშობის სიტყვა ყოფილა, რომლის ფონეტიკური და სემანტიკური სახესხვაობებით ასერიგად მდიდარია ქართული ენის დიალექტები. აღსანიშნავია, რომ ქართულიდან **ჩიჩილაკ** სიტყვას სვანურ ენაშიც შეუღწევია: **ჩიჩლაგ** ← **ჩიჩილაგ** ← **ჩიჩილაკ** (სვანურისთვის კ → გ ბგერათგამქედრების პროცესი და ხმოვნის შეკუმშვა-დაკარგვა ჩვეულებრივ დამახასიათებელია). **ჩიჩლაგ** სვანურად „აჭრილ-დაჭრილს, აბურძგინილს“ ნიშნავს [16]. შეიძლება დავასკვნათ: თვით, **წელი** და **წელიწადი** თავისი ვარიანტული სიტყვაფორმებით (გარდა **კალანდა** სიტყვისა), აგრეთვე **წელიწადის** დროები (**ზამთარი**, **გაზაფხული**, **ზაფხული**, **შემოდგომა**) და **ჩიჩილაკი** // **ჩიჩილაგი** წარმოშობით ქართულ-ქართველური ტერმინებადქცეული სიტყვები აღმოჩნდა. ასევე **ჩიჩილაკი**ც საკუთრივ ქართული წარმოშობის ლექსემა, რომელიც, როგორც სიტყვა და ტერმინი არა მხოლოდ გურიაში და დასავლეთ საქართველოში უნდა სცოდნოდათ, არამედ აღმოსავლეთ საქართველოშიც (რასაც მოწმობს თუნდაც სულხან-საბასეული განმარტება). **ჩიჩილაკის** ფუნქციას ძველ და უძველეს საქართველოში იშვიათი ჯიშის ხე ასრულებდა (უთხოვარი//ურთხმელი, ალვა, მუხა, ცაცხვი...), რაც ფოლკლორსა და რელიგიაშიც (წარმართულ-წინარეკრისტიანულ და ქრისტიანობისდროინდელ ხანაში) ნაყოფიერებისა და მარადიული სიცოცხლის სიმბოლოდ მჩხნეული [36], [37,64-69], [38,3]. მათ შორის წიწვოვანი მცენარეებიც (ნაძვი, კედარი, სარო ანუ კვიპაროსი...). ამ წმინდა ხეებით ცნობილია ქართული ფოლკლორი, ქართული მწერლობა („წმინდა ნინოს ცხოვრება“...), თვით მუხის კულტის, როგორც ღვთაების ჰიპოსტასის, გამოვლინებაა გრიგოლ რობაქიძის მისტერია „ლონდა“ [39,13-18]. ეს წმინდა ხეები და მათი კულტი წინაპარია ქართული **ჩიჩილაკისა**, რომლის არსებობა და დღევანდლამდე მოღწევა ძირძველმა ქართულმა ენამ და კულტურულმა ტრადიციებმა წარმოშვა. ნაძვის ხის ტრადიცია საქართველოში, კერძოდ, ახალი წლის რიტუალში, სრულიად ახალი მოვლენაა, რომელიც ევროპულია და რუსული გზით შემოსულ-დამკვიდრებული ქართულ სინამდვილეში.

ზემოთქმული შეიძლება ასე შევაჯამოთ: ახალი წლის დადგომა, თვით წლის ქართულ-ქართველური სახელდებები (გარდა **კალანდა** სიტყვა-ტერმინისა) და **ჩიჩილაკი** დიდი ტრადიციით გამოჩნეული ქართულ-ქართველური ენობრივ-

ეთნოყოფის კუთვნილებაა. ახალი წელი, ყოველთვის, ცნობილი პროექტი ქალის თქმით, ჩვენში ხომ თოვლიანი სერებით, ჩახლართული ღობეების გავლით, ჩიჩილაკებით შემოდიოდა:

„და მე ვიგონებ ჩახლართულ ღობეს,
სერებს თოვლიანს...
ხმობდა ქათამი გურიის სოფელს,
ყეფდა თოლია...
იდგა ბერმუნა ღამისმთევარი
თოვლში ნაბდითა...
დილით მისდევდა სერზე მწვევარი
ნაკვლევს ნადირთა...
ქარი თვრებოდა ღვინით ნაქებით
გრძნეულ მარანთან...
შემოდიოდა ჩიჩილაკებით
ჩვენში კალანდა...“ [40].

ქართულ-ქართველურ ენებსა მათ დიალექტებში კვლავ არაერთი სიტყვა-ტერმინია შესასწავლი და „ღღის სინათლეზე“ გამოსატანი, რასაც სხვა დროს, უახლოეს მომავალში შევეცდებით.

ლიტერატურა

References

1. abakelia N, alaverdaSvili Q, rambaSiZe N, qarTul xalxur dReobaTa kalendari, Tb., 1991 (Georgian)
2. bregaZe n., ZvelqarTuli warmarTuli da xalxuri agraruli kalendrebis urTierTmimarTebis sakiTxisaTvis: kreb.: Ziebani saqarTvelosa da kavkasiis istoriidan, Tb., 1976 (Georgian)
3. abulaZe I, Zveli qarTuli enis leqsikoni (masalebi), Tb., 1973 (Georgian)
4. sarjvelaZe Z, Zveli qarTuli enis leqsikoni (masalebi), Tb., 1995 (Georgian)
5. saniZe A, weliwadis etimologiisaTvis. ix. a. SaniZe, Txzulebani Tormet tomad. t. II. qarTuli enis struqturisa da istoriis sakiTxebi. Tb., 1981 (Georgian)
6. saniZe A, Txzulebani Tormet tomad, t. I. qarTuli kiloebi mTaSi. mTis kiloTa leqsikoni, Tb., 1984 (Georgian)
7. JRenti S, guruli kilo (gamokvleva, teqstebi, leqsikoni), Tf., 1936 (Georgian)
8. qarTul kilo-TqmaTa sityvis kona, Seadgina al. Rlontma, Tb., 1974 (Georgian)
9. qajaia O, megrul-qarTuli leqsikoni. II. Tb., 2002 (Georgian)

10. ciqobava Arn, Wanur-megrul-qarTuli SedarebiTi leqsikoni, Tf., 1938 (Georgian)
11. h. fenrixi, z. sarjvelaZe, qarTvelur enaTa etimologiuri leqsikoni, 1990 (Georgian)
12. Klimov g.a. etimologbxeski slovar kartvelskix iazikov. M. 1964 (Russian)
13. gaCeCilaZe p., imeruli dialeqtis saleqsikono masala, Tb., 1976 (Georgian)
14. orbელიანი s-s, qarTuli leqsikoni. Txzulebani, t. IV, avtografული ნუსხების მიქედვიT მოამზადა ი. აბულაZემ, Tb., 1966 (Georgian)
15. Tofuria. v., qaldani m., svanuri leqsikoni. Tb., 2000 (Georgian)
16. as. liparteliani, svanur-qarTuli leqsikoni [Coluruli kilo], Tb., 1994 (Georgian)
17. Tofuria v., qarTvelur enaTa sityvawarmoebidan. III. m-ar afiqsebi qarTul saxelebSi. ix. v. Tofuria, Sromebi. t. III. Tb., 1979 (Georgian)
18. cxadaZe b., Tova, Tovli, Teneba, mTovare, zamTar-is urTierTmimarTebisaTvis qarTulSi. axalgazrdamecnier-filologTa respublikuri konferenciis masalebi, Tb., 1983 (Georgian)
19. cxadaZe b., masdaris warmoeba Zvel qarTulSi (awmyos fuZis istoriasTan dakavSirebiT), Tb., 1984 (Georgian)
20. javaxiSvili iv., masalebi qarTveli eris materialuri kulturis istoriisaTvis. III-IV, Tb., 1962 (Georgian)
21. CubinaSvili. n., qarTuli leqsikoni rusuli TargmaniTurT. al. Rlontis redaqqiiTa da gamokvleviT, Tb., 1961 (Georgian)
22. raWuli dialeqtis leqsikoni (masalebi), Seadgina al. kobaxiZem, Tb., 1987 (Georgian)
23. CubinaSvili d., qarTul-rusuli leqsikoni. meore gamocema, aRdgenili ofsetis wesiT. sastambod მოამზადა და winasityvaoba daurTo a. SaniZem, Tb., 1984 (Georgian)
24. Marr.n.i. iz pirineickoi gurii (k voprosu o metode). Tiflis.1927 (russian)
25. Mamaladze i. narodnie obiCai I poveria guriicev. sbornik materialov dlia opisania mestnostei I plemen kavkaza, vip.17, 1983 (Russian)
26. qarTul kilo-TqmaTa sityvis kona, Seadgina al. Rlontma, Tb., 1975 (Georgian)
27. bardaveliZe v., qarTuli (svanuri) saweso grafikuli xelovnebis nimuSebi, naw. II, Tb., 1953 (Georgian)
28. WumburiZe z., dedaena qarTuli (xelaxali gamocema), Tb., 1987 (Georgian)
29. WanWaleiSvili l., kalandoba guriaSi (axali wlis wina da pirveli dRe). ix. eTnografული Ziebani (axalgazrda mecnier-muSakTa krebuli), Tb., 1988 (Georgian)
30. Ciqovani m., leCxumuri leqsikoni. a. s. puSkinis saxelobis Tbilisis saxelmwifo samaswavleblo institutis Sromebi. I. 1941 (Georgian).
- 31.. menTeSaSvili st, qiziyuri leqsikoni, Tb., 1943 (Georgian)

32. beriZe gr., javaxuri dialeqtis saleqsikono masala, Tb., 1981 (Georgian)
33. SaraSiZe. g., guruli leqsikoni, qarTvelur enaTa leqsika I. Tb., 1938 (Georgian)
34. makalaTia. s., samegrelos istoria da eTnografia, Tb., 1941 (Georgian)
35. saxokia T., eTnografiuli nawerebi, Tb., 1956 (Georgian)
36. bardaveliZe v., qarTvelTa uZvelesi sarwmunoebis istoriidan, Tb., 1941 (Georgian)
37. lomია v., xis kultisaTvis saqarTveloSi. saqarTvelos muzeumis moambe, t. III. tf., 1926-27, (Georgian)
38. omiaZe d., xalxuri jadosnuri zRaprის SedarebiT-tipologiuri analizi (qarTuli da sparsuli xalxuri zRaprebis erTi siuJetის mixedviT), Tb., 1991 (Georgian)
39. e. cxadaZe, muxის kulti qarTvelebSi. gaz. muxianის moambe, #1, Tb., 1996 (Georgian)
40. a. kalandaZe, (leqsebi), murman lebaniZის redaqciiT, Tb., 1985 (georgian)

Badri Tskhadadze, Eka skhadadze

The Year, Four Seasons of the Year and Etymology of “Chichilaki”

Summary

The Georgians and Georgia are one of the ancient people and countries representing the civilization of Ancient World. That’s why even today the country located between two seas amazes the modern world with its uniqueness, phenomenal talent, ethnical ballet, ethnical music and richest Georgian language. There are many ancient traditions and archaic terms in the country of rich traditions, and in this regard the notion of year, New year and rituals connected with it are no exception.

It is necessary to note, that the counting of New year from January 1st is not primordial Georgian tradition. It was borrowed from Roman, exactly from Julian Calendar. Before it, in the pre-Christian era (and afterward) the New year of Georgians had begun at the spring, in the beginning of a spring, and this fact was connected by awakening of natural forces, an efflorescence and renewal of nature. As it was noted in special literature, ethnographic data of XIX century and of the beginning of XX century clearly show, that Georgian tradition links folk festivals with winter cycle, in particular, with winter equinox, which was taken as a beginning of new year. Though it is marked there, that in the various times the New year in Georgian had begun from various months. In the heathen Georgia a counting of new year had begun from August. Christianity introduce the September year, so-called indiction

year in Georgia, which was followed by March in IX century. January appeared in X century and took roots in XI century, at the same time folk year-counting (from September, 1st) and church year-counting (from January, 1st) coexisted. In the XVII century, under the influence of Russian church, January, 1st was accepted everywhere as a beginning of a new year.

As a result of study carried out by us it was established and revealed that the year itself (**tseli** and **tselitsadi**) by its variant word form (except the word **kalanda**), as well as four seasons of the year (**winter**, **spring**, **summer** and **autumn**) and **chichilaki/chichilagi** according to its origin are the words, transformed into Georgian-Kartveliam terms. Also the word **chichilaki** as itself is a lexeme of Georgian origin, which is known not only in Guria and Western Georgia, but also in Eastern Georgia (that is testified by the interpretation given by Sulkhan-Saba Orbeliani). In the old and ancient Georgia a function of **chichilaki** was executed by noble-breed trees (yew-tree, poplar, oak, lime-tree...), which was considered by the folklore and religion as a symbol of fertility and eternal life (in the heathen-pre-Christian and Christian era). The coniferous trees (fir, cedar, cypress...) also ranked among them. These trees are well-known for Georgian folklore and written literature (“The Life of Saint Nino”...), while mystery “Londa” of Grigol Robakidze is the manifestation of oak cult as the hypostasis of divinity. These saint trees and their cult are the ancestors of Georgian **chichilaki**, which existence up to present times is caused by Georgian language and our cultural traditions. As to tradition of fir tree in Georgia, in particular in New-year ritual, it is an absolutely new phenomenon, which is European and entered and took roots in the Georgian reality by Russian way. the pre-Christian era, Georgian tradition links folk festivals,

Keywords: The year, four seasons of the year and etymology of chichilaki, The Georgians and Georgia, countries representing the civilization of Ancient World. New year and rituals; kalanda, Julian Calendar, Georgian tradition links folk festivals with winter cycle, Christianity introduce Russian, Georgian language; seasons of the year (**winter**, **spring**, **summer** and **autumn**), Georgian-Kartveliam terms; Guria and Western Georgia, Eastern Georgia, Georgian folklore, ‘The Life of Saint Nino’, the heathen-pre-Christian and Christian era, Georgian tradition links folk festivals, Sulkhan-Saba Orbeliani, Grigol Robakidze.

Reviewer - Proftssor Igor Kveselava , Georgian Technical University.

**Цхададзе Бадри Андреевич,
Цхададзе Ека Гурамовна**

Год, времена года и этимология «чичилаки»

Резюме

Грузины и Грузия являются одним из древнейших народов и стран, представляющих цивилизацию Древнего мира. Именно поэтому страна, находящаяся между двух морей, и по сей день изумляет современный мир своей самобытностью, феноменальным талантом, этническим балетом, этнической музыкой и богатейшим грузинским языком. В стране, имеющей богатые традиции, сохранилась не одна древнейшая традиция и архаичный термин, и в этом смысле не является исключением само понятие года, новый год и связанные с ним ритуалы.

Необходимо отметить, что отсчет нового года с первого января не является исконно грузинской традицией. Она была заимствована от Римского, а именно Юлианского календаря. Ранее, в дохристианскую эпоху (и впоследствии) новый год у грузин начинался весной, в начале весны, что было связано с пробуждением сил природы, расцветанием и обновлением. Как отмечено в специальной литературе, этнографические данные XIX века и начала XX века наглядно показывают, что грузинские традиции связывают народные праздники с зимним циклом, в частности, с зимним солнечным равноденствием, которое принимается за начало нового года. Впрочем, там же отмечено, что новый год в Грузии в разные времена начинался в разные месяцы. В языческой Грузии отсчет нового года начинался с августа. Христианство привнесло в Грузию год сентября, т.н. индиктионный год, затем в IX веке его место занял март, в X веке появился и в XI веке укоренился январь, одновременно, в XI же веке, сосуществовали народный (с 1 сентября) и церковный (с 1 января) отсчет года. В XVII веке, под влиянием русской церкви, за начало нового года повсеместно был принят день 1 января.

В результате проведенного нами исследования было выяснено, что сам по себе год (**цели** и **целицади**) по своим вариантным словоформам (кроме слова **каланда**), а также времена года (**зима**, **весна**, **лето** и **осень**), и **чичилаки**//**чичилаги** по происхождению являются словами, превратившимися в грузинско-картвельские термины. Также слово **чичилаки** собственно является лексемой грузинского происхождения, которое, как слово и, как термин известно, не только в Грузии и Западной Грузии, но и в Восточной Грузии (о чем свидетельствует толкование, данное Сулхан-Саба Орбелиани). Функцию **Очичилаки** в древней и древнейшей Грузии осуществляло дерево

редкой породы (тис, тополь, дуб, липа...), что в фольклоре и религии считалось символом плодородия и вечной жизни (в языческо-дохристианскую и христианскую эпохи). В их число входили также хвойные деревья (ель, кедр, кипарис...). Грузинскому фольклору, грузинской литературе весьма знакомы эти деревья («Житие святой Нины»...); проявлением культа дуба, как ипостаси божества, является мистерия Григола Робакидзе «Лонда». Эти святые деревья и их культ являются предками грузинского **чичилаки**, существование которого до наших дней обусловлено грузинским языком и культурными традициями. Традиция елки в Грузии, в частности в новогоднем ритуале является совершенно новым явлением, которое имеет европейские корни и в грузинскую действительность попало и укоренилось через Россию.

Ключевые слова. Грузины и Грузия, новый год в Грузии; индиктионный год; каланда, год, времена года и этимология чичилаки; грузинско-картвельские термины; цивилизация Древнего мира, древнейшая традиция и архаичный термин, понятие года, новый год и связанные с ним ритуалы, Юлианский календарь, дохристианская эпоха, народные праздники с зимним циклом, древнейшая Грузия, Гурия и Западная Грузия, Восточная Грузия, Сулхан-Саба Орбелиани, Григол Робакидзе. Грузинский фольклор, грузинская литература; «Житие святой Нины», культ дуба, ипостас божества, традиция елки в Грузии, Россия.

Рецензент – профессор Игор Квеселава, Грузинский технический университет.

CONTENTS**THEORY****Jemal Janashia**

Geopolitical Problems of Georgia on Regional
Scale and Coexistence of International
Criminal Systems -----.5

Sophie Dogonadze

Prevention – Effective Struggle Against Juvenile
Delinquency -----.16

Betlemidze Gegi,**Ermolaev Sergo**

Electronic Business Development Prospects
in Georgia ----- 27

HISTORY**Ia Khubasvili**

Dante – Una Italia and the World Monarchy idea creator---- 35

Salome Khizanishvili

From Perception of the Absurd to Historical Reality ----- 48

Badri Tskhadadze,**Eka Tskhadadze**

Greek-Georgian lexical meetings. I.To the Etymology
of One International Word-Term (“Tragedy”) ----- 59

Eter Beridze

Linguistic Situation in the Nigali Gorge ----- 71

Giorgi Dzidziguri

Gypsies – an Unique Interconsistency
Liberty and Order ----- 82

PRACTICE**Tengiz Grigolia,****Maia Amirgulashvili**

European Tunnel Under the La manche in European Integration -----	87
Tamar Revazishvili, Nikoloz Bezhashvili Climate Change as Global Ecological Problem and Its Outcomes -----	95
Nino Dzigua The Prospects of Georgia Development as a Country with the Function of Transit Corridor -----	104

SOCIETY

Murad Shonia Human as a Subject of Sociology -----	120
Marine Lomidze Spin: Supposed or Real?! -----	127
Badri Tskhadadze, Eka Tskhadadze The Year, Four Seasons of the Year and Etymology of “Chichilaki” -----	139

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ

Джанашия Джемал Парменович Геополитические проблемы Грузии в региональном масштабе и сосуществование международной преступной системы -----	5
Догондзе София Шотаевна Превенция – основа эффективности борьбы с преступностью среди несовершеннолетних -----	16
Бетлемидзе Геги Василиевич, Ермолаев Сергей Викторович Перспективы развития электронного бизнеса в Грузии -----	27

ИСТОРИЯ

Хубашвили Ия Багратовна Данте – основатель идеи Una Italia и универсальной всемирной монархии -----	35
Хизанишвили Саломэ Алексеевна От осознания абсурдности до исторической реальности -----	48
Цхададзе Бадри Андреевич, Цхададзе Ека Гурамовна Греко-Грузинские лексические встречи. I. К этимологии одного международного слова-термина («трагедия») -----	59
Беридзе Этер Левановна Языковая ситуация в Нигальском ущелье -----	71
Дзидзигури Георгий Георгиевич Цыгане – уникальная взаимосвязь свободы и порядка -----	82

ПРАКТИКА

Григолия Тенгиз Бондоевич, Амиргулашвили Маиа Ушангиевна Евротунел под Ла-Маншем Европейской Интеграций -----	87
Ревазишвили Тамара Николаевна, Бежашвили Николоз Амиранович Изменение климата, как глобальная экономическая проблема и ее результаты -----	95
Дзигуа Нино Владимировна Перспективы развития Грузии, как государства, выполняющего функцию транзитного коридора -----	104

ОБЩЕСТВО

Шониа Мурад Бочоевич Человек как предмет социологии -----	120
Ломидзе Марина Джудуевна Спин: желаемое или реальность?! -----	127
Цхададзе Бадри Андреевич, Цхададзе Ека Гурамовна Год, времена года и этимология «чичилаки»-----	139

ავტორები

მაია ამირგულაშვილი -	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
გეგი ბეთლემიძე ნიკოლოზ ბეჟაშვილი ეთერ ბერიძე	ბიზნესის მართვის მაგისტრი სახელმწიფო მართვის მაგისტრი ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. უნივერსიტეტის უფროსი მასწავლებელი
თენგიზ გრიგოლია -	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
სოფიო დოღონაძე	იურისტი, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს პ/მ მუშაკი
სერგო ერმლავეი მარინე ლომიძე	ბიზნესის მართვის მაგისტრი ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი,
თამარ რევაზიშვილი მურად შონია	ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
ბადრი ცხადაძე	შოთა რუსთაველის სახ. თეატრისა და კინოს უნივერსიტეტის პროფესორი
ეკა ცხადაძე	შოთა რუსთაველის სახ. თეატრისა და კინოს უნივერსიტეტის პროფესორი
ნინო ძიგუა	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი
გიორგი ძიბიგური	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი
სალომე ხიზანიშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
ია ხუბაშვილი	ივ.ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჯემალ ჯანაშია	იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი

Authors

Maia Amirgulashvili -	Professor of Georgian Technical University
Gegi Betlemidze	Master of Business Administration
Nikoloz Bezhashvili	Master of Business Administration
Eteri Beridze	Senior lecturer of Batumi Shota Rustaveli University
Sophie Dogonadze	Lawyer, executive officer of Ministry of Economic Development of Georgia
Giorgi Dzidziguri	Professor of Georgian Technical University
Nino Dzigua	Undergraduate student of Georgian Technical University
Sergo Ermolaevi	Master of Business Administration
Tengiz Grigolia -	Professor of Georgian Technical University
Jemal Janashia	PhD of Law
Salome Khizanishvili	Professor of Georgian Technical University
Ia Khubashvili	Professor of Iv.Javakhishvili Tbilisi State University
Marine Lomidze	Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tamar Revazishvili	PhD of Technical Science
Murad Shonia	Professor of Georgian Technical University
Badri Tskhadadze	Professor of Shota Rustaveli University of Theatre and Cinema
Eka Tskhadadze	Professor of Shota Rustaveli University of Theatre and Cinema

Авторы

Амиргулашвили М.У.	Профессор Грузинского технического университета
Бежашвили Н.А.	Магистр государственного управления
Беридзе Э. Л.	Старший преподаватель Батумского университета им. Шота Руставели
Бетлемидзе Г. В.	Магистр бизнес-управления
Григолия Т.Б.	Профессор Грузинского технического университета
Джанашия Дж.П.	Доктор юридических наук
Дзидзигури Г.Г.	Студент Грузинского технического университета
Дзигуа Н.В.	Магистрант Грузинского технического университета
Догонадзе С.Ш.	Юрист, отв. сотрудник Министерства экономического развития Грузии
Ермолаев С. В	Магистр бизнес-управления
Ломидзе М. Дж.	Профессор тбилисского государственного университета им. Иване Джавахишвили
Ревазишвили Т.Н.	Доктор технических наук, специалист Грузинского технического университета
Хизанишвили С.А.	Профессор Грузинского технического университета
Хубашвили И.Б.	Профессор Тбилисского государственного университета им. И.Джавахишвили
Шония М.Б.	Профессор Грузинского технического университета
Цхададзе Б.А.	Профессор университета театра и кино им. Шота Руставели
Цхададзе Е. Г.	Профессор университета театра и кино им. Шота Руставели

- ქურნალის რედაქლეგია**
რუდიკერ ანდრესენი - ბერლინის უნივერსიტეტის პროფესორი
ეკონომიკის დარგში, საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორი
- ნანა ავალიანი -** საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს საგანგებო
დავალებათა ელჩი, ისტორიის
მეცნიერებათა დოქტორი
- მეუფე აბრამი (გარმელია)**
ვეკენი ბარათაშვილი - დასავლეთ ევროპის მიტროპოლიტი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი,
ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის დეპარტამენტის
ხელმძღვანელი
- გიორგი ბალათურია -** საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
ოთარ ბალათურია - პასუხისმგებელი მდივანი, საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
- ვახტანგ გურული -** ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი
- შოთა დოლონაძე -** მთავარი რედაქტორი, საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის პროფესორი, სახელმწიფო
მართვის მიმართულების ხელმძღვანელი
- ჰარალდ ვერტი -** სორბონას უნივერსიტეტის „პარი-8“-ის
პროფესორი ინფორმატიკის დარგში.
- გენადი იაშვილი -** საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
თემურ თოდუა - ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი
- სერგო ლომინაძე -** საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
როინ მეტრეველი - საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი
ქეთი ქოქრაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
პროფესორი, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი
- ოთარ ქოჩორაძე -** მთავარი რედაქტორის მოადგილე, საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
- რუსუდან ქუთათელაძე -** საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
პროფესორი, ჰუმანიტარულ-სოციალური
ფაკულტეტის დეკანი
- მაია ჩხეიძე -** საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
პროფესორი, უცხო ენებისა და კომუნიკაციების
დეპარტამენტის ხელმძღვანელი
- ია სუბაშვილი -** ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი

EDITORIAL BOARD
RUDIGER ANDRESEN

- Professor of Economics of Berlin University, Doctor of Honour of Georgian Technical University
- Ambassador at large MFA of Georgia, PhD of History
- Metropolitan of Western Europe

NANA AVALIANI

His Eminence **ABRAHAM (GARMELIA) EVGENI BARATASHVILI**

- Professor of Georgian Technical University, Head of Department of Economics and Business Management
- Professor of Georgian Technical University

GIORGI BAGATURIA

OTAR BAGATURIA

- Responsible Editor, Georgia Technical University, Doctoral Candidate

MAIA CHKHEIDZE

- Professor of Georgian Technical University, Head of the Department of Foreign Languages and Communication

SHOTA DOGONADZE

- Chief Editor, Professor of Georgian Technical University, Head of Public Administration Department

VAKHTANG GURULI

- Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

GENADI IASHVILI

- Professor of Georgian Technical University

IA KHUBASHVILI

- Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

KETI KOKRASHVILI

- Professor of Georgian Technical University, Head of the Administration

OTAR KOCHORADZE

- Deputy Editor-in-Chief, Professor of Georgian Technical University

RUSUDAN KUTATELADZE

- Professor of Georgian Technical University, Dean of Humanitarian-Social faculty

SERGO LOMINADZE

- Professor of Georgian Technical University

ROIN METREVELI

- Academy of Science of Georgia, Academician

TEMUR TODUA

- Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

HARALD WERTZ

- Professor of Informatics of Sorbona University "Pari-8"

РЕДКОЛЛЕГИЯ**НАНА АВАЛИАНИ****Владыко АВРААМ (ГАРМЕЛИЯ)
РУДИГЕР АНДРЕСЕН****ГЕОРГИЙ БАГАТУРИЯ****ОТАР БАГАТУРИЯ****ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ****ХАРАЛЬД ВЕРТЦ****ВАХТАНГ ГУРУЛИ****ШОТА ДОГОНАДZE****КЕТЕВАН КОКРАШВИЛИ****ОТАР КОЧОРАДZE****РУСУДАН КУТАТЕЛАДZE****СЕРГО ЛОМИНАДZE****РОИН МЕТРЕВЕЛИ
ТЕМУР ТОДУА****МАЙА ЧХЕИДZE****ИЯ ХУБАШВИЛИ****ГЕННАДИЙ ЯШВИЛИ**

- Посол по особым поручениям МИД

Грузии, доктор исторических наук

- Митрополит Западной Европы

- профессор экономики Берлинского

университета, почетный доктор

Грузинского технического университета

- профессор Грузинского технического
университета- ответственный секретарь, Грузинский
технический университет, докторант

- профессор Грузинского

технического университета, руководитель
департамента экономики и управления
бизнесом- профессор информатики Сорбонского
университета «Пари-8»- профессор Тбилисского государственного
университета им. Ив.Джавахишвили

- главный редактор, профессор

Грузинского технического университета,
руководитель

направления государственного управления

- профессор Грузинского технического
университета, глава администрации
университета

- заместитель главного редактора,

профессор Грузинского технического
университета- профессор Грузинского технического
университета, декан гуманитарно-
социального факультета- профессор Грузинского технического
университета

- академик АН Грузии

- профессор Тбилисского государственного
университета им. Ив.Джавахишвили- профессор Грузинского технического
университета, руководитель департамента

иностранных языков и коммуникации

- профессор Тбилисского государственного
университета им. Ив.Джавахишвили

- профессор Грузинского

технического университета